

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır

AYETULLAH SEYYİD ALİ HAMENEÎ

İki Yüz Elli Yaşında İnsan

-Ayetullah Hameneî'nin Sözlerinde
Ehlibeyt'in 250 Yıllık Mücadele Serüveni-

Çeviren: Derya Töre

Edit: Yusuf Töre

KEV SER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 236

Eserin Adı: İki Yüz Elli Yaşında İnsan

Eserin Orijinal Adı: İnsan-i Divisto Pencah Sale

Yazar: Ayetullah Seyyid Ali Hameneî

Çeviri: DeryaTöre

Edit: Yusuf Töre

Son Okur: Kevser

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185)

Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu

Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: Haziran 2015

ISBN: 978-605-4792-35-1

Balabanağa Mah. Büyük Reşitpaşa Cad.

Yumni İş Mrk. No: 16 B / 25

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Yayıncının Notu.....	9
Ön Söz.....	13
1. Bölüm	
Hz. Peygamber-i Ekrem (s.a.a).....	25
Biset, Uyanışın Başlangıcı	26
Bisetin Başlangıcı.....	28
İslam Düzeninin Temellerinin Atılması	30
İslam Nizamının Korunması	40
İslam Nizamının Sağlamlaştırılması:	54
2. Bölüm	
İmamet.....	63
İmamet Akımının Dört Devresi	70
3. Bölüm	
Müminlerin Emîri Ali (a.s)	75
Sükût ve İşbirliği Devresi.....	81
Hilafet Devresi.....	86

Müminlerin Emîri'nin (a.s) Hayatında İktidar,
Mazlumiyet ve Zafer.....97

4. Bölüm

Hız. Fatımatü'z-Zehra (s.a)109

5. Bölüm

İmam Hasan (a.s)123

Tarihin En Coşkulu Kahramanlık Çabası126

6. Bölüm

İmam Hüseyin (a.s).....151

İmam Hüseyin'in Kıyamının Hedefi155

7. Bölüm

Zeyneb-i Kübra Hareketi ve Kerbela Elçileri173

Esaret Döneminde İmam Seccad'ın (a.s) Hareketi181

8. Bölüm

Kerbela Hadisesinin Ardından Siyasi ve İçtimai Şartlar187

9. Bölüm

İmam Seccad (a.s).....199

İmam Seccad'ın (a.s) Hedefleri.....209

İmam Seccad'ın (a.s) Beyanları Siyasi
Mücadelenin Tezahürüdür214

Ehlibeyt İmamları'nın Hareketinin Üçüncü
Devresinin Başlangıç Taktikleri232

İmam Seccad'ın (a.s) Saray Ulemasına Karşı Sert Tavrı240

10. Bölüm

İmam Muhammed Bakır (a.s)253

Fikrî Yapılanma ve Örgütlenme Devresi253

İmam Bakır'ın (a.s) Şam'a Çağrılması266

11. Bölüm

Benî Ümeyye Hükümeti'nin Son Dönemleri ve

İmam Cafer Sadık (a.s)277

İmam Sadık'ın Sis Perdesi Ardındaki Hayatı282

12. Bölüm

İmam Cafer Sadık (a.s)285

İmam Sadık'ın (a.s) İmamete Daveti292

Şîî Fıkıh Tarzında Din Ahkâmının Beyanı ve Tebliği298

Siyasi ve İdeolojik Gizli Örgütün Varlığı304

13. Bölüm

Gizli Örgüt307

14. Bölüm

İmam Musa Kâzım (a.s)317

Kesintisiz Bir Çaba ve Takiyye Yöntemine Tutunma321

15. Bölüm

İmam Rıza (a.s)337

16. Bölüm

İmam Cevad (a.s), İmam Hadi (a.s) ve İmam Askerî (a.s)351

Uzun Süreli Bir Program Doğrultusunda

Geniş Örgütsel Çaba351

17. Bölüm

İki Yüz Elli Yaşında İnsan Hareketinin Gayesi.....363

YAYINCININ NOTU

Hız. Ayetullah Hamenei, İkinci Evrensel İmam Rıza (a.s) Kongresi'nde (Temmuz 1986) irat ettiği konuşmasında Masum İmamlar'ın (a.s) hayatlarında siyasî mücadele ve cihad unsuru hakkında önemli açıklamalarda bulunmuş ve "İki Yüz Elli Yaşında İnsan" anahtar kavramını ihdas ederek bu kavram çerçevesinde İmamlar'ın aynı maksada doğru hareket eden yekpare ve kesintisiz hareketini tasvir etmiştir. Ayetullah Hamenei'nin bu açılımı bizi, onun bu aşkın mihver etrafında yapmış olduğu konuşmalarını bir araya toplamaya ve kitaplaştırmaya yöneltti. Elinizdeki kitap bu çalışmanın ürünüdür.

Kitabın başlığı Hz. Ayetullah Hamenei'nin aydınlatıcı sözlerinden aynen alınmıştır ve onun Masum Ehlibeyt İmamları'nın siyasî-mücadeleci hayatlarına bakış tarzını göstermektedir. Ehlibeyt İmamları'nın hayatları bağlamında böyle bir başlığın seçilmesinin sebebi, kitabın Ön Söz'ünde yer verilen konuşmalarda beyan edilmiştir. Kitabın bölümlerine geçmeden önce Ön Söz'ü okuyarak *İki Yüz Elli Yaşında İnsan* kavramının neyi ifade ettiği hakkında kapsamlı bir anlayış elde etmeniz, böylelikle de kitabın içeriğinden daha fazla yararlanmanız tavsiye edilir.

Elinizdeki kitap on yedi bölümden oluşmaktadır. Bölümler, kronolojik sıra esasınca Masum Ehlibeyt İmamları'nın hayatlarına göre düzenlenmiştir. Kitap; Peygamber-i Ekrem (s.a.a) döneminden başlar, İmam Muhammed Taki el-Cevad (a.s),

İmam Ali Naki el-Hadi (a.s) ve İmam Hasan Askerî (a.s) dönemlerini içerir. Hz. Ayetullah Hamenei'nin bu üç büyük İmam hakkındaki açıklamaları tek bir bölümde sunulmuştur. Birinci bölümde, İslam Peygamberi'nin siyâsî hayatına kısaca değinilmiştir; bütün Masum İmamlar'ın hayatlarını ortaya koyan bir ayna ve asil İslâmî cereyanın 250 yıllık sürece yayılan hareketinin mizan ve ölçütü olarak bu dönemde meydana gelen olayları dikkate almak en başta zarurîdir. Kitabın üç bölümünde, İslam ümmetinin, özellikle Aşura hadisesinden sonra İmam Sadık'ın (a.s) imametine kadar süren zaman dilimindeki sosyopolitik durumuna dair açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır. Bu dönemin koşullarını bilmek, *İki Yüz Elli Yaşında İnsan*'ın bu hassas zaman dilimindeki hareketini daha iyi anlamaya çok yardımcı olacaktır.

Elinizdeki kitabın kaynağı, Hz. Ayetullah Hamenei'nin konuşmaları ve müsvedde hâlindeki notlarıdır. Dolayısıyla değerli okurların doğrudan notlarından yapılan alıntılar üzerinde, konuşmalarından yapılan alıntılara oranla daha fazla durmaları gerekecektir. Ayrıca değerli okurlar, notlarından aktarılan bölümlerde imlaya ve edebî dile dikkat edilmiş olması sebebiyle sözlü beyanların yazıya geçirildiği bölümlerden farklı bir üslupla karşılaşacaklardır; örneğin metinde farklı paragraflandırma tekniğiyle, Masum Ehlibeyt İmamları'na saygı göstergesi olan bazı kısaltmalarla (a.s, vb.) ve parantez içine alınmış sözcük veya cümlelerle vb. şeylerle karşılaşılabilir. Bunlara ek olarak, notlarından yapılan alıntılarının orijinalinde var olan dipnotların sonuna (Yazar) ibaresi eklenerek belirtilmiştir.

Metnin bütünlüğünün sağlanması amacıyla, alıntılardaki yakın zamanda yaşanan belli bazı olaylarla ilgili olan veya konuyla doğrudan ilişkisi bulunmayan cümleler ya hafzedilmiş ya da ilgili başka bir bölüme aktarılmıştır. Kitapta nadiren karşılaşılacak bu türden yerler (...) işaretiyle belirtilmiştir.

Metinde Hz. Ayetullah Hamenei tarafından Arapça orijinaliyle nakledilen birçok hadis ve ayete yer verilmiştir. Toplantılarda yapılan konuşmaların kısıtlı süresi dikkate alındığında, Arapça ifadelerin bilinçli olarak aktarıldığı, bu vurgulamanın ardında önemli bir amacın saklı bulunduğu malumdur. Arapçaya mümkün olduğunca daha fazla aşına olmak, Kur'ân-ı Kerim ayetlerindeki ve Masumlar'ın hadislerindeki hidayetlerden daha çok yararlanmaya vesile olacaktır.

İki Yüz Elli Yaşında İnsan, muhtevasıyla Masum Ehlibeyt İmamları'nın cihad dolu hayatlarının yolunu ve maksadını izleyerek aşkın mefhumu intikal ettirme gayesindedir. Bu yüzden kitap; salt tarihî bir kitap olmaktan ziyade, tarihin meta-analizidir. Masum İmamlar'ın hayat hikâyeleri olayların tek tek nakledildiği biyografi yazıcılığı metoduyla ele alınmamıştır. Ehlibeyt İmamları'nın her birinin hayatı, ait olduğu zaman diliminin koşulları da göz önüne alınarak genel bir bakışla ele alınmış ve ortaya çıkan malumat, takipçisi oldukları yegâne maksat doğrultusunda ortak bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Dolayısıyla Masum İmamlar'ın hayat hikâyelerine daha fazla aşına olmak, okuyuculara *İki Yüz Elli Yaşında İnsan*'ın oluşturduğu atmosferde derinden teneffüs etme imkânı sağlayacaktır.

Son olarak şu noktayı hatırlatmak yerinde olacaktır: Hz. Ayetullah Hamenei tarafından başta Peygamber-i Ekrem (s.a.a), Emîrül-Müminin Ali (a.s) ve İmam Hüseyin (a.s) olmak üzere Masumlar'ın her birinin hayatına dair beyan buyurduğu ve yazıya döktüğü sözlerin hacmi *İki Yüz Elli Yaşında İnsan*'da alıntılananlardan çok daha fazladır. Bu yüzden elinizdeki kitap, Hz. Ayetullah Hamenei'nin beyanlarında Masum Ehlibeyt İmamları'nın hayatlarına dair gün yüzüne çıkmamış bilgiler için sadece bir giriş olabilir.

İki Yüz Elli Yaşında İnsan'ı okuduktan sonra kendi kendinize şu soruyu sorabilirsiniz: Hayatı boyunca siyasî faaliyetlerle -inkılâptan önce geniş çaplı mücadeleyle, inkılâptan sonra ise devlet yönetimindeki önemli görevlerle- meşgul olan bir insan nasıl olur da Masum Ehlîbeyt İmamları'nın hayatları hakkında böylesine zarif ve dikkatli bir şekilde araştırma ve inceleme yapmış olabilir? Sıradan bir insan ancak yıllarca kaynakları okuyup inceleyerek, bu uğurda irili ufaklı birçok faaliyetten feragat ederek bir ölçüde bunu gerçekleştirebilir. Bu soruyu cevaplamak, velayetin istimrarı, sürekliliği bağlamında Allah'ın işinin zarifliklerine dikkat etmeksizin mümkün değildir.

İlahî bir atamanın gölgesinde, İmam-ı Asr'ın [Hz. Mehdi'nin] temsilcisine nasip olan ve gaybet asrında onu enbiya ve evliyanın mirasçısı yapan şey, sadece çeşitli kaynaklar üzerinde yaptığı ilmî çalışma değildir; bilakis bu, hayatın her alanında atalarının siretini amelde uygulama uğruna verdiği yorulmak bilmez mücahedenin getirisidir. Bu Şecere-i Tayyibe'nin devam eden semeresi -İlâhî velayet- onu, tarih alanında güçlü bir üstad veya bilim insanı kılmaktan ziyade kaynayan bir hikmet pınarına dönüştürmüştür. İki Yüz Elli Yaşında İnsan, bu pınarın taşan çeşmelerinden yalnızca birisidir.

Kadehlerini ilahî velayet şarabıyla dolduran yolculara ne mutlu!

ÖN SÖZ

İmamlar'ın mazlumlukları, bu büyük insanların yaşadıkları dönemle sınırlı kalmamıştır. Asırlar boyunca bu büyük insanların hayatlarının önemli ve belki de asli boyutlarına yönelik yaşanan umursamazlık, onların tarihsel mazlumluklarını devam ettirmiştir. Şüphesiz asırlar boyunca yazılmış olan eserler büyük öneme sahiptirler. Çünkü bu büyüklerin hayatlarıyla ilgili rivayetler demetini gelecek nesillere armağan bırakmışlardır. Ancak 250 yıl boyunca hidayet önderlerinin hayatının kesintisiz çizgisini oluşturan "yoğun siyasi mücadele" unsuru rivayetlerin, hadislerin ve onların ilmî ve manevi yönlerini içeren şerh-i hâllerin arasında kaybolmuştur.

Bizler İmamlar'ın hayatını, sadece göz kamaştırıcı ve değerli hatıralar olarak değil, bir ders ve örnek olarak öğrenmeliyiz. Bu da bu büyük insanların siyasi yöntem ve tavırlarını dikkate almaksızın mümkün olmaz. Ben şahsen İmamlar'ın hayatının bu boyut ve yönüne ilgi duydum. Şunu söylememin uygun olduğunu sanıyorum; bu fikir bende ilk olarak 1971 yılında, ağır bir imtihan döneminin ardından oluştu. Gerçi bundan önce de imamlara yüce tevhit kelimesi ve ilahî hükümetin kurulması yolunda fedakârlık eden büyük direnişçiler gözüyle bakmıştım. Ama o özel zaman diliminde aniden içimde yeni bir bakış doğdu. Anladım ki bu büyüklerin hayatları görünürdeki farklılıklarına -ki bazılarını bu hayatın parçaları arasında çelişki olduğu hissine itmiştir- rağmen ge-

nelde kesintisiz ve uzun bir hareket sürecidir. Bu süreç hicretin onuncu, on birinci yıllarından başlar, 250 yıl devam eder ve büyük gaybetin başladığı hicrî 260 yılında sona erer.

Bu büyük insanların hepsi birdirler; tek bir şahsiyetlerdir. Hiç şüphesiz hepsinin hareket yönü ve hedefi de birdir. Öyleyse biz İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) hayatını, İmam Hüseyin'in (a.s) hayatını ve İmam Seccad'ın (a.s) hayatını birbirinden ayrı ve bağımsız olarak tahlil etmek yerine -ki bu durumda bu üç imamın zahirî farklılıklardan dolayı birbirine zıt ve muhalif yöntemleri olduğu gibi bir tehlikeli hataya düşeriz- 250 yıl yaşamış olan bir insanı farz etmeliyiz. Bu insan hicretin on birinci yılında bir yola girmiş ve hicrî 260 yılına kadar bu yolda ilerlemiştir.

Bu bakış açısıyla, bu büyük ve masum insanın bütün hareketleri anlaşılır ve açıklanabilir hale gelecektir. Akıl ve hikmet sahibi olan her insan -ismet sahibi olmasa bile- uzun süreli bir harekette yerine göre çeşitli taktik ve seçeneklere başvuracaktır. Bazen daha hızlı, bazen ise yavaş hareket etmeyi gerekli görecektir. Bazen hikmetli bir geri adımı bile uygun görecektir. Ancak bu geri adım, onun ilim, hikmet ve hedef sahibi oluşunu bilenler açısından ilerleme yönünde yapılmış bir hareket sayılacaktır. Bu bakış açısıyla Emîrül-Müminin Ali (a.s), İmam Müçteba (a.s), Hz. İmam Hüseyin (a.s) ve diğer sekiz imamın hayatları -hicrî 260 yılına kadar- hep birlikte kesintisiz ve süreklilik arz eden bir hareket görünümüne bürünecektir. Bu gerçeği ben, o yıl fark ettim ve bu bakış açısıyla onların hayatını incelemeye yöneldim. İlerledikçe fikrim daha da pekişti. Resulullah'ın Ehlibeyt'inden olan bu yüce ve masum azizlerin, kesintisiz hayatları siyasi bir duruşu derununda barındırmaktadır. Onların bu duruşları başlı başına bir konu olarak ele alınmalı ve incelenmelidir. Ben bu konuyu inşallah biraz daha geniş bir şekilde arz etmeğe çalışacağım.

İlk olarak bizim, İmamlar'a nispet ettiğimiz siyasi mücadele ya da yoğun siyasi mücadelenin ne olduğu bilinmelidir. Masum İmamlar'ın mücadelesi, İslam tarihinde; Mutezile, Eşaire ve diğer örneklerde gözlemlediğiniz gibi sadece ilmî, itikadi ve kelami bir mücadele değildi. Bütün bu oturumlardan, ders halkalarından, hadis, mearif ve fıkıh beyanlarından İmamlar'ın amacı yalnızca kendilerine bağlı olan bir kelami ya da fıkhi mektebi ispatlamak ve kendi muhaliflerini ikna etmek değildi. Bundan daha öte bir şeydi. Ayrıca İmamlar, yaşadıkları dönemlerde gerçekleşmiş olan -Cenab-ı Zeyd'in ve takipçilerinin, yine Benî Hasan ve Cafer ailesinden bazılarının ve başkalarının yaptığı gibi- silahlı mücadeleye girişmişlerdir. Elbette onların hepsini topyekûn de hatalı bulmuşlardır. Bazılarını silahlı mücadele dışındaki sebeplerden dolayı hatalı bulmuşlar; bazılarını tamamen onaylamışlar; bazılarını ise bir şekilde perde arkasından katılmışlardır. *"Ben isterim ki Muhammed soyundan ayaklanmak isteyen ayaklansın; ben onun ailesinin masraflarını üzerime alıyorum."*⁽¹⁾ [sözülle] malî destek ve itibar kazandırma şeklinde yardımı, kalacak yer temini, saklanmak için yardımcı olma ve buna benzer yardımlar [ve destekleri söz konusu etmişlerdir]; ancak kendileri bizim kabul ettiğimiz silsileden imam unvanıyla silahlı mücadeleye katılmıyorlardı ve katılmamışlardır da. Siyasi mücadele -ne o birincisidir ve ne de bu ikincisi- belli bir siyasi hedefle yapılan mücadeledir. Bu siyasi hedef nedir? Bu hedef, "İslam Hükümeti"nin kurulmasından ibarettir. Bizim tabirimizle "Alevi Hükümeti."

İddianın aslı şudur: İmamlar Resulullah'ın vefat ettiği andan hicretin 260. yılına kadar İslam toplumunda İlahi Hükümet'i kurmaya çalışmışlardır. Elbette İslam Hükümeti'ni kendi za-

1- لَوَدِدْتُ أَنَّ الْخَارِجِيَّ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ خَرَجَ وَ عَلَيَّ نَفَقَةٌ عِيَالِهِ .

manlarında -yani her imam kendi zamanında- gerçekleştirmek istediğini söyleyemeyiz. Orta vadeli, uzun vadeli hatta bazı durumlarda kısa vadeli gelecekler söz konusudur. Örneğin bizim görüşümüze göre İmam Müçteba (as) döneminde İslam Hükümeti'ni kurma çabası yakın gelecek içindi. İmam Müçteba, -Museyyeb b. Necebe ve diğerleri gibi- kendisine "Siz neden susmayı tercih ettiniz?" diye soranlara "Bilmiyorum, belki bu sizin için bir sınanma ve belli bir zamana kadar verilmiş bir fırsattır."⁽¹⁾ şeklinde cevap buyurmuştur. Bence İmam Seccad (a.s) döneminde ise orta süreli gelecek içindi. Şimdi bununla ilgili mevcut olan şahit ve konuları arz edeceğim. İmam Bakır (as) döneminde büyük bir ihtimalle kısa süreli gelecek içindi. Sekizinci İmam'ın şahadetinden sonra ise büyük bir olasılıkla uzun süreli gelecek içindi. Hangi zaman için? Zamanlama farklarına rağmen bu hedef her zaman vardı. Siyasi mücadelenin anlamı da budur.

Bir insanın Allah'a yakınlığıyla ilgili olan manevi işleri dışında İmamlar'ın bütün işleri İslam Hükümeti'ni kurmaya yöneliktir. Hadis, kelim ve diğer alanlarda verilen dersler, hilmi ya da siyasi muhaliflerle yapılan münazaralar, belli bir grubu himaye veya reddetme gibi işlerin tamamı bu heder doğrultusundadır. İddiamız budur.

Esasen acaba İmamlar için siyasi bir hayat söz konusu mudur, değil midir? Acaba İmamlar'ın hayatı, etrafına bir grup talebe, mürit ve taraftar toplayıp onlara; namaz, zekât, hac hükümleri, İslam ahlakı, usul-u din ve irfan alanlarında bilgi vermekten mi ibaretti? Sadece bu kadar mıydı? Yoksa bunlarla sınırlı kalmayıp, bunların dışında İmamlar'ın hayatlarında başka bir duruş da söz konusu mudur? İşte bu, İmamlar'ın

1- وإن أدري لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ .

açıklığa kavuşması gereken siyasi hayatıdır. Bu, açıklığa kavuşturulması gereken çok önemli bir konudur. Elbette kısa süreli fırsatlar konuyu delilli ve geniş olarak anlatmaya elverişli değildir. Ben konuyu takip etmek isteyenlerin bu çerçevede dâhilinde rivayetlere ve tarih kitaplarına yeniden bakabilmeleri için konu başlıklarını arz edeceğim. İşte o zaman, İmam Musa b. Cafer'in (a.s) ya da diğer imamlarımızın hayatlarında bugün bile netliğe kavuşmamış bir çok hakikatin varlığı ortaya çıkacaktır. İmamlar, Hz. Peygamber'in hedefinin gerçekleşmediğini gördüler. Bu gerçek, imamet ve Ehlibeyt çevrelerinde fark edildi. **“Onları arındırsın ve onlara kitabı ve hikmeti öğretsin.”**⁽¹⁾ ayetinde ifade edilen hedefin gerçekleşmediğini fark ettiler. Hz. Peygamber'in istediği şekilde bir İslami nizamın, bir İslami dünyanın oluşumu hedefinin İslam'ın ilk devresinden sonra tamamen unutulduğunu, nübüvvet ve imametini yerini saltanatın aldığını gördüler. Kisralar, kayserler, zorbarlar, İskenderler ve tarihin diğer anlı şanlı zalimleri ve tağutların hilafet adı altında Benî Ümeyye ve Benî Abbas silsilesi unvanıyla iş başına geldiğini, Kur'an'ın para babalarının ve güç odaklarının istediği şekilde tefsir edildiğini müşahade ettiler. Halkın zihin ve düşünce yapısının, kafalarını iktidarın ve para babalarının maddi bağış ve tamah ahırına sokan âlimlerin haince uygulamalarının etkisinde kaldığını gördüler. İşte, bütün bunları gördükten sonra İmamlar'ın hayatında genel bir şema oluşmuştur.

İmamlar derken kastımız Emîrü'l-Müminin Ali'den (a.s) İmam Hasan Askerî'ye (a.s) kadar bütün imamlardır. Defalarca söylemişimdir; 250 yıl süren İmamlar'ın hayatını bir tek insanın hayatı olarak değerlendirmeliyiz, 250 yaşında bir insan... Onlar birbirlerinden ayrı değildirler: *“Onların hepsi*

1- يُرَكِّبُهُمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ. 1-

bir nurdurlar."⁽¹⁾ Onlardan herhangi birisinin söylediği bir şey gerçekte diğerlerinin de ağzından çıkmış gibidir. Onlardan herhangi birisinin yaptığı bir iş gerçekte diğerlerinin de işidir. Sanki 250 yıl yaşamış bir insan gibi. 250 yıl boyunca İmamlar'ın bütün işleri, bir insanın tek hedef, tek niyet ve değişik taktikler kullanarak yapmış olduğu işlerdir.

İmamlar, İslam'ın yalnızlığa itildiğini ve İslam toplumunun teşkil edilmediğini gördüklerinde birkaç hedefi kendileri için asli hedef olarak belirlediler. Bunlardan birisi "İslam'ın doğru şekliyle beyan edilmesi" idi. İslam'ın doğru anlatılması, uzun yıllar güç ve yönetimi elinde bulunduranlar açısından, rahatsız edici bir durumdu. Peygamber'in İslam'ı, Kur'an'ın İslam'ı, Bedir ve Hüneyin savaşlarının İslam'ı, gösteriş karşıtı İslam, ayrımcılık karşıtı İslam, mustazaf taraftarı İslam, müstekbirleri ezen İslam; Firavun mahiyetiyle Musa elbisesine, Nemrut mahiyetiyle İbrahim elbisesine bürünmek isteyen kimselerin işine yaramıyordu. İslam'ı tahrif etmeye mecburdular. İslam'ı halkın kalbinden, halkın zihninden bir kerede söküp atmaları mümkün değildi. Çünkü halk mümindir. İslam'ın ruhunu, muhtevasını ve mahiyetini değiştirmeye, içini boşaltmaya mecburdular.

Aynen eski rejim döneminde İslami değerlere karşı yapılan ve sizin de şahit olduğunuz şeyler gibi. Eski rejim İslami görüntülere karşı çıkmazdı; ama İslam'ın manasıyla, İslam'ın ruhuyla, İslami cihatla muhalifti. İslam'ın emr-i marufuna, nehy-i münkerine, İslami gerçeklerin beyan edilmesine karşı çıkıyordu. Ama onların suyuna sabununa dokunmayan görünürdeki İslam'la sorunları yoktu. Bu durum Emevi ve Abbasi halifeleri döneminde de söz konusu idi. Onlar, İslam'ın içini

1- كُلُّهُمْ نَوْرٌ وَاحِدٌ.

boşaltabilmek için, kiralık kalem ve kiralık ağza sahip olan satılmış insanlara sahiptiler. Para verip hadis uydurulmasını sağlıyorlardı. Para verip kendileri hakkında övücü ve yüceltici sözler söyletiyorlardı. Para verip kitap yazdırıyorlardı.

Bir tarihî nakilde deniyor ki, Süleyman b. Abdülmelik öldüğünde filan âlimin kitaplarının -ismini burada zikretmeyeceğim- hayvanlara, katırlara yüklenip Süleyman b. Abdülmelik'in hazinesinden götürüldüğünü gördük. Bu büyük yazar, bu büyük muhaddis, ismi böylesine İslam kitaplarında olan bu tanınmış âlim Süleyman b. Abdülmelik için kitap yazıyordu. Şimdi, Süleyman b. Abdülmelik için yazılan bir kitapta onun hoşuna gitmeyecek bir şeyin bulunmasını bekleyebilir misiniz? Zulmeden, şarap içen, kâfirlerle anlaşma yapan, Müslümanları baskı altına alan, halk arasında ayrımcılık yapan, fakirler üzerine baskı kuran ve halkın malını gasp eden Süleyman b. Abdülmelik nasıl bir İslam'dan hoşlanır? Bu durum, ilk asırlarda İslam toplumunun büyük derdiydi. İmamlar bunu görmüşlerdir. Hz. Peygamber'in değerli mirasının yani tarih boyunca kalması ve tarihin bütün devrelerinde insanları hidayet etmesi gereken İslam fıkhnın tahrifle yüz yüze kaldığını görmüşlerdi. İmamlar'ın çok önemli hedeflerinden birisi, İslam'ın doğru anlatılması, Kur'an'ın gerçek tefsiri, tahriflerin ve tahrifçilerin su yüzüne çıkarılmasıydı.

İmamlar'ın sözlerine baktığınızda bu duruşu görürsünüz. Birçok durumda İslam adına iktidara ve saraylarına bağlı âlimlerin, fakihlerin ve muhaddislerin söylediklerini reddetmiş ve hakikati beyan etmişlerdir. İslam fıkhnın beyanı, İmamlar için asli ve büyük bir hedefti; bu birincisi.

Bizzat bu işin siyasi bir yönü vardır. Yani tahrifin, saltanat ve hilafet düzeninin yönlendirmesiyle, gerçekte satılmış olan

âlim görünüşlü kiralık yazarlar tarafından hükümdarlar için gerçekleştirildiğini biliyoruz. Doğal olarak birisi söz konusu tahrifler karşısında bir şeyler yaparsa, gerçekte sultanların siyasetlerine karşı bir iş yapmıştır.

Günümüzde de kimi İslam ülkelerinde bazı kiralık kalemler, satılmış yazarlar ve âlimler mevcut düzenlerden yana kitap yazıyorlar. Bu yolla Müslümanlar arasında tefrika çıkarıyor ya da Müslüman kardeşlerinin şahsiyetlerini lekeliyorlar. Bu ülkelerde özgür bir yazar çıkar da İslami vahdet ve İslam cemaatleri arasında kardeşlikten bahseden bir kitap yazarsa gerçekte bu, hâkim düzenin aleyhine siyasi bir girişim olur. İmamlar'ın geniş çaplı faaliyetlerinin önemli bir kısmını bu husus oluşturunuyordu. İslam fıkhnı beyan etmeleri, İslam fikhının o günün toplumunda beyan edilmediği anlamına gelmez. İslam dünyasının her köşe bucağında Kur'an öğretti, Hz. Peygamber'den hadis nakleden insanlar vardı. Bazı muhaddisler Hz. Peygamber'den binlerce hadis biliyorlardı. Bunlar Mekke, Medine, Küfe, Bağdat vb. şehirlerle sınırlı değildi. İslam dünyasının bütün noktalarında -tarihe bakınız- böyle âlimler vardı. Örneğin Horasan'da filan genç âlim kaç bin hadis yazıyor veya Taberistan'da filan büyük âlim Hz. Peygamber ve sahabeden kaç bin hadis naklediyordu. Hadis mevcuttu, İslam fikhı beyan ediliyordu; ama İslam'ın, İslam toplumuyla ilgili görüş ve direktifleri doğru bir şekilde açıklanmıyordu ve İmamlar bu tür yanlış açıklamaların önünü almak istiyorlardı. Bu, İmamlar'ın önemli işlerinden birisiydi.

Diğer önemli bir iş "imamet" meselesinin beyanıydı. İmamet, İslam toplumunun önderliği manasına gelir. O günün Müslümanlarına genel olarak net olmayan, uygulama ve teoride tahrife maruz kalan mesele imamet meselesiydi. İslam toplumunun imameti kimin elinde olmalıdır?

İş bir yere varmıştı ki, İslam fıkhnının geneline amel etmeyen, açıktan birçok haramı işleyen kimseler, Hz. Peygamber'in halifesi olduklarını iddia ediyor; utanmadan Hz. Peygamber'in yerine oturuyorlardı. Halk da bu durumdan tamamen habersiz değildi. Halk, birisinin halife sıfatıyla sarhoş ve akıl kontrolünü kaybetmiş bir hâlde Cuma namazına gelip imamlık yaptığını görüyor ve ona iktida ediyordu. Halk Yezid b. Muaviye'nin büyük ahlaki reziletlere sahip olduğunu ve büyük günahları yaptığını biliyorlardı; ama aynı zamanda onlara, Yezid'e karşı kıyam edin dendiği zaman "biz Yezid'e biat ettik kıyam edemeyiz!" diyorlardı. İmamet meselesini halk tam anlayamamıştı. Halk, Müslümanların imamının ve İslam toplumunun yöneticisinin bu günahlarla, bu zıtlıklarla, bu zulümlerle, bu açıkça Kur'an ve İslam'a ters amellerle içli dışlı olabileceğini zannediyordu. Bu, halk için önemli bir mesele değildi. Bir toplumda hükümet meselesinin ve toplumun yönlendirilmesinde önderin etkisinin önemine dikkat edildiğinde bu, büyük bir sorun ve İslam âlemi için büyük bir tehlikeydi. Bunun için İmamlar iki şeyi halka anlatmayı gerekli görüyorlardı:

Birincisi, imamın sahip olması gereken şartları, İslam önderinin özelliklerini söylemeliydiler. İmamın; masumiyetini, takvasını, ilmini, maneviyatını, halk ve Allah'a karşı davranış tarzını beyan etmeliydiler. Bu bir. İkincisi, bu özelliklere sahip olan kimsenin şu anda kim olduğunu belirlemeliydiler. Kendilerini tanıtıyor ve beyan ediyorlardı. Bu İmamlar'ın büyük işlerinden birisidir. Dikkat ederseniz bu işin çok önemli propaganda vesilelerinden ve siyasi talimatlardan birisi olduğunu görürsünüz.

İmamlar bu ikisi dışında başka bir iş yapmamış olsalar bile bu, İmamlar'ın hayatının başından sonuna kadar siyasi bir hayat olduğunu söylememiz için yeterlidir. Tefsir yaparken,

İslam'ı anlatırken gerçekte siyasi bir iş yapıyorlardı. İmamın özellikleri hakkında konuştuıkları yerde de siyasi bir iş yapıyorlardı. Yani İmamlar'ın öğretileri açıkladığım bu iki özellik, bu iki unvan ve bu iki konuda özetlenecek olsa bile gene de İmamlar'ın hayatı siyasi bir hayat olacaktır. Ama bununla da yetinmiyorlardı. Bunlara ek olarak İmamlar en azından İmam Hasan Müçteba (a.s) döneminden sonra hükümeti ele geçirebilmek için çok yönlü siyasi ve inkılabi bir yeraltı eylemi başlatmışlardır. İmamlar'ın hayatlarını inceleyen bir meraklı için onların böylesi bir harekette buldukları konusunda en ufak bir şüphe kalmaz. Arz ettiğim bu nokta, bilinmeyen bir noktadır. Olayın bu yönü maalesef İmamlar'ın hayatını konu edinen kitaplarda, İmam Sadık'ın (a.s) hayatında, Musa b. Cafer'in (a.s) ve diğer birçok imamın hayatında meçhul kalmıştır. İmamlar'ın geniş çaplı, teşkilatlı bir siyasi hareketi gerçekleştirdiklerine dair tarihte bunca delil bulunmasına rağmen, bu husus dile getirilmemiş, açıklanmamış ve İmamlar'ın hayatını anlamada genel bir sorun olmuştur. İşin gerçeği, İmamlar'ın bu işi başlatmış olmalarıdır. Elbette bu konuyla ilgili olarak çok fazla delil vardır.

Özet olarak herkes bilmelidir ki, bütün İmamlar'ın, imamet yükünü omuzladıklarında başlattıkları işlerden birisi siyasi mücadeleydi; hükümeti elde etmek için siyasi bir çaba vardı. Bu, bir nizam oluşturmak için uğraşan her insanın gösterdiği siyasi çabaya benzer bir çabaydı ve İmamlar da bu işi yapıyorlardı.

İmamlar'ın hayatları boyunca kendileriyle zulüm sistemleri arasında gördüğünüz bütün bu çatışmalar bu husustan kaynaklanıyor. İmamlarımızın karşıtları onları zehirliyor, öldürüyor, zindana atıyor ve gözaltına alıyordu. Onların bu kavgalarının sebebi İmamlar'ın hükümeti hedeflemeleriydi. Eğer İmamlar hükümeti hedeflememiş olsalardı, siyasi gücü

ele geçirme söz konusu olmasaydı, ilklerin ve sonların bütün ilimlerini kendilerine nispet etmiş olsalardı bile onlara karşı taarruz gerçekleşmezdi. En azından bu şiddette gerçekleşmezdi. Gerçekte mesele budur. Bunun için İmamlar'ın çağrı ve tebliğlerinde "imamet" kelimesine ve imamet meselesine karşı üst düzeyde bir hassasiyet görürsünüz. İmam Sadık, İslam hükümeti ve siyasi güç iddiasını açıklamak istediğinde şöyle buyurur: "*Ey halk*" -Arafat' ta insanların toplandığı yerde ve halkın içinde şöyle söyler- "*Toplumun imamı, toplumun önderi, toplumun rehberi, toplumun hükümdarı Allah'ın Resulüydü;*⁽¹⁾ sonra kendisine ulaşıncaya kadar devam eder: "*Ali b. Ebu Talip, Hasan ve Hüseyin imamdı.*"⁽²⁾ Bütün İmamlar'ın muhalifleriyle olan kavgası ve İmamlar'ın ashabının mücadelelerinin temelinde hükümet, hâkimiyet, Müslümanlar üzerinde olan mutlak ve genel velayet ve siyasi güç elde etme çabası yatıyordu. Onlar manevi makamlar için İmamlar'la çatışmaya girmemişlerdi.

Halifeler döneminde çoğu zaman toplumda bazı insanlar vardı ki züht ehli idiler; ilim ehli idiler; tefsirle, ilimle ve bu tip şeylerle meşhur olmuşlardı. Halifeler onlarla çatışmaya girmemekle kalmamış, onları kabul edip saygı bile göstermişlerdir. Onların yanına gidiyorlardı; onlardan kendilerine nasihat etmelerini istiyorlardı. Neden? Çünkü onların halifelere karşı siyasi hedefleri yoktu. Ulemadan Hasan-ı Basri, İbn Şubrume ve Amr b. Ubeyd gibi büyükler halifelerin ilgisine ve kabulüne şayan olmuşlardı. Bunlar ilim, züht, maneviyat, tefsir ve Hz. Peygamber ilminin yanlarında olduğu iddiasında bulunmuş insanlardılar. Ama halifeler tarafından bunlara karşılık hiçbir şekilde taarruz yaşanmamıştır. Neden? Çünkü

1- أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامَ.

2- تَمَّ كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ تَمَّ الْحَسَنُ تَمَّ الْحُسَيْنُ.

siyasi gücü elde etme hedefleri yoktu. İmamlar'ın Benî Ümeyye ve Benî Abbas halifeleriyle olan kavgası imamet ve velayet meselesi üzerineydi. Bugün bizim imametten anladığımız bu anlam için çatışma yaşanıyordu.

1. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER-İ EKREM (S.A.A)

Allah'ın Peygamberi'nin en önemli işi, hak ve hakikate davet ve bu davet yolunda cihat etmektir. Peygamber-i Ekrem kendi zamanının karanlık dünyası karşısında asla sarsılmadı. O, Mekke'de yalnız olduğu ya da etrafını küçük bir Müslüman topluluğunun çevrelediği ve karşısında mütekebbir Arap liderlerinin, Kureyş büyüklerinin, asilerin ve marifetten nasibi almamış sıradan halkın yer aldığı zamanlarda korkmadı. Hak sözünü ısrarla tekrarladı; açıkladı; saygısızlıklara tahammül etti; zorluk ve sıkıntıları sineye çekti ve sonunda büyük bir topluluğu Müslüman etmeyi başardı. İslam hükümeti teşkil ettiği ve bu hükümetin lideri unvanıyla gücü ele geçirdiği zamanlarda yine korkmadı. O günlerde de düşmanlar ve çeşitli saldırgan gruplar Hz. Peygamber'in karşındaydılar. Bir tarafta Hicaz ve Yemame⁽¹⁾ çöllerinde dağınık şekilde yaşayan vahşi, silahlı Araplar vardı ve İslam'ın daveti onları ıslah etmeliydi; ama onlar direniyorlardı. Diğer tarafta o günün dünyasının büyük düşmanları -o zamanların dünyasının iki dev gücü- İran ve Rum İmparatorluğu vardı. Hz. Peygamber bunlara mektuplar yazdı; onlarla mücadele etti, onlarla konuştu;

1- Arabistan'da, Necd ve Bahreyn arasında, o zamanlar yerleşim bölgelerine, kalelere, su kaynaklarına ve hurma bahçelerine sahip olan büyük bir bölge.

onlara ordular gönderdi; bu uğurda birçok zorluğa katlandı ve iktisadi ambargoya maruz kaldı. İş öyle bir yere vardı ki Medine halkı bazen iki üç gün yemeye ekmek bile bulamaz oldular. Bir sürü tehdit, büsbütün Hz. Peygamber'in etrafını çevrelemişti. Halktan bazıları endişeleniyor, bazıları sarsılıyor, bazıları söyleniyor, bazıları Hz. Peygamber'i yumuşamaya ve uzlaşmaya teşvik ediyordu. Ama Hz. Peygamber bu davet ve cihat sahnesinde bir an olsun gevşemedi ve güçlü bir şekilde İslam toplumunun ilerlemesini sağladı; izzet ve kudretin doruğuna ulaştırdı. Hz. Peygamber'in savaş ve davet meydanındaki direnişinin bereketine bu düzen ve toplum, sonraki yıllarda dünyanın birinci gücüne dönüşmeyi başardı.

Biset, Uyanışın Başlangıcı

Mütevahir ve meşhur bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyuruyor:

“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”⁽¹⁾

Ahlaki kerametler/erdemler ve ruhsal faziletler genele yayılsın ve zirveye ulaşınsın diye bu âleme peygamber gönderildi. Eğer bir kimsenin kendisi en seçkin ahlaki faziletlerle sahip değilse yüce Allah bu büyük ve tehlikeli görevi ona vermez. Bunun için peygamberliğinin ilk dönemlerinde, yüce Allah Hz. Peygamber'e şöyle buyuruyor:

“Ve şüphesiz sen yüce bir ahlak üzeresin.”⁽²⁾

Hız. Peygamber'in, Allah'ın onu kendi vahyine muhatap bir şahsiyet hâline gelmesiyle ilgili yapılanma ve gelişimi biset

1- *Usul-u Kâfi Şerhi*, c. 1, s. 420: بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ

2- Kalem Suresi, 4. Ayet: وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

öncesine döner. Tarihi nakillere göre Peygamber-i Ekrem gençliğinde ticaretle elde ettiği yüklü miktardaki servetin tamamını Allah yolunda fakirlere sadaka olarak dağıtmıştır.

Hz. Peygamber, tekâmül sürecinin son dönemleri ve vahyin inişinden önce -henüz peygamber olmadığı bir dönemde- Hira Dağı'na çıkıyor ve Allah'ın ayetlerine bakıyordu. Gökyüzüne, yıldızlara, yeryüzüne, yeryüzünde farklı duyu organlarıyla ve çeşitli şekillerde yaşayan varlıklara bakıyordu. O, bütün bunlarda Allah'ın ayetlerini görüyor ve günden güne hak karşısındaki tevazuû, ilahî emir ve nehiylerle ilahî irade karşısındaki korkusu artıyordu. Güzel ahlak filizleri her geçen gün daha fazla geliyordu. Bir hadiste şöyle geçer:

“O insanların en akıllısı ve en değerlisiydi.”⁽¹⁾

Hz. Peygamber, biset öncesi, kırk yaşına varıncaya kadar ilahî ayetleri müşahede ederek günden güne daha verimli hale geliyordu.

“O, kırk yaşını tamamlarken Allah Azze ve Celle onun kalbine baktı; onu en üstün, en yüce, en itaatkâr, en çok korkan ve en teslimeyçi kalp sahibi buldu.”⁽²⁾

Onun kalbi kırk yaşında ilahî mesajı alabilecek kalplerin en nurlusu, en çok Allah'tan korkanı, kapasitesi en geniş olanıydı.

“Allah, gök kapılarına izin verdi; kapılar açıldı; Hz. Muhammed de onlara bakıyordu.”⁽³⁾

1- كَانَ أَعْقَلَ النَّاسِ وَأَكْرَمَهُمْ.

2- فَلَمَّا اسْتَكْمَلَ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَنَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى قَلْبِهِ فَوَجَدَهُ أَفْضَلَ الْقُلُوبِ وَأَجَلَّهَا وَأَخْشَعَهَا وَأَخْضَعَهَا.

3- أذِنَ لِأَبْوَابِ السَّمَاءِ فَفُتِحَتْ وَ مُحَمَّدٌ يَنْظُرُ إِلَيْهَا.

Maneviyatın, ruhaniyetin, nuraniyetin ve kemalin doruğuna çıktığında, Yüce Allah gökyüzünün kapılarını, gayb âleminin kapılarını yüzüne açtı. Onun gözünü manevi ve gayb âlemlerine açtı.

“Allah, meleklerle izin verdi; onlar da indiler ve Hz. Muhammed onlara bakıyordu.”⁽¹⁾

O, melekleri görüyordu; melekler onunla konuşuyorlardı ve o onların sözlerini duyuyordu. Nihayet Cebrail nazil oldu ve “Oku.” buyurdu.

Bisetin Başlangıcı

Allah’ın bu eşsiz varlığı, bu kâmil insan, vahyin nazil olmasından önce kemalin bu merhalesine ulaşmıştı. Bisetin ilk anından itibaren çok yönlü bölünmez zor bir cihada başladı ve yirmi üç yıl zorluğun doruğunda bu cihadı devam ettirdi. Kendisiyle cihat, hakikatten en ufak bir şey anlamayan halkla cihat ve o mutlak karanlık ortamla cihat... Ali (as) *Nehcü'l-Belâğâ'* da şöyle buyuruyor:

“İnsanlar kendilerini tabanlarıyla ezen, tırnaklarıyla kırıp geçiren fitnelere düşmüştü. Fitneler tırnaklarının ucuna basmış, kalmıştı.”⁽²⁾

Her bir taraftan belalar halka baskı yapıyordu; dünya sevgisi, şehvet, zulüm ve taşkınlık, insanların vücudunun derinliklerindeki ahlaki rezillikler ve güç sahiplerinin hiçbir engel tanımadan zayıflara doğru uzanan elleri...

Bu taşkınlık sadece Mekke ve Arap Yarımadası’nda değildi; o günün dünyasının en seçkin medeniyetleri olan Büyük Rum

1- وَأَذِنَ لِلْمَلَائِكَةِ أَنْ يَنْزِلُوا وَ مُحَمَّدٌ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ.

2- فِي فِتْنٍ دَاسَتْهُمْ بِأَخْفَافِهَا وَ وَطَّئَتْهُمْ بِأَخْلَافِهَا وَ قَامَتْ عَلَى سَنَايِكِهَا.

İmparatorluğu ve Şahlık İran'ında da bulunmaktaydı. Tarihe bakın; tarihin karanlık sayfaları insanlığın hayatını baştan sona kaplamıştı. Bu büyük güçle mücadele, bu aralıksız ve tasavvur üstü çaba; bisetin ve ilahî vahyin yükünü üstlendiği ilk saatlerden itibaren Hz. Peygamber için başladı. İlahi vahiy, uygun bir zemine aralıksız akan berrak bir su misali onun mübarek kalbine nazil oluyor ve ona güç veriyordu. O, bu dünyada büyük bir dönüşüm gerçekleştirebilmek için bütün gücünü kullandı ve bunu başardı da.

İslam ümmetinin yapısının ilk hücreleri Mekke'deki o zor günlerde Hz. Peygamber'in güçlü elleriyle kuruldu. Bu binanın ilk sütunlarını Hz. Peygamber'in mesajını anlayabilecek bilgi, cesaret ve nuraniyete sahip olan ve ona gönül veren ilk müminler oluşturdu.

"Allah kimi hidayet etmeyi dilerse onun gönlünü İslam için genişletir."⁽¹⁾

Bu hazır gönülleri, gönül kapıları İslam maarifine ve ilahî emirlere açık kimseleri Hz. Peygamber güçlü elleriyle inşa etti. Bu zihinler açıklığa kavuştu ve iradeler günden güne güçlendi. Mekke döneminde bu küçük mümin grup için -ki sayıları her geçen gün çoğalmaktaydı- benim ve sizin hayal bile edemeyeceğimiz zorluklar meydana geldi. Bütün değerlerin cahiliyet değerlerinden ibaret olduğu bir ortam vardı. Taassuplar, yanlış saplantılar, derin kinler, acımasızlıklar, zorluklar, zulümler ve şehvetler birbirine karışarak halkın yaşantısını baskı altına almıştı... Bir anda bu keskin ve sert kayaların arasından bu yeşil filizler yeşeriverdi. Hiç bir tufan kayaların içinden yeşerip kök salan ve gelişen bu yeşillikleri, bu filizleri ve bu ağaçları yerinden sökmeyi başaramadı. On üç yıl geçtikten sonra

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ. -1

bu güçlü sütunlar üzerine İslam toplumu bina edildi; medeni ve nebevi toplum bu sütunlar üzerine oturtuldu.

İslam Düzeninin Temellerinin Atılması

Ümmet oluşturma işi yalnızca siyasetten ibaret değildi. Siyaset bu işin bir kısmıydı; diğer önemli kısmı ise kişilerin birebir terbiyesiydi:

“O, Ümmiler içinde onlara, ayetlerini okuyan, onları arındıran ve onlara kitabı ve hikmeti öğreten, kendilerinden olan bir peygamberi gönderendir.”⁽¹⁾

“Onları arındırır.” Yani bir bir kalpler Hz. Peygamber’in terbiyesi altına girer. Hz. Peygamber, birebir zihinlere, akıllara ilim ve bilgiyi telkin eder. “Onlara kitabı ve hikmeti öğretir.” Hikmet bir derece daha yüksektir. Onlara sadece kanunları, ahkâmı öğretmekle yetinmemiş; onlara hikmet de öğretmiştir. Onların gözlerini âlemin hakikatlerine doğru açıyordu. On yıl Hz. Peygamber bu yöntemle hareket etti. Bir yandan siyaset, devlet yönetimi, İslam toplumunun esasının savunulması, İslam’ın yayılması, Medine dışındakilerin adım adım ve bir bir İslam’ın nurlu alanına ve İslam maarifine katılmaları için yol açılması, diğer yandan da insanların birebir terbiye edilmesi. Bu ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir.

Bir grup, İslam’ı sadece kişisel meselelerden ibaret olarak algılayıp siyaseti İslam’dan ayırdılar. Hâlbuki Nebiyy-i Ekrem’in hicretin başında kendisini Mekke kaskacından kurtarmayı başardığı ilk andan itibaren yaptığı ilk şey siyasetti. İslam toplumunun temellerinin atılması, İslam hükümetinin kurulması, İslam nizamının oluşturulması, İslam ordusunun

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ. 1-

oluşturulması, dünyanın önemli siyasetçilerine mektup yazılması, o günün toplumunun büyük siyaset alanına girmek... Bunların hepsi siyasettir. İslam'ı siyasetten ayırmak nasıl mümkün olabilir? Siyasete İslam dışında başka bir araçla yön vermek, anlamlandırmak, tefsir etmek ve şekillendirmek nasıl mümkün olabilir?! Bazıları Kur'an'ı parçalara bölüyorlar.⁽¹⁾ Kur'an'ın ibadetlerine iman ediyorlar; ama Kur'an'ın siyasetine iman etmiyorlar.⁽²⁾

"Şüphesiz biz elçilerimizi apaçık delillerle gönderdik ve insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye onlarla birlikte kitap ve ölçüyü indirdik."⁽³⁾

[Ayetin orijinalinde geçen] kıst nedir? Kıst, toplumda sosyal adaletin inşa edilmesidir. Bu işi kim gerçekleştirebilir? Adaletli bir toplumun oluşturulması siyasi bir iştir. Bir ülkenin yöneticilerinin işidir. Bu, sadece bizim Peygamberimizin değil, bütün peygamberlerin hedefidir. Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. İbrahim ve bütün peygamberler siyaset için ve İslam nizamının oluşturulması için gönderilmişlerdir. (22.8.2001)

Nebiy-i Ekrem'in Medine'deki on yıllık hâkimiyet dönemindeki sireti, insanlık tarihi boyunca görülmüş en parlak yönetimlerden birisidir. Hatta en parlağı olduğunu söylemek abartı değildir. Kısa, verimli ve insanlık tarihini fevkalade etkileyen bu dönemi tanımak gerekir. Medine dönemi, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıllık risaletinin ikinci dönemidir. İkinci döneme hazırlık olarak kabul edilen Mekke'deki on üç yıllık süre, birinci dönemdir. Medine dönemi yaklaşık olarak on yıldır. Medine dönemi, İslam düzeninin temel atma ve

1- الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ.

2- يُؤْمِنُ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَ يَكْفُرُ بِبَعْضِ.

3- لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.

insanlık tarihinin bütün dönemleri ve tüm mekânlar için örnek bir İslam devleti oluşturma dönemidir. Elbette bu örnek, kâmil bir örnektir ve hiçbir dönemde benzerine rastlamayız. Ancak bu örneğe bakarak hedefleri belirleyebiliriz. Bu hedefler insanlığın her bir ferdi ve Müslümanlar için nişanedirler. Bu nişaneler aracılığıyla, nizamlar ve insanlar değerlendirilmeye tabi tutulurlar.

Hız. Peygamber'in Medine'ye hicret etmekten hedefi, o günlerde baştan sona bütün dünyaya hâkim olan zulme dayalı, tağuti ve kokuşmuş siyasi, iktisadi ve toplumsal ortamla mücadele etmektir. Hedef sadece Mekke kâfirleriyle mücadele etmek değildi. Mesele, bütün dünyayı ilgilendiriyordu. Peygamber-i Ekrem; zamanı geldiğinde yeşereceği ümidiyle her nerede uygun bir ortam görse, düşünce ve inanç tohumlarını ekmek gibi bir hedef gütmekteydi. Hedef; insanı özgürleştiren, uyandıran ve mutluluğa kavuşturacak olan mesajın bütün gönüllere ulaşmasıydı. Bu hedef ancak, seçkin bir nizamın meydana getirilmesi ve gerçekleştirilebilir bir örneğin sunulmasıyla mümkündür. Böylece Hız. Peygamber bu örnek nizamı kurabilmek için Medine'ye geldi. İnsanlar bu nizamı ne kadar devam ettirebilirler ve sonraki nesiller ne kadar kendilerini o örneğe yakınlaştırabilirler, bu onların çabasına bağlıdır. Hız. Peygamber örneği kurar; bütün insanlığa ve tarihe sunar... Hız. Peygamber'in kurduğu nizamın çeşitli özellikleri vardır, ama bunların arasından yedi tanesi hepsinden daha önemli ve belirgindir.

Birinci özellik, iman ve maneviyattır. Nebevi nizamda hareket ettirici güç ve amaç, halkın gönül ve düşünce pınarından kaynaklanan imandır. İman onların el, ayak ve vücutlarını sağlam ve doğru yönde harekete geçirir. Öyleyse ilk hedef insanlara, iman ve maneviyat ruhunu aşlamak ve bu ruhu güçlendirerek onlara doğru inanç ve düşünce kazandırmaktır.

Hz. Peygamber bu işe Mekke'de başladı ve Medine'de maneviyat bayrağını semaya yükseltti.

İkinci belirgin özellik, adalettir. İşin özü adalet ve hiç bir gözetme olmaksızın her hak sahibine hakkını ulaştırmaktır.

Üçüncü özellik, ilim ve marifettir. Nebevi nizamda, her şeyin esası bilmek, tanımak, bilinç ve uyanıştır. Hiç kimseyi körü körüne bir yöne doğru hareket ettirmez; halkı bilinçle, marifetle ve teşhis etme kudretiyle etken bir güce -edilgenliğe değil- çevirir.

Dördüncü özellik, sefa ve kardeşliktir. Nebevi nizamda hurafi, şahsi, çıkarıcı hedeflerden kaynaklanan çatışmalar menfur kabul edilir ve bununla mücadele edilir. Ortam; samimi, kardeşçe ve birlik beraberlik üzerinedir.

Beşinci özellik, ahlakın ve davranışın salih oluşudur. Bu nizam, insanları tezkiye eder, ahlaki bozukluklardan arındırıp temiz ahlaklı insanlar yetiştirir: **"Onları arındırır ve onlara kitabı ve hikmeti öğretir."**⁽¹⁾ Tezkiye bu asli esaslardan birisidir. Hz. Peygamber şahısları bir bir terbiye eder ve yetiştirirdi.

Altıncı özellik, güç ve izzettir. Nebevi toplum ve nizam, içine kapanık, bağımlı ve takipçi bir toplum değildir. İhtiyaçları için elini ona buna doğru uzatmaz. İzzetli, muktedir ve karar alabilen bir toplum ve nizamdır. Kendi hayrını tespit ettikten sonra onu elde etmek için çaba gösterir ve işini ilerletir.

Yedinci özellik, çalışma, hareketlilik ve sürekli ilerlemedir. Nebevi nizamda duraklamak yoktur. Düzenli bir şekilde hareket, çalışma ve ilerleme vardır. "Artık yeter! Oturup biraz dinlenelim!" diye bir şey söz konusu değildir. Böyle bir şey yok! Elbette bu iş, lezzet ve mutluluk vericidir. Yorucu, sıkıcı, bıktırıcı ve çetin değil; insana neşe, güç ve şevk veren bir iştir.

1- Al-i İmran Suresi, 164. Ayet: وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

Hız. Peygamber bu nizamı kurmak, olgunluğa ulaştırmak ve sonsuza kadar tarihte bir örnek bırakmak için Medine'ye geldi. Ta ki kendisinden sonra -kendi zamanından sonra kıyamete kadar- isteyen herkes istediği zamanda onun benzerini oluşturabilsin ve insanların böylesi bir topluma doğru gidebilmesi için yüreklerinde şevk oluşturursun. Elbette böyle bir nizamı oluşturmanın itikadi ve insani temellere ihtiyacı vardır.

Öncelikle sağlıklı inanç ve düşüncelerin oluşması gerekir ki nizam bu düşünce temellerinin üzerine oturtulsun. Hız. Peygamber bu düşüncelerini, tevhit kelimesi, insanın izzeti ve diğer İslami maarif kalıplarında on üç yıllık Mekke döneminde beyan etmişti. Sonrasında ise Medine'de ve ölümüne kadar hayatının bütün anlarında sürekli olarak bu yüce maarifleri -ki bu nizamın esaslarıdır- insanlara anlattı ve öğretti.

İkinci olarak bu yapıyı omuzlarında taşıyacak ve binaya temel teşkil edecek insanlara ihtiyaç vardır. Çünkü İslam nizamı bir kişi üzerinde ayakta durmaz. Hız. Peygamber bu sütunlardan birçoğunu Mekke'de meydana getirip hazırlamıştı. Bir grup, mertebe farklılıklarıyla birlikte Hız. Peygamber'in büyük sahabeleri idi. Bunlar on üç yıllık o zor Mekke döneminin çaba ve mücadelelerinin mahsulüydüler. Başka bir grup ise Hız. Peygamber'in hicretinden önce Yesrib'de Hız. Peygamber'in mesajıyla tanışmış kimselerdiler. Örneğin Sad b. Muaz'lar, Ebu Eyyub'lar ve diğerleri. Sonraysa Hız. Peygamber geldi ve geldiği andan itibaren insan yetiştirme işine başladı. Günden güne layık yöneticiler, büyük, cesur, fedakâr, imanlı, güçlü ve marifetli insanlar bu yüksek binanın sağlam sütunları olarak Medine'de oluştu.

Hız. Peygamber'in Medine'ye hicreti -Hız. Peygamber'in gelişinden önce Yesrib olarak biliniyordu ve onun gelişinden sonra "Medinetü'n-Nebi" adını aldı- ılık bir bahar nesimi gibi

şehrin havasını sardı ve herkes bir rahatlığın meydana geldiğini hissetti. Böylece kalpler uyandı. Halk Hz. Peygamber'in Kuba'ya geldiğini duyunca -Kuba; Medine yakınlarında bir yerdir ve Hz. Peygamber on iki gün orada kalmıştır- onu görme arzusu onların gönüllerde her geçen gün artmaya başladı. Halktan bazıları Kuba'ya gidiyor ve Hz. Peygamber'i ziyaret edip geri dönüyorlardı. Bazıları ise Medine'de onun gelişini bekliyorlardı. Sonra Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişiyle birlikte bu arzu, bu ılık ve hoş nesim halkın gönlünde bir tufana dönüştü ve yürekleri değiştirdi. İnançların, duyguların, kabile bağlarının ve taassupların bu yüce şahsiyetin yüzünde, davranışlarında ve sözlerinde yok olduğunu hissettiler. Yaratılış âleminin hakikatine doğru açılan yeni bir kapıyla ve ahlaki maarifle tanıştılar. Bu tufan, önce kalplerde devrim yaptı. Sonra Medine'nin etrafına yayıldı; daha sonra da Mekke'nin doğal kalesini ele geçirdi ve nihayet uzak yerlere adım attı. O günün iki büyük imparatorluğunun, iki büyük ülkesinin derinliklerine kadar ilerledi. Her nereye gittiyse kalpleri yerinden oynattı ve insanların içinde inkılâp meydana getirdi. Müslümanlar, İslam'ın başlangıç yıllarında İran ve Rum İmparatorluklarını imanla fethettiler. Müslümanların saldırılarına maruz kalan milletler Müslümanları gördüklerinde kalplerinde iman tohumları yeşeriyordu. Kılıç; engelleri, güç sahiplerini ve elebaşlarını yol üzerinden kaldırmak içindi. Yoksa halk toplulukları her yerde o tufanı hissetmişlerdi ve o günlerin iki büyük imparatorluğu -İran ve Rum- kendi derinliklerine kadar İslam ülkesi ve nizamının bir parçası olmuşlardı. Bütün bunların gerçekleşmesi kırk yıl sürdü. On yılı Hz. Peygamber zamanında, otuz yılı ise Hz. Peygamber'den sonra.

Hz. Peygamber Medine'ye ulaşır ulaşmaz işine başladı. Onun hayatının ilginç yönlerinden birisi şudur ki, bu on yıl boyunca bir ânı bile heder etmemiştir. Hz. Peygamber'in manevi-

yat, hidayet, talim ve terbiye nurunu yaymaktan bir an bile olsun geri durduğu görülmemiştir. Onun uyanıklığı, uykusu, mescidi, evi, savaş meydanı, çarşı pazara gidişi, aile ilişkileri ve varlığı -her nerede olursa olsun- bir dersti. Ne kadar da bereketli bir ömür! Bütün tarihi kendi fikrinin etkisi altına almış ve tarih üzerinde etki bırakmıştır! Ben defalarca söylemişimdir; eşitlik, kardeşlik, adalet ve halkçılık gibi asırlar sonra insanlık için kutsal sayılan birçok mefhum onun öğretisinin etkisi altındaydı. Diğer dinlerin öğretilerinde böylesi şeyler yoktu ya da en azından kendisini gösterememişti. O sadece on yıl hükümetle, siyasetle ve toplumsal işlerle uğraşmıştı. Ne kadar da bereketli bir ömür! Gelişinin ilk başından itibaren kendi konumunu belirlemiştir.

Hız. Peygamber'in üzerine bindiği deve Yesrib şehrine geldi ve halk onun etrafını çevreledi. O zamanlarda Medine şehri mahalle mahalle idi. Her mahallenin de kendisine ait evleri, sokakları, hisarları ve büyükleri vardı. Her mahalle bir kabileye aitti. "Avs" a bağlı olan kabileler ve "Hazrec" e bağlı olan kabileler. Hız. Peygamber'in devesi Yesrib şehrine ulaştığında, kabilelerin kalelerinin her birinin önünden geçerken, kabile büyükleri dışarı çıkıp deveyi tutuyor: "Ya Resulallah! Buraya teşrif edin; evimiz, hayatımız, servetimiz ve rahatlığımız senin emrindedir!" diyorlardı. Hız. Peygamber şöyle buyurdu: "Bu devenin önünü açın. O emir üzerine hareket ediyor, bırakın gitsin."⁽¹⁾ Devenin yolunu açtılar, bir sonraki mahalleye ulaştı. Tekrar büyükler, eşraf, yaşlılar, önemli şahsiyetler ve gençler Hız. Peygamber'in devesinin önünü kestiler: "Ya Resulallah! Buraya inin, burası sizin evinizdir. Her ne istersen emrine sunarız; hepimiz senin hizmetindeyiz." Hız. Peygamber buyurdu ki: "Kenara çekilin; bırakın deve yoluna devam etsin; o, emir

1- *Biharu'l-Envar*, c. 19, s. 109: *إنها مأمورة*

üzerine hareket ediyor.” Deve böylece mahalle mahalle geziyordu. Sonunda Benî Neccar mahallesine -Hz. Peygamber’in annesi bu ailedendir- ulaştı. Benî Neccar’ın erkekleri Hz. Peygamber’in dayıları sayılıyorlardı. Onlar ileri çıkıp şöyle dediler: “Ya Resulallah! Bizler senin akrabalarınız. Bütün varlığımız senin emrindedir, bizim evimize teşrif edin.” Hz. Peygamber buyurdu ki: Hayır, *“deve emir üzerine hareket ediyor,”* kenara çekilin. Yolu açtılar. Deve Medine’nin en fakir kesiminin oturduğu mahalleye geldi ve bir yere çöktü. Herkes kimin evi olduğunu anlamak için baktığında Ebu Eyyub Ensari’nin evi olduğunu gördüler. Medine’nin en fakirinin veya en fakir adamlarından birinin evi idi. Kendisi ve yoksul ailesi Hz. Peygamber’in eşyalarını indirip eve götürdüler. Hz. Peygamber de misafir olarak o eve girdi ve eşrafı, büyükleri, nüfuz ve kabile sahiplerini elinin tersiyle itti. Yani kendi toplumsal yerini belirledi. Belli oldu ki, bu şahıs para, kabile haysiyeti veya filan kabilenin reislik şerefine bağlı birisi değil. Kendi akraba ve ailesine, utanmaz yüz­süz adamlara ve buna benzer şeylere bağlı değil. O ilk andan itibaren sosyal çatışmalarda hangi grubun tarafında olduğunu, hangi topluluğun tarafını tuttuğunu ve onun daha çok kimlere faydasının olacağını belirledi. Herkes Hz. Peygamber ve öğretile­rinden faydalanır; ama mahrum kimse tabiatıyla daha fazla hakka sahip olacaktır. Mahrumların mahrumiyetinin telafi edilmesi gerekir.

Ebu Eyyub Ensari’nin evinin önünde mütevazı bir yer vardı. Hz. Peygamber bu yerin kime ait olduğunu sordu. İki tane yetim çocuğa ait olduğunu söylediler. Kendi cebinden para verdi ve bu yeri satın aldı. Sonra şöyle buyurdu: *“Bu yer üzerinde bir mescit kuracağız.”* Yani siyasi, ibadi, toplum ve yönetimle ilgili bir merkez, halkın toplanma yeri olan bir merkez. Merkez unvanıyla bir yer gerekliydi; böylece mescidin yapımına

başlandı. Mescid için kimseden yer istemedi, kimseden bağış talebinde bulunmadı; onu kendi parasıyla satın aldı. O iki çocuk babasız ve korumasız olmalarına rağmen, Hz. Peygamber bir baba ve koruyucu gibi onların hakkını tamamen korudu. Mescit kurulmasına karar verildikten sonra Hz. Peygamber'in kendisi eline bel alıp mescidin temelini kazmaya başlayan ilk kimselerdendi ya da ilk kişiydi. Göstermelik olarak değil, gerçekten çalışmaya başladı ve ter döktü. Öylesine çalışıyordu ki, çalışmadan kenarda oturan bazıları "Peygamber böylesine çalışsın ve biz yerimizde böyle oturalım mı? Biz de gidip çalışalım." dediler. Böylece başkaları da çalışmaya katıldı ve kısa bir sürede mescid yapıldı. Hz. Peygamber -bu yüce ve güçlü rehber- kendisine özel bir ayrıcalık tanımadığını gösterdi. Eğer bir işin yapılması gerekiyorsa bu işte onun da payı olmalıydı. Sonra o nizamın tedbir ve siyasi idaresini planladı. İnsan baktığında bu planın adım adım, ustaca ve akıllıca ilerlemiş olduğunu görür. O güçlü ve kesin kararlılığın arkasındaki ince hesaplamanın ancak vahyin yardımıyla mümkün olacağını anlar. Bugün bile o on yılın vaziyetini adım adım izlemek isteyenler işin içinden çıkamıyorlar. Eğer insan olayları ayrı ayrı incelerse bir şey anlayamaz. İşin tertip ve düzeninin nasıl olduğuna bakması gerekir. Bütün bu işler nasıl böylesine ustaca, akıllıca ve doğru bir hesaplamayla yapılabilmıştır?

Birincisi, vahdetin oluşturulmasıdır. Medine halkının çoğunluğu Müslüman oldu ve çok az sayıda insan Müslüman olmadan öylece kaldı. Bunlara ek olarak, Medine'de üç önemli Yahudi kabilesi -Benî Kaynuka kabilesi, Benî Nazir kabilesi ve Benî Kurayza kabilesi- bulunuyordu. Bunlar kendilerine ait olan ve yaklaşık olarak da Medine'ye bitişik kalelerde yaşıyorlardı. Bunların Medine'ye gelişi bundan yüz, iki yüz yıl öncesine döner. Neden geldikleri konusunun ise uzun ve geniş bir hikâyesi vardır. Peygamber-i Ekrem Medine'ye geldi-

ğinde bu Yahudilerin iki, üç tane özellikleri vardı. Birincisi, Medine'nin asli serveti, en iyi tarım alanları, en iyi kâr getiren ticaretler ve en çok kar getiren sanayi alanları -altın, eşya yapımı ve buna benzer şeyler- bunların elindeydi. Medine halkının birçoğu gerekli durumlarda bunlara başvurup, borç para alıyor ve faiz ödüyordu. Yani mali açıdan bütün ipler Yahudilerin elindeydi. İkincisi, Medine halkının karşısında kültürel üstünlüğe sahiptiler. Ehlikitap olduklarından çeşitli dinî bilgilerle ve Medineli yarı vahşilerin zihninden çok uzak olan meselelerle tanıştılar. Bundan ötürü de düşünce etkinliğine sahiptiler. Gerçekte eğer bu günün diliyle söylemek istersek Medine'de Yahudiler aydın tabaka sayılıyorlardı. Ora halkını; ahmak sayıyor, aşağılıyor ve onlarla alay ediyorlardı. Elbette kendilerine bir tehlike yöneldiğinde alttan alıyorlardı; ancak normalde bunlar üstün konumdaydılar.

Üçüncü özellikleri ise, uzak noktalarla irtibat hâlinde olmaları ve Medine ortamıyla sınırlı kalmamalarıydı. Yahudiler, Medine'nin bir gerçeğiydiler. Bunun için Hz. Peygamber'in onları hesaba katması gerekiyordu. Peygamber-i Ekrem, toplu genel bir anlaşma meydana getirdi. O, Medine'ye geldiğinde hiçbir antlaşma olmadığı, halktan bir şey istemediği ve halkla bu konuda herhangi bir görüşme yapmadığı hâlde toplumun rehberliğinin bu adama ait olduğu belli oldu. Nebi şahsiyetin azameti, doğal olarak herkesi onun karşısında teslim olmaya yöneltti. Önder oydu ve onun belirlediği çerçevede hareket edilmeliydi. Zaten işler o doğrultuda yürütülmekteydi. Hz. Peygamber herkesin onayını alan bir antlaşma yazdı. Bu antlaşma toplumsal denge, muameleler, anlaşmazlıklar, diyet, Hz. Peygamber'in muhaliflerle, Yahudilerle ve Müslüman olmayanlarla olan ilişkileri hakkındaydı. Bu kapsamlı anlaşmanın tamamı kayıt altına alındı. Herhalde eski tarih kitaplarının iki üç sayfasını kaplamıştır.

Çok önemli bir sonraki iş, kardeşlik duygusunun meydana getirilmesiydi. Eşraflık, hurafelerden kaynaklanan taassuplar, halk içindeki çeşitli grupların birbirinden ayrı olması o günün mutaassıp ve cahil Arap toplumunun en önemli sorunlarıydı. Hz. Peygamber kardeşlik oluşturarak bütün bunları ayakları altına aldı. Filan kabilenin reisi ile aşağı tabakadan filan adam arasında kardeşlik ilan etti. “Siz ikiniz kardeşsiniz.” dedi ve onlar da bu kardeşliği cânı gönülden kabul ettiler. Eşraf ve büyüklerle Müslüman olmuş köleleri yan yana getirdi ve böylece toplumsal birliğin önündeki bütün engelleri yok etti. Mescit için müezzin seçmek istediğinde, güzel sesli ve güzel endamlı bir sürü insan vardı; bir sürü seçkin ve tanınmış şahsiyetler vardı; ama aralarından Bilal Habeşi’yi seçti. Ne güzellik, ne ses, ne aile şerefi ve ne anne baba söz konusuydu. Sadece İslam ve iman, Allah yolunda cihat ve bu yolda fedakârlık göstermek ölçüyüdü. Bakınız değerleri amelde nasıl gösterdi. Sözünden önce ameli, yaşamı ve yöntemi kalpleri etkiledi.

İslam Nizamının Korunması

İşin rayına oturması için üç merhale gerekliydi. Birinci merhale, nizamın temellerinin atılmasıydı ve yapılan işlerle bu gerçekleşmişti. İkinci merhale, bu nizamın korunmasıydı. Bütün kudret sahipleri gelişip serpilmekte olan bu canlı varlığı tanıdıkları takdirde onun varlığından tehlike hissedip ona düşman olacaktır. Eğer Hz. Peygamber bu mübarek ve tabii yeni oluşumu düşmanlarından akıllıca koruyamazsa bu nizam yok olacak ve bütün zahmetleri sonuçsuz kalacaktır. Bunun için onu koruması gerekirdi. Üçüncü merhale, tamamlama ve geliştirmekten ibarettir. Temel atmak yeterli değildir. Temeli atmak birinci adımdır. Bu üç iş aynı anda gerçekleştirilir. Temel atma birinci derecededir. Temel atmayla birlikte

düşmanlar da göz önünde bulundurulmuştur. Bundan sonra da koruma işi devam etmelidir. Bu temel atma esnasında kişisel ve toplumsal yapılara dikkat edilmiştir ve bundan sonra bu böylece devam edecektir. Hz. Peygamber olaya baktığında bu yeni doğmuş toplumu beş tane asli düşmanın tehdit ettiğini görür.

Düşmanlardan birisi küçük ve önemsizdir; ama aynı zamanda ondan gafil olmamak gerekir. Beklenmedik bir durumda büyük bir tehlike meydana getirebilir. Kimdir bu düşman? Medine'nin etrafındaki yarı vahşi kabileler. Medine'den on fersah, on beş fersah, yirmi fersah uzaklıkta yarı vahşi kabileler yaşıyordu. Bunların bütün hayatı, savaş, kan dökmek, yağmalamak, birbirinin canına düşmek ve birbirinden kapmaktan ibaretti. Hz. Peygamber eğer Medine'de sağlıklı, emin ve huzurlu bir toplumsal nizam oluşturmak istiyorsa onları hesaba katması gerekirdi. Hz. Peygamber bunları düşündü. Onlardan hangisinde ıslah ve hidayet olma belirtileri gördüyse onunla antlaşma yaptı. Başlangıçta da kesinlikle Müslüman olmaları gerektiğini söylemedi. Onlar kâfir ve müşriktiler; onlarla saldırıda bulunmamaları üzerine antlaşma yaptı. Hz. Peygamber ahbine ve antlaşmalarına oldukça bağlı ve vefalıydı. Bunu açıklayacağım. İpe sapa gelmeyenleri ve güvenilmez olanları ise Hz. Peygamber tedavi etti ve kendisi onların peşine gitti. Bu duyduğunuz "Seriye" mevzusu ki Hz. Peygamber elli kişiyi filan kabileye, yirmi kişiyi falan kabileye göndermiştir; bunlarla ilgilidir. Bunlar doğaları itibariyle huzuru, hidayeti ve ıslahı kabule yanaşmayan kimselerdi. Kan dökmek ve güç kullanmaktan başka bir yolla yaşayamazlar. Hz. Peygamber onların peşine de gitti; onları yatıştırıp yerlerine oturttu.

İkinci düşman, merkez konumuna sahip Mekke idi. Mekke'de bilinen manada bir devlet yoktu; ama eşraf, mütekebbir,

güçlü ve etkin bir grup hep birlikte Mekke'yi yönetiyordu. Bunların birbirleriyle ihtilafları vardı; ama bu "yeni oluşum" karşısında birlik olmuşlardı. Hz. Peygamber tehlikenin büyük kısmının onlardan geleceğini biliyordu; pratikte de öyle oldu zaten. Hz. Peygamber yerinde oturup onların kendisine gelmesini beklemekle kesinlikle onların eline fırsat geçeceğini hissetmişti. Bunun için onlara yönelik girişimde bulundu; ancak Mekke'ye doğru hareket etmedi. Onların kervan yolu Medine yakınlarında geçiyordu. Hz. Peygamber onlara karşı saldırı başlattı. Bedir Savaşı ilk saldırıların en önemlisiydi. Hz. Peygamber saldırıya geçti; onlarsa taassup ve inat üzere onunla savaşa başladılar. (17.5.2001)

Yüce Allah'ın vaadi üzere, Müslümanlar kâfirlerden bir gruba karşı zafere ulaşacakları haberini almışlardı ve bu, hicretin ikinci yılındaydı. Kureyş'in mallarını taşıyan bir kervan Şam'dan hareket edip Mekke'ye ulaşmak üzere Medine yakınlarından geçiyordu. Arap ve Müslüman yiğit savaşçılardan doğan tehlike Kureyş kâfirlerince fark edilince altınlarını ve mallarını korumak için Medine'ye doğru silahlı birlikler gönderdiler. Müslümanlar, mal ve servet taşıyan ve üst seviyede bir koruması da bulunmayan kervanı durdurmak istiyorlardı. Ama Allah'ın hükmü Kureyş kâfirlerinin silahlı savaşçılarıyla karşı karşıya gelmeleri yönündeydi. Ayette şöyle buyuruyor:

"Hani Allah, o iki bölükten birinin muhakkak sizin olacağını vadediyordu da siz silahı bulunmayanların, elinize düşmesini istiyordunuz." ⁽¹⁾

Müslümanlar bu çatışmada zafer kazanacaklarını biliyorlardı; ama bu zaferin Kureyş'in silahlı orduları karşısında ka-

1- Enfal Suresi, 7. Ayet:

و إِذْ يَعِدُّكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَ تَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ .

zanılacağını bilmiyorlardı. Zaferin Şam'dan dönen kervana karşı kazanılacağını zannediyorlardı. Ancak Hz. Peygamber onları, yollarını değiştirerek müşrik savaşçıların karşısına götürdü. Kervan gitti; ama Müslümanlar Bedir denilen yerde kâfirlerle karşı karşıya geldiler. Allah'ın Müslümanların yolunu kervanla çatışmak yerine silahlı kuvvetlerle çatışmak için değiştirmesinin sebebi neydi? Sebep, Müslümanların yakını görüyor olmaları ama, ilahî iradenin uzak bir hedefi takip etmesiydi. **“Hâlbuki Allah, sözleriyle, gerçeği yerine getirmek ve kâfirlerin kökünü kesmek istiyordu.”**⁽¹⁾ Allah, hakkın dünya sahnesinde yer almasını istiyordu. **“Böylece de suçlular istemese de gerçeği gerçek olarak izhar etmeyi ve batılın boşluğunu bildirmeyi murat etmekteydi.”**⁽²⁾ Yok olması gereken ve tabiatı da yok olmaya mahkûm olan batılın bir anda yok olmasını istiyordu. İslam'ın bütün şeytani ve tağuti güç ve hâkimiyetleri devirmesine karar verilmiş değil miydi? Müslüman ümmetin **“İnsanlara tanıklık edesiniz diye.”**⁽³⁾ ayetinde işaret edildiği üzere şahitler olmasına karar verilmiş değil miydi? İslam bayrağının insanlığın doruk noktalarında dalgalanmasına karar verilmiş değil miydi? Peki, ne zaman? Nasıl ve hangi yolla?

O günün Müslümanları kendi kendilerine şöyle düşünüyorlardı; eğer biz bu servet yüklü kervanı ele geçirir ve mal elde edersek, yeni filizlenmeye başlayan İslam güçlenecektir. Doğru da düşünüyorlardı; ama daha üstün ve değerli başka bir fikir daha vardı. Üstün fikir de bu idi: Hz. Peygamber'in takipçisi olan biz Müslümanlar bugün öyle bir hadde ulaştık

1- Enfal Suresi, 7. Ayet: وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ

2- Enfal Suresi, 8. Ayet: لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ

3- Bakara Suresi, 144. Ayet: لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

ki, fikirlerimizi ve yaşam tarzımızı mahrum bırakılmış mustazaf toplumlara ve karanlıklar içindeki dünyalara yerleştirebiliriz. Bu havuzun suyu yeni filizleri, ağaçları, kavruk ve çorak zeminleri sulayacak kadar çoktur. Bu daha yüce fikirdir. Eğer İslam'ın gerçek zaferine ulaşması kararlaştırılmış ise, eğer İslam'ın gösterişli çarkının mustazaf bölgelere doğru dönmesi kararlaştırılmış ise, zulüm ve sitem saraylarının bir biri ardınca yıkılması kararlaştırılmış ise bunun bir yerden başlaması gerekir. Bu, nereden başlamalıdır? İslam'ın başlangıcında samimi ve ihlâslı Müslüman nereden başlaması gerektiğini bilemez. Allah ona öğretir. Allah onun önüne çıkarır. Allah Kureyş'in mallarını ele geçirmek için yola koyulmuş olan birisini, istek dışı bir savaşın içine çeker ki, bu istek dışı savaşta teçhizatsız ama kesin imanla bir günde düşmanı geri püskürtmeyi başarsın ve ilerlemek, nüfuz etmek ve hakkı güçlendirmek için yolu açsın. Düşmana: Evet, İslam var ve onu ciddiye almanız gerekiyor desin. *Allah böylece hakkı ızhar eder ve batılı batıl kılar.* Ey Müslümanlar, ilahî gücü yumruk darbelerinizle düşmana tattırasınız diye, istemediğiniz hâlde sizi düşman ordusunun karşına diktik. (3.10.1980)

Bedir Savaşı'nda Müslümanların çabaları Allah'ın lütuf ve yardımıyla zaferle sonuçlandığında düşmanlığından vazgeçmeyen düşman, Uhud Savaşı'nın hazırlığını yaptı. Uhud Savaşı'nda işin başında Müslümanlar yine birlik ve beraberlik sayesinde düşman hatlarını yenilgiye uğrattılar. Ancak çabuk gelen zafere nail olduktan sonra dağdaki yarığı düşmanın elinden korumakla görevli olan o elli kişi, ganimet toplamaktan geri kalmamak için görev yerlerini terk ettiler. Ganimetlerin toplandığı yere ve Müslümanları gaflete düşüren toplanma alanına onlar da katıldılar. Dağdaki yarıktaki görevli olan Müslümanlardan sadece on tanesi orada kalıp görevlerini yaptılar. Ama düşman dağı arkadan dolanıp yeterli kuru-

ması olmayan yarıktan Müslümanlara saldırma fırsatını yakaladı. Bu saldırı Müslümanlara pahalıya patladıysa da İslam yenilgiye uğramadı. Ama birinci olarak İslam'ın zaferi gecikti ve ikinci olarak da Seyyidü'ş-Şüheda Hamza gibi bazı yiğit ve aziz serdarların canı bu yolda kurban verildi. Yüce Allah Müslümanları ibret almaya davet ederek buyuruyor ki, Biz kendi vaadimize vefa ettik. Sizin düşman karşısında zafere ulaşacağınızı söylemiştik; siz zafere ulaştınız da. Ama üç haslet sizde oluştuktan sonra onun darbesini yediniz. Bu üç özellik şunlardan ibarettir: Birincisi " تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ " Birbirinizle ihtilafa düştünüz, söz birliğini ve safların birliğini bozdunuz. İkinci olarak " فَسَلَّتُمْ " gevşediniz. O işin başındaki heyecan, yiğitlik, hazır olma, bağlılık ve teslimiyeti kaybettiniz. Üçüncü olarak, " عَصَيْتُمْ " Hz. Peygamber'in, rehberinizin ve işlerinizin yönetimiyle sorumlu olan kimsenin emrine uymadınız. Sizde meydana gelen bu üç sıfattan dolayı düşman size arkadan darbe vurma fırsatını buldu. Böylece İslam'ın en aziz evlatları kana bulanıp şehadete ulaşma iftiharına kavuştular. İslam âlemi böylesi şahsiyetleri kaybetmekle zarara uğradı. (5.9.1980)

Onların Hz. Peygamber'e karşı başlattıkları en son savaş Hendek Savaşı'dır. Bu savaş çok önemli savaşlardan biridir. Bütün güçlerini topladılar; başkalarından da yardım aldılar. Biz, gidip Hz. Peygamber'in adamlarından, üç yüz beş yüz kişiyi katleder; Medine'yi de Müslümanlardan hiçbir iz kalmayacak şekilde yağmalar ve rahatça geri döneriz, diye düşündüler. Bunlar Medine'ye ulaşmadan önce Peygamber-i Ekrem olaydan haberdar oldu ve o meşhur hendeği kazdı. Medine'nin bir tarafı ele geçirilmeye daha müsaitti; bu yüzden orada yaklaşık olarak kırk metre genişliğinde hendek kazıldı. Ramazan ayı idi. Bazı rivayetlere göre, hava çok fazla soğuktu. O yıl yağmur da yağmamıştı ve halkın geliri olmamıştı. Yani çok fazla sorun vardı. Hz. Peygamber diğerlerinden daha faz-

la çalıştı. Hendek kazılırken birisinin yorulduğunu ve artık işe devam edemediğini gördüğünde Hz. Peygamber bizzat küreği alıyor ve kendisi çalışıyordu. Hz. Peygamber sadece emirleriyle değil, bilek gücüyle de halkın içinde yer alıyordu. Kâfirler hendeğin önüne geldiklerinde yapamayacaklarını gördüler. Yenik, rüsva olmuş, ümitsiz ve isteklerine ulaşamamış bir hâlde geri dönmek zorunda kaldılar. Hz. Peygamber: “Bitti; bu, Kureyş’in bize yaptığı en son saldırıydı. Bundan sonra sıra bizdedir. Biz Mekke’ye ve onlara yönelik saldırıda bulunacağız.” buyurdu.

Bu olaydan bir yıl sonra Hz. Peygamber “Umre ziyaretine gelmek istiyoruz.” dedi. Oldukça önemli ve anlamlı olan Hudeybiye olayı bu zamanda gerçekleşti. Hz. Peygamber umre kastıyla Mekke’ye doğru hareket etti. Onlar Hz. Peygamber’in haram ayda -haram aylarda savaşılmaz ve onlar da haram aylara saygı gösteriyorlardı- Mekke’ye doğru geldiğini gördüler. Şimdi ne yapacağız diye düşünmeye başladılar. Acaba yolu açık bıraksalar da gelse mi? O zaman bu başarı karşısında ne yapacaklar ve onun karşısında nasıl durabileceklerdi? Acaba haram ayda onunla savaşılar mı? Nasıl savaşınlar? Sonunda onun Mekke’ye girmesine engel olmaya, eğer bir bahane bulurlarsa Müslümanları katletmeye karar verdiler. Hz. Peygamber öyle bir tedbir aldı ki onlar yerlerine oturdu ve geri dönmesi için Hz. Peygamber’le bir antlaşma yapmak zorunda kaldılar. Antlaşmaya göre Hz. Peygamber gelecek yıl umre yapabilecek ve böylece bölge baştanbaşa Hz. Peygamber’in tebliği için açık bir alan hâline gelecekti. Adı barıştır; ancak Yüce Allah, Kur’an’da şöyle buyuruyor:

“Biz senin için apaçık bir fetih gerçekleştirdik.”⁽¹⁾

1- Fetih Suresi, 1. Ayet: **إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا**

Sağlam ve doğru tarih kaynaklarına başvuran birisi, Hudeybiye olayının ne kadar şaşırtıcı olduğunu görecektir. Bir sonraki yıl Hz. Peygamber umreye gitti ve onlara rağmen onun gücü günden güne çoğaldı. Ertesi yıl ise -yani hicretin sekizinci yılı- kâfirler, ahitlerini bozdular; Hz. Peygamber de Mekke'yi fethetti. Bu, onun kudretinden kaynaklanan büyük bir fetihtir. Hz. Peygamber bu düşmanla bile tedbirli, güçlü bir şekilde, sabırla, eli ayağı birbirine dolaşmadan, hatta bir adım bile geri çekilmeden mücadele etti ve günden güne ileri doğru hareket etti.

Üçüncü düşman, güvenilirmez yabancılar olan Yahudilerdi. Onlar alelacele Hz. Peygamber'le Medine'de yaşamayı kabul etmişlerdi; ama eziyet etmekten, bozgunculuktan ve yıkımdan da geri kalmıyorlardı. Eğer bakarsanız, Bakara Suresi ve bazı diğer surelerin bir kısmının Hz. Peygamber'in bunlarla olan kültürel mücadeleleriyle ilgili olduğunu göreceksiniz. Bunlar kültürlü ve bazı bilgilere sahip olduklarından, zayıf imanlı insanları etki altına alıyor; komplo düzenliyor; halkı ümitsizleştiriyor ve halk arasında tefrika çıkarıyorlardı. Bunlar teşkilatlı düşmanlardı. Hz. Peygamber yapabildiği ölçüde bunları idare etti. Ama idare edilemeyeceklerini anladıktan sonra onları cezalandırdı. Hz. Peygamber sebepsiz yere bunların üzerine yürümedi. Bu üç kabileden her biri bir iş yapmışlardı; Hz. Peygamber yaptıkları bu iş doğrultusunda onları cezalandırdı. İlki, Hz. Peygamber'e ihanet eden Benî Kaynuka idi. Hz. Peygamber onlara, oradan gitmeleri gerektiğini buyurdu. Onları göç ettirerek o bölgeden uzaklaştırdı ve onların bütün imkânları Müslümanlara kaldı. İkinci grup Benî Nezir'di. Bunlar da hikâyesi önemli olan bir ihanete bulaştılar. Hz. Peygamber onlara, eşyalarının bir kısmını da alıp gidin, dedi. Onlar da mecburen gittiler. Üçüncü grup kalmaları için izin verdiği Benî Kurayza idi. Bunları oradan

çıkarmadı. Bunlarla Hendek Savaşı'nda düşmanın onların mahallelerinden Medine'ye girmesine engel olmaları için antlaşma imzaladı. Ancak bunlar kalleslik yaptılar ve düşmanla Hz. Peygamber'e saldırmak üzere antlaşma yaptılar. Hz. Peygamber Medine'ye girilmeye müsait olan iki yerden birisine hendek kazmış ve bunların mahallesi olan diğer kısmı da düşmandan koruma görevini bunlara vermişti. Bunlar bir taraftan Hz. Peygamber'le yaptıkları anlaşmayı bozdular, diğer taraftan Hz. Peygamber'e arkadan hançer saplamak için düşmanla görüştüler ve anlaştılar.

Bu planı yaptıkları esnada Hz. Peygamber olayı anladı. Medine kuşatması yaklaşık bir ay sürdü; kuşatmanın ortalarında bunlar söz konusu ihaneti yaptılar. Hz. Peygamber bunların böyle bir karar aldıklarından haberdar oldu. Oldukça akıllıca bir tedbirle bunların Kureyş'le arasını bozdu ve birbirlerine olan güvenlerini sarstı. Hz. Peygamber'in o çok güzel siyasi savaş hilelerinden birisi işte buradaydı. Onların zararının önünü alelacele aldı. Kureyş ve antlaşma yaptıkları kimseler yenilip Hendek'ten ayrılarak Mekke'ye doğru gittikten sonra Hz. Peygamber Medine'ye geri döndü. Döndüğü gün öğle namazını kıldı ve "İkinci namazını Benî Kurayza kalelerinin önünde kılacağız; yola çıkıp oraya gidelim." diye buyurdu. Hatta bir gece bile oyalanmadan onları muhasara altına aldı. Muhasara ve çatışma yirmi beş gün sürdü. Neticede Hz. Peygamber, ıslah niyetleri olmayan bu hainlerin bütün savaşçı erkeklerini katletti. Hz. Peygamber, düşmanlardan biri olan Yahudileri -genel olarak Benî Kurayza olayında, öncesinde Benî Nezir olayı, sonrasında Hayber Yahudileri olayında- tedbir, güçlü bir irade ve yüce insani değerlere riayet ederek Müslümanların yolunun üzerinden kaldırdı.

Bu olayların hiçbirinde Hz. Peygamber ahdine vefasızlık etmedi. İslam düşmanları bile bu olayların hiçbirinde, hiçbir şe-

kilde Hz. Peygamber'in ahbine vefasızlık etmediğini ve ahde vefasızlık edenlerin kendileri olduklarını kabullenmişlerdi.

Dördüncü düşman, münafıklardı. Münafıklar halkın içindeydiler. Bunlar, dilde iman etmiş ama kalbinde iman etmemiş kimselerdiler. Alçak, inatçı, dar görüşlü ve düşmanla işbirliği yapmaya hazır ancak teşkilatlanmamış... Bunların Yahudilerle olan farkı buydu. Hz. Peygamber, darbe vurmak için saldırı hazırlığı ve bekleyişi içerisinde olan teşkilatlanmış düşmanlara Yahudilere davrandığı gibi davranır ve onlara aman vermezdi. Ama teşkilatlanmamış olan ve kişisel inandı, düşmanlıkları ve alçaklıkları olan, imansız düşmanlara tahammül ederdi. Abdullah b. Ubeyy, Hz. Peygamber'in en çetin düşmanlarından. Yaklaşık olarak Hz. Peygamber'in hayatının son günlerine kadar bu şahıs hayattaydı; ama Hz. Peygamber ona kötü davranmamıştı. Herkes onun münafık olduğunu bildiği hâlde Hz. Peygamber onu idare etti. Ona da diğer Müslümanlar gibi davrandı. Beytülmalden payını verdi, güvenliğini sağladı ve saygınlığını korudu. Onlar o kadar kötülük ve alçaklık yaptıkları hâlde... Bakara Suresi'nin bir bölümü bu münafıklarla ilgilidir. Münafıklardan bir topluluk teşkilatlı çalışmaya başlayınca Hz. Peygamber hemen müdahale etti. Zirar Mescidi olayında bunlar İslam nizamının dışında bir merkez kurdular. Rahip Ebu Amir gibi Rum bölgesinde bulunan birisiyle ilişkiye geçerek Hz. Peygamber'in aleyhine Rum'dan ordu çekebilmek için hazırlıklar yaptılar. Burada Hz. Peygamber onlara yönelik girişim başlattı; kurdıkları mescidi yıktı ve yaktırdı. "Burası mescit değil, mescit aleyhine, Allah'ın adının aleyhine ve halkın aleyhine komplo merkezidir." buyurdu. Ya da bu münafıklardan bir grubun küfürlerini açığa vurup Medine'de bir yerde ordu toplama-ya başladıklarında, Hz. Peygamber bunlarla mücadele etti ve "Eğer yaklaşırlarsa, artlarıncı gider ve onlarla savaşırız."

buyurdu. Medine'nin içinde münafıklar olduğu hâlde Hz. Peygamber onlara müdahale etmezdi. Görüldüğü gibi Hz. Peygamber üçüncü gruba kesin, teşkilatlı bir şekilde karşılık veriyor ama dördüncü gruba yumuşaklıkla karışık bir karşılık veriyordu; çünkü bunlar teşkilatlanmış değildiler ve tehlikeleri kişiseldi. Hz. Peygamber genellikle de davranışlarıyla bunları utandırıyordu.

Beşinci düşman, Müslüman ve müminlerin her ferdinin içinde mevcut olan bir düşmandı. Bütün düşmanlardan daha tehlikeli olan da buydu. Bu düşman bizim içimizde de mevcuttur. Nefsî eğilimler, bencillikler, yoldan çıkma eğilimi, sapma eğilimi ve zeminini insanın kendisinin hazırladığı sürçmeler. Hz. Peygamber bu düşmanla da güçlü bir şekilde mücadele etmiştir. Ancak bu düşmanla mücadelenin aracı kılıç değil; terbiye, tezkiye, talim ve uyarıdır. Bunun için insanlar onca zahmetle savaştan geri döndüklerinde Hz. Peygamber *“Siz küçük savaştan geri döndünüz; şimdi büyük savaşla uğraşmaya başlayın.”* buyurdu. İlginç! *“Ya Resulallah, büyük cihat nedir? Biz böylesi büyük ve zahmetli bir cihat gerçekleştirdik. Acaba bundan daha büyük cihat da mı var?”* *“Evet, kendi nefsinizle cihat!”* buyurdu.⁽¹⁾ Kur'an'ın **“Kalplerinde hastalık olanlar”**⁽²⁾ buyurduğu kimselerin hepsi münafık değildir. Elbette münafıkların bir kısmı buna dâhildir. Ama kalbinde hastalık olan herkes münafıklar zümresinde değildir. Bazen mümindir; ama kalbinde hastalık vardır. Bu hastalığın anlamı nedir?

1- *Vesailu's-Şia*, c. 11, s. 122:

مَرَحَبًا بِقَوْمٍ قَضَوْا الْجِهَادَ الْأَصْغَرَ وَبَقِيَ عَلَيْهِمُ الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: جِهَادُ النَّفْسِ.

2- Tevbe Suresi, 125. Ayet: الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

Bunlar, ahlaki ve kişisel zaaflar, heva perestlik ve çeşitli bencilliklere eğilimdir. Eğer önlem almazsan ve bunlarla mücadele etmezsen, imanı senden alıp içini boşaltırlar. İman senden alındığında, kalbin imansız ve görüntün imanlı olur. Böyle bir kimseye münafık denir.

Allah göstermesin eğer benim ve sizin kalbiniz, görüntümüz, imanlı bir görünüş olduğu hâlde imandan yana boş olursa, dilimizde iman dolu sözler olduğu hâlde, gönlümüzde inanç ve imanı kaybetmişizdir. Bu, nifak demektir ve tehlikelidir. Kur'an şöyle buyuruyor:

“Sonunda Allah’ın ayetlerini yalan sayarak ve onları alaya alarak kötülük yapanların akıbetleri pek fena oldu.”⁽¹⁾

Kötü işler yapan kimselere en kötü şey nasip olacaktır. O en kötü şey ne demektir? Allah’ın ayetlerini yalanlamak! Başka bir yerde şöyle buyuruyor: Bu büyük görevi -Allah yolunda infak- yerine getirmeyen kimseler, Allah’la olan ahitlerini bozduklarından kalplerinde nifak oluştu.

“Nihayet, Allah’a verdikleri sözden döndüklerinden ve yalan söylediklerinden dolayı Allah, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar onların kalbine nifak soktu.”⁽²⁾

İslam toplumu için büyük tehlike de budur. Tarihin neresinde İslam toplumunun saptığını görürseniz, buradan sapmıştır. Düşmanın dışarıdan gelip saldırması, yenmesi, darmadağın etmesi mümkündür; ama yok etmesi mümkün değildir. Sonuçta iman kalır ve zamanı geldiğinde tekrar yeşerir. Ama bu

1- Rum Suresi, 10. Ayet:

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوْاىَ أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ.

2- Tevbe Suresi, 77. Ayet:

فَعَاقِبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ.

içsel düşmanın orduları saldırdığında ve insanın içini boşalttığına yol sapmasına uğrayacaktır. Her nerede sapma varsa kaynağı budur. Hz. Peygamber bu düşmanla da mücadele etmiştir. Hz. Peygamber oldukça tedbirli ve hızlı davranıyordu. Hiçbir olayda geç kalınmasına izin vermemiştir. Kanaat ve kişisel paklığa sahipti. Onun mübarek vücudunda hiçbir zaaf noktası bulunmuyordu. O, masum ve temizdi. Bu masumiyet insanları etkilemedeki en önemli etkenlerdendir. Amelin etkisi dilin etkisinden daha kapsamlı ve derindir. O, kararlı ve açık sözlü idi. Hz. Peygamber hiçbir zaman iki taraflı konuşmamıştır. Elbette düşmanla yüz yüze geldiğinde oldukça dik-katli siyasi işler yapıyordu ve düşmanı yanıltıyordu. Birçok durumda Hz. Peygamber ister askerî isterse siyasi açıdan olsun, düşmanı gafil avlamıştır. Ama müminlerle ve kendi halkıyla her zaman açık, şeffaf ve net konuşmuş ve siyasi ağızla konuşmamıştır. Oldukça uzun bir hikâyesi olan Abdullah b. Übeyy olayında olduğu gibi. Gerekli durumlarda yumuşaklık göstermiştir. O, asla halkla ve antlaşma yaptığı kimselerle -hatta düşmanlarıyla ve Mekke müşrikleriyle- olan antlaşmalarını bozmamıştır. Hz. Peygamber antlaşmalarını bozmadığından herkes bu kişiyle anlaşma yaptıkları zaman ona güvenebileceklerini biliyordu.

Diğer taraftan Hz. Peygamber Allah korkusunu hiçbir zaman kaybetmedi ve Allah'la olan bağına günden güne kuvvetlendirdi. Savaş meydanının ortasında orduyu düzenlerken, onları teşvik ederken, kendisi eline silah alıp kararlı bir şekilde komutanlık yaparken ya da onlara ne yapmaları gerektiği konusunda eğitim verirken diz üstü çöküyor; ellerini yüce Allah'ın dergâhına kaldırıyor; halkın gözü önünde ağlıyor ve Allah'la konuşuyordu:

“Rabbim! Sen bize yardım et! Rabbim! Sen bize destek ver!
Rabbim! Sen kendin düşmanlarını defet.”

Ne duası gücünden yararlanmasına engel oluyordu ve ne gücünü kullanmak Allah'a tevessül etmesine, O'ndan korkmasına ve O'nunla irtibat kurmasına engel oluyordu. Her ikisine de dikkat ediyordu. O, hiçbir zaman inatçı düşman karşısında korku ve şüpheye kapılmadı. Yiğitliğin simgesi olan Müminlerin Emîri Ali (a.s) buyuruyor ki:

“Ne zaman savaşta şartlar zorlaşsa ve (günümüz tabiriyle köşeye sıkışsak) Hz. Peygamber'e sığınırđık.”

Her kim zor durumlarda zayıflık hissetse Hz. Peygamber'e sığınırđı. O, on yıl yönetimde kaldı. Ama bu on yılda yapılan işe baktığımızda; bunları eğer çalışkan bir topluluğun uhdesine bırakırsak bütün o işleri, çabaları ve hizmetleri yüz yılda bile yerine getiremezler. Eğer biz bu günkü işlerimizi Hz. Peygamber'in yaptığı işlerle kıyaslırsak o zaman Hz. Peygamber'in ne yapmış olduğunu anlarız. O devletin yönetimi, o toplumun oluşturulması ve o örneğin meydana getirilmesi Hz. Peygamber'in mucizelerinden biridir.

Halk, on yıl boyunca gece gündüz onunla birlikte yaşadı; evine gittiler; o da onların evlerine gidip geldi. Mescitte birlikteydiler, yolda birlikteydiler, birlikte uyudular, birlikte açlık çektiler ve birlikte mutlu oldular. Hz. Peygamber'in yaşantı ortamı, mutluluk ortamıydı. İnsanlarla şakalaşıyor, yarışma düzenliyor ve kendisi de bu yarışmalara katılıyordu. On yıl boyunca onunla yaşayan insanların kalbinde her geçen gün Hz. Peygamber'e olan muhabbet ve inançları daha da derinleşti. Mekke'nin fethi sırasında, Ebu Süfyan Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın koruması altında gizlice aman dilemek için onun kampına geldiğinde, sabah Hz. Peygamber'in abdest alırken halkın onun etrafında toplanıp el ve yüzünden dökülen su damlalarını birbirinden kaçırdıklarını gördü! “Ben Kisra ve Kayserler -dünyanın bu büyük ve muktedir padişahla-

rını- gördüm. Ama onlarda böylesi bir izzet görmedim.” dedi. Evet, bu, manevi ve gerçek izzettir.

“İzzet Allah’a, Resulüne ve müminlere aittir.”⁽¹⁾

Müminler de eğer bu yolda ilerlerlerse izzet sahibi olacaklardır.

İslam Nizamının Sağlamaştırılması:

Gadir-i Hum, oldukça önemli ve İslam tarihi için belirleyici rolü olan bir olaydır. Bu olaya iki bakış açısıyla ve iki boyuttan bakmak mümkündür. Bir boyutu Şia’ya özeldir; ama diğer bir boyutu bütün İslam mezheplerine aittir. Bu olayın ikinci boyutu dikkate alınarak, Gadir-i Hum Bayramı’nın Şia’ya özel değil, bütün Müslümanların bayramı olduğu duygusu Müslümanlarda gelişmelidir.

Olayın birinci boyutu söylendiği gibi Şiîlere özeldir. Zira bu olayda Müminlerin Emîri Ali (a.s) Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından hilafete seçilmiştir. Aynı günde ve aynı olayda birileri Hz. Peygamber’den sordular: “Ey Allah’ın Resülü! Acaba bu ilan senin tarafından mı yoksa Allah tarafından mı?” Hz. Peygamber buyurdu: “*Hem ilahî emirdir hem benim tarafımdandır.*”⁽²⁾ Bu açıdan Şiîler bu olaya büyük değer verirler. Şia’nın Müminlerin Emîri Ali’nin (a.s) fasılasız hilafetine olan itikadı bütün delillerden daha fazla bu olaya dayandırılmaktadır. Elbette bu olaya dayanarak ileri sürülen deliller çok sayıda kitapta İslam tarihi boyunca ilk günden bu güne kadar devam etmiştir. Ben binlerce dil ve kalemin onun hakkında söz söyleyip yazdığı bu konuya bir şey eklemek amacıyla değilim. Ama önem açısından birinci boyuttan daha az olmayan olayın ikin-

1- Munafikun Suresi, 8. Ayet: **وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ**

2- *el-İhticac ela Ehli’l-Licac*, Tabersi, c. 1, s. 82: **مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ**

ci boyutu Şîi ve Sünni dünyasında ortak bir değerdir. Bunu biraz daha fazla açıklayacağım.

Olay şundan ibarettir: Hicretin onuncu yılında, Resulullah Medine'den bir grup Müslümanla ve Arap Yarımadası'nın değişik noktalarından gelen Müslümanlarla birlikte hacca müşerref olmuştu. Bu yolculukta Peygamber-i Ekrem (s.a.a), Allah'ın evini hacetmenin yanı sıra Müslümanlara İslam'ın siyasi, askerî, ahlaki ve itikadi boyutlarını anlatma fırsatını da kaçırmadı. Allah'ın Resulünden Mina'da iki tane konuşma nakledilmiştir. Bu konuşmaların birisi onuncu ya da onuncu güne yakın bir zamanda yapılmıştır ve diğeri teşrik⁽¹⁾ günlerinin sonlarında yapılmıştır. Anladığım kadarıyla da bunlar bir konuşma değil iki ayrı konuşmadır Allah'ın Resulü bu konuşmalarda Müslümanların derin dikkat göstermeleri gereken genel meselelerin hepsini yaklaşık olarak beyan etmiştir. Genel olarak da siyasi meselelerdir. Hz. Peygamber'in dikkat çektiği konulara bakıldığında, günümüz İslam dünyasında haccı siyasi meselelerden ayrı kabul ederek, ona sadece sıradan bir ibadet anlamını yükleyen ve her türlü siyaseti hac çerçevesinin dışında tutan kimselerin ne kadar İslam tarihinden ve Nebiyy-i Ekrem'in siretinden uzak olduklarını insan çok güzel anlar.

Şia ve Sünni kitaplarında nakledilen bu konuşmalarda Resulullah'ın naklettiği konular kısaca şunlardır: Öncelikle cihat hakkında konuşmuştur. Müşrikler ve kâfirlerle yapılan cihadı söz konusu eder. Bu cihadın "لا اله الا الله" kelimesi her yere yayılincaya kadar devam edeceğini duyurmuştur. Allah'ın Resulü bu konuşmalarda İslami birlik konusuyla ilgili be-

1- ش ر ق : Aydınlatma, doğruya doğru yönlendirme; Zilhicce ayının on birinci gününden on üçüncü gününe kadar olan zamanın adı ki Kur'an'da "أيام معدودات" tabiriyle zikredilmiştir. Bakara Suresi, 203. Ayet.

yanlarda bulunmuş, Müslümanların iç savaşa girmemele-ri gerekliliğine vurgu yapmış ve Müslümanların birliğinin önemini bildirmiştir.

Cahiliyet değerleri konusunda, açıkça bu değerlerin İslam açısından sıfır sayıldığını ve değerinin olmadığını beyan etmiştir. *“Cahiliyette değer sayılan, şerafet sayılan her şeyi şu an- dan itibaren ayaklarım altına alıyorum.”*⁽¹⁾ diyerek cahiliyette de-ğer sayılan şeyleri hiçe saymıştır. Müslümanlar arasında ca- hiliyet döneminden kalmış olan mali sorunları, -örneğin borç olarak verdiği paranın faizini istemek gibi- yok etti.⁽²⁾ *“Cahili- yet döneminden kalma bütün faizleri ayaklarımın altına alıyorum.”*⁽³⁾ İlk olarak amcam Abbas'ın faiz alacaklarını kaldırıyorum, dedi. O cahiliyet zamanında halka borç para verip karşılığın- da faiz alıyordu ve halktan çok miktarda alacağı vardı. Hz. Peygamber buyurdu ki: Ben bunları kaldırdım, iptal ettim. Takva değerini en kıymetli İslami değer olarak tekrar vurgu- ladı. Bir kimsenin başkalarına tercih edilmesindeki ölçünün sadece takva için olduğunu açıkladı. Müslümanların önderle- rinin halk tarafından uyarılması gerektiğini ve böylece halkın önderlere görüşlerini bildirerek yönetime katkıda bulunması gerektiğinden bahsetti. Bütün Müslümanların kendi hayırlı görüşlerini İslam yöneticilerine beyan edip duyurmakla gö- revli olduklarını bir teori olarak duyurdu.

İslam dünyasının siyasi ve sosyal sorunlarının genelini Pey- gamber- i Ekrem bu konuşmalarda beyan etti ve “Sakaleyn Hadisi”ne değindi. Sakaleyn hadisi şöyledir:

1- أَلَا وَكُلُّ مَأْتِرَةٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَيْ هَاتَيْنِ .

2- Siretu'n-Nebeviye, c. 2, s. 412.

3- أَلَا وَإِنَّ كُلَّ رِبَاٍ مِنَ الْجَاهِلِيَّةِ فَهُوَ تَحْتَ قَدَمَيْ هَاتَيْنِ .

“Sizin aranızdan ayrıldığımda iki değerli şeyi size bırakacağım: Kur’an ve itretim.”⁽¹⁾

Sonra iki işaret parmağını yan yana koydu ve şöyle buyurdu:

“O ikisi bu ikisi gibidir ki iki işaret parmağının birbirinden hiç farkı yoktur.”

Buyurdu ki:

Ben kitabı ve itretimi, biri diğerinden daha uzun olan işaret parmağı ve orta parmak misali bilmiyorum, onlar birinin diğerinden farkı olmayan iki işaret parmağı gibidirler.”⁽²⁾

İtret meselesini söz konusu etti. Hac amelleri yapılır yapılmaz hiç ara vermeden Medine’ye doğru yola çıktı. Yolda, Medine’ye giden kabilelerle Yemen’e giden kabilelerin birbirinden ayrılmaları gereken bir yol ayrımı vardı. Hz. Peygamber Gadir-i Hum adı verilen bir yerde durdu. Şahitler ve orada hazır bulunanların nakillerine göre hava öylesine sıcaktı ki, eğer yere et koyulsa pişerdi. Böylesi bir durumda Hz. Peygamber, halk toplanıncaya kadar gidip bir yükseltide durur. Herkesin toplandığını gördüğünde velayet meselesini açıklar:

“Ben kimin mevla ve rehberiysem bu Ali de onun mevla ve rehberidir.”⁽³⁾

1- كِتَابِ اللَّهِ وَعِترَتِي .

2- *el-Kafi*, c. 2, s. 415:

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي
أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ قَدْ عَهَدَ إِلَيَّ أَنْهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ
كَهَاتَيْنِ وَجَمَعَ بَيْنَ مُسَبِّحَتَيْهِ وَلَا أَقُولُ كَهَاتَيْنِ وَجَمَعَ بَيْنَ الْمِسْبِجَةِ وَالْوَسْطَى فَتَسْبِقُ
إِحْدَهُمَا الْأُخْرَى فَتَمَسَّكُوا بِهِمَا...

3- *el-Kâfi*, c. 1, s. 420: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيُّ مَوْلَاهُ

Daha sonra Ali'nin elini tutup herkesin görebileceği bir şekilde yukarı kaldırır. Çok sayıda hadiste Hz. Peygamber'in ve Ali b. Ebi Talib'in koltukaltları görünecek şekilde, herkesin görebilmesi için ellerini havaya kaldırdıkları nakledilmiştir. Özetle hadis böyledir.

Bu işin benim nazarımda olan boyutu -Şia'ya özel olmaktan ziyade İslam mezhepleri arasında ortak olan boyut- şudur: Eğer kesin olarak gerçekleşmiş ve Hz. Peygamber'in ağzından çıkmış olan bu duyuruda Allah'ın Resulü'nün Emîrül-Müminin Ali'nin - (a.s) - aralıksız yönetimini beyan etmek istemediğini farz etsek bile, en azından Müslümanların Hz. Ali (a.s) ve itretiyle olan derin sevgi ve yakınlığını kuvvetlendirip sabitleştirmek istemiştir. Hz. Peygamber, itretini ve özellikle Hz. Ali'yi (a.s) Mina konuşmasında, birkaç kez buyurduğu Sakaleyn hadisinde ve Gadir-i Hum olayında Kur'an'la yan yana koymuştur. Bunun bir sebebi, gelecek nesillere İslam'ın onayladığı ve ümmet tarafından kabul görmüş kâmil bir insanı lider olarak tanıtmaktır. İnsan-ı kâmil örneği, elle tutulur, gözle görülür ve şüphe götürmez bir şekilde bütün insanlara gösterilerek, İslami terbiyenin bu yöne doğru hareket etmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Müslüman insanın hedefi, mükemmel olan bu insanlara doğru hareket etmek olmalıdır. Paklıkları, ilimleri, takvaları, dürüstlükleri, Allah karşısındaki kullukları, İslami meselelerdeki bilgi ve becerileri, İslam'ın hedeflerini gerçekleştirmek için gösterdikleri fedakârlık ve yiğitlik, kendinden geçmişlikleri herkes için gayet açık olan bu insanlar örnek olmalıydılar... Müminlerin Emîri insanlar -ister o zamanın insanları, ister sonraki nesillerden gelecek olan insanlar- Ona yakınlaşsın, Onunla irtibat kursunlar diye Hz. Peygamber, Müminlerin Emîri olan Ali'yi (a.s) örnek ve model insan olarak tanıtmıştır. Gerçekte Hz. Peygamber'den hemen sonra halife olmalıyken, yirmi beş yıl sonra halife oldu. Ama sonuç itibarıyla Hz. Peygamber'in halifesi oldu, onun İmamet

makamı ispatlandı ve bütün Müslümanlar onu toplumun önderi olarak kabul ettiler. Herkesin Hz. Peygamber'in halifesi olduğunu kabul ettiği -ancak bazıları Hz. Peygamber'den hemen sonra halife olduğuna, bazılarıysa yirmi beş yıldan sonra halife olduğuna inanırlar- bu kâmil insan örneğiyle bütün Müslümanlar arasındaki irtibat sonsuza kadar kalmalıdır. Onunla Müslümanlar arasındaki düşünsel, inançsal, duygusal ve amelî bağ sonsuza kadar ayakta kalmalıdır.

Bu bakış açısıyla Müminlerin Emîri Ali (a.s) artık sadece Şiilere ait değil, bütün Müslümanlara aittir. Bu sadece Müminlerin Emîri'ne de has değildir, hatta Müminlerin Emîri'nin evlatları ve Hz. Peygamber'in itretinden olan Şia İmamları da Müslümanların gözünde İslam'ın kâmil insan örnekleri olarak bilinmelidirler. Bu hatırlatacağım birinci noktaydı. İkinci olarak, Kur'an ve itreti yan yana koymakla ve itretle Müslümanlar arasındaki bağın gerekliliğini bildirmekle, gerçekte Resul-u Ekrem, Kur'an'ın tahrif edilerek asıl anlamlarından saptırılması işinin karşısında ne yapılması gerektiğini de açıklığa kavuşturdu. Allı pullu düzenlerin kendi çıkarları doğrultusunda İslami anlamları saptırdıkları, Kur'an'ı istedikleri gibi yorumlayıp Müslümanları yoldan çıkardıkları, halkı İslam dinini anlamaktan mahrum ettikleri durumlarda doğru bilgi nereden alınmalıdır? Hz. Peygamber (s.a.a) bu konuda halkı bilinçlendirerek, sapkınlıktan kurtulmaları için uymaları gereken makamın kendi itreti olduğu geçeceğini açıklığa kavuşturdu.

Bu hakikat, bugünün İslam dünyası için kaçınılmaz gereklilik ve zorunluluklardandır. Bugün bütün Müslümanlar, Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'i aracılığıyla ulaşılmış olan İslam maa-rifinden yararlanmaya muhtaçtırlar. Müminlerin Emîri Ali'nin (a.s) ve onun evlatlarının imametine inansınlar ya da inanmasınlar. Elbette Şia kendi hak inancı olan Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den hemen sonra halife olması meselesine

bu hadisi kesin delil olarak bilir, buna inanır ve bu inanca bağlıdır. Bu inanca bağlı olmayan kimselerin de -yani Ehli-sünnet kardeşlerimiz- fikrî, akli, itikadi ve duygusal bağ ve rabitalarını Hz. Peygamber'in Ehlibeyti ve Müminlerin Emîri Ali'den (a.s) koparmamaları gerekir. Çünkü Gadir-i Hum meselesinin, ikinci boyutu açısından Ali b. Ebi Talib (a.s) ve Hz. Peygamber'in itretiyle Müslümanlar arasında oluşturduğu bağ, bütün Müslümanlara ait bir bağdır. (8.14.1987)

Gadir-i Hum meselesi, sadece tarihi bir olay değil aynı zamanda İslam'ın mükemmelliğinin bir nişanesidir. Nebiyy-i Ekrem on yıl boyunca taassup ve hurafelerle katışksız bir toplum oluşturabilmek için o büyük mücadeleleri gerçekleştirmiş ve vefalı ashabının yardımıyla onu gelişmiş İslami bir topluma çevirebilmiştir. Ama kendisinden sonrası için bir şey düşünmemiş ve ümmete öneride bulunmamış olursa, bu iş yarım bırakılmıştır. Cahiliyet taassuplarının köklü kalıntılarının ortadan kaldırılması için oldukça uzun yıllara ihtiyaç vardı. Görünüşler güzeldi, halkın imanı güzel bir imandı. Elbette herkes bir düzeyde değildi. Peygamber-i Ekrem'in vefatı sırasında bazıları bir yıl, bazıları altı ay, bazıları iki yıldır İslam'a girmişlerdi. Üstelik Hz. Peygamber'in askerî gücünün heybetiyle birlikte İslam'ın cazibesi bunları İslam'a çekmişti. Hepsi ilk dönemin derin Müslümanlarından değildiler. On yıllık Hz. Peygamber döneminden sonra bu toplumun derinliklerinden cahiliyet kalıntılarını kazımak ve İslami hidayet hattını dosdoğru korumak için bir tedbir gerekiyordu. Eğer bu tedbir alınmamış olsaydı iş yarım bırakılmış olacaktı. Maide Suresindeki mübarek ayette şöyle buyruluyor:

“Bugünde dininizi sizin için kemale erdirdim ve nimetimi size tamamladım.”⁽¹⁾

1- Maide Suresi, 3. Ayet: **الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي**

Bu ayette açıkça belli olan anlama göre bu nimetin, -İslam nimeti hidayet nimeti, insan toplumuna doğru yolu gösterme nimeti- tamamlanması ve kemaline ermesi ancak Peygamber'den sonraki yol haritasının belli olmasıyla mümkündür ve bu gayet doğal bir durumdur. Hz. Peygamber bu işi Gadir-i Hum'da yerine getirmiştir. Seçkin ve özel bir şahsiyet olan Müminlerin Emîri Ali'yi -ister iman açısından, ister ahlaki açıdan ister inkılabi ve askerî açıdan, isterse değişik gruplardan olan insanlarla davranışları açısından- atadı ve halkı ona uymakla görevlendirdi.

Bu, Hz. Peygamber'in fikri değil, Allah'tan kaynaklanan bir hidayet ve atamayıdır. Nebiyy-i Mükerrer'in bütün söz ve hidayetleri gibi bu sözü de ilahî kaynaklıydı. Bu, Rabbin, Peygamber-i Ekrem'e açık fermanıydı. Peygamber-i Ekrem de bu fermana göre hareket etti. Gadir-i Hum meselesi İslam'ın mükemmelliğinin göstergesi ve İslam ümmetinin gelecekteki hidayet önderliğine bakıştan ibarettir. Peki, bu bakış nedir? Müminlerin Emîri Ali'nin şahsiyetinde tecelli eden özelliklerdir. Bu özellikler; takva, dindarlık, kati bir şekilde dine bağlılık, Allah ve hak yol dışındaki şeyleri gözetmeme, Allah yolunda korkusuzca hareket etme, ilime sahip olma, akıl ve tedbire sahip olma, irade ve kararlılık gücüne sahip olmaktan ibarettir. Bu gerçek ve aynı zamanda da sembolik bir ameldir. Müminlerin Emîri bu özelliklerinden dolayı atanmıştır. Aynı zamanda bu, İslam'ın ömrü boyunca -her ne kadar olacaksa- İslam ümmeti önderliğinin sembolü olan ameldir. Müminlerin Emîri'nin ilahî emirle seçilişi, tarih boyunca İslami önderliğin sembolünü oluşturmuştur. Gadir-i Hum böyle bir hakikate sahiptir.

2. BÖLÜM

İMAMET

İmamet; insani zaafılar, şehvetler, tekebbür ve mal arttırmaya dayalı çeşitli toplumsal yönetimler karşısında, arzulanan ideal toplum modelinin doruk noktası demektir. İslam, imamet yöntem ve reçetesini insanlığa sunmaktadır. İmam olacak şahsın hem kalbi ilahî hidayet feyziyle dolu olmalı, hem de doğru duruşu teşhis edebilmek için dini tam ve eksiksiz olarak tanınmalıdır. Hem uygulama gücüne sahip olmalı –ki Kur’an’da “**Ey Yahya! Kitabı güçlü bir şekilde tut.**”⁽¹⁾ diye geçermiş kişisel istekleri ve hayatı onun için önemsiz olmalı ve diğer taraftan insanların hayat ve mutluluğu onun her şeyi olmalıdır. Müminlerin Emîri beş yıldan az süren hükümetinde bunu uygulamada göstermiştir. Müminlerin Emîri’nin beş yıldan daha az süren hükümetinde sunduğu modeli insanlık hiçbir zaman unutamamıştır. Bu yönetim asırlar boyunca aynı şekilde göz kamaştırmış ve kalıcılığını korumuştur. Bu, Gadir-i Hum dersinin anlamının ve yorumunun neticesidir. (12.12.1380)

“İmamet” kelimesi -aslında mutlak olarak “önderlik” anlamındadır- İslam kültüründe daha çok özel bir şahsiyeti anlamlandırmaktadır ve o anlam ister düşünsel ve isterse siyasi

1- Meryem Suresi, 12. Ayet: يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ

açından toplumsal işlerde önderlikten ibarettir. Kur'an'ın ne-
 resinde "imamet" kelimesinin bir türevi kullanılmışsa -imam
 (امام) ve imamlar (ائمة) gibi- ümmetin önderliği kastedilmiştir.
 İmamet kelimesine, düşünsel önderlik, siyasi önderlik veya
 her iki mana birden yüklenmiştir. Hz. Peygamber'in dün-
 yadan ayrılmasıyla birkaç fırkaya bölünen Müslümanların
 fikrî ve siyasi bölünmesinde, ihtilafın ana noktası ümmetin
 siyasi önderliği olduğundan dolayı imamet ve imam kelime-
 leri özel bir kadere sahip olmuştur. Diğer anlamlardan daha
 çok "siyasi önderlik" anlamında kullanılmış ve yavaş yavaş
 başka anlamlar, bu ana anlamın altında şekillenmiştir. Hicrî
 ikinci asırda İslami Kelam ekolleri birbiri ardınca meydana
 gelip, farklı, ideolojik sınırlar çizildiğinde, bütün bu ekolle-
 rin en önemli meselelerinden birisi siyasi manadaki imamet
 meselesiydi. Bu meselede genellikle imamın -yani toplumun
 yöneticisinin- şatlarından ve özelliklerinden söz ediliyor ve
 her grub da bu konuda kendi görüşünü bildiriyordu.

Teşeyyü Ekolü'nde de -ki takipçilerinin nazarında en köklü
 İslami fikir akımıdır- imamet bu anlamda kabul edilmekteydi.
 Bu mektebin "imam" konusundaki teorisi şöyle özetleni-
 yordu: İmam ve İslam toplumunun siyasi yöneticisi, Allah
 tarafından belirlenmeli ve Hz. Peygamber tarafından tanıtıl-
 malıdır. Düşünsel önderliği olmalı, Kur'an müfessiri olmalı-
 dır. Dinin bütün rumuz ve inceliklerine vakıf olmalıdır. Pak
 ve masum olmalı; her türlü cismi, ahlaki ve sebebi ayıplar-
 dan uzak olmalıdır. Pak ve iffetli bir soydan dünyaya gelmiş
 olmalıdır... ve... ve... Her hâlükârda "imamet" ikinci ve üçün-
 cü asır Müslümanlarının örfünde "siyasi önderlik" anlamın-
 daydı. Şîhlerin özel örfünde ise "siyasi önderlik" dışında fikrî
 ve ahlaki önderlik kavramını da kendi anlam sınırları içeri-
 sine almıştı.

Şia bir kimseyi imam unvanıyla kabul ettiği zaman, sadece toplumsal işlerin idaresini değil, fikirsel yönlendirme ve irşat, dinî öğretim, ahlaki tezkiye ve arındırmayı da ondan beklemekteydi. Eğer bu görevleri yerine getiremiyorsa onu “hak imam” unvanıyla kabul etmiyordu. Sadece siyasi yönetimdeki beceri, askerî güç gösterisi ve yiğitlik, fetihler gerçekleştirmek gibi diğerlerinin gözünde beğenilen ölçülere kanaat etmiyordu.

İmamet kavramından Şia'nın anladığı şeye göre, bir toplumun imamı, o toplumun toplu ve fertlerin kişisel benlik hareketlerini yönlendiren ve rehberlik eden yeterliliğe sahip olmalıdır. Aynı anda hem din ve ahlak öğreticisi, hem de onların hayatlarının ve çabalarının komutanlığını yapar. Bu anlamda Hz. Peygamber de imamdır. Kendisinin temellerini attığı toplumun fikirsel ve siyasi rehberliği onun elindedir. Hz. Peygamber'den sonra da onun halifesi olabilmesi ve siyasi rehberliğin onlardan sadece birisi olduğu sorumluluklar yükünü yüklenebilmesi için ümmetin bir imama ihtiyacı vardır. Şia'nın inancına göre bu hilafet Hz. Peygamber'in açık beyanıyla Ali b. Ebi Talib ve sonrasında da o aileden gelen Masum İmamlar'a aittir. (Daha geniş açıklama ve delil için bu konuyla ilgili kitaplara başvurulmalıdır.)

Hilafette ve İslam Hükümeti'nde “siyasi rehberlik”, “din öğretimi” ve “ruhi arındırma” kavramlarının birlikteliği; İslam'ın, aslında bu üç yönü birbirinden ayırmamasından ve üç yönlü bir program olarak insana sunulmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde yaşayan bazı seçkin mütefekkirlerin deyimiyle bu bakış İmameti ve İslami hükümeti üç yön ve boyuta sahip kılmıştır. Öyleyse ümmetin önderliği de bu üç yönde önderlik anlamındadır. İmametın anlamındaki bu genişlikten dolayı Şia, imamın Allah tarafından belirlenmesi gerektiğine inanmaktadır.

Sonuç olarak, “imamet”i hilafet ve hükümetin karşısında bir kavram sanan, onu sadece manevi, fikrî ve ruhi bir makam olarak kabul eden yüzeysel düşünceli kimselerin inancının aksine, “imam” Şîî anlayışta “ümmeğin rehberi”dir. Bu reberlik, dünyevi işleri, halkın hayatının düzenlenmesini, toplumun siyasi ve sosyal idaresini (devlet başkanı) kapsadığı gibi, manevi eğitim, fikri sorunların çözümü ve İslam ideolojinin beyan edilmesi gibi alanları da kapsamaktadır.

Bu açık konu, öylesine imamete inananların birçoğunun zihninden uzaktır ki yüzlerce Kur’an ve hadis delillerinden bir kaçını burada beyan etmek fazlalık olarak görülmeyecektir:

“*el-Kâfi*”nin el-Hüccce” babında Hz. Ali b. Musa Rıza’dan gelen uzun hadiste imametın tanınması ve imamın vasıflarıyla ilgili anlamlı ve ilginç özellikler beyan edilmiştir. Örneğin imamet konusunda, dinin kökü, Müslümanın mal varlığı, cihanın abat edicisi, müminlerin yüz akı, peygamberlerin mertebesi, haleflerin mirası, Allah’ın hilafeti, Peygamber’in halifesi gibi tanımlamalar yapılmıştır. Yine imam hakkında; genel serveti çoğaltan, ilahî kanunların ve hadlerin uygulayıcısı, sınırların koruyucusu, mahlûkat içinde Allah’ın emini, yüksek bir yerdeki aydınlatıcı ateş, Allah’ın yolunu ayakta tutan, Allah’ın hariminin koruyucusu, münafıkları kızdıran, kâfirlerin binasının yıkıcısı, müminlere izzet bağışlayan, yönetimde iş bilen ve usta, siyaset işinde hikmetle davranan, Allah’ın fermanına bel bağlamış, Allah’ın kullarına hayır dileyen, Allah’ın dininin bekçisi gibi tabirler kullanılmıştır.⁽¹⁾

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 200:

الإمامة زمام الدين ونظام المسلمين وصلاح الدنيا وعز المؤمنين إن الإمامة أس
الإسلام التام وفرعه السامى بالإمام تمام الصلاة والزكاة والصيام والحج والجهاد
و توفير الفىء والصدقات وإمضاء الحدود والأحكام ومنع النغر والأطراف الإمام

İmam Sadık'tan gelen bir başka rivayette açıkça şöyle söylenmektedir: Hz. Peygamber'in bütün ayrıcalıklarına ve de bütün taahhütlerine Ali (a.s) ve diğer imamlar sahiptirler.⁽¹⁾

İmam Sadık'tan başka bir hadiste "vasilerin" emrine uymanın vacip oluşu hatırlatılmış ve sonra vasilerin Kur'an'da kendilerinden⁽²⁾ (ulu'l-emr) tabiriyle söz edildiği kimseler olduğu açıklanmıştır.⁽³⁾

يُحِلُّ حلالَ الله و يُحَرِّمُ حرامَ الله و يُقيمُ حُدودَ الله و يذُبُّ عَن دِينِ الله و يَدْعُو إلى سَبِيلِ رَبِّهِ بالحكمة و الموعظة الحسنة و الحجَّة البالغة الإمام كَالشَّمْسِ الطَّالِعَةِ الْمُجَلَّلَةِ بِنُورِهَا لِلعَالَمِ وَ هِيَ فِي الأفقِ بِحَيْثُ لَا تَنَالُهَا الأيْدِي و الأَبْصَارُ الإمامُ البَدْرُ المُنِيرُ و السَّرَاجُ الزَّاهِرُ و النُّورُ السَّاطِرُ و النُّجْمُ الهادي في غِيَابِهِ الدُّجَى و أجوازِ البُلدانِ و القفارِ و لُججِ البحارِ

"Doğrusu imam dinin önderi, Müslümanların düzeni, dinin salahu ve müminlerin izzetidir. Doğrusu ki, imamet İslam'ın gelişen kökü ve onun uzun dallarıdır. Namazın, zekâtın, orucun, haccın, cihadın kâmil olması ve ganimet ve sadakaların artması, ahkâmın ve hadlerin uygulanması, sınırların ve etrafın korunması imam aracılığıyla gerçekleşir. Allah'ın helalini helal ve haramını haram eden, Allah'ın sınırlarını ayakta tutan, O'nun dinini savunan, hikmet, öğüt ve açık delille halkı rabbin yoluna davet eden imamdır. İmam doğmuş bir güneş gibidir ki, aydınlığı âleme yayılmıştır ve kendisi ellerin ve gözlerin ona ulaşamayacağı bir şekilde ufuktur. İmam, parlayan ay, aydınlatıcı cırağ, parlak bir nur ve şiddetli karanlıklarda, şehir ve çöl geçitlerinde ve deniz girdaplarında yol gösteren bir yıldızdır."

1- el-Kâfi, c. 1, s. 196: جرى له من افضل ما جرى لمحمد... ولقد حلمت على مثله
حموله... وكذلك يجرى الائمة الهدى واحداً بعد واحد

2- Nisa Suresi, 59. Ayet: "Ey inananlar! Allah'a, Peygamber'e ve içinizden emrecek kudret ve liyakate sahip olanlara itaat edin."

يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله و اطيعوا الرسولَ واولى الامر منكم.

3- el-Kâfi, c. 1, s. 189.

Çeşitli kitaplarda, farklı bölümlerde yer alan yüzlerce hadiste Şia kültüründe imam ve imamet kavramını açıkça “rehberlik” ve “Müslüman ümmetin işlerinin idaresi” olarak kabul edilmiş ve Ehlibeyt İmamları’nı hükümetin gerçek sahipleri olarak tanıtılmıştır. İnsafı her araştırmacı dikkatle baktığında, Ehlibeyt İmamları tarafından yapılan imamet iddiasının, fikrî ve manevi önderliğe ilave olarak hükümeti yönetme yetkisini de kapsadığını açıkça görecektir... Onların her yere yayılmış davetleri, gerçekte hükümeti ele geçirebilmek için yapılmış siyasi ve askerî mücadeleye davettir.

Eğer bir kimse İmam Seccad’dan (a.s) İmam Askerî’ye (a.s) kadar olan sekiz dokuz imamın sadece İslam ahkâmını ve dinî maarifi beyan etmekle yetindiklerini ve kendi zamanlarına uygun siyasi mücadeleye sahip olmadıklarını zannederse, kesinlikle bu büyüklerin hayatına yeterli derinlikte bakmamıştır. Doğru bakan, o büyüklerin hallerinden bu durumu açıkça anlayacaktır. Esas olarak İslam’da imamet anlamına ve Şia’nın imamet için kabul ettiği felsefeye göre bu yoldan başka bir yol hiç bir şekilde kabul edilmez ve imamet felsefesiyle uygun değildir. Eğer İmamlar’ın siyasi mücadele ettiklerine dair açık delilimiz olmasaydı bile, bizim bundan haberimiz olmamış; vardı ama bize ulaşmamış, dememiz gerekirdi. O büyükler mücadele ediyorlardı. İmametın İslam literatüründe var olan anlamını -sadece Şia literatüründe değil- kabul edip de, aynı zamanda da yüz elli yıl veya daha fazla İmamlar’ın evde oturduklarını, ellerini suya sabuna vurmadıklarını, kendilerini Kur’an ahkâmı ve İslam maarifi beyanıyla avuttuklarını ve siyasi mücadele yapmadıklarını kabul etmek mümkün değildir. Böylesi bir inanç hiçbir şekilde doğru değildir. Elbette “İmamlar siyasi mücadele ediyorlardı” dediğimizde bilmemiz gerekir ki bu mücadele her dönemde, o döneme özel bir şekle sahiptir. Mücadele bazen kültürel, ilmî ve siyasi faaliyetle, teşkilatların oluşturulup meydana getirilmesiyle ve

bazen kanlı mücadele ve açıkça savaşmaktır. Her dönemde mücadele farklı bir şekildedir. (31.7.1987)

Bazılarının aklına şöyle bir soru gelmesi mümkündür: İmamlar ilahî ilme sahip olduklarından dolayı hükümeti elde edemeyeceklerini bildikleri hâlde nasıl olurda bu işi yapmak için mücadele ederler?

İmamlar'ın hayatı hükümeti ele geçiremediklerini ve İslami düzeni istedikleri şekilde oluşturamadıklarını göstermiştir. Ama İmamlar bunu bildikleri ve ilahî ilhamla bundan haberdar oldukları hâlde bu işi nasıl yapmışlardır? Bu düşünceye karşı cevap olarak söylememiz gerekir ki, hedefe yetişemeyeceklerini bilmeleri, vazifelerini yerine getirmelerine engel değildir. Hz. Peygamber'in hayatına bakınız. Peygamber-i Ekrem, Uhud Savaşı'nda yenileceğini biliyordu. Dağdaki yarığa yerleştirdiği kişilerin orada kalmayıp ganimete tamah ederek yerlerini terk edip aşağı inceklerini biliyordu. Hz. Peygamber Benî Sakife kabilesini hidayet etmek ve Mekkelilerin şerrinden Taif'e sığınmak için oraya gittiğinde, Taiflilerin kendisini taşlarla karşılayacağını biliyordu. Ona o kadar taş atmışlardı ki mübarek ayaklarından kanlar akmış ve geri dönmeye mecbur olmuştur. İmamlar bütün bunları biliyorlardı. Hz. Ali, Ramazan ayının yirmi birinci günü şahadete ulaşacağını bildiği hâlde Ramazan ayından kısa bir süre önce Muaviye ile savaşa devam etmek için Kufe'nin dışında büyük bir kamp oluşturdu. Eğer İmam Ali'nin bilmesi, sıradan ve günlük akışa göre hareket etmesine engel olsaydı neden orduyu hazırladı? Neden, insanları Kufe'nin dışına götürdü ve beklemeye bıraktı? Ne faydası vardı? İmamlar'ın hükümeti ele geçiremeyeceklerini bilmeleri kendi çabalarını göstermelerine engel olmamalıdır. Çaba göstermeli ve mücadele etmelidirler. Bilmeyen ve ne olacağından haberi olmayan bir

kimse gibi davranmalıdırlar. Ne olacağından haberi olmayan bir kimsenin yapacağı her şeyi yapmaları gerekir. (12.4.1985)

İmamet Akımının Dört Devresi

İmamet akımı, Hz. Peygamber'in vefatının ilk gününde -hicretin on birinci yılının Sefer ayında - başladı ve İmam Hasan Askerî'nin vefatına kadar -hicrî iki yüz altmış yılının Rebiyülevvel ayı- Müslüman toplumu içerisinde devam etti. Bu sürede yaklaşık olarak imamet dört devre geçirdi. Her devre, İmamlar'ın siyasi sultaya sahip güçler karşısındaki duruşları açısından kendi özelliklerine sahipti.

Birinci devre, imamın sükût ya da bu güçlerle işbirliği devresidir. Yeni doğmuş İslam toplumunun güçlü ve darbe yemiş haricî düşmanların ve yeni Müslüman olmuş, henüz İslam'ı tam anlayamamış dâhilî unsurların varlığıyla hiçbir şekilde bölünme ve ihtilafa takati yoktu. Bu toplumun güçlü bedninde gerçekleşecek en ufak bir sızma, onun esasları karşısında var olan bir tehdide dönüşecektir. Diğer taraftan gerçeğin haktan sapma açısı, İslam için herkesten daha çok can yandıran ve onu koruma kaygısını taşıyan Müminlerin Emîri Ali (a.s) gibi birisi için tahammül edilemez düzeyde değildi. Bütün bunlar önceden Hz. Peygamber'in görüş aynasında yansıdığı için bu seçkin talebesine böylesi olaylar karşısında sabretmesini emretmişti.

Bu devre, hicrî on birinci yıl olan Hz. Peygamber'in vefatıyla başlar ve hicrî otuz beşinci yıl olan Hz. Ali'nin (a.s) hilafetinin başlangıç tarihine kadar devam eder. İmam, Mısırlılara yazdığı bir mektupta bu fetret⁽¹⁾ döneminde kendi durumunu şöyle beyan ediyor:

1- Arapça (ف ت ر) kökünden "iki zaman parçası arasındaki dönem" anlamında.

“İnsanların dinden döndüklerini, halkı Muhammed’in dinini iptal etmeye çağırdıklarını görünceye dek, elimi tuttum, sabrettim. Fakat bu olaylar olurken, İslam’a yardım etmezsem, onda bir gedik açılmasından veya yıkılmasından korktum. Çünkü bu musibet, benim için az bir zaman sürecek... olan hilafetten, size emir olmaktan daha büyüktü. Hemen işe koyuldum.”⁽¹⁾

İlk olarak bazı grupların İslam’dan döndüklerini ve İslam’ın yok edilmesi çağrısında bulduklarını görünceye kadar bütün akımlardan uzaklaştım. Eğer İslam’a ve Müslümanlara yardım etmezsem İslam’da, zararı hilafeti kaybetme konusundan daha büyük olan bir nüfuz ya da yıkımın gerçekleşeceği korkusuyla harekete geçtim.

Hz. Ali’nin (a.s) yirmi beş yıllık hayatı, bu devrede İslam ve Müslüman toplumuna karşı duyulan sonsuz acıma duygusundan kaynaklanan etkin müdahaleler, yardım ve korumadan ibarettir. Hz. Ali’nin zamanın halifelerine siyasi, askerî, toplumsal ve diğer meselelerde verdiği cevaplar, yaptığı yönlendirmeler Nehcü’l-Belâğ’a ve diğer hadis ve tarih kitaplarında nakledilmiştir. Bunlar, imamın hayatında bu yöntemin şüphe götürmez şahitleridirler.

İkinci devre, imamın gücü ele geçirdiği devredir. Bu devre Müminlerin Emîri’nin o dört yıl dokuz aylık ve Hasan b. Ali’nin birkaç aylık hilafet dönemidir. Bu devre bütün kısalığına ve inkılabi bir hükümetin ayrılmaz parçası olan birçok yorgunluk ve zahmetlerine rağmen İslam hükümetinin en

1- *Nehcü’l-Belâğ’a*, 62. Mektup:

فَامَسَكْتُ يَدِي حَتَّى رَأَيْتُ دَاجِعَةَ النَّاسِ قَدْ رَجَعَتْ عَنِ الْإِسْلَامِ يَدْعُونَ إِلَى مَحَقِّ دِينِ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - فَخَشِيتُ إِنْ لَمْ أَنْصُرِ الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ أَنْ أَرَى فِيهِ تَلْمَأَ أَوْ هَدْمًا تَكُونُ الْمُصِيبَةُ بِهِ عَلَيَّ أَعْظَمُ مِنْ قَوْتِ وَلَايَتِكُمْ فَنَهَضْتُ فِي تِلْكَ الْأَحْدَاثِ.

parlak dönemi sayılmaktadır. Katiyet, açıklık ve cüretkârlıkla birlikte insanca yöntemler, mutlak adalet ve toplumsal hayatta İslam'ın çeşitli boyutlarıyla uygulanması, bu dönemde, tarihin her döneminden daha çok kayıtlara geçmiştir.

İmamlar'ın hayatında bu dönem, ideal hükümet sisteminin oluşturulduğu dönemdir ve sonraki iki asır boyunca bütün Şia İmamları bu model için çağrıda bulunmuş ve bu yolda çaba sarf etmişlerdir. Şia, kıymetli bir hatıra misali bu dönemi yâd etmiş, ona ulaşamadığı için eseflenmiş ve sonraki hükümetleri onunla mukayese ederek reddetmiştir. Aynı zamanda öğretici bir ders ve tecrübe olmuştur. Bu tecrübe inkılabi ve yüzde yüz İslami bir hükümetin terbiye olmamış ya da sapkınlığa çekilmiş halkın içindeki durumunu göstermiş ve sonraki imamlara çok zor süreçlerden geçen teşkilatlı çalışma yöntemlerini miras olarak bırakmıştı.

Üçüncü devre, İmam Hasan'ın (a.s) sulhuyla -hicrî kırk birinci yılı- İmam Hüseyin'in (a.s) şahadeti arasındaki -hicrî altmış birinci yılı Muharrem ayı- yirmi yıllık dönemdir. Sulh olayından sonra pratikte Şia'nın yarı saklı işi ve hedefi, münasip bir fırsatta kudreti tekrar Hz. Peygamber ailesine geri çevirecek olan programlar olmuştur. Bu fırsat sıradan bir tahmine göre elde edilmesi öyle uzak görünmeyen bir fırsattı ve Muaviye'nin utanç verici hayatının sona ermesinden sonra ona ulaşma ümidi vardı. Üçüncü devre, "İslami bir rejim için kısa süreli yapılanma devresi" olarak isimlendirilebilir. ⁽¹⁾

Dördüncü devre, uzun sürede bu yöntemin takip ve devam ettirildiği günlerdir. İki asra yakın bir zamanda, değişik merhalelerde elde edilen zaferler ve yenilgilerle doludur bu dev-

1- Bu konuyu, birkaç konuşma dâhilinde delil ve şahitleri zikrederek açıklamalı ve geniş bir şekilde bahsetmişimdir. (Yazar).

re. İdeolojik olarak kesin zafer kazanılmıştır. Bu devre, zamanın şartlarına göre uygulanan yüzlerce taktik, binlerce ihlaslı duruş, fedakarlık ve İslami tarzda insan azametine yakışır sembollerle doludur... (*Pişvay-ı Sadık*, s. 16, 19)

İmamlar'ın hayatında layıkıyla dikkat edilmemiş olan en önemli şey, hicrî birinci asrın ikinci yarısında başlamış olan "yoğun siyasi mücadele" unsurudur. Ki bu dönemde, İslam hilafeti açık bir şekilde saltanat bezekleriyle birbirine karıştı ve İslami imamet, zorba padişahlık hükümetine dönüştü.

Ehlibeyt İmamları, siyasi mücadelelerini durum ve şartlara uygun yöntemlerle şiddetli bir şekilde devam ettirdiler. Bu mücadelenin en büyük hedefi, İslam nizamının kurulması ve imamet temeline dayalı hükümetin oluşturulmasıydı. Şüphesiz vahiy hanedanı olan Ehlibeyt'in görüşüyle dinin tesir edilmesi, İslam maarifinin tahrifinin engellenmesi ve dinî hükümlerin açıklanması da Ehlibeyt'in cihadı için önemli hedeflerden sayılmaktaydı. Ama kesin karinelere göre, Ehlibeyt'in cihadı bu hedeflerle sınırlı kalmıyordu. En büyük hedef "Alevi hükümetinin kurulması" ve adil İslam nizamının oluşturulmasından başka bir şey değildi. İmamlar'ın ve yâranlarının hayatındaki birçok acı, zorluk ve fedakârlıkların kaynağı bu hedefe sahip olmalarıydı. İmamlar, Aşura olayından sonra ve İmam Seccad (a.s) döneminden itibaren bu hedef doğrultusunda uzun vadede uygun zemin oluşturmaya çalışmışlardır.

Aşura ve sekizinci imamın veliahtlık olayları arasındaki yüz kırk yıllık dönemde, Ehlibeyt İmamları'na bağlı akım -yani Şiîler- her zaman hilafet düzeninin en büyük ve en tehlikeli düşmanı sayılmaktaydı. Bu süre içerisinde defalarca ortam hazır hale geldi. Alevi hareketi olarak adlandırılması gereken Şia'nın mücadeleleri büyük zaferlere yaklaştı. Ama her defasında son zaferin önünde bir engel ortaya çıkıyordu.

Genellikle en büyük darbe, her dönemde hareketin asli merkezinde olan imamın şahsına saldırı yönünde alınıyordu. İmamın hapsedilmesi ya da şehit edilmesiyle darbe vuruluyordu. Bir sonraki imamın sırası geldiğinde, baskı ve zorlamaların artmasından dolayı ortamı tekrar hazırlamak için yeniden uzun bir zamana ihtiyaç duyuluyordu.

İmamlar, bu olayların güçlü tufanları eşliğinde, akıllıca ve yiğitçe Teşeyyüü küçük ama derin, güçlü ve kalıcı bir akıntı misali zor ve tehlikeli yarıkların arasından geçirmişlerdir. Emevi ve Abbasi halifeleri hiçbir zaman imamı ortadan kaldırmakla, imamet akımını yok edememişlerdir. Bu keskin hançer her zaman saltanatın sinesine saplı olarak kaldı ve rahat içinde emniyetli bir yaşamı onlara haram etti. (9.8.1984)

3. BÖLÜM

MÜMİNLERİN EMİRİ ALİ (A.S)

Müminlerin Emîri'nin varlığı, çeşitli açılardan ve değişik şartlarda bütün nesiller için unutulmaz derslerle doludur. Onun; ferdi davranışları, ibadeti, zühdü, Allah'ın zikrinde kendinden geçişi, nefsanî arzular ve şeytanla mücadelesi hep derslerle doluydu. Yaratılış ve insanın hayat fezasında şu cümleler Müminlerin Emîri'nden şöyle yankılanmaktadır:

“Ey Dünya... Benden başkasını aldat.”⁽¹⁾

Yani ey dünya manzaraları, ey çekici güzellikler, ey en güçlü insanları bile tuzağına doğru çeken hevesler! Gidin Ali'den başkasını kandırın! Ali bunlardan daha büyük, daha yüce ve daha güçlüdür. Şuurlu insanların hepsi, Müminlerin Emîri'nin hayatının her anında, Allah'la olan irtibatında ve maneviyatında unutulmaz dersler bulurlar.

Yine başka bir boyutta cihadı, hak ve adalet çadırını ayağa kaldırmak, kurmak içindi. Yani Nebiyy-i Ekrem risalet yükünü omuzladığı gün, ilk anlardan itibaren bir mücadeleciyi, bir mücahidi, bir mümin ve fedakârı -ki henüz gençliğinin ilk çağlarındaydı- yanında buldu. O, Ali'ydi. Müminlerin Emîri Ali (a.s), Hz. Peygamber'in (s.a.a) bereketli ömrünün

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 77. Hikmet: يَا دُنْيَا... غُرِّي غَيْرِي

son anlarına kadar İslam nizamını oluşturma ve sonrasında da onu koruma mücadelesinin peşini bir an olsun bırakmadı. Ne kadar mücadele etti, ne kadar tehlikelere göğüs gerdi, ne kadar hak ve adaletin tahakkuk edebilmesi için mahvoldu. Hiç kimsenin meydanda kalmadığı vakitte o kalıyordu. Hiç kimsenin meydana adım atmadığı vakitte o atıyordu. Zorlukların yüce dağlar misali Allah yolunda mücadele edenlerin omzuna ağırlık verdiği vakitte, onun dimdik duruşu diğerlerine ümit veriyordu. Onun için hayatın anlamı, Allah verdiği bütün cismi, ruhi ve diğer imkânları hakkı yüceltmek ve diriltmek için kullanmaktan ibaretti. Ali'nin irade, bilek ve cihat gücüyle hak dirildi. Eğer bugün akıllı insanlar için dünyada değerli olan hak, adalet ve insanlık gibi kavramların var olduğunu, bunların ayakta kaldığını ve her geçen gün daha da güçlenip sağlamlaştığını gözlemleyebiliyorsanız, bunlar, o mücadele ve fedakârlıkların semeresidir. Eğer Ali b. Ebi Talib (a.s) benzeri kimseler olmasaydı -ki tarih boyunca oldukça nadirdirler- bugün insanlık değerleri mevcut olmazdı. İnsanlık için çekici unvanların çekicilikleri olmazdı. İnsanlık; hayat, medeniyet, kültür, arzu, özlem ve yüce hedeflere sahip olmazdı. İnsanlık vahşi ve yırtıcı bir hayvana dönüşürdü. İnsanlık yüce değerlerin korunmasını Müminlerin Emîri ve onun haddindeki yüce insanlara borçludur. O mücadelelerin, böylesi bir tesiri vardır.

Müminlerin Emîri'nin hayatının bir diğer boyutu hükümet meydanındadır. Bu derin düşünceli yüce insan hükümetin başına geçtiğinde kısa sürede öyle işler yaptı ki, eğer yılar yılı tarihçiler, yazarlar ve sanatçılar yazsalar, çizseler, gene de az yazmışlar, az çizmişlerdir. Müminlerin Emîri" kendi hükümeti döneminde bambaşka bir düzen kurarak hükümetin anlamını değiştirmiştir.

O, ilahî hükümetin, Kur'an ayetlerinin, **kâfirlere karşı çetin-dirler, kendi aralarında merhametlidirler**⁽¹⁾ ayetinin ve nihayet mutlak adaletin tecessümüydü. O, fakirleri kendisine yakınlaştırıyordu.⁽²⁾ -ve yoksullara özel bir inayeti vardı.- Kendilerini para, güç ve diğer vesilelerle söz konusu ettiren seçkinler Ali'nin gözünde yerle birdiler. Onun bakışında ve kalbinde değerli olan şey iman, takva, ihlâs, cihat ve insanlıktı. Bu değerli temellerle Müminlerin Emîri beş yıldan daha az bir süre hükümette kaldı. Asırlardır, kalem ehli olanlar Müminlerin Emîri hakkında yazıyorlar ama yeterince yazamamışlar ve onu doğru düzgün tasvir edememişlerdir. En iyiler bile bu konudaki acizliklerini dile getirmişlerdir. (30.1.1991)

Onun en büyük özelliği takvadır. Onun kitabı *Nehcü'l-Belâğa*, takva kitabıdır ve hayatı, yolu yordamı takvadır. (8.1.1999)

“İnsanlardan öylesi de var ki Allah rızasına nail olmak için adeta kendini satar.”⁽³⁾ ayeti Müminlerin Emîri hakkında nazil olmuştur ve bu ayetin tevili Ali b. Ebi Talib'dir. Ayet buyuruyor ki: İnsanlar içinde bazı kimseler vardır ki canlarını, varlıklarını, yani her insanın sahip olduğu en değerli sermayeyi, bu telafi edilemez aziz ve özel sermayeyi -ki bu sermayeyi verdiğinde artık hiçbir şey onun yerini dolduramaz- Allah'ın rızasını kazanabilmek için feda ederler. [Ayetin orijinalinde geçen] “yeşri” kelimesi yani satar, verir; “kendini” yani canını, varlığını; “Allah rızasına nail olmak için” yani burada başka hiç bir hedef, hiçbir dünyevi amaç, bencilce hiçbir eğilim ve güdü mevcut değildir. Sadece Allah'ın rızasını kazan-

1- Fetih Suresi, 29. Ayet: أَشَدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ

2- Şerhu Nehci'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c. 75 ,18. Bab, s. 226:

كَانَ يُتَرَبَّبُ الْمَسَاكِينَ.

3- Bakara Suresi, 207. Ayet: وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

mak için bu iş yapılmıştır... Ama böylesine bir fedakârlık ve kendinden geçişin karşında Allah-u Teala da kendine yakışan karşılığı vererek, **“Allah kullarına karşı merhametlidir.”**⁽¹⁾ buyurmuştur. Bunun mükemmel örneği Müminlerin Emîri Ali b. Ebi Talib'dir(as). Ben bu boyutu açıklayacağım.

Müminlerin Emîri'nin hayatına bakınız. O dokuz ya da on üç yaşında bir çocukken Resul-ü Ekrem'in nübüvvetine iman etti ve şuurlu bir şekilde kabul ettiği bu hakikate sımsıkı sarıldı. O andan, Ramazan'ın on dokuzuncu günü seherinde ibadet mihrabında canını Allah yolunda verdiği ana kadar mutlu, sevinçli ve şevkle dolu bir yaşam sürdü ve daha sonra da rabbine kavuştu. Yaklaşık olarak elli ya da elli iki, elli üç yıllık bu süre boyunca, on yaşından altmış üç yaşına kadar, Müminlerin Emîri'nin hayatında kesintisiz bir çizginin var olduğunu görürsünüz. O çizgi, fedakârlık ve kendinden geçme çizgisidir. Bu elli yıllık tarih boyunca Müminlerin Emîri'nin başına gelen bütün olaylarda, başından sonuna kadar fedakârlık nişanelerini görürsünüz. Gerçekten de bu bizim için derstir. Biz ki -hem ben, hem siz- dilimiz Ali söyler, kalbimiz Ali arar, Ali'ye duyduğumuz muhabbetle dünyada tanınmışızdır, Müminlerin Emîri'nden ders almamız gerekir, sadece Ali muhabbeti yeterli değildir. Sadece Ali'nin faziletlerini tanımak bilmek yeterli değildir. Tarihte, kalplerinde Ali b. Ebi Talib'in faziletlerini kabul edip onu bizlerden daha fazla tanıyan insanlar vardı. Onlar ya da onların bazıları kalplerinde Ali'yi masum kabul ediyor ve seviyorlardı ama davranışları başka türlüydü. Çünkü onlar fedakârlığa ve kendisi için değil de hak için çalışmaya hazır insanlar değillerdi... Henüz “benlik” hisarlarında esirdiler. “Benlik” hisarında esir olmamak Ali'nin farkı ve üstünlüğüydü. “Ben” onun için hiçbir zaman

1- وَاللَّهُ رُؤْفٌ بِالْعِبَادِ.

söz konusu değildi. Onun için söz konusu olan şey; vazife, hedef, Allah yolunda cihat ve Allah'tı.

Başlangıçta, Müminlerin Emîri çocukluk vaktinde Hz. Peygamber'e iman ettiğinde, Mekke'de herkesin eziyet ve alayına maruz kaldı. Bu şehrin halkı normalde de şiddet yanlısı insanlardılar. Ne medeni nezaketleri vardı, ne de sessiz sakin bir yaşam tarzına sahiptiler. Kaba davranışlı, sürtüşme ehli, en küçük bir şey üzerinde kavga eden ve batıl inançları konusunda son derece mutaassıp bir halktılar... Böylesi bir toplum içinde büyük bir insan tarafından bu toplumun bütün değer yargılarını alt üst eden bir mesaj dile getirilmiştir. Bu mesaj, toplumun inançlarını, ananelerini ve geleneklerini reddediyordu... Onunla böylesine muhalefet etmeleri doğaldır. Değişik topluluklar ona muhalefet ettiler. Halk içinden değişik gruplar da ona karşı çıktılar. Böylesi bir insanı, böylesi bir mesajı, insanın bütün varlığıyla savunması ve ona katılması, kendinden geçmişlik ister. Bu, Müminlerin Emîri'nin kendinden geçmişliğinin ilk adımıydı.

On üç yıl en zor durumlarda Hz. Peygamber'in yanında Ali b. Ebi Talib (a.s) bulundu. Resul-ü Ekrem'in hicretini Kureyş ve Mekke halkının baskıları sonucu oluşan mecburiyet ve çaresizlik doğurmuştu, ama bu hicretin geleceği parlaktı. Herkes bu hicretin, arzuların ve zaferlerin hazırlığı olduğunu biliyordu. Bu hicret, bir hareketin sıkıntı devresinden rahatlık ve izzet devresine geçişinin sergilenişiydi. Genellikle herkesin kendisini bir an önce hicret merkezine ulaştırıp bir makam kapma kaygısına düştüğü bu anlarda, sırf Hz. Peygamber bu şehri emniyet içerisinde terk edebilsin diye, Ali gece karanlığında Hz. Peygamber'in yatağına yatmıştı. O gece, bu yatakta yatan kişinin öldürülmesi yaklaşık olarak kesindi. Olay benim ve sizlerin zannettiği gibi Müminlerin Emîri'nin şahadete ulaşmadığı sıradan bir mesele değildir. Karanlık bir gecede,

belirli bir yerde, bir kimsenin kesinlikle öldürülmesi kararı alınıyor. Bu adamın oradan ayrılabilmesi için onun yerine bir başkasının yatması gerekir ki casuslar bu şahsın yerinde yat-tığını zannetsinler. Böyle bir şey için kim hazırdır? Mümin-lerin Emîri'nin bu fedakârlığı fevkalade önemlidir. Özellikle bu fedakârlığın zamanı, onun önemini daha fazla çoğaltmış-tır. Bu zaman ne zamandır? Zorluk devresinin sona erip hü-kümet kurma günlerinin başlangıç zamanıdır... Yesrib halkı iman etmiş, Hz. Peygamber'i beklemektedir. Herkes bunu biliyor. Böylesi bir anda bu fedakârlığı Müminlerin Emîri ya-pıyor. Bir insanın böyle bir fedakârlığı yapabilmesi için benli-ğinde hiçbir şahsi hedefin var olmaması gerekir.

Sonra Medine'ye giderler. Hz. Peygamber'in yeni yola koyul-muş genç hükümetinin geceli gündüzlü mücadele ve savaş-ları başlar. Sürekli savaş olur. Bu, öylesi bir hükümetin özel-liğidir. Sürekli çatışma... Çatışmalar Bedir Savaşı öncesinden başladı, on yıl boyunca Hz. Peygamber'in son dönemlerine kadar sürdü. Bu on yıl boyunca Peygamber-i Ekrem, kâfirlerin her çeşidiyle ve değişik kâfir kabilelerle onlarca savaş ve ça-tışma gerçekleştirdi. Bu aşamaların tamamında Müminlerin Emîri, bir öncü, fedai şahıs ve Hz. Peygamber'e kurban olarak ön plana çıkmıştır. Müminlerin Emîri'nin kendi beyanı ve tarihin de gösterdiğine göre, bütün bu merhalelerde ve tehli-keli sahnelerde hazır bulunmuştur.

“Öyle yerlerde Hz. Peygamber'in yanında kaldım ve ona gelecek belalara canımı siper ettim ki kahramanların ve yi-ğitlerin oralarda dizleri titriyor ve geri çekilmeye mecbur kalıyorlardı.”⁽¹⁾

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 197. Hutbe:

وَلَقَدْ وَاسَبْتُهُ بِنَفْسِي فِي الْمَوَاطِنِ الَّتِي تَنكُصُ فِيهَا الْأَبْطَالُ وَتَتَأَخَّرُ فِيهَا الْأَقْدَامُ.

En zor merhalelerde Müminlerin Emîri direndi ve tehlikele-
rin artması onu bu direncinden alıkoymadı. Bazıları, biz şu
anda canımızı koruyalım ki sonradan İslam için faydalı ola-
lım diye düşünüyorlardı. Müminlerin Emîri hiçbir zaman
kendisini bu tip özürlerle kandırmadı. Müminlerin Emîri'nin
yüce nefsi kandırılabilir değildi. Tehlikenin bütün merhalele-
rinde, Müminlerin Emîri ön saflarda hazırды.

Sükût ve İşbirliği Devresi

Hız. Peygamber'in vefat etmesinden sonra benim nazarıma
göre, Müminlerin Emîri'nin Hız. Peygamber'den sonraki otuz
yılı hayatının en zor devresiydi. Müminlerin Emîri'nin en zor
dönemleri o zamanlardı. Aziz ve Yüce Peygamber olduğu
zaman, gidip onun gölgesinde mücadele ettiği, cihat ettiği
günler tatlı ve güzel günlerdi. Acı günler Hız. Peygamber'in
vefatından sonraki günlerdir. Bazen fitne bombardımanının
parçaları gözlerin ufkunu öylesine karartıyordu ki doğru
adım atmak isteyen kimseler bir adım dahi atamaz oluyor-
lardı. Böylesi şartlar içerisinde Müminlerin Emîri en büyük
fedakârlık imtihanını verdi.

İlk olarak Hız. Peygamber'in vefatında Müminlerin Emîri vazife-
sinin yerine getirmekle meşgul oldu. İslam dünyasında kud-
ret ve hükümetin kaderini belirleyecek olan bir toplantının
yapılıyor olduğundan ya da yapılma ihtimalinin olmasından
habersiz olduğundan değil. Müminlerin Emîri kendi benliğini
ön plana çıkartma derdinde değildi. Hilafet meselesi netleşip
halk Ebu Bekir'e biat edince, Müminlerin Emîri kenara çekil-
di. Müminlerin Emîri'nin mevcut hükümete itirazının gös-
tergesi olan hiçbir cümle ve beyan duyulmamıştı. Elbette ilk
günlerde kendi boynuna hak olan ve yapılması gereken şeyi
gerçekleştirmek için çaba gösterdi. Halkın biat ettiğini, olayın

sona erdiğini ve Ebu Bekir'in Müslümanların halifesi olduğunu gördükten sonra, Müminlerin Emîri bir insan olarak gerçi itiraz ediyor bile olsa, bu düzen için onun tarafından hiçbir zarar, tehlike ve tehdidin var olmadığı İslam tarihinde bilinir. Bu devrede Müminlerin Emîri - ki çok da uzun sürmeyen bir devredir, belki de birkaç ay- meâlen şöyle buyurmuştur:

“Benim hilafete herkesten daha çok layık olduğumu biliyorsunuz. Bunu siz kendiniz de biliyorsunuz. Allah’a yemin olsun ki elimi elimin üstüne koyacağım ve teslim olacağım. Müslümanların işinin sağlıklı bir şekilde yürüdüğünü, kimsenin zulme maruz kalmadığını gördüğüm sürece sabredeceğim. Bana zulmedilmesine rağmen halka zulmedilmediğini gördüğüm sürece, benim hiç kimseye işim yoktur, hiçbir rahatsızlık vermeyeceğim ve hiçbir itirazda bulunmayacağım.”⁽¹⁾

Birkaç aylık bir süre geçtikten sonra bazı grupların irtidadı/dinden çıkışı başladı. Belki tahrikte vardı. Bazı Arap kabileleri Hz. Peygamber'in yokluğunu fırsat bilerek itirazlarda bulunup savaş çıkarabileceklerini sandılar. Belki münafıklar da tahrik ediyorlardı. Sonunda “Ridde” olayı gerçekleşti -bir grup Müslümanın dinden çıkması - ve Ridde Savaşları başladı. Burada durum öyle bir hale geldi ki Müminlerin Emîri artık burasının geri çekilme yeri olmadığını gördü. Hükümeti korumak için meydana çıkmak gerekliydi. Burada şöyle buyuruyor: “Artık elimi çektim.”⁽²⁾ Hilafet olayı gerçekleşip Ebu Bekir Müslümanların halifesi seçildikten sonra ben artık elimi çektim ve yerime oturdum. Bu kenara çekilme haletiydi.

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 74. Hutbe:

وَلَمْ يَكُنْ فِيهَا جَوْرٌ إِلَّا عَلَيَّ خَاصَّةً مَا سَلِمَتْ أُمُورُ الْمُسْلِمِينَ وَاللَّهِ لَا سَلِمَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ
أَنِّي أَحَقُّ النَّاسِ بِهَا مِنْ غَيْرِي.

2- فامسكت يدي.

“Bir grup halkın İslam’dan çıkmakta olduklarını ve İslam’ı yok etmek istediklerini görünce, harekete geçtim.”⁽¹⁾ Müminlerin Emîri, etkin bir şekilde harekete geçerek bütün önemli toplumsal olaylarda sahnede varlığını hissettirdi.

İmam’ın kendisi, üç halifenin hilafeti boyunca devam eden bu yirmi beş yıllık devreyi “vezirlik” devresi olarak tanıtıyor. Osman’ın öldürülmesinden sonra kendisini hilafete seçmek için gelenlere şöyle buyurdu: “Geçmişte olduğu gibi benim vezir olmam emir olmamdan daha iyidir, bırakın vezir olarak kalayım.”⁽²⁾ Demek ki yirmi beş yıllık makam ve yerini vezirlik olarak kabul ediyor. O, her daim hedeflerin hizmetinde, iş başında bulunan halife ve yöneticilere gerektiğinde yardımcı rolündeydi... Bu Müminlerin Emîri’nin fevkalade fedakârlıklarından biridir. İnsan onun bu eyleminde ne kadar büyük bir fedakârlık yaptığını düşündüğünde gerçekten şaşırıyor.

Bütün bu yirmi beş yıl boyunca kıyam, ihtilal, öç alma, etrafına bir grubu toplama, kudret ve hükümeti ele geçirme fikrine kapılmadı. Bu tür şeyler insanların zihnine gelir. Resul-ü Ekrem vefat ettiğinde, yaklaşık olarak otuzla otuz iki yaşları arasındaydı. Sonraları gençlik, cismi kudret ve canlılık devrelerini geçirir. Halk toplulukları arasında saygınlık ve sevilirlik, faal bir kafa, ilim ve bir insan için olması mümkün olan bütün çekicilikler en üst düzeyde onda mevcuttu. O eğer bir iş yapmak isteseydi, kesinlikle yapabilirdi. Bütün bu yirmi beş yılda Müminlerin Emîri, başında halifelerin bulunduğu İslam nizamının genel hedefleri dışında hiçbir harekette bulunmamıştır ve onlardan da bu konuda herhangi bir şey

1- *Nehcü’l-Belâğa*, 62. Mektup:

حَتَّى رَأَيْتُ رَاجِعَةَ النَّاسِ قَدْ رَجَعَتْ يُرِيدُ مَحَوَ الْإِسْلَامِ.

2- *Nehcü’l-Belâğa*, 92. Hutbe: وَأَنَا لَكُمْ وَزِيرًا خَيْرٌ لَكُمْ مِنِّي أَمِيرًا ...

duyulmamıştır. Burada şu anda tarihsel ayrıntılarına girmek istemediğim fevkalade büyük bir olay mevcuttur.

İkinci halifenin ölümünden sonra altı kişilik şura için Müminlerin Emîri'ni davet ettiler. İmam küsmedi ve şuraya katıldı. "Ben bunlarla ayın ayarda değilim!" demedi. Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Osman nere, ben nere demedi. Ömer'in vasiyetine göre aralarından birini halife seçmek üzere altı kişilik bir şura oluşturdular. Bu altı kişi arasında hilafet için onun şansı diğerlerinden daha fazlaydı ve Abdurrahman b. Avf'ın oyu tayin edici özellikteydi. Müminlerin Emîri'nin kendisi ve Zübeyr olmak üzere iki oyu vardı. Osman da iki oya sahipti: Kendisi ve Talha. Abdurrahman b. Avf da iki oya sahipti: Kendisi ve Sa'ad b. Ebi Vakkas. Burada Abdurrahman'ın oyu belirleyiciydi. Eğer Müminlerin Emîri'yle biat etse o halife olacak ve eğer Osman'la biat etse Osman halife olacaktı. Abdurrahman önce Müminlerin Emîri'ne dönerek, Allah'ın kitabı, Hz. Peygamber'in sünneti ve Şeyheyn'in siresine -önceki iki halife- göre hareket etmesini önerdi. İmam şöyle buyurdu: "Hayır, ben Allah'ın kitabı ve Hz. Peygamber'in sünnetini kabul ediyorum. Şeyheyn'in siretiyle işim yok. Ben kendi içtihadıma göre hareket ederim ve onların içtihadıyla işim olmaz." İki halifenin siretine uymayacağı hâlde uyacağım dese, hakkı olan hilafet koltuğuna oturabilirdi. Müminlerin Emîri bir an olsun böyle bir şey düşünmedi. Hükümeti ve kudreti kaybetti. Burada hem fedakârlık yaptı, hem "ben" ve "meniyet"i mutlak şekilde ayakları altında ezdi. Bu tip duygular baştan beri Müminlerin Emîri'nde kendisini göstermemiştir.

Osman'ın hükümetinden on iki yıl geçtikten sonra, Osman'ın sonu yaklaştığı sırada ona karşı itirazlar çoğaldı. Bazı kimse-ler birçok zorluklar çıkarıyor ve onunla muhalefet ediyorlardı. Mısır'dan, Irak'tan, Basra'dan ve diğer yerlerden gelmişler-

di... Sonunda büyük bir topluluk meydana geldi ve Osman'ın evini muhasara ederek canına kastettiler. Böyle bir durumda Müminlerin Emîri'nin pozisyonunda olan birisi ne yapmalıydı? O, kendisinin hakkı olan hilafet makamının yirmi beş yıldır gasp edildiğine inanıyor ve hâli hazırdaki halifeyi de meşru görmüyordu. Şimdi bu halifenin evinin etrafı sarılmıştır. Sıradan bir insan, hatta büyük çehreler böyle bir durumda ne yapar? Diğerlerinin yaptığı işi yaparlar. Talha, Zübeyr, Ayşe ve Osman olayına bir şekilde bulaşan diğer insanların yaptığı işi yaparlar. Osman'ın katledilmesi olayı İslam tarihinin oldukça önemli olaylarından birisidir. Osman'ın katline sebep olanlarla ilgili insan, Nehcü'l-Belâğ'a'ya, diğer eserlere ve tarih kitaplarına bakarsa, açıkça onun ölümüne kimlerin sebep olduğunu görecektir. Sonradan Osman sevgisini kendi yaptıkları işlerin bahanesi hâline getiren insanlar, orada arkadan bıçak çektiler ve saman altından su yürüttüler. Amr b. As'dan Osman'ı kimin öldürdüğünü sordular? Dedi ki: Filani-sahabelerden birisinin adını zikretti- O kılıcı yaptı, bir diğeri bile, bir diğeri kılıca zehir bulaştırdı ve o diğeri de Osman'a sapladı. Gerçek bundan ibarettir.

Müminlerin Emîri, bu olayda ihlâsla, ilahî ve İslami vazifesi olduğunu hissettiği şeyi yaptı. Hasaneyn'i, bu iki değerli mücevheri ve Hz. Peygamber'in iki yadigârını Osman'ı korumak üzere onun evine yolladı. Muhalifler, Osman'ın evinin etrafını sarmışlardı ve eve su götürülmesine izin vermiyorlardı. Müminlerin Emîri, Osman'a su ve azık yolladı. Osman'a kızgın olan kimselerle defalarca kızgınlıklarını yatıştırmak için görüşmeler yaptı. Osman'ı öldürdüklerinde ise Müminlerin Emîri kızdı.

Burada da minnet koyma ve bütün insanlarda mevcut olan bencilce duygular, Müminlerin Emîri'nde asla görülmemektedir. Osman öldürüldükten sonra, tanınmış bir çehre olan Müminlerin Emîri fırsat peşinde ve kurtarıcı bir adam olarak

ortaya çıkıp: “Ey halk! Şimdi rahatladınız, kurtuldunuz!” diyebilirdi. Halk da ondan hoşlanırdı. Ama, Osman'ın katlinde sonra da Müminlerin Emîri kudrete yönelip, hükümeti ele geçirmeye çalışmadı. Bu, ne yüce bir ruhtur. “*Ey halk! Beni bırakın ve başkasının peşine gidin.*”⁽¹⁾ Eğer başkasını halife seçerseniz ben onun veziri olacağım ve onu destekleyeceğim. Bunlar Müminlerin Emîri'nin o günlerdeki buyruklarıdır. Halk kabul etmedi. Artık Müminlerin Emîri'nden başkasını hükümet için seçmeleri mümkün değildi.

Hilafet Devresi

Var olan bütün İslami gruplar, Müminlerin Emîri'ne biat ettiler. O güne kadar hiçbir biat, Müminlerin Emîri'yle yapılan biat kadar geniş çaplı olmamıştı. Sadece Şam ehli Müminlerin Emîri'ne biat etmemişti. Bütün İslami gruplar, ileri gelenler ve sahabe biat etti. Sayıları on kişiden az olan bir grup insan biat etmedi ve Müminlerin Emîri onları mescitte toplayarak neden biat etmediklerini sordu. Bunlar içinde Abdullah b. Ömer ve Sa'd b. Ebi Vakkas gibi insanlar vardı. Birkaç kişi biat etmemişti. Müminlerin Emîri bunlara nedenini sorduğunda her biri değişik bahaneler getirerek, farklı sözler söylediler. Bunlardan bazıları biat ettilerse de, bazıları yine biat etmediler ve İmam Ali (a.s) onları kendi hallerine bıraktı. Ancak Talha, Zübeyir ve diğerleri gibi tanınmış çehrelerin hepsi Müminlerin Emîri'ne biat etti. Bunlar biat etmeden önce İmam şöyle buyurdu:

“Bilin ki, eğer kabul edersem, size bildiğim gibi davranırım.”⁽²⁾

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 92. Hutbe: دَعُونِي وَالتَّمَسُّوا غَيْرِي

2- واعلموا أنني إن أجبتكم ركبت بكم ما أعلم.

Bilin ki, ben size olumlu cevap verdiğim, zannetmeyin ki ben eski çehreleri, şahsiyetleri ve bağları, anlı şanlı insanları gözeteyeceğim. Sakın benim birilerini takip edeceğimi ve diğerlerinin yöntemini kendi yöntemimmiş gibi benimseyeceğimi sanmayın. Kendi bildiğim, teşhis ettiğim ve İslami dayanaklara göre sizi yöneteceğim.

Müminlerin Emîri halka hücceti tamamen beyan etti ve hilafeti kabul etti. Burada maslahat ve benzeri yönlerinin gözetilmesi bahanesiyle insanları alttan alarak gönüllerini fethedebildi. Ama burada da kesinlikle İslami esas ve değerler üzerinde dırdetti. Öyle ki bütün düşmanlar Ali'nin karşısına dikildiler. Müminlerin Emîri iki grupta karşı karşıya gelmek zorunda kaldı. Birinci grup hem askerî açıdan güçlü hem de tanınmış çehrelerden oluşuyordu. İkinci grubu katı düşünceli, görünüşte teslimiyetçi ama İslam'ın hakikatinden uzak insanlar oluşturuyordu. Müminlerin Emîri "kendini tanımayan bu kaba, kırgın, katı ve hırçın insanlarla yüz yüze geldi.

Müminlerin Emîri, üç meydanda üç ayrı akım olan Nakisin, Kasitin ve Marikin" le savaştı. Bu olayların her biri, Müminlerin Emîri'nin Allah'a tevekkülünün, fedakârlığının ve bencilliklerden uzak oluşunun göstergesidir. Sonunda da bu yolda şahadete ulaştı. Hz. Ali'yle (a.s) ilgili şöyle söylenmiştir: Ali'yi, adaleti kana buladı. Eğer Müminlerin Emîri adaleti uygulamak istemese, bir şeylere göz yumsa, kendi şan, şahsiyet ve makamını İslam dünyasının maslahatlarına tercih etseydi, halifelerin en başarılısı ve güçlüsü olurdu ve hiçbir itiraza maruz kalmazdı. Müminlerin Emîri hak ve batılın ayırımı noktasıdır. Bunun içindir ki her kim Hz. Ali'nin peşinde olsa, onu kabul etse ve onun gibi amel etmek istese hak üzeredir; her kim ki Hz. Ali'yi kabul etmez batıl üzeredir. Bunun sebebi, Müminlerin Emîri'nin vazife dışına çıkmayışıdır. O, bencillik, kişisel duyguları ve şahsi çıkarları bir zerre olsun karış-

tırmadan seçtiği yolda hareket etmiştir; böyle bir şahsiyettir. Ali gerçekten hakkın ölçüsüdür. Bu, Müminlerin Emîri'nin hayatıdır. **“İnsanlardan öylesi de var ki Allah'ın rızasını elde etmek için canını satar (feda eder).”**⁽¹⁾ Sadece şahadet anında, ölüm anında değil Müminlerin Emîri ömrü boyunca canını Allah yolunda feda etti. (28.4.1989)

Müminlerin Emîri kendi hilafeti döneminde, İslam'ın inziva döneminde, İslam toplumunun küçük olduğu esnada oluşan İslami esas ve değerlerin İslam toplumunun refah, maddi gelişme, iktidar, ilerleme ve genişleme devresinde de uygulanabilir olduğunu gösterdi. Bu noktaya dikkat etmek çok önemlidir. İslami usuller, İslami adalet, insanın yüceltilmesi, cihatçı anlayış, İslam'ın yapıcılığı, İslam'ın ahlaki değer ve temelleri, Peygamber döneminde ilahî vahiyle nazil oldu ve mümkün olduğu ölçüde Hz. Peygamber tarafından İslam toplumunda uygulandı. Ama Hz. Peygamber zamanında İslam toplumunun durumu neydi? On yıl kadar sadece Medine'ydi, birkaç bin kişilik küçük bir şehir. Sonrasında Mekke ve Taif'i fethettiler, oldukça az bir servete sahip sınırlı bir muntika. Kapsamlı bir fakirlik ve son derece az imkânlar ellerinde vardı. İslami değerlerin temeli böylesi bir toplumda atıldı. Hz. Peygamber dünyadan ayrıldığı günden itibaren yirmi beş yıl geçmiştir. Bu yirmi beş yılda İslam ülkesinin genişliği iki, üç veya on kat değil, yüzlerce kat artmıştır. Yani Müminlerin Emîri hükümete ulaştığı gün, Orta Asya'dan Afrika'nın kuzeyine kadar -yani Mısır- İslam hükümetinin kudret çerçevesi içerisindeydi. İşin başında, İslam hükümetinin iki büyük komşusundan -İran ve Rum- biri olan İran tamamen yok olmuştu. O günün İrani'nin bütün toprakları İslam'ın emri altına girmişti. Rum topraklarının önemli bir kısmı ise -Şam bölgesi, Filis-

1- Bakara Suresi, 207. Ayet: وَمِنَ النَّاسِ مَن يَبْشِرُ نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

tin, Musul ve diğer yerler- İslam'ın eline geçmişti. Böylesine geniş bir toprak parçası İslam'ın eline geçmiş bulunuyordu. Böylece büyük bir servet birikimi oluşmuştu. Artık fakirlik, yokluk, yiyecek sıkıntısı yoktu. Aksine altın yaygınlaşmış ve para çoğalmıştı. Oldukça yüklü servetler meydana gelmişti. Dolayısıyla İslam ülkesi zenginleşmişti. Birçokları gerekli ölçüden fazla bir refahla yüz yüze gelmişlerdi. Eğer Ali'nin (a.s) hükümeti olmasaydı birileri, Peygamber'in getirdiği yüce değerlerin sadece Medine şehrinde küçük ve fakir bir topluluk için uygulanmaya müsait olduğunu iddia edebilirdi. İslam toplumu büyüyüp İran ve Rum gibi köklü medeniyetlerle içli dışlı olduktan sonra ve birçok milletler İslam çatısı altına girdikten sonra Hz. Peygamber Medinesi'ndeki İslami esaslar böyle bir toplumu yönetmeye yetmeyebilir iddiasında bulunabilirlerdi. Müminlerin Emîri bu beş yılda kendi amel ve hükümet yöntemiyle asr-ı Nebevide var olan tevhit, adalet, insaf ve eşitlik gibi çarpıcı esasların uygulanabileceğini gösterdi. Bu hakikatler tarihte kalıcı olmuştur. Her ne kadar Müminlerin Emîri'nden sonra bu yöntem devam ettirilmediyse de o, İslam toplumunu idare edenlerin kararlılık gösterdikleri takdirde aynı esasları İslam hükümetinin alanının genişlediği, değişik ve yeni hayat şartlarının meydana geldiği durumlarda da yine uygulanabilir olduklarını ve halkın onlardan yararlanabileceğini gösterdi. Çok açık... On, on beş bin kişilik Medine'deki toplumsal adalet nere, Müminlerin Emîri hükümeti dönemindeki onlarca, yüzlerce milyonluk bir toplumdaki adalet nere? Müminlerin Emîri bunu gerçekleştirdi.

Ben Müminlerin Emîri'nin eylemlerinden birkaç örneği -ki o yüce insanın sözlerinde yansımaktadır- burada arz edeceğim. Buna benzer binlerce örnek Müminlerin Emîri'nin hayatında mevcuttur. Halk gelip ısrarla biat etti. Ama İmam kabul etmiyordu. Halkın ısrarı çoğaldı. Bütün ileri gelenler, sıradan halk

ve eski sahabeler dediler ki: "Ali b. Ebi Talib halife olmalıdır ve ondan başkası bu işi yapamaz." Geldiler ve ısrarla İmam'ı götürdüler. İmam, "Öyleyse mescide gidelim." buyurdu. Minbere çıktı ve kendi görüşlerini açıkladı. Buyurdu ki: "Büyük ve seçkin kimselerin yersiz ve haksız olarak bu güne kadar elde ettikleri malları, ben her nerede bulursam beytülmale geri çevireceğim." Bu birkaç yıl boyunca bazı kimseler beytülmalden kendi çıkarları doğrultusunda para alabilmişlerdi. Ali (a.s) buyurdu ki: "*Ben bunların hepsini geri alacağım. Hatta eğer karılarınızın mehriyesini bu mallarla verdiğinizizi görsem bile onu geri alacağım. Ya da hareminize cariye almış olsanız bile beytülmale geri döndüreceğim.*"⁽¹⁾ Halk ve ileri gelenler bilsinler ki benim yöntemim budur.

Birkaç gün sonra muhalefetler başladı. Elbette mustazaf halk ve toplumun mazlum tabakası böyle bir yöntemin uygulanmasını Allah'tan istiyordu. Ama nüfuz sahipleri ve kendileri bu konunun gerçek muhatapları olan kimseler bu duruma razı değildiler. Toplantı yaptılar ve dediler ki: Ali ne yapmak istiyor? Osman zamanında Kufe valisi olan Velid b. Ukbe onlar adına kalktı ve Müminlerin Emîri'nin yanına geldi. Şöyle dedi: Ey Ali! Bizim sana biat etmemizin şartı var. Şartımız budur ki: Bizim elde ettiğimiz paralara el vurma ve senden önceki dönemde kazandığımız şeylerle işin olmasın.⁽²⁾ Velid b. Ukbe'den sonra Talha ve Zübeyir geldiler. Elbette Velid b. Ukbe'nin hesabı Talha ve Zübeyir'den ayrıdır. Velid b. Ukbe geçekte yeni Müslüman olmuş kimseler arasındadır. İslam zafere ulaştıktan sonra, Hz. Peygamber'in hayatının sonlarında Benî Ümeyye'den diğerleri gibi İslam'a girdi. Ama Talha ve

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 29. Hutbe: لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِنَّ النِّسَاءَ وَمَلَكَ بِهِنَّ الْإِمَاءَ لَرَدَدْتُهٗ

2- نَحْنُ نُبَايِعُكَ الْيَوْمَ عَلَيَّ أَنْ تَضَعَ عَنَّا مَا أَصْبَنَاهُ مِنَ الْمَالِ فِي أَيَّامِ عُثْمَانَ.

Zübeyir, İslam'ın emektarlarından ve Hz. Peygamber'in yakın yâranlarındandı. Hz. Peygamber yadigârı ve o günün ileri gelenlerinden olan Talha ve Zübeyir, Müminlerin Emîri'nin huzuruna geldiler ve sitem ettiler. Sözlerinden birisi şuydu: "Sen, bizimle benzerliği olmayan kimselerle bizi, beytülmal-den hak vermek konusunda bir tuttun."⁽¹⁾ Bu ne haldir? Neden farkı kabul etmiyorsun? Bizim kılıcımızla bunlar İslam'a girdiler. İslam'ı ilerleten, zahmet çeken ve çaba sarf eden bizdik. Şimdi sen gelmiş bizi yeni gelenlerle, Acemlerle ve fethe-dilmiş ülkelere ait kimselerle bir mi tutuyorsun?"

Müminlerin Emîri'nin Velid b. Ukbe'ye verdiği cevabı ben görmedim; tarihte kaydedilmemiştir. Ama diğerlerinin cevabını vermiştir. İmam minbere çıktı ve sert bir cevap verdi. Beytülmalin eşit dağıtılması konusunda buyurdu ki:

"Bu yöntemi başlatan ben değilim ki. Hem ben vardım hem siz, gördük ki Hz. Peygamber böyle amel etti."⁽²⁾

Ben yeni bir iş yapmadım. Hz. Peygamber'in yaptığı işi takip ediyorum. Aynı toplumsal değerler, aynı itikat ve ameli canlandırmak istiyorum. Ali bunları canlandırdı ama bedelini de kendisi ödedi.

Bu işin bedeli meydana gelen üç savaştı. Müminlerin Emîri direndi. Açıktır ki Müminlerin Emîri hilafet hakkını kendisine ait kabul ediyordu. Ama Hz. Peygamber'in vefatından sonra böyle olmadı. Kendi hakkı bildiği şeyin karşısında yirmi beş yıl hiçbir harekette bulunmadı ve bazı kimseler de ko-nuşmak istediğinde onları susturdu.

1- إِنْكَ جَعَلْتَ حَقَّنَا فِي الْقَسْمِ كَحَقِّ غَيْرِنَا.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 32, s. 22:

قَدْ وَجَدْتُ أَنَا وَأَنْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ يَحْكُمُ بِذَلِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ أَمْرٌ لَمْ أَحْكَمْ فِيهِ بِإِذْنِ بَدءِ.

“Sen perişan ve muztarip bir hâlde yersiz soru soran bir adamsın; çapulcuların tarihi öyküsünü boşver.”⁽¹⁾

Müminlerin Emîri böyle şeylerle uğraşmıştı. Bu mesele karşısında Müminlerin Emîri yirmi beş yıl tepki göstermedi. Ama daha az öneme sahipmiş gibi görünen bir olay karşısında -toplumsal adalet, nebevi esasların canlandırılması, Hz. Peygamber’in attığı sağlam İslam binasının yeninden kurulması- Müminlerin Emîri Cemel, Sıffin ve Nehrevan gibi üç tane savaşa tahammül etti. Bakınız, bu iş Müminlerin Emîri’nin gözünde ne büyük bir öneme sahipti. Onun bu konuyla ilgili bir cümlesi daha vardır. Alevi maarifle bir parça aşına olmamız fena olmaz. İmam şöyle buyuruyor:

“Birisinin hakkına riayet etmek, sizi ona hakkı uygulamaktan alıkoymasın.”⁽²⁾

Eğer bir kimse müminse, Allah yolunda cihat yapmışsa, birçok zahmetler çekmişse, savaşa gitmişse ve büyük işler yapmışsa, onun hakkına riayet etmek size vaciptir. Eğer bu şahıs bir yerde hata yapar ve bir hakkı zayi ederse onun saygınlığı, yönetici olan sizin hata yaptığı konuda ona hesap sormanıza engel olmamalıdır. Meseleleri birbirine karıştırmamanız gerekir. Eğer bir kimse iyi bir insansa, değerinin bilinmesi gerekir. İyi bir geçmişi var, İslam için, ülke için zahmet çekmişse hakkı mahfuzdur ve biz ona minnettarız. Ama hata yaparsa, bu hakkı riayet etmek, yaptığı hatanın görmezlikten gelinmesine neden olmamalıdır. Bu, Müminlerin Emîri’nin mantığıdır. Müminlerin Emîri’nin Necâşi adındaki bir şair ve meddahı vardı.

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 162. Hutbe:

إِنَّكَ لَقَلِقُ الْوَضِيعِ تُرْسِلُ فِي غَيْرِ سَدِّ؛ وَدَعَّ عَنْكَ نَهْباً صَبِيحَ فِي حَجْرَاتِهِ.

2- *Tasnifu Gureri'l-Hikem ve Düreri'l-Kelim*, s. 69:

لَا تَمْنَعَنَّكُمْ رِعَايَةَ الْحَقِّ لِأَحَدٍ عَنِ إِقَامَةِ الْحَقِّ عَلَيْهِ.

Necaşi, Sıffin Savaşı'nda insanları Muaviye'ye karşı teşvik etmek, kıskırtmak için en güzel şiirleri söylemiş olan kimsedir. Müminlerin Emîri'ni sevip ona taraftarlık edenlerdendi. İhlâs, velayeti kabul etme ve geçmiş olarak meşhurdur. Bir Ramazan ayı gününde şarap içti. Müminlerin Emîri bunu duyduğunda buyurdu ki: "Şarap haddi malumdur, onu had uygulanmak üzere getirin." Halkın gözleri önünde şarap içme cezası olan seksen kırbağı ona vurdu. Ailesi ve kabilesi Emîre'l-Mümin'in yanına gelip dediler ki: "Ey Müminlerin Emîri! Sen bizim haysiyetimizle oynadın! O senin cemaatindendi, senin dostlarından, bu günkü tabirle senin taraftarlarındandı. İmam buyurdu ki: "Ben bir şey yapmadım. Bir Müslüman haram bir iş yaptı, ilahî hadlerden biri ona vacip oldu ve ben de o haddi uyguladım." Elbette Necaşi, Müminlerin Emîri kendisini kırbaçladıktan sonra dedi ki: "Demek öyle, ben de bundan sonra gidip Muaviye için şiir söylerim." Kalktı Müminlerin Emîri'nin yanından uzaklaştı ve Muaviye'nin kampına katıldı. Müminlerin Emîri de "Yazık oldu, Necaşi elimizden gitti; onu burada tutmalıyız." demedi. Hayır, gidiş o gidiş. Elbette kalıyordu daha iyiydi. Müminlerin Emîri'nin mantık ve yöntemi budur. Necaşi'nin yâranlarına şöyle buyurdu:

"Meğer o, Müslümandan başka bir şey miydi? Allah'ın haram kıldığı şeyin hürmetini yok saydı. Biz de bunun kefareti olan haddi ona uyguladık."⁽¹⁾

Ona had uyguladık ve günahı döküldü.

Müminlerin Emîri'yle akrabalığı da olan Benî Esed kabilesinden bir adama had vacip olmuştu. Aynı kabileden Müminlerin Emîri'ni sevenlerden birkaç kişi dediler ki, yanına gidip

1- *el-Hayat*, Ahmed Aram tercümesiyle, c. 2, s. 714:

فَهَلْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَنْتَهَكَ حُرْمَةٌ مِنْ حُرْمِ اللَّهِ فَأَقَمْنَا عَلَيْهِ حَدًّا كَانَ كَفَّارَتَهُ.

halletmesi için olayı Müminlerin Emîri'ne anlatalım. Önce onu babasının yanında vasıta karar kılmak için İmam Hasan Müçteba'nın yanına geldiler. İmam Hasan buyurdu ki: "Benim gelmeme gerek yok, kendiniz gidin; babam sizleri tanıyor." Kendileri Müminlerin Emîri'nin yanına gittiler ve dediler ki böyle bir durum içerisindeyiz bize yardım et. İmam onlara cevap olarak buyurdu ki: "Benim elimde olan yetkiler dâhilinde elimden geleni yaparım." Bunlar sevindiler, dışarı çıktılar. Yolda İmam Hasan'la karşılaştılar. Buyurdu: Müminlerin Emîri size ne söyledi? Dediler ki: Müminlerin Emîri kendi ihtiyarında olan her şeyi yapacağını bize söyledi. İmam Hasan gülümsedi ve buyurdu: "Öyleyse gidip o adamın kırbaç yemesi için yapılması gereken işleri yapın!" Müminlerin Emîri o adama had uyguladı. Yanına gelen adamlar dediler ki: "Ey Müminlerin Emîri! Bu adama neden had uyguladın?" İmam buyurdu ki: "Had benim elimde olan bir şey değil ki. Had ilahî hükümdür. Ben, elimden gelen şeyleri sizin için yapacağımı söylemişim. Had benim elimde olan bir şey değil!"⁽¹⁾ Benî Esed kabilesi, Müminlerin Emîri'nin dost ve yâranları içerisindeydi. Müminlerin Emîri'nin hayatı böyleydi işte!

Onun yemeği konusunda, giyimi konusunda, manevi halleri ve evlatları konusunda birçok şeyler nakledilmiştir. Ravi şöyle naklediyor: "Gittim gördüm ki İmam Hasan ve İmam Hüseyin oturmuşlar yemek yiyorlar. Yemekleri ekmek, sirke ve yeşillikten ibaretti. Dedim ki: Ey seyyidler! Siz emirsiniz, siz hükümet ailesindensiniz, Müminlerin Emîri'nin oğullarısınız! Pazarda da bunca azık mevcuttur. 'Rahbe'de -Kufe yakınlarında- bunca mal dökmüşler⁽²⁾ ve halk onlardan yararlanır-

1- *Deaimu'l-İslam*, c. 2, s. 443.

2- وفي الرَّحِيَّةِ ما فيها.

yorken, siz seyyitlerin yemeği bu mu olmalıdır?" Ona doğru döndüler ve şöyle dediler: "Sen Müminlerin Emîri'nden gafil misin?"⁽¹⁾ Git ve onun yaşantısına bak! İmam kendi ailesine de böyle davranıyordu.

Zeyneb-i Kübra'nın Ebu Raf'î' den ödünç alma olayını duymuşsunuzdur. Akil'in olayını da duymuşsunuzdur. İmam'ın yanına geldi ve bir şey istedi: "Bir men buğday."⁽²⁾ Buğdaydan biraz daha fazla pay talep etti. Sonra İmam hadide-i muhmatı -kızgın demir- aldı ve ona yaklaştırdı. Elbette vurmadı, onu tehdit etti ve isteğini kabul etmedi. Abdullah b. Cafer -Hz. Ali'nin kardeşinin oğlu ve damadı; Cenab-ı Zeyneb'in kocası- İmam'ın huzuruna geldi ve dedi ki: "Ey Müminlerin Emîri! Elim çok sıkışık, eşyalarımı satmaya mecbur oluyorum. Bana bir şeyler vererek yardım et." İmam kabul etmedi ve şöyle buyurdu: "Yani amcana gidip hırsızlık yapmasını ve halkın malını sana vermesini mi söylüyorsun? "

Müminlerin Emîri, gelişmiş, geniş, medeni ve zengin bir toplumda Hz. Peygamber zamanındaki gibi hükümet etmenin şeklini ortaya koymuştur. Her şey ilerlemişti. Müminlerin Emîri kendi davranışlarıyla bu durumda da aynı esasları canlı tutmanın mümkün olduğunu ispatlamak istedi. Bu, Müminlerin Emîri'nin gerçekleştirdiği büyük bir iştir. Maneviyata, adalete, cihada, halkı yapılandırmaya ve onları müminlere yakışır şekilde yönetmeye önem verdi. Müminlerin Emîri'nin hayatı böylesi olaylar ve maceralarla doludur. Sizler yıllar boyunca Müminlerin Emîri'nden bu tip öykü, hadis ve sözler duymuşsunuzdur ve duymaktasınız. Bütün bunlar bu hakikatin göstergesidir. Özet olarak Müminlerin Emîri

1- *el-Menakıb*, c. 2, s. 108: ما اغفلَكَ عَنْ امير المؤمنين

2- صَاعٌ مِنْ بُرٍّ.

İslami esasların bütün şartlarda uygulanabilir olduğunu bütün dünyaya göstermek istemektedir. Olayın gerçek boyutu da bundan ibarettir. İslami esaslar Müminlerin Emîri'nin elbise şekli değildir. Müminlerin Emîri peştamal bağlıyordu ya da uzun gömlek giyiniyordu diye biz de bugün aynı şekilde giyinmek zorunda olalım. İslami esaslar; adalet, tevhit, halka karşı insafı olmak, halkın hukukuna değer vermek, zayıf tabakaya bakmak, din ve İslam karşıtı akımlar karşısında durmak, İslam ve hakka dayalı direniş ve hak ve hakikati korumaktan ibarettir. Bunlar bütün zamanlarda uygulanma özelliğine sahiptirler.

Elbette bugün biz bunlar hakkında konuştuğumuzda, gerçekte doruk noktası hakkında konuşuyoruz. Yoksa kimse Müminlerin Emîri'ne benzediğini dahi iddia edemez. Hayır, hiç kimse Müminlerin Emîri gibi olamaz! Müminlerin Emîri'nin torunu olan ve ismet makamına sahip olan İmam Seccad (a.s)'a sen ne kadar çok ibadet ediyorsun dediklerinde "bizim ibadetimiz nere, Ali'nin ibadeti nere?" buyurmuştur. Yani abit ve seccad imam buyuruyor ki, ben Ali'yle mukayese edilebilir değilim. İmam Seccad (a.s)'la bizim zamanımızın en iyi abid ve zahidleri arasında binlerce fersah fasıla mevcuttur. Müminlerin Emîri, doruğu, hareket yönünü ve hedefi belirlemiştir. Bakalım biz ne kadarını gerçekleştirebiliyoruz. İslam nizamı, adalet, insaf, halka bakma ve insanların hukukuna saygı gösterme, güçlünün zayıfa zulmetmesine karşı çıkma nizamıdır. Bunlar, tarih boyunca insanlığın önemli sorunları olmuştur. İnsanlık her zaman bu sorunlarla yüz yüze kalmıştır ve henüz de yüz yüzedir. Milletler bu zorbalıklardan darbe alıyorlar ve hayatları zorlaşıyor. İslam'ın, Müminlerin Emîri'nin ve Alevi hükümetinin mantığı, ister güçlünün zayıfı yutmak istediği tek bir toplum bazında olsun, isterse uluslararası bazda olsun, bu tip zulümlerle mücadele etmektir. 5.11.2004

Müminlerin Emîri'nin (a.s) Hayatında İktidar, Mazlumiyet ve Zafer

Bu yüce insanın şahsiyet, şahadet ve hayatında birbirleriyle fazla uyuşmuyor gibi görünen üç unsur bir araya toplanmıştır. Bu üç unsur güç, mazlumiyet ve zaferden ibarettir.

İmam'ın gücü; sarsılmaz iradesinden, güçlü kararlılığından, en çetin askerî alanların idaresinden, zihinlerin ve fikirlerin en yüce İslami ve insani kavramlara doğru hidayet edilmesinden, Malik Eşter, Ammar, İbn Abbas, Muhammed b. Ebi Bekir ve diğerleri gibi büyük insanların yetiştirilmesinden, insanlık tarihinde bir akımın oluşturulmasındaki kudretinden ibarettir. O yüce insanın iktidarı, mantık, fikir, siyaset, hükümet ve yiğit bir bileğin iktidarındır. Müminlerin Emîri'nin şahsiyetinde en ufak bir zaaf mevcut değildir. Aynı zamanda tarihin en mazlum çehrelerinden birisidir. Mazlumiyet onun hayatının bütün bölümlerinde vardır. Delikanlılık döneminde mazlum oldu. Gençlik döneminde, Hz. Peygamber'den sonra mazlum oldu. Orta yaşlılık ve hilafet döneminde mazlum oldu. Şahadetinden sonra da uzun yıllar minberlerde hakkında kötü şeyler söylendi ve ona yalanlar isnat edildi. Şahadeti bile mazlumcaydı.

Bütün İslami eserlerde iki kişiyi görürüz ki, onlar "Sarallah" tabiriyle yâd olunmuştur. Farsça'da, Arapça'daki "Sar" tabirine doğru ve kâmil bir karşılık bulunmuyor. Bir aileden bir kimse mazlum olarak öldürülürse bu maktulün ailesi onun kanının sahibi olur. Buna "sar" denir. O aile oç alma hakkına sahip olur. Sar kelimesine karşı kullanılan "Allah'ın Kanı" tabiri oldukça eksiktir ve anlamı doğru olarak vermez. "Sar", oç alma hakkına denir. Eğer bir kimse bir ailenin 'Sar'ı olursa, o aile onun öcünü alma hakkına sahip olmuş demektir. İslam tarihi boyunca iki kişinin adı söz konusu edilmiştir ki bunların

kanının sahibi ve oç alma hakkına sahip olan kimse Allah'tır. Bu iki kişiden biri İmam Hüseyin'dir diğeri ise babası Müminlerin Emîri'dir. "يا نَارَ اللَّهِ وَاِبْنَ ثَارِهِ"⁽¹⁾ İmam Hüseyin'in babası Müminlerin Emîri'nin kanının öcünü alma hakkı da Allah'a aittir.

Üçüncü unsur, O yüce insanının zaferidir. Zafer şudur: Öncelikle kendi hayatı esnasında kendisine yüklenen bütün acı tecrübelere rağmen, o zafer kazandı. Yani düşmanın yıkıcı saldırıları -ki sonradan açıklayacağım- sonuçta Ali'ye diz çöktürmedi. Onların hepsi Ali'nin karşısında yenilgiye uğradılar. Şahadetinden sonra da onun çarpıcı hakikati her geçen gün daha bir açıklığa kavuştu. Hatta ölümünden sonra, hayattaki hâlimden daha fazla yüceldi. Bugün dünyaya bakınız, sadece İslam dünyasına değil bütün dünyaya! Göreceksiniz ki, nice zalim insanlar vardır ki İslam'ı kabul etmedikleri hâlde Ali b. Ebi Talib'i tarihin parlak bir çehresi unvanıyla kabul ederler. Bu, o göz kamaştırıcı mücevherin açıklığa kavuşmasıdır ki Yüce Allah mazlumluğu karşılığında ona ödül olarak vermiştir. Onca mazumluk, onca baskı, onca tuhaf töhmetlerle güneş pınarını balçıkla sıvamalar, bütün bunlar karşısında gösterilen onca sabır... Sonuçta bunların hepsinin Yüce Allah katında ödülü vardır. Ödülü de budur ki, insanlık tarihi boyunca bu parlaklıkta ve herkes tarafından kabul gören böylesi başka bir çehreyi daha bulamazsınız. Bu güne kadar bizim bildiğimiz Müminlerin Emîri hakkında yazılmış olan kitaplar arasında en aşıkçası belki de Müslüman olmayanlar tarafından yazılmıştır. Şu anda aklıma, Müminlerin Emîri hakkında övücü ve gerçekten aşkla kitap yazmış üç Hıristiyan yazarın adı gelmektedir. Bu, o ilk günden itibaren başlamıştır. Şahadetinden sonra Şam yönetimine bağlı ve Ali'nin kılıç ve adaletinden rahatsız çevreler, onun aleyhine konuştukları esnada

1- *el-Kâfi*, c. 4, s. 576.

dahi onun yüceliğinin üstü örtülememiştir. Ben burada bir örnek zikredeceğim. Abdullah b. Urve b. Zübeyir'in oğlu, babasının yanında Müminlerin Emîri hakkında kötü şeyler söyledi. Zübeyir ailesinin tamamının -biri dışında, ki o Mus'ab b. Zübeyr'dir- arası Müminlerin Emîri'yle kötüydü. Mus'ab b. Zübeyir yiğit ve kerim bir adamdı. Kufe ve Muhtar olaylarında ve sonrasında da Abdülmelik'le çatışan kimseydi. İmam Hüseyin'in ilk damadıydı. Onun dışındaki Zübeyir ailesinin tamamı Müminlerin Emîri'ne düşmandılar. İnsan tarih okuduğunda bunu görür. O kötü sözlerden sonra baba, oğluna bir cümle söyler ki çok da Ali taraftarı değil ama bu cümlede önemli bir nokta vardır. Ben o cümleyi not etmiştim. Abdullah oğluna şöyle söylüyor:

“Allah’a yemin olsun, insan hangi yapıyı yaptıysa din onu yıktı, ama dinin yaptığı yapıyı yıkmaya dünyanın gücü yetmedi.”⁽¹⁾

Temellerini dinin attığı binayı dünya ehli ne yaptıysa yıkamadı. Yani Müminlerin Emîri'nin adını yok etmek için boşuna zahmet çekmeyin. Onun işinin temeli din ve iman üzerinedir. Sonra şöyle dedi:

“Bak, Benî Mervan yapabildiği kadar her münasip yerde, her minberde Ali b. Ebi Talib'e çamur atıyor, karalama yapıyor! Ama bu çamur atmalarıyla, bu karalamalarıyla, bu parlak çehreyi daha da yüceltip parlaklaştırıyorlar.”⁽²⁾

Yani halkın zihninde onların karalamaları ters etki yapıyor. Bunun karşısında Benî Ümeyye var.

1- والله ما بنى الناس شيئاً قط إلا هدمه الدين ولا بنى الدين شيئاً فاستطاعت الدنيا هدمه.

2- ألم تر إلى على كيف تظهر بنو مروان من عيبه ودمه - Nesru'd-Dürer, c 3, s.36: والله لكأنما يأخذون بناصيته رفعا إلى السماء.

“Benî Ümeyye, kendi atalarını övüyorlar ama ne kadar çok övünseler, halkın onlara karşı nefreti çoğalıyor.”⁽¹⁾

Bu sözler Müminlerin Emîri'nin şahadetinden yaklaşık otuz yıl sonra söylenmiştir. Yani Müminlerin Emîri bunca mazlumluğa rağmen hem kendi hayatında, hem tarihte ve hem de insanlığın hafızasında zafere ulaşmıştır.

Müminlerin Emîri'nin mazlumiyet eşliğindeki gücü ise şöyle özetlenebilir: Müminlerin Emîri'nin beş yıldan daha kısa bir zaman süren hükümeti karşısında Kasitin, Nakisin ve Marikin adlarıyla anılan üç akım saf oluşturdu. Hem Şia hem Ehlisünnet Müminlerin Emîri'nin şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

“Ben; nakisin, kasitin ve marikinle savaşmaya emrolundum.”⁽²⁾

Bu isimleri, o yüce insanın kendisi onlara koymuştur. Kasitin, yani zalimler. "قسط" kökü mücerred şeklinde kullanıldığında "قسط - يقسط" yani "ظلم - يظلم" zulmetmek anlamına gelir. Sülasiy-i Mücerred olarak bab-ı if'al'de kullanıldığında "اقسط - يقسط" adalet ve insaf anlamını verir. Eğer "قسط" kelimesi bab-ı if'al'de kullanılırsa adalet anlamına gelir ama "قسط" şeklinde kullanıldığında onun zıddı olan zulüm manasına gelir. Kasitin kelimesi bu köktendir. Kasitin, zalimler ve zulmedenler demektir. Müminlerin Emîri bunların ismini “zalimler” koydu. Bunlar nasıl insanlardırlar? Bunlar, İslam'ı zahiri bir şekilde ve maslahat üzerine kabul etmiş, Alevi hükümeti kökten kabul etmeyen bir topluluktular. Müminlerin Emîri bunlara ne yaptıysa hiç faydası olmadı. Elbette bu hü-

1- وما ترى ما يندبون به موتاهم من المديح والله لكأنما يكشفون به عن الجيف.

2- *Biharul-Envar*, c. 44, s. 36: أمرت أن أقاتل الناكثين والقاسطين والمرقين

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

kümet, Benî Ümeyye ve Muaviye b. Ebu Süfyan -Şam valisi ve hâkimi idi- etrafında toplanmıştı. En bariz şahsiyetleri ise Muaviye'nin kendisi, sonra Mervan b. Hakem ve Velid b. Ukbe idi. Bunlar bir cephedirler, Ali'yle bir araya gelmeye ve uyuşmaya hazır değildiler. Müminlerin Emîri'nin hükümetinin başlangıcında Muğiyre b. Şu'be, Abdullah b. Abbas ve diğerleri: "Ey Müminlerin Emîri, bunları bir müddet kendi yanında tut!" dedilerse de İmam kabul etmedi. Bunlar onun bu eylemini siyasetlilik olarak yorumladılar. Ama onların kendileri gafildiler. Sonraki olaylar bunu gösterdi. Müminlerin Emîri her ne yaparsa yapsın, Muaviye Onunla uyuşmuyordu. Bu bakış açısı, alevi hükümetinin kabul edebileceği bir düşünce tarzı değildi. Gerçi önceki hükümetler bunların bazılarına tahammül etmişlerdi.

Muaviye'nin Müslüman olduğu günden, Müminlerin Emîri'yle savaşmak istediği güne kadar otuz yıldan az bir süre geçmişti. O ve etrafındakiler yıllarca Şam'da hükümet etmiş, nüfuzlarını arttırmış ve kendilerine bir üs oluşturmuşlardı. Artık vaziyet o ilk günlerdeki gibi değildi ki bunlar bir şey söylemeye kalktıklarında "siz yeni Müslümansınız, ne konuşuyorsunuz?" desinler. Bir yer edinmişlerdi. Dolayısıyla bunlar esasında Alevi hükümeti kabul etmeyen bir akımdılar ve hükümetin başka bir türlü olmasını, daha doğrusu kendi ellerinde olmasını istiyorlardı. Sonradan da bunu gösterdiler. İslam dünyası bunların hükümetini tattı. Müminlerin Emîri'yle rekabeti sırasında, bazı sahabelere güler yüz ve muhabbet gösteren o Muaviye, sonradan hükümeti sırasında sert tavırlar gösterdi. Nihayet Yezid zamanı geldi ve Kerbela olayı gerçekleşti. Sonra da o hükümetin meyveleri olan Mervan, Abdümelik, Haccac b. Yusuf ve Yusuf b. Ömer iş başına geldiler. Tarihin suçlarını zikretmekten bile titrediği bu hükümetlerin hepsi -örneğin Haccac b. Yusuf'un hüküme-

ti- Muaviye'nin temellerini attığı hükümetlerdir. Muaviye bu hedefler için Müminlerin Emîri'yle savaşmıştır. Onların neyin peşinde oldukları ve ne istedikleri baştan beri belliydi. Onlar, bencillik ve kendini beğenmişliklerin merkez olduğu dünya perest bir hükümet peşindeydiler. Benî Ümeyye hükümetinde herkes böyle bir hükümeti gözlemledi. Elbette burada hiçbir inançsal ve kelami bahse girmek istemiyorum. Bahsettiğim bu şeyler tarihte yazılıdır. Onları Şia tarih kitaplarından değil, İbn Esir, İbn Kuteybe ve benzeri tarih kitaplarındaki metinlerden not alıp saklamışımıdır. Bunlar Şia ve Sünni'nin ihtilafı olduğu meselelerden değil, varlığında herkesin ittifak ettiği meselelerdendir.

Müminlerin Emîri'yle savaşan ikinci cephe, Nakisin cephesi idi. Nakisin, bozucular anlamındadır. Burada biat bozanlar anlamına gelir. Bunlar önce Müminlerin Emîri'ne biat ettiler, ancak sonra biatlerinden geri döndüler. Bunlar Müslümanlardı ve birinci grubun tersine, tabir-i caizse bizdendiler. Yalnız Ali b. Ebi Talib hükümetini kendileri için dikkate değer bir pay olduğu sürece kabul eden "bizden" kimseler. Onlarla meşveret edilmeli, onlara yöneticilik verilmeli, onlara hükümet verilmeli, ellerinde olan havadan gelmiş servetlere dokunulmalı, bunca malı nereden aldın denilmemelidir!! Bu grup Müminlerin Emîri'ni kabul ediyordu, kabul etmiyor değillerdi. Ama beklentileri şuydu ki İmam onlara; bu malları nereden aldın, neden aldın, neden haksız mal yiyorsun, neden alıyorsun gibi sorular sormasın. İlk onlar geldiler ve çoğu da biat etti. Elbette bazıları da biat etmediler. Sa'ad b. Ebi Vakkas ilk baştan da biat etmemişti. Diğer bazıları baştan biat etmemişlerdi. Lakin Cenab-ı Talha, Cenab-ı Zübeyr, ashabın büyükleri ve diğerleri Müminlerin Emîri'ne biat ettiler ve onu kabul ettiler. Ancak üç dört ay geçtikten sonra bu hükümetle uyuşmanın mümkün olmadığını gördüler. Çünkü

bu hükümet eşe dosta ayrıcalık tanımıyordu. Kendisi için bir ayrıcalık kabul etmiyor. Kendi ailesi için bir ayrıcalık kabul etmiyor. İslam'da geçmişi olanlar için herhangi bir hak kabul etmiyor. Her ne kadar kendisi İslam'a herkesten daha önce girmiş olsa da ilahî ahkâmın uygulanmasında mülhazası yok. Bunları görünce, bu adamla uyuşmanın mümkün olmadığı kanısına vardılar. Bunun için ayrılıp gittiler ve gerçek bir fitne olan Cemel Savaşı'na yol açtılar. Ümmü'l-Müminin Ayşe'yi de kendilerine uydurdular. Bu savaşta birçok insan öldürüldü. Elbette Müminlerin Emîri zafer kazandı ve olayları yatıştırdı. Bu da ikinci cepheydi ki o yüce insanı bir süre kendileriyle meşgul etti.

Üçüncü cephe, Marikin cephesi idi. Marikin "kaçanlar" anlamındadır. Bunların Marikin olarak isimlendirilmesi konusunda şöyle denilmiştir: Bunlar bir okun yaydan uzaklaşması gibi dinden kaçıyorlardı. Bir oku yayın kirişine koyup fırlattığınızda nasıl kaçır, ayrılır ve uzaklaşırsa, işte bunlar da dinden böylesine uzaklaştılar. Elbette bunlar dinin zahirine bağlıydılar, dinin adını da kullanıyorlardı. Bunlar Haricîler'diler. Kendi eylemlerinin temellerini sapmış anlamalar ve derk etmeler üzerine -ki tehlikeli bir şeydir- kurmuş bir topluluklardı. Dini, Kur'an müfessiri, kitap ilmine âlim olan Ali b. Ebi Talib'den öğrenmiyor ve kendi yanlış bakışlarına göre yorumluyorlardı. Elbette bu tür insanlar her toplumda mevcuttur. Ama güruh oluşturmaları, teşkilatlanmaları ve bu günün tabiriyle örgüt kurmaları siyaset gerektirir. Bu siyaset başka bir yerden yönlendiriliyordu. Bir kelime söylediğin an, ona karşılık Kur'an'dan bir ayet okuyan kimselerden oluşan bu güruh, Müminlerin Emîri'nin cemaat namazının ortasında gelip ona kinayeli bir şekilde dil uzatmak için bir ayet okuyorlardı veya Müminlerin Emîri minberde konuşurken aynı şekilde ayağa kalkıp ayet okuyorlardı. Sloganları

şuydu: “Hüküm Allah’tan başkasına ait değildir.”⁽¹⁾ Biz senin hükümetini kabul etmiyoruz ve Allah’ın hükümetine talibiz. Eylemlerinin dış görünüşü bu şekilde olan bu akımların teşkilatlandırılması ve siyasetlerinin belirlenmesi, Kasitin düzeninin önde gelenleri ve Şam’ın ileri gelenleri -yani Amr b. As ve Muaviye- tarafından gerçekleştiriliyordu. Bu adamların onlarla ilişkisi vardı. Eş’as b. Kays, birçok karinelerin gösterdiğine göre halis olmayan bir adamdı. Fikrî açıdan zavallı ve zayıf bir grup insan onun peşinden sürüklendi ve harekete geçti. Dolayısıyla Müminlerin Emîri’nin karşı karşıya kaldığı ve elbette onlar karşısında zafere ulaştığı üçüncü grup Marikin’di. Nehrevan Savaşı’nda bunlara kesin darbeyi vurdu, ancak bunlar toplum içerisindeydiler ve sonuçta toplumdaki varlıkları o yüce insanın şehadetiyle sonuçlandı.

Haricîleri tanımada hataya düşülmemelidir. Bazıları Haricîleri “Kuru Mukaddesçiler’e” benzetiyorlar. Hayır, konu kuru mukaddesçilik değildir. Sufi, bir kenarda oturup kendisi için namaz kılıp, dua edendir. Haricî’nin anlamı bu değildir. Haricîler; ayaklanma isteyen, buhran meydana getiren, meydanlara dökülen, Ali’yle savaşmaktan söz eden ve onunla savaşan bir grupturlar. Ancak bunların; temelleri de, savaşları da, hedefleri de batıldır. Bunlar Müminlerin Emîri’nin yüz yüze geldiği üç gruptu.

Müminlerin Emîri’nin kendi hükümet dönemiyle, Peygamber-i Ekrem’in mübarek hayatı ve hükümeti arasında bir takım temel farklar vardı. Hz. Peygamber zamanında belli safklar mevcuttu. Bunlar İman safı ve küfür safıydı. Münafıklar öylece kalıyorlardı, çünkü Kur’an sürekli olarak toplum içindeki münafıklara karşı insanları sakındırıyor, onlara doğru

1- لا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ .

işaret parmağı uzatıyor, müminleri bunlar karşısında takviye ediyor ve münafıkların ruhiyelerini zayıflatıyordu. Yani Hz. Peygamber zamanındaki İslam nizamında her şey açıktı. Belirli saflar birbirlerinin karşısında yer almıştı. Bir kişi küfür, tağut ve cahiliyet taraftarıydı, bir kişide iman, İslam, tevhid ve maneviyat taraftarı. Elbette o zaman da her türlü insan mevcuttu ama saflar belliydi. Müminlerin Emîri zamanında işin zorluğu safların belli olmamasıydı. Bunun da sebebi ikinci grup olan Nakisin'deki çehrelerin tanınmış çehreler olmasıydı. Herkes Cenab-ı Zübeyr ya da Cenab-ı Talha gibi şahsiyetler karşısında şüpheye kapılıyordu. Zübeyr, Hz. Peygamber zamanında seçkin şahsiyetler arasındaydı, Hz. Peygamber'in halasının oğluydu ve ona yakın kimselerdendi. Hatta Hz. Peygamber'den sonra da Hz. Ali'yi (a.s) savunarak Sakife olayına itiraz etmiş kimseler arasındaydı. Evet, herkesin son hükmü hayırlı bir son üzerindedir! Allah hepimizin sonunu hayır etsin. Bazen dünya aşkı, çeşitli durumlar ve dünyanın göz kırpmaları öylesine tesir bırakır, bazı şahsiyetlerde öylesine değişiklikler gerçekleştirir ki, insan seçkin şahsiyetler konusunda bile bazen ikileme düşer, nerde kaldı sıradan halk! Dolayısıyla o günler gerçekten zor günlerdi!

Müminlerin Emîri'nin etrafında kalıp direnen ve savaştan kimseler oldukça basiretliydi. Defalarca Müminlerin Emîri'den şöyle buyurduğunu nakletmişimdir:

“Bu direniş bayrağını şuurlu ve basiret sahibi kimselerden başkası omzuna almaz.”⁽¹⁾

Her şeyden önce basiret gereklidir. Böylesi çatışmaların varlığıyla Müminlerin Emîri'nin nasıl zorluklar içerisinde olduğu malumdur. Ya İslam iddiasına dayanarak yanlış davranışlarla

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 173. Hutbe: *ولا يَحْمِلُ هَذَا الْعَلَمَ الا اهل البَصَرِ والصَّبْرِ*

Müminlerin Emîri'yle savaşıyorlardı ya da yanlış şeyler konuşuyorlardı. İslam'ın başlangıcında yanlış düşünceler çok fazla söz konusu edilmiştir. Ama Kur'an ister Mekke döneminde olsun ve isterse Medine döneminde, inen ayetleriyle açıkça o düşünceleri reddetmiştir. Bakınız, Bakara Suresi Medenî bir suredir. İnsan baktığında, Hz. Peygamber'in münafıklar ve Yahudilerle olan çeşitli sorunlarının açıklandığını ve ayırtıllara dahi değinildiğini görmektedir. Hatta o günlerde Yahudilerin Hz. Peygamber'e psikolojik eziyette bulunmak için kullandıkları yöntemleri bile Kur'an zikretmiştir:

"Bizi de gözet, bırak da anlayalım." demeyin.⁽¹⁾

Ve bunun gibi. Yine Mekkî bir sure olan A'raf Suresi geniş ve kâmil bir fasıl zikrederek hurafelerle savaşır. Bu etlerin haram ve helal edilmesi meselesi, gerçek haramlar, uyduruk haramlar ve kof haramlar olarak algılanan et çeşitlerini zikreder.

"De ki: Rabbin ancak açığa vurulabilen ve gizlenen kötülüklerle günahı haram etmiştir."⁽²⁾

Haram olan bunlardır; gidip kendi kafanıza göre "سائبة" (saibe)⁽³⁾, "بَحِيرَة" (behire)⁽⁴⁾ ve falan filanı kendinize haram kıldığınız şeyler değil. Kur'an bu tür fikirlerle açıkça mücadele ediyordu. Ama Müminlerin Emîri döneminde muhalifler bile Kur'an'ı kullanıyor, onlar da Kur'an ayetlerinden yararlanıyorlardı. Bunun için Müminlerin Emîri'nin işi bu açıdan daha zordu. Müminlerin Emîri, kısa süreli hükümet dönemini bu

1- Bakara Suresi, 104. Ayet. Allah müminlerin Yahudiler tarafından ala-

ya alınmasını önlemek için onlara şöyle emrediyor: لَا تَقُولُوا رَاعِنَا

2- A'raf Suresi, 33. Ayet: قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ

3- Putlara adak olarak adanıp sonra da kurban edilen deve.

4- Beş doğum yapmış ve en son yavrusu erkek olan deve.

zorluklarla geçirdi. Bunların karşısında Ali'nin kendi safları vardır, gerçekten güçlü bir saf. Bunlar Ammar, Malik Eşter, Abdullah b. Abbas, Muhammed b. Ebu Bekir, Meysem-i Temmar ve Hucr b. Adi gibi kimselerdiler. Mümin, basiretli ve şuurlu bu şahsiyetler halkın düşüncelerinin hidayet edilmesinde önemli bir role sahiptiler. Müminlerin Emîri döneminin güzelliklerinden bir kısmı -elbette bu büyük insanların becerikli çabaları açısından güzel ama aynı zamanda çektikleri dertler ve maruz kaldıkları işkenceler açısından acı- bunların Kufe ve Basra'daki çalışma manzaralarıdır. Talha, Zübeyr ve bunlar gibi insanlar saf oluşturup Basra'yı aldıklarında ve sonra da Kufe'ye yöneldiklerinde o, İmam Hasan ve ashabından bazılarını oraya gönderdi. Onların halkla yaptıkları görüşmeler, mescitte söyledikleri sözler, yaptıkları münazaralar sadr-ı İslam'ın heyecanlı, güzel ve içerikli kısımlarından birisidir. Bunun için Müminlerin Emîri'nin düşmanlarının saldırılarının önemli kısmının bunlara yöneldiğini görürsünüz. Malik Eşter, Ammar Yasir ve Muhammed b. Ebu Bekir hakkında komplolar vardı. Daha işin başında Müminlerin Emîri olayında imtihan vermiş ve nasıl sarsılmaz, sağlam bir imana ve basirete sahip olduklarını göstermiş kimselere, düşman tarafından çeşit çeşit töhmet okları fırlatılıyor, canlarına suikast düzenleniyordu. Dolayısıyla onların geneli şehit olmuşlardır. Ammar savaşta şehit oldu ama Muhammed b. Ebu Bekir, Şamlıların hileleriyle şehadete ulaştı. Malik Eşter Şamlıların hilesiyle şehit oldu. Diğer bazıları da kaldılar ama sonradan feci bir şekilde şehadete ulaştılar.

Müminlerin Emîri'nin hayat ve hükümetinin durumu budur. Eğer özetlemek istersek, bu hükümet dönemi muktedir ama aynı zamanda mazlum ve muzaffer bir hükümet dönemidir dememiz gerekir. Hem kendi zamanında düşmanlara diz çöktürmeyi başarmış hem de mazlumca şehadetinden

sonra tarih boyunca bir meşale gibi tarihin önünde aydınlatıcı rolünü sürdürmüştür. Elbette Müminlerin Emîri'nin bu süredeki acıları, tarihin en dertli olay ve maceralarındandır. (8.1.1999)

4. BÖLÜM

HZ. FATİMATÜ'Z-ZEHRA (S.A)

Fatimatü'z-Zehra'nın (selamullahi aleyha) faziletleri, insanlığın az bir kısmını oluşturan küçük bir topluluğa özel sayılmaz. Eğer gerçekçi ve mantıklı bir bakışla bakarsak, insanlığın tamamı Fatimatü'z-Zehra'ya -selamullahi aleyha- borçludur. Bu bir abartma değil, gerçektir. İnsanlığın İslam'a borçlu olması, Kur'an'a borçlu olması, enbiyanın ve Peygamber-i Hatem'in talimatlarına borçlu olması gibi bir gerçektir... Tarih boyunca bu böyleydi ve bugün de böyledir. Gün geçtikçe Fatimatü'z-Zehra'nın İslam ve maneviyat ruhu daha da aydınlığa kavuşacak ve insanlık bunu hissedecektir. Bizim vazifemiz olan şey, kendimizi Ehlibeyt taraftarı olmaya liyakatli hale getirmektir. Elbette risalet ailesinin ve onlara bağlı olan ve onların velayetini kabul etmişlikleriyle meşhur olan kimselerin taraftarı olmak oldukça zordur. Bir ziyaretnamede şunu okuyoruz: "Biz size olan dostluk ve muhabbetimizle tanınıyoruz." Bu, bizim omuzlarımıza ek bir yük getirir.

Yüce Allah'ın mübarek Kevser suresinde Peygamber-i Ekrem'e müjdesini verdiği ve hakkında "**Doğrusu ki biz sana kevseri (bol hayır) verdik.**"⁽¹⁾ buyurduğu "bol hayır" -ki tevili Fatimatü'z-Zehra'dır- gerçekte her geçen gün nebevi din pınarından bütün insanlığa ve bütün mahlûkata yağan hayırların

1- Kevser Sûresi, 1. Ayet: **أَنَا أَعْطَيْتُكَ الْكَوْثَرَ**

tamamının toplamıdır. Birçokları bunu saklı tutmaya veya inkâr etmeye çalışmışlardır. Ama yapamamışlardır.

“Kâfirlerin hoşuna gitmese bile Allah nurunu tamamlayacaktır.”⁽¹⁾

Biz kendimizi bu nurun merkezine yaklaştırmalıyız. Nurun merkezine yakınlaşmanın gerekliliği ve özelliği nurani olmaktır. Sadece muhabbetle değil amelle nurani olmalıyız. Muhabbetin, Velayetin ve İmanın bize öğrettiği ve bizden istediği ameldir. Amelle, bu ailenin bir parçası ve bu aileye bağlı olmalıyız. Ali'nin (a.s) kapısında Kanber olmak kolay bir şey değildir. “*Selman biz Ehlibeyt'tendir.*”⁽²⁾ cümlesine mazhar olmak kolay bir şey değildir. Ehlibeyt dostları ve Şiaları olarak bizler, o yüce insanlardan bizleri kendilerinin bir parçası ve dergâhlarının kapısında oturan kimseler olarak kabul etmelerini istiyoruz. “*Filani bizim dergâhımızın kapısında oturanlardandır.*” Kalbimiz Ehlibeyt'in bizim hakkımızda böyle düşünmesini istiyor. Ama bu, kolay değildir. Bu sadece iddiayla elde edilemez. Bu; amel, fedakârlık, onlara benzemeye çalışmak ve onların ahlakıyla ahlaklanmayı gerektirir.

Bakınız, bu yüce insan hangi yaşta bütün bu faziletlere sahip olmuştu? Ne kadarlık bir ömür süresinde bütün bu çarpıcılıkları gösterdi? On sekiz yaş, yirmi yaş, yirmi beş yaş; nakiller farklıdır. Bunca fazilet öylesine elde edilemez.

“İmtihan etti seni yaratmadan önce, seni yaratan Allah. Seni imtihanı karşısında sabırlı buldu.”⁽³⁾

1- Saf Suresi, 8. Ayet: وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

2- *el-Kâfi*, c. 2, s. 254: سَلْمَانُ مَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ

3- Revzatu'l-Muttakin fi Şerh-i Men la Yahzuruhu'l-Fakih, c. 5, s. 343:

إِمْتَحَنَكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجَدَكَ لِمَا امْتَحَنَكَ صَابِرًا.

Yüce Allah, Zehray-ı Ethar'ı, bu seçkin kulu imtihana tabi tuttu. Yüce Allah'ın sistemi, hesap kitap sistemidir. Verdiği şeyi hesap kitap üzerine verir. O; bu has kulunun ilahî hedefler yolundaki fedakârlık, kendinden geçme, marifet ve feda oluşunu biliyor, bunun içinde onu faziletlerinin merkezi hâline getiriyor. Bir hadiste Fatımatü'z-Zehra'nın nurunun parlaklığının mele-i A'la'daki Kerrubi meleklerin gözlerinin kamaşmasına sebep olduğunu okudum.

“Onun nuru gökyüzü melekleri için (gökyüzündeki yıldızların yeryüzü ehline parladığı gibi) parlar.”⁽¹⁾

Onlar için parlar ama biz bu parlak yıldızdan nasıl yararlanabiliriz? Bu parlak yıldızın bakarak bizim Allah'a giden yolu, doğru yol olan ve Hz. Fatıma'nın katedip o yüksek derecelere ulaştığı kulluk yolunu bulmamız gerekir. Allah'ın onun mayasını bile kutsal bir mayadan karar kıldığını görürsünüz. Allah (c.c) bu varlığın madde âleminde, nasut âleminde⁽²⁾ imtihandan başarılı bir şekilde çıkacağını bildiğinden, ona bu makamı vermişti. *“İmtihan etti seni yaratmadan önce, seni yaratan Allah. Seni imtihanı karşısında sabırlı buldu.”* Olay bundan ibarettir. Hatta Yüce Allah, bu maya hakkında özel bir lütufta bulunmuşsa, bir kısmı onun imtihanların üstesinden nasıl geleceğinin bilmesiyle ilgilidir. Birçok insanlar iyi bir mayaya sahiptiler. Ama hepsi imtihanlardan başarılı çıkabildiler mi? Fatımatü'z-Zehra'nın hayatının bu kısmı tam da bizim kendimizi kurtarmak için ihtiyacımız olan şeydir. Şia aracılığıyla gelen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) buyuruyor ki:

1- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 173: زَهْرٌ نُورُهَا لِمَلَائِكَةِ السَّمَاءِ

2- Madde alemi.

“Ey Fatıma, (ilahî emirlere) amel et; zira Allah’ın katında sana hiçbir faydam yok!”⁽¹⁾

Ey Azizim! Ey Fatıma! Allah katında sana bir şey yapamam. Yani kendi kendini düşünmen gerekiyor ve o, çocukluk döneminden kısa ömrünün sonlarına kadar hep kendi fikrindeydi. Bakınız, o nasıl yaşamıştır! Evlilik öncesine kadar bu azamette bir babaya sahip küçük bir kızdı. Bir iş yaptı ki künyesini "أُمُّ أَبِيهَا"⁽²⁾ Yani “babasının annesi” koydular. Bu dönemde rahmet ve nur peygamberi, yeni bir dünyanın kurucusu, o dünya inkılâbının rehber ve komutanı -bir inkılâp ki dünyanın sonuna kadar kalmalıydı- İslam bayrağını yükseltme halindeydi. Öylesine Ümmü Ebiha demiyorlar ki! Onun bu künyeyle isimlendirilmesinin sebebi, onun hizmetleri, mücadeleleri, çalışıp çabalamalarıdır. O, ister Mekke döneminde ister Şi'b-i Ebi Talib döneminde -onca zorluğa sahip olmasına rağmen- ve ister annesi Hatice dünyadan ayrılarak Hz. Peygamber’i yalnız bıraktığı zamanda babasının yanındaydı ve onun dert ortağıydı. Hz. Peygamber’in kalbi kısa bir sürede iki olayla, Hatice’nin vefatı ve Ebu Talib’in vefatıyla yaralandı. Kısa aralıklarla bu iki şahsiyet Hz. Peygamber’in elinden gittiler ve Hz. Peygamber yalnızlık hissediyordu. Fatımatü’z-Zehra (s.a) o günlerde kendini gösterdi ve küçücük elleriyle acı ve gam çizgilerini Hz. Peygamber’in yüzünden uzaklaştırdı. Ümmü Ebiha, Hz. Peygamber’in teselli vericisi demektir. Bu künye, o günlerden kaynağını almıştır. (24.11.1994)

1- *et-Taaccub*, s. 94: يَا فَاطِمَةُ، اِعْمَلِي لَا اَغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً

2- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 16:

كُنَاهَا أُمُّ الْحَسَنِ وَأُمُّ الْحُسَيْنِ وَأُمُّ الْمُحْسِنِ وَأُمُّ الْأَيْمَةِ وَأُمُّ أَبِيهَا ...

Hz. Zehra’nın künyeleri şunlardan ibaretti: Ümmü’l-Hasan, Ümmü’l-Hüseyn, Ümmü’l-Muhsin, Ümmü’l-Eimme, Ümmü Ebiha...

Hz. Zehra, beş altı yaşlarındayken -ihtilaf var; çünkü onun doğum tarihi hakkında değişik rivayetler vardır- Şi'b-i Ebi Talib olayı meydana geldi. Şi'b-i Ebi Talib, sadr-ı İslam'ın çok çetin bir dönemidir. Hz. Peygamber'in daveti başlamış ve davetini alenileştirmişti. Mekke halkı yavaş yavaş -özellikle de gençler ve köleler- ona katılıyorlardı. Tağutun elebaşları -Ebu Leheb, Ebu Cehil ve diğerleri- artık Hz. Peygamber ve etrafındaki herkesi Mekke dışına atmaktan başka hiçbir çareleri kalmadığını gördüler ve bu işi yaptılar. Onlarca aileden oluşan ve Hz. Peygamber'in, ailesinin ve Ebu Talib'in kendisinin -ki Mekke'nin büyüklerindendi- çocuk, küçük, büyük birçok kişinin içinde olduğu önemli bir topluluğu Mekke'den kapı dışarı ettiler. Bunlar da Mekke dışına çıktılar. Ama nereye gidecekler? Cenab-ı Ebu Talib'in Mekke yakınlarında bir köşede dağ yarığında bir yeri vardı. Farz edin ki Mekke'den birkaç kilometre uzaklıkta. İsmi Şi'bi Ebu Talip'ti. Şi'b dağ arasında yarık demektir, küçük bir ova. Dediler ki oraya gidelim. Hele bir düşünün! Mekke'de günler sıcak, geceler olabildiğince soğuktur. Yani tahammül edilemez bir durum. Bunlar üç yıl bu çöllerde yaşadılar. Ne kadar açlık çektiler, ne kadar zorluk çektiler, ne kadar acılar çektiler Allah bilir! Hz. Peygamber'in en zor dönemlerinden birisi oradaydı. Bu dönemde Peygamber-i Ekrem'in sorumluluğu sadece bir topluluğun idaresi anlamındaki rehberlik sorumluluğundan ibaret değildi. Yaptığı işi acılara maruz kalmış bu insanlar karşısında savunabilmesi gerekiyordu.

Biliyorsunuz, durum iyi olduğunda bir rehberin etrafında toplanan kimselerin hepsi durumdan razıdır. "Allah ondan razı olsun, bizi böyle iyi bir duruma getirdi." derler. Zorluk geldiğindeyse hepsi tereddüt ve şüpheye kapılır. "Bizi o bu duruma getirdi, biz kendimiz bu duruma gelmek istemiyorduk." derler! Elbette güçlü imanlar direnirler. Ama

sonuçta bütün zorluklar Hz. Peygamber'in omzuna ağırlık vermektedir. Bu esnada ruhi baskının Hz. Peygamber için en şiddetli olduğu bir zamanda, Hz. Peygamber'in destekçisi ve ümidi sayılan Cenab-ı Ebu Talib ve en büyük manevi destekçisi Hatice-i Kübra bir hafta içinde dünyadan ayrıldılar. Çok tuhaf bir olay! Hz. Peygamber yapayalnız kaldı.

Bilmiyorum sizler şu ana kadar hiç bir topluluğun müdürlük sorumluluğunu üstlenmiş bulunuyor musunuz ki bir topluluğun sorumluluğunu üstlenmenin manasını bilebilesiniz? Böylesi durumlarda insan gerçekten çaresiz kalır. Bu şartlar altında Fatımatü'z-Zehra'nın rolüne bakınız. İnsan tarihe baktığında kenarda köşede böylesi şeyleri görmesi gerekir ama maalesef böylesi şeyler için hiçbir bölüm ayırmamışlardır. Fatımatü'z-Zehra Hz. Peygamber için bir anne, bir müşavir, bir hemşire gibiydi. Burada ona "أم أبيها" yani "babasının annesi" demişlerdir. Bu o zamanla ilgilidir, yani altı yedi yaşındaki bir kız çocuğunun böyle olduğu bir zamanla. Elbette Arapların yaşadıkları gibi sıcak bölgelerde kız çocukları cismi ve ruhi olarak daha çabuk gelişirler. Örneğin beş altı yaşındaki bir kızın gelişimi bu günün on, on iki yaşındaki kız çocuğunun gelişimi gibidir. Bu, sorumluluk duygusudur. Acaba bu bir gence örnek olamaz mı ki kendi meseleleri hakkında çabuk sorumluluk duygusu ve mutluluk hissedebilsin? Vücudunda bulunan o büyük mutluluk sermayesini, örneğin ömrünün elli yılını geride bırakmış ve hemen hemen yaşlı bir adam olmuş babasının yüzündeki zorluk ve gam çizgilerini silmek için kullansın. Bu bir genç için örnek olamaz mı? Bu, çok önemlidir. (27.4.1998)

Böylesi bir dünyada Hz. Peygamber bir kız çocuğu yetiştiriyor ki bu kız Allah'ın Peygamberi'nin gelip elini öpeceği bir liyakate sahip oluyor! Hz. Peygamber'in Fatımatü'z-Zehra'nın elini öpmesine, kızı olduğu ve sevdiği için bu işi yaptığı

şeklinde duygusal bir anlam yüklemek kesinlikle çok yanlış ve çok aşağılayıcıdır. Hz. Peygamber gibi adalet ve hikmet sahibi olan ve davranışlarının kaynağını vahye dayandıran yüce bir şahsiyet, eğilip kızının elini öpüyor. Bu davranışın duygusallıktan öte bir anlamı vardır. Bu eylem o genç kızıdan kaynaklanmaktadır. Dünyadan ayrıldığında on sekiz ile yirmi beş yaşları arasında olan bu kadın -on sekiz yaşında olduğu da nakledilmiştir yirmi beş yaşında olduğu da- insani melekûtun doruklarında bulunan olağanüstü bir şahıstı. Bu, İslam'ın kadına bakış açısıdır. (25.12.1991)

Ama bu yüce insanın manevi makamı, onun cihadi, inkılabi ve ictimai makamından daha da yüksektir. Fatımatü'z-Zehra şekil olarak bir insan ve kadın, hem de genç bir kadın, ama mana olarak büyük bir hakikate, parlak ilahî bir nura sahip, salih, seçkin ve üstün bir insandır. O, Resul-u Ekrem'in, hakkında Emîrül-Müminin Ali'ye (a.s) şöyle buyurduğu kimsedir:

“Ey Ali! Sen benim ümmetimin imamı ve benden sonra onlara halifesin. Ve sen müminleri cennete doğru yönlendireceksin ve kızım Fatıma'yı görüyor gibiyim ki kıyamet gününde nurdan bir deveye oturmuş ve sağında, solunda, önünde ve arkasında, her bir dört yanında yetmiş bin melek bulunmakta ve o, mümin kadınları cennete doğru yönlendirmektedir.”⁽¹⁾

Yani kıyamet gününde Emîrül-Müminin mümin erkekleri ve Fatımatü'z-Zehra mümin kadınları ilahî cennete doğru yön-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 24:

يا على أنت إمام أمتي وخليفتي عليها بعدى وأنت قائد المؤمنين إلى الجنة وكأني
أنظرُ إلى ابنتي فاطمة قد أقبلت يوم القيامة على نَجيبٍ من نورٍ عن يمينها سبعونَ
ألفَ ملكٍ وعن يسارها سبعونَ ألفَ ملكٍ وبينَ يديها سبعونَ ألفَ ملكٍ وخلفها
سبعونَ ألفَ ملكٍ تقودُ مؤمناتِ أمتي إلى الجنة.

lendirecekler. O, Emîrül-Müminin'le aynı mevkidedir. O, ibadet mihrabında durduğu zaman Allah katında mukarreb binlerce meleğin ona hitab edip ve selam verdiği; önceden Meryem-i Mukaddes'e söyledikleri sözleri kendisine söyleyip söyle arz ettikleri kimsedir:

“Ey Fatıma! Allah seni seçti, bütün çirkinliklerden arındırdı ve âlemlerin kadınlarına üstün kıldı.”⁽¹⁾

Bu, Fatımatü'z-Zehra'nın manevi makamıdır.

Bir kadın, üstelik de genç bir kadın manevi makam açısından o kadar yüceliyor ki, bazı hadislerde nakledildiğine göre melekler onunla konuşuyor ve hakikatleri ona arz ediyorlardı. O “muhaddese”dir. Yani meleklerin kendisine hadis naklettiği, onunla konuştuğu kimsedir. Bu manevi makam, geniş meydana ve ulu doruk, yaratılışın ve âlemin bütün kadınlarının önüne örnek olarak konmuştur. Fatımatü'z-Zehra, bu büyük yüksekliğin doruğunda durmuş, âlemin bütün kadınlarına hitap etmekte ve onları bu yolu katetmeye davet etmektedir. Tarih boyunca -ister eski cahiliyette, isterse yirmi birinci asır cahiliyetinde olsun- kadını aşağılamaya, küçük düşürmeye çalışan ve onu bu zahiri süs ve bezeklere âşık bir varlık olarak tanıtmaya, moda, giyim, makyaj, altın ve süs eşyalarına bağlı hale göstermeye, dünya hayatının eğlence vesilesi hâline getirmeye çalışan, uygulamada bu yolda adım atan kimselerin mantığı Fatımatü'z-Zehra'nın manevi makam güneşinin ısısı karşısında eriyip yok olmaya mahkûm olan kar ve buz gibi bir mantıktır. İslam, Fatıma'yı -o seçkin ve üstün melekût unsurunu- model kadın olarak tanıtıyor. O, bir taraftan hayatı, cihadı, mücadelesi, ilmi, hitabeti, fedakârlığı, eş olması, anne-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 24:

يا فاطمةُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ واصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ.

liği, hicreti, bütün siyasi, askerî, inkılabî meydanlarda hazır oluşu ve bütün yönleriyle seçkin oluşuyla büyük insanları kendi önünde baş eğmeye mecbur etmiştir. Diğer taraftan manevî makamı, rûkûu, secdeleri, ibadet mihrabı, duası, sahifesi, tevazuu, melekutî zatı ve manevî parlamışılığıyla Emîrül-Müminin ve Peygamber'le aynı mevkide durmuştur. Kadın budur. İslam'ın gerçekleştirmek istediği kadın modeli budur. (16.1.1990)

Zehray-ı Ethar'ın (s.a) hayatında dikkate değer bir nokta vardır. Elbette biz o yüce insanın manevî makamlarının tarifine girmiyoruz, Zehray-ı Ethar'ın manevî makamlarını anlama gücüne de sahip değiliz. İnsani maneviyatın ve beşeri tekâmülün doruklarında olan böyle şahsiyetleri yalnızca Allah ve onlarla aynı ayarda olan kullar tanır ve onların makamını görür. Bunun için Fatımatü'z-Zehra'yı Emîrül-Müminin, değerli babası ve kendi masum evlatları tanıyorlardı. O zamanın ve sonraki zamanların insanları ve bizler, o yüce insandaki maneviyatın miktar ve değerini teşhis edemeyiz. Manevî nurun aydınlığı herkesin gözüne ulaşmaz. Bizim yakını görebilen ve zayıf gözlerimiz, o parlak insanîyet cilvelerini, o yüce insanın varlığında görme gücüne sahip değildir. Dolayısıyla Fatımatü'z-Zehra'nın manevî tanıtımı alanına girmiyoruz. Ancak bu yüce insanın normal hayatında olan önemli bir noktaya dikkat çekeceğiz. O nokta, bir yandan Müslüman bir kadın olarak kocası, çocuklarına karşı olan davranışları ve evdeki vazifelerini yerine getirirken, bir yandan da Resul-ü Ekrem'in (s.a.a) vefatından sonraki önemli siyasi olaylarda mücahit, yiğit ve yorulmaz bir insan gibi yapması gerekenleri yapabilmesidir. Mescide gider, konuşma yapar, duruşunu gösterir, savunma yapar ve sözünü söylerdi. Diğer taraftan tam anlamıyla yorulmaz, cefakar, zorluklara tahammül eden bir mücahittir. Yine diğer bir yandan karanlık gecelerin derin-

liklerinde namazla, kıyamla, tevazu ve huşu izinde ibadetle meşgul bir abitti... İbadet mihrabında bu genç kadın eski ilahî evliyalar misali Allah'la razüniyaz ve ibadetle meşgul olurdu.

Bu üç boyutu birleştirmek Fatımatü'z-Zehra'nın (s.a) hayatında çarpıcı bir noktadır. O, bu üç yönü birbirinden ayırmamıştır. Bazıları ibadetle meşgul olan bir insanın abid, huşu sahibi, dua ve zikir ehli bir insanın aynı zamanda siyasi bir insan olamayacağını sanıyorlar. Ya da bazıları siyaset ehli olan ve Allah yolunda cihad meydanında etkin huzura sahip olan bir kimsenin, - ister kadın ister erkek olsun- eğer kadınsa eşlik ve annelik vazifeleriyle birlikte bir ev hanımı olamayacağını, eğer erkekse evcil, iş sahibi ve hayatına bağlı bir erkek olmayacağını sanıyorlar. Bunların birbirleriyle zıt olduklarını zannediyorlar. Halbuki, İslam açısından bu üçü birbirleriyle zıt değil, aksine insan-ı kâmilin şahsiyetini oluşturmada birbirine yardımcı unsurlardır. Zehray-ı Ethar; siyaset, toplum ve cihad boyutlarında seçkin bir şahsiyettir. Dünyanın bütün direnişçi, inkılabi, seçkin ve siyasi kimlikli kadınları onun kısa ama dopdolu hayatından dersler alabilirler. O, inkılâbın evinde dünyaya gözlerini açan ve bütün dünyayı değişime uğratacak bir direnişi başlatan bir babanın kucağında büyüdü. O, çocukluk döneminde Mekke'deki mücadelelerin zorluğunu tatmış, Şi'b-i Ebu Talib'e götürülmüş, açlık, zorluk, korku ve Mekke mücadelesi döneminin her çeşit şiddetini yakından hissetmiştir. Medine'ye hicret ettikten sonra da hayatını cihada adanmış bir adamla evlenmiştir. Emîrül-Müminin ve Fatımatü'z-Zehra'nın yaklaşık on bir yıllık müşterek hayatlarında hiç bir yıl hatta hiçbir yarıyıl yoktu ki bu eş Allah yolunda cihad bayrağını eline almamış ve savaş meydanına gitmemiş olsun. Bu büyük vefakâr kadın savaş meydanlarının daimi savaşçısı olan eşini bütün varlığıyla desteklemiştir. Fatımatü'z-Zehra'nın hayatı gerçi kısıydı, yirmi yıldan faz-

la da sürmemiştii ama bu hayat; cihat, direniş, çaba, inkılabi çalışma, inkılabi sabır, ders, fedakârlık, insanların eğitimi, hitabet, nübüvvet, imamet ve İslam nizamını savunma açısından bir çaba ve direniş okyanusudur. Sonu ise şehadettir. Fatımatü'z-Zehra'nın cihadi yaşantısı oldukça gösterişli, olağanüstü ve gerçekten benzersizdir. Kesinlikle insanlığın zihninde -ister bugün ister gelecekte- çarpıcı ve sıra dışı bir noktadır. (16.1.1990)

İlim alanında da büyük bir makama sahiptir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Fatımatü'z-Zehra'nın Medine mescidinde okuduğu hutbe, Allame Meclisi'nin deyimiyile fesahat ve belâgat büyükleri ve ulema tarafından incelenerek kelime ve cümleleri mana edilmelidir. İçerik olarak ve sanatsal güzellik açısından Nehcü'l-Belâğa'nın en güzel hutbeleriyle aynı ayardadır. Fatımatü'z-Zehra Medine Mescidi'ne gider, halkın karşısında durur ve yiğitçe konuşur. Belki de bir saate yakın bir süre en iyi, en güzel ibaretler, en çarpıcı ve en iğneleyici manalarla konuşma yapar. (16.12.1992)

Ancak konuşma ve yiğitçe söz söyleme ehli olan kimseler bu sözlerin ne kadar üst düzey olduğunu anlayabilirler. On sekiz yaşında, yirmi yaşında, en fazla yirmi beş yaşında genç bir kadın -elbette onun doğum tarihi hakkında ihtilaf vardır- onca musibet ve zorluklarla birlikte mescide gelir ve onca insan karşısında hicaplı olarak konuşma yapar. Bu konuşma kelimesi kelimesine tarihte kaydolmuştur.

Araplar hafızalarının gücüyle meşhurdular. Bir kişi gelip seksen beyitlik bir kaside okuyordu ve toplantı dağıldıktan sonra onu yazıyorlardı. Elimize ulaşan kasideler genel olarak bu şekilde kalmıştır. Şiirler "Nevadi" de -yani toplantı merkezleri- okunur ve kaydedilirdi. Elimizdeki hutbeler ve hadisler de genellikle bu şekildedir. Oturup yazmışlar, ezberlemişler ve

bunlar bu güne kadar ulaşmıştır. Değersiz sözler tarihte kalmazlar. Bunca söz söylenmiştir, bunca konuşma yapılmıştır, bunca konu beyan edilmiştir ve bunca şiir söylenmiştir. Ama kalıcı olmamışlardır. Kimse onlara itina etmemiştir. Tarihin kendi yüreğinde sakladığı ve bin dört yüz yıl sonra ona bakan her insanın karşısında teslimiyet ve tevazu hissettiği şey, bir yüceliğin göstergesidir. Böylesine bir genç bayan, kızlarımız için örnek teşkil etmelidir.

Fatimatü'z-Zehra'nın (s.a) hayatı bütün boyutlarıyla, çaba, tekâmül ve manevi yüceliklerle dolu bir hayattır. Genç kocası sürekli olarak savaş meydanlarındadır. Ama hayatın ve ortamın bütün bu zorluklarına rağmen Fatimatü'z-Zehra (s.a), halk ve Müslümanlar için bir başvuru merkezi gibidir. O, Hz. Peygamber'in işleri halleden kızıdır ve bu şartlar altında hayatı, başı dik devam ettirendir. Hasan, Hüseyin ve Zeynep gibi evlatlar yetiştirmiş, Ali gibi bir eşin arkasında durmuş ve Hz. Peygamber gibi bir babanın razılığını kazanmıştır. Fütuhat ve ganimet yolunun açılmasıyla Hz. Peygamber'in kızı dünya lezzetlerinin, gösterişin ve genç bir kadının gönlünü çecek her türlü maddi imkânın kendisine yaklaşmasına izin vermez.

Fatimatü'z-Zehra'nın (s.a) ibadeti, seçkin bir ibadettir. İslam dünyasının tanınmış abid ve zahitlerinden olan Hasan-ı Basri, Fatimatü'z-Zehra hakkında şöyle söylüyor: Hz. Peygamber'in kızı öylesine ibadet eder ve ibadet mihrabında dururdu ki ayakları şişerdi!⁽¹⁾ İmam Hasan Müçteba buyuruyor ki:

“Bir gece -Cuma gecesi- annem ibadet için kalktı ve sabaha kadar ibadet etti. Annem gecenin başından sabaha kadar ibadet ve duayla meşgul oldu.”⁽²⁾ İmam Hasan -hadise göre- bu-

1- تَوَرَّمت قَدَمَاهَا .

2- حتى انفجرت عمود الصُّبح .

yuruyor ki: Sürekli olarak erkek ve kadın müminlere dua ettiğini, halka dua ettiğini, İslam dünyasının genel meseleleri için dua ettiğini duydum. Sabah olduğunda sordum: “Anneciğim! Kendin için bir dua bile etmedin! Bir gecenin başından sabaha kadar dua ettin, hepsi başkaları için!”⁽¹⁾ Cevabında buyurdu ki: “Evladım! Önce komşular, sonra kendimiz!”⁽²⁾

Bu, o yüce ruhiyedir. O yüce insanın muhtelif alanlardaki cihadı, örnek ve seçkin bir cihaddır. İslam'ı savunmada, imamet ve velayeti savunmada, Hz. Peygamber'i korumada ve İslam'ın en büyük serdari olan Müminlerin Emîri'ni savunmada hep seçkin bir mücahitti... Müminlerin Emîri, Fatımatü'z Zehra hakkında şöyle buyurmuştur:

“Müşterek hayatımız boyunca bu hanım bir kez olsun beni kızdırmadı ve bir kez olsun emrimden dışarı çıkmadı.”⁽³⁾

Fatımatü'z Zehra, bütün o azamet ve celaletiyle birlikte ev ortamında İslam'ın istediği şekilde bir eş ve kadındır.

... O; ibadeti, fesahat ve belagati, aydınlık ve bilgisi, marifet ve hikmeti, cihad ve mücadelesi, bir kız evlat unvanıyla davranışı, bir eş olarak yaptıkları, anneliği ve fakirlere olan ihسانıyla örnektir. Hz. Peygamber bir fakiri ihtiyacını onlardan istemesi için Müminlerin Emîri'nin kapısına gönderdiğinde, Fatımatü'z-Zehra, Hasan ve Hüseyin'in üzerinde yattığı ve çocuklarının yatağı unvanıyla evinde bulunan postu o fakire verdi ve dedi ki: “Götür bunu sat ve parasını kullan.” Bu Fatımatü'z-Zehra'nın mükemmel şahsiyetidir. Müslüman kadının örneği bu şahsiyet olmalıdır.

1- يا أمّاه لم لا تدعين لِنَفْسِكِ كما تدعين لِغَيْرِكِ.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 81, 82: يا بُنَيَّ الجارَ ثُمَّ الدَّارَ

3- *Biharu'l-Envar*, c. 43, s. 134: لا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصْتَنِي لِي أَمْرًا

Müslüman kadın aydınlanma, bilgi ve manevi alanlarda kendini yetiştirmek için çaba sarf etmelidir. Cihad ve mücadele yolunda -her türlü cihad ve mücadele- önder olmalıdır. Dünyanın değersiz süs püslerine ve kıymetsiz lükslerine itina etmemelidir. İffet, ismet ve paklığıyla yabancı alçak bakışlardan kendini korumalıdır. Aile ortamında kocasının ve çocuklarının huzur ve sükûnet kaynağı olmalıdır. Muhabbet ve duygu yüklü kucağı ve sevgi dolu sözleriyle ruhsal açıdan sağlıklı evlatlar yetiştirmelidir. Kompleksiz, hayat dolu, ruhsal ve sinirsel açıdan sağlıklı olan insanlar onun eteklerinde yetişmelidir. Toplumun kadın ve erkek şahsiyetlerini o yetiştirmelidir. Anne, her yapıcı insandan daha yapıcı ve daha değerlidir. En büyük bilim adamları oldukça karmaşık elektronik araçlar, kıtalararası roketler veya uzayı kontrol edebilecek araçlar yapabilirler... Ama bu buluşların hiçbirisi yüce bir insan yetiştirmekten daha değerli olamaz. İnsanı yetiştiren o yüce varlık annedir. İslam'ın istediği kadın örneği budur. (16.12.1992)

5. BÖLÜM

İMAM HASAN (A.S)

İmam Müçteba (aleyhi's-selam) dönemi ve o yüce insanın Muaviye ile yaptığı sulh veya sulh olarak adlandırılan olay, İslam inkılâbının genel akışında benzersiz ve kader tayin edici bir hadisedir. Bundan sonra benzeri bir hadiseye sahip değiliz. Bu cümle hakkında kısa bir açıklama arz edeyim ve sonra asıl konuya geçeyim. İslami düşünce ve yüce Allah'ın İslam adıyla insanlara gönderdiği emanet, ilk dönemde bir hareketti. İslam, Allah Resulü'nün Mekke'de İslam'ı açıkça yaymaya başladığı zamanda dev bir inkılabi hareket ve mücadele kalıbında kendisini gösterdi. Tevhidi ve İslami düşüncenin düşmanları bu akımı engellemek için onun karşısına dikildiler. Hz. Peygamber Mekke'de müminlerin yardımıyla oldukça akıllıca, güçlü ve ilerlemiş bir mücadeleyi meydana getirdi. Mücadelenin birinci devresini oluşturan oluşum aşaması on üç yıl sürdü.

On üç yıldan sonra, Hz. Peygamber'in öğretileri, öne çıkardığı sloganlar, yaptığı düzenlemeler, yapılan fedakârlıklar ve var olan diğer sebepler, İslami düşüncenin hükümete dönüşmesine neden oldu. Ümmetin yapısı siyaset ve hükümeti içinde barındıran yeni bir hayata dönüştü. Bu, Allah Resulü'nün Medine'ye teşrif edip orayı kendisine üs edinerek İslam hükümetinin temellerini attığı sıradaydı. İkinci devre, İslam'ın hareket şeklienden hükümete dönüşüm devresiydi.

Bu gidişat, Hz. Peygamber'in hayatta olduğu on yıllık süre, dört halife dönemi ve İmam Müçteba'nın (a.s) yaklaşık altı ay süren hilafetine kadar devam etti ve İslam hükümet kalıbında yürütüldü. Bir devlette olması gereken hükümet, ordu, siyasi işler, kültürel çalışmalar, yargı, halkın iktisadi ilişkilerinin düzenlenmesi gibi bütün unsurlar mevcuttu. Yayılma hâlinde olan bu düzen korunsaydı, bütün yeryüzünü kaplayabilirdi. İslam, bu kabiliyete sahip olduğunu göstermiştir. İmam Hasan döneminde, muhalif akım gelişme kaydederek İslam'ın gelişimine engel olmayı başardı. Elbette bu muhalif akım İmam Müçteba (a.s) zamanından yıllar önce oluşmaya başlamıştı. Eğer bir kimse bir miktar itikadi önyargılardan uzak durarak ve sadece tarihsel verilere dayanarak konuşmak isterse, bu akımın İslam döneminde meydana gelmediğini ve Hz. Peygamber döneminde başlayan bir hareketin -Mekke dönemi- devamı olduğunu söyleyebilir. Benî Ümeyye'den olan Osman zamanında hilafet bu grubun eline düştükten sonra, Ebu Süfyan -ki o dönemde kör olmuş bulunuyordu- dostlarıyla birlikte otururlarken şöyle sordu: "Toplantıda kimler var?" "Falani, falani, falani." Cevabını alıp da herkesin kendilerinden olduğuna ve toplantıda yabancı birilerinin olmadığına emin olunca onlara şöyle hitap etti: "Hükümeti bir top misali birbirinize pas atınız ve sizin elinizden çıkmasına izin vermeyiniz!"⁽¹⁾ Bu olayı Sünnî ve Şiî tarih kitapları nakletmişlerdir. Bunlar itikadi meseleler değildir ve biz de kesinlikle itikadi açıdan meseleye bakmıyoruz. Ben meseleleri o açıdan incelemekten hoşlanmadığımdan, sadece onların tarihsel yönlerini söz konusu ediyorum. Elbette o zamanda Ebu Süfyan Müslüman idi ve İslam'ı kabul emişti. Ancak o günlerdeki İslam zayıf bir İslam değil, fetihlerle güçlenmiş kudretli bir

1- *el-İhticac ala Ehli-l-Licac*, Tabersi, c. 1, s. 234: تَلَقَّفُوهَا تَلَقَّفَ الْكُرَّةَ

İslam'dı. Bu muhalif akım İmam Müçteba (aleyhi's-selam) döneminde gücünün doruğuna ulaştı. Bu akım, Muaviye b. Ebu Süfyan'ın kişiliğinde İmam Hasan Müçteba'nın karşısında kendisini gösterdi. Bu akım saldırısını başlattı, İslami hükümetin -hükümet şeklindeki İslam- yolunu kesti ve sorunlar yarattı. Sonuçta da İslam hükümetinin ilerlemesinin önünü aldı.

Her kim İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) yerinde, o şartlar altında, hatta Müminlerin Emîri Ali'nin (a.s) kendisi bile olsa, İmam Hasan'ın yaptığı işten başka bir iş yapmasının mümkün olmadığını hem biz defalarca belirtmişiz ve hem de birçok yazar. Hiç kimse İmam Hasan'ın işinin falan yerinin şüphe götürür olduğunu söyleyemez. O yüce insanın işi, mantıksal deliller üzerineydi. Resulullah'ın Ehlibeyti'nin içerisinde hepsinden daha heyecan dolu olan kimdir? Şehadete en yakın renge kim sahipti? Düşman karşısında dinin korunması konusunda onların en gayretlisi kimdi? Hüseyin b. Ali'dir. O, bu sulhta İmam Hasan'la ortaktı. Sulhu, İmam Hasan tek başına değil, İmam Hüseyin'le (a.s) birlikte yaptı. Ancak İmam Hasan öndeydi ve İmam Hüseyin onun arkasındaydı. İmam Hüseyin (a.s), İmam Hasan'ın (a.s) sulh fikrinin savunucuları arasındaydı. Özel bir toplantıda yakın yâranlardan birisi -şu heyecanlı ve coşkulu olanlardan biri- İmam Müçteba'ya itiraz ettiğinde, İmam Hüseyin ona cevap vermiştir: "İmam Hüseyin Hucr'a işaret etti ve Hucr sustu."⁽¹⁾ Hiç kimse eğer İmam Hüseyin, İmam Hasan'ın yerinde olsaydı bu sulh gerçekleşmezdi şeklinde bir şey söyleyemez. Hayır, İmam Hüseyin İmam Hasan'la birlikteydi ve bu sulh gerçekleşti. Eğer İmam Hasan olmasaydı ve İmam Hüseyin o şartlar altında bulunsaydı gene bu iş gerçekleşir ve sulh yapılırdı.

1- *Şerh-i Nehcu'l-Belâğa*, İbn Ebi'l-Hadid, c. 16, s. 15: وَعَمَرَ الْحُسَيْنُ حُجْرًا

Tarihin En Coşkulu Kahramanlık Çabası

Kaçınılması mümkün olmayan bir takım sebepler sulhu gerekli kılmıştı. O günlerde şehitlik mümkün değildi. Merhum Şeyh Razi Al-i Yasin “*Hasan Sulhu*” adlı kitabında -ki onu 1969 yılında tercüme ettim ve yayınlanmıştır- şehadet seçeneğinin mümkün olmadığını ispat etmiştir. Her öldürülme şehadet değildir. Şartlarına uygun olarak öldürülmek şehadettir. O şartlar orada mevcut değildi ve eğer İmam Hasan (a.s) o günlerde öldürülmüş olsaydı şehit olmuş sayılmazdı. Bir kimsenin o günlerde, o şartlar altında maslahat gereği bir harekette bulunarak öldürülmesine ve bu ölümün isminin intihar değil şehadet olmasına imkân yoktu.

Sulhun değişik boyutlarıyla ilgili sohbet etmişizdir! Ama mesele şu ki: İmam Hasan Müçteba (a.s) sulhu öylesine akıllıca düzenledi ki İslam ve İslami akım, hilafet örtüsü altındaki saltanatın kirli kanalına girmedi. Bu, İmam Hasan Müçteba’nın becerisiydi. İmam Hasan Müçteba, asil İslami akımı -ki Mekke’de başlamış, İslam hükümetine ve Müminlerin Emîri Ali (a.s) ve kendi dönemine ulaşmıştı- yeni bir yapıya büründürdü. Artık hükümet olarak yürütülmesi mümkün olmayan İslam, bu yeni yapıda hükümet olmaktan çıkartılarak tekrar bir akıma dönüştürüldü. Bu, İslam’ın üçüncü devresidir. İslam yeniden bir hareket oldu. Heva ve heveslerin elinin oyuncağı olmak yerine, kalıcılığını hareket kalıbında korudu. Yani İmam Hasan zamanında bir devreyi katederek güç ve hükümete ulaşan İslami düşünce geriye döndü ve bir hareket hâlini aldı. Elbette bu devrede bu hareketin işi, Hz. Peygamber’in kendi döneminden daha zor oldu. Çünkü sloganlar dinden olmadıkları hâlde din giysisine bürünmüş kimselerin elindeydi. Hidayet önderi İmamlar’ın işinin zorluğu da buradaydı. Elbette ben rivayetlerden ve İmamlar’ın hayatından şunu anladım ki: Bu yüce insanlar, İmam Müçteba’nın sulh yap-

tığı günden itibaren son zamanlara kadar sürekli olarak bu hareketi yeniden alevi ve İslami hükümet şekline getirmenin ve ayağa kaldırmanın peşinde olmuşlardır. Bu konuyla ilgili elimizde hadisler de mevcuttur. Elbette bazılarının bu noktayı böyle görmemesi ve başka bir şekilde mülâhaza etmesi de mümkündür. Ama benim teşhisime göre, İmamlar bu hareketi yeniden hükümete ve asil İslami akıma dönüştürme çabasındaydılar. Nefsanî heveslerin kirliliğinden uzak olan o akım iş başına gelmeliydi. Ama bu çok zor bir işti.

Hareketin ikinci devresi olan Süfyani, Mervani ve Abbasi halifelerinin dönemlerinde halkın ihtiyaç duyduğu en önemli şey İslam'ın esaslarını, asil İslami ve Kur'ani kıvılcımları çeşitli ve dağınık sözler arasından seçebilmektir. Dinlerin taakkul (düşünme, akletme) ve tedebbüre bunca dayanması boşuna değildir. Kur'an'ı Kerim'de tefekkür, taakkul ve tedebbüre bunca vurgu yapılması boşuna değildir. Üstelikte dinin tevhit gibi en esaslı konuları hakkında tefekküre davet edilmiştir. Tevhid, sadece Allah'ın varlığı ve birliğinden ibaret değildir. Bu, tevhidin dış görüntüsüdür. Tevhidin batını ise Allah'ın evliyalarının dahi anlamaktan aciz kaldığı, kıyası olmayan bir okyanustur. Tevhid, oldukça büyük bir vadidir. Ama böylesi büyük bir vadede yine de mümin, Müslüman ve muvahhid insanlardan tefekkür, tedebbür ve taakkule dayanarak ilerlemeleri istenmiştir. Gerçekten de akıl ve tefekkür insanı ilerletir. Elbette değişik merhalelerde akıl; vahiy nuru, marifet nuru ve Allah'ın evliyalarının öğretileriyle donanır ve beslenir. Lakin sonuçta ilerlemekte olan şey akıldır. Akıl olmadan bir yere ulaşmanın imkânı yoktur.

İslam ümmetine, hilafet adında bir şeyin hükmettiği birkaç yüzyıllık bu devrelerin tamamında- Yedinci yüzyıla kadar Abbasi hilafeti devam etmiş ve onların neslinin tükenmesinden sonra kenarda köşede hilafet adıyla devletler kurul-

muştı. Örneğin Memlûklüler zamanında Mısır'da, epeyce bir müddet Osmanlı beldelerinde ve diğer yerlerde halkın anlaması gereken şey, yönetim sahipleri konusunda İslam'ın, Kur'an'ın ve kesin hadislerin görüşünün mevcut gerçekle mutabakat edip etmediğini anlamak için akli hakem kılmalarının gerekliliği idi. Bu, çok önemlidir.

... Mervani, Süfyani ve Abbasilerin hilafetlerinde İslami değerler gerçek muhtevalarını kaybettiler. Şekiller kaldı ama muhteva, cahili ve Şeytani muhtevalara dönüştü. İslam; insanları akıllı, teslimiyetçi, mümin, özgür, muhlis, Allah nezdinde mütevazı ve mütekebbirler karşısında mütekebbir olarak terbiye etmesi gereken bir düzendi ve Peygamber zamanında sistem bu şekilde şekillenmiştir. Ancak bu İslam çeşitli tedbirlerle dünya ehli, heves ve şehvet ehli, yaltak, maneviyattan uzak, şahsiyetsiz, fasık ve fasid insanlar yetiştirip geliştiren bir düzene dönüştü. Maalesef Emevi ve Abbasi hilafetinin tamamında bu böyleydi. Tarih kitaplarında öyle şeyler yazılmıştır ki, onları nakletmek istersek çok uzun sürer. Bu iş Muaviye'nin kendi zamanından başlamıştır. Tarihçiler Muaviye'nin halim ve sabırlı olduğunu, muhaliflerine kendi önünde konuşma ve ne isterlerse söyleme izni verdiğini yazmışlardır. Elbette bir zaman diliminde ve yönetiminin başlarında belki böyleymiş, ama bu boyutun yanında onun şahsiyetinin başka boyutlarını daha az yazmışlardır. Birçokları Muaviye'nin, reisleri ve önde gelen adamları kendi akait ve imanlarından el çektirip hakla mücadeleye nasıl mecbur ettiğini yazmamışlardır. Elbette bazı tarihçiler bu gerçekleri yazmışlardır ve elimizde olan bilgileri biz onlardan almışızdır.

O sistemde yetiştirilen kimseler, halifenin arzu ve heveslerinin zıddına olan hiçbir şeyi dile getirmemeye alıştıırılıyorlardı. Bu nasıl bir toplumdur? Bu nasıl bir insandır? Bu nasıl bir ilahî ve İslami iradedir ki insanlardaki fesadı ıslah etmek,

yok etmek ve toplumu ilahî bir toplum yapmak istemektedir? Acaba böyle bir şey mümkün olabilir mi?

Cahiz ya da belki Ebu'l-Ferec İsfahani naklediyor ki: Muaviye hilafeti sırasında atla Mekke'ye gidiyordu. O günün adamlarından birisi de onun yanındaydı. Muaviye o şahısla sohbetে dalmıştı. Onların ardı sıra da birileri hareket ediyordu. Muaviye, cahiliyet Emevi iftiharlarını naklediyordu; cahiliyette bunlar böyleydi, şunlar şöyleydi, babam -Ebu Süfyan- şöyle yapıyordu... Yolda taşla oynayan çocuklar vardı. Bu arada bir taş Muaviye'nin yanında at sürüp hareket eden kişinin alnına çarptı ve alnından kan aktı. O bir şey söylemedi, Muaviye'nin sözünü kesmedi ve tahammül etti. Kan yüzüne ve sakallarına aktı. Muaviye sohbetle meşgul olduğu sırada birden bu adama doğru döndü ve onun yüzünde kan olduğunu gördü. Ona şöyle söyledi: "Alnından kan geliyor." O kişi cevabında Muaviye'ye şöyle dedi: "Kan mı? Benim yüzümden mi?" Öylesine Muaviye'nin sohbetine cezbolmuş olduğunu hatta bu yüzden bu taşın alnına değip de onu yaraladığını hissetmediğini gösterdi! Muaviye: "Tuhaf, yani taşın alnına çarptığını fark etmedin mi?" dedi. Adam: "Hayır, anlamadım." dedi. Sonra elini alnına vurdu ve "Aaa, kan?!" dedi. Sonrada Muaviye'nin canı üzerine ve kutsal şeylere yemin etti ki, sen söylemeyene kadar sohbetinin tatlılığı kanın aktığını hissetmeme izin vermedi! Muaviye "Beytülmalde ne kadar pay alıyorsun?" diye sordu. O da ne kadar aldığını söyledi. Muaviye "Sana zulmetmişler, bu miktarı üç katına çıkarmaları gerekir!" dedi. Bu, Muaviye'nin düzenine hâkim olan kültüdü.

Bu dönemde işler, halifenin ve önde gelen kimselerin yağcılık ve dalkavukluğunu yapanların elindeydi. İşler salahiyet ve liyakat esası üzerine insanlara verilmiyordu. Esas olarak Arap, soy sopa çok fazla önem verir. Falanca hangi ailedendir? Ataları kimlerdir? Bunlar, hatta bu soy ve nesep olayına da ria-

yet etmiyorlardı. Abdülmelik ve bazı oğullarının döneminde Yusuf b. Ömer Sakafi adında birisini uzun bir süre için Irak'a yönetici olarak atadılar. O, yıllarca Irak'ın hâkim ve valisiydi. Bu şahıs, kompleksli zavallının biriydi. Kompleksleriyle ilgili olarak bir şeyler nakledilmiştir. Ufak tefek bir adamdı ve bunun kompleksini taşıyordu. Kendisine elbise dikmesi için terziye kumaş verdiğinde ona "Bu kumaş benim bedenimin ölçüsünde midir?" diye sorardı. Terzi bu kumaşa bakıp, örneğin "Bu kumaş size fazla bile gelir." derse, kumaşı o terziden geri alır, üstelikte onu cezalandırmaları için emir verirdi. Terziler bu olayı anlamışlardı. Bu yüzden, kumaşı bir terziye verip de "Bu benim için yeterli midir, değil midir?" diye sorduğunda terzi kumaşa bakar ve "Hayır, öyle görünüyor ki bu kumaş sizin cüsseniz için az gelir, onu sizin bedeninize uygun hale getirebilmek için çok zahmet çekmeliyim!" derdi. O da terzinin yalan söylediğini bildiği hâlde yine de hoşuna giderdi. Bu kadar ahmaktı! O, Zeyd b. Ali'yi Kufe'de şehadete ulaştırın kimsedir. Böylesi bir kimse yıllarca insanların canına, malına ve namusuna musallat idi. Ne doğru düzgün bir soya sopa, ne doğru düzgün bir eğitime, ne de doğru düzgün bir şuura sahip değildi. Ama kudret merkezine bağlı olduğundan dolayı bu makama atanmıştı. Bunlar afettir. Bunlar, bir nizam için en büyük afettir.

Bu olay, böylece devam etti. Bunun yanında asla bu batıl akımla uyuşmayan ve kaynağını Kur'an'dan alan asil Müslümanlık akımı da devam etmiştir. Onun en bariz örneği, hidayet önderleri İmamlar -onlara selam olsun- ve onlarla birlikte olan birçok Müslümanlardır. İmam Hasan Müçteba'nın bereketine bu İslami değerler hareketi, İslam'ı korumuştur. Eğer İmam Hasan (a.s) bu sulhu yapmamış olsaydı, o İslami değerler hareketi kalıcı olamazdı ve yok olup giderdi. Çünkü Muaviye sonunda galip gelecekti. Bütün sebepler İmam

Hasan Müçteba'nın galibiyetinin tersi yönündeydi. Muaviye propaganda araç ve gereçlerini elinde bulundurduğundan dolayı galip gelecekti. Onun çizdiği tip, açıklanamaz ve gösterilemez bir tip değildi.

Eğer İmam Hasan sulh yapmasaydı Peygamber ailesinin bütün erkânını yok ederlerdi ve asil İslami değerleri savunacak hiç kimseyi geride bırakmazlardı. Her şey tamamen yok olurdu, İslam'ın sözü bile edilmezdi ve Aşura akımına sıra bile gelmezdi. Eğer İmam Hasan Muaviye ile savaşmaya devam etse ve bu savaş Peygamber ailesinin şehadetiyle sonuçlansaydı, o zaman İmam Hüseyin'in ve Hucr b. Adıyy gibi ashabın seçkinleri de şehit olurlardır. Herkesin öldürülmesi gerekirdi. Artık fırsatlardan yararlanarak İslam'ı kendi değer ölçüleriyle koruyabilecek olan hiç kimse geride kalmazdı. Bu, İmam Müçteba'nın İslam'ın bekası yolunda sahip olduğu büyük bir haktır. (11.4.1990)

Elbette sulh bir dayatmaydı. Ama sonuçta gerçek sulha dönüştü. Onun teslim olmadığını da söylemek gerekir. İmam Hasan'ın sulh için belirlediği şartlar, gerçekte Muaviye'nin düzenini bozdu. Bu sulhun kendisi ve İmam Hasan'ın şartlarının hepsi birlikte ilahî bir tuzaktı. **“Onlar (düşmanlar) çare düşündüler ve Allah da (onlara karşılık) çare düşündü.”**⁽¹⁾ ayetinin bir örneği idi. Yani İmam Hasan (a.s) eğer savaşsaydı ve öldürülseydi -ki büyük bir ihtimalle Muaviye'nin casusları tarafından satın alınan kendi ashabı tarafından öldürülecekti- Muaviye “Ben öldürmedim, kendi ashabı öldürdü!” diyecekti. Yas bile tutacak, sonra da Müminlerin Emîri'nin bütün ashabını tarumar edecekti. Bu durumda yirmi yıl sonra İmam Hüseyin'i (a.s) Kufe'ye davet edecek bir Şiî topluluğu kalmayacaktı. Kesinlikle bir şey kalmayacaktı. İmam Hasan (a.s)

1- Al-i İmran Suresi, 54. Ayet: وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ

Şia'yı kurtardı. Yani yirmi, yirmi beş yıl sonra hükümet tekrar Ehlibeyt'e dönünceye kadar binayı korudu. (2.6.2000)

İmam Hasan (a.s), Muaviye ile sulh yaptıktan sonra cahil ve şuursuz kimseler değişik dillerle onu kınadılar. Hatta bazen onu "Müminleri zelil eden"⁽¹⁾ unvanıyla çağırdılar. "Siz bu sulhunuzla Muaviye'nin karşısında yer alan heyecanlı ve coşkulu müminleri zelil ettiniz ve onları Muaviye'ye teslim ettiniz." diyorlardı. Bazen de daha muhterem ve edepli tabirler kullanıyorlardı ama anlam aynıydı. İmam Hasan (a.s) bu itiraz ve kınamalar karşısında bir cümle buyurmuşlardır ki belki de onun sözleri arasında en açık ve en iyi cümle budur. O cümle şöyledir:

"Nerden biliyorsunuz, belki bu sizin için imtihandır? Belki de belirli bir zamana kadar Muaviye için bir faydadır."⁽²⁾

Bu cümle, bir Kur'an ayetinden alıntıdır.

Bu açıkça gösteriyor ki İmam geleceği beklemektedir. O gelecek ise İmam Hasan'ın nazarında kabul edilemez, hak üzerine olmayan bu hükümetin devrilmesi ve istenilen hükümetin iş başına gelmesinden başka bir şey değildi. Dolaşısıyla bunlara bu işin felsefesinden haberdar olmadıklarını buyuruyor. Nereden biliyorsunuz, belki de bu işte bir maslahat söz konusudur?

Sulhun başlarında Şiîlerin önde gelenlerinden ikisi -Musayyeb b. Necebe ve Süleyman b. Sured- bir grup Müslümanla birlikte İmam Hasan'ın huzuruna müşerref oldular. Dediler ki: "Horasan'dan, Irak'tan ve benzeri yerlerden elimizde

1- *Tuhefu'l-Ukul*, s. 308: يَا مُذِلَّ الْمُؤْمِنِينَ

2- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 56, Enbiya Suresi 111. ayetten alıntı:

مَا تَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ.

çok miktarda kuvvet var. Bunları sizin emrinize vermeye ve Muaviye'yi Şam'a kadar takip etmeye hazırız." İmam, onları yalnız huzuruna aldı ve onlarla bir miktar konuştu. Dışarı çıktıklarında sakinleşmişlerdi, ellerindeki kuvvetleri dağıttılar ve yanlarında bulunan bir gruba da açık, net bir cevap vermediler. Taha Hüseyin⁽¹⁾, gerçekte bu görüşmede Şiî mücadelesinin temel taşlarının atılmış olduğunu iddia etmektedir. Gerçekte İmam Hasan'ın bunlarla meşveret ederek bu toplantıda "Büyük Şiî Teşkilatı'nı meydana getirdiğini söylemek istemektedir.

Dolayısıyla İmam Hasan'ın (a.s) hayatında ve sözlerinde bu anlam açıkça vardır. Gerçi o dönemde böylesi bir kıyamın zemini hazır değildi. Zira halkın rüşdü az, düşmanın mali ve propaganda imkânları oldukça fazlaydı. Düşman bazı yöntemlerden yararlanmaktaydı ki İmam Hasan (a.s) onlardan yararlanamazdı. Örneğin; hesapsız paralar ödeme, liyakatsiz ve salih olmayan insanları etrafına toplama gibi. İmam böylesi işleri yapamazdı. Muaviye her işi yapmaya hazırdı ama İmam Hasan (a.s) böyle davranamazdır.

İmam Sadık'tan (a.s) şöyle bir rivayet vardır:

"Yüce Allah, bu işin vaktini yetmişyılında karar kılmıştır."⁽²⁾

Emîrü'l-Müminin'in şehadetinden otuz yıl sonra ve İmam Hüseyin'den on yıl sonra hükümet yönetiminin Ehlibeyt'in eline geçmesi takdir edilmişti. Ancak böylesi büyük bir netice ne zaman gerçekleşir? Halk kendi irade ve kararlılığıyla bunun ön hazırlıklarını gerçekleştirdiği zaman. Yüce Allah'ın kimseyle hısım akrabalığı yoktur ki! Halkın uhdesinde olan iş yapılmadı. İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin (a.s) ken-

1- Mısırlı muasır yazar ve tarihçi.

2- *el-Kâfi*, c. 1, s. 368: وَقَّتْ هَذَا الْأَمْرَ فِي السَّبْعِينَ

di uhdelerine olan işi yaptılar. Ama elit/ileri gelenler tabakasının uhdesinde olan iş -Abdullah b. Cafer ve Abdullah b. Abbas'tan tut, ta diğerlerine kadar- yerine getirilmedi. Hatta sonradan Kerbela'ya gelip İmam Hüseyin'le savaşıyan bazı kimseler, Cenab-ı Müslim zamanında yapmaları gerekeni yapmadılar. Kusur ettiler. Aksi hâlde kesinlikle böyle olmazdı. Olayı bitirmeleri gerekirdi ki bunu yapmadılar. Evet, bu yapmamalar Kerbela olayının gerçekleşmesine sebep oldu.

İmam Sadık (a.s) sonra şöyle buyuruyor:

“Çünkü Hüseyin (a.s) öldürüldü; yüce Allah'ın gazabı yeryüzü ehline karşı çoğaldı. Onu yüz kırk yıla kadar geriye attı.”⁽¹⁾

Hüküm geri çekildi ve hicrî yüz kırkıncı yıla ertelendi. Yani yetmiş yıllık bir ertelenme gerçekleşti. Bu yıllar Benî Abbas'ın yönetimde olduğu yıllardır. Gerçekte İmam Hasan'ın (a.s) sulhu büyük bir işin alt yapısını oluşturmuştu. Yoksa İmamlar bu işin peşini bırakmış değildiler. Velayet ve hükümet olayı görmezden gelinebilir miydi? Bunlar dinin esas ve mihveriydi. Ancak şartlar istenen şekilde gelişmemişti. (2.6.2000)

Bu sulh hakkında birçok şeyler söylenmiştir. Ama benim arzetmek istediğim şey, İmam Hasan'ın sulhuna yeni bir bakış açısıyla bakmaktır. İmamın sulhu, oldukça hassas tarihi bir döneme aitti ve bu hassasiyet onu İslam tarihi boyunca gerçekleşmiş diğer siyasi hadiselerden daha önemli hale getirmektedir. İslam tarihi çeşitli hadiselerle doludur. Hz. Peygamber zamanındaki hadiseler, Hz. Peygamber sonrası hadiseler, Emîrül-Müminin zamanındaki hadiseler, İmamlar'ın

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 368: فَلَمَّا أَنْ قُتِلَ الْحُسَيْنُ صَلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَخْرَجَهُ إِلَى أَرْبَعِينَ وَمِائَةً.

hayatları dönemindeki ve Benî Ümeyye ve Benî Abbas halifeleri dönemindeki hadiseler... İslam tarihi çeşitli hadiselerle dolu olan bir tarihtir, lakin bu hadise gibi -İmam Hasan'ın sulhu- İslam tarihi açısından böylesine tayin edici rolü olan çok az hadise vardır. Bu hadise gibi nesilden nesile İslam tarihinde gözle görülür tesir bırakmış bir iki hadise daha ancak bulunur. Hadise bu açıdan oldukça önemlidir.

Özetle bu hadise, İslami hilafet akımının saltanata dönüştürülmesinden ibarettir. Eğer düşünürsek, oldukça anlamlı ve yüklü bir cümledir bu. Hilafet ve saltanat iki farklı hükümet şeklidir. Bunları birbirinden ayıran şey, üç beş özelliğinden ibaret değildir. Yönetimde, Müslümanlara, İslam ülkesine ve İslam toplumuna hâkimiyette, ayrı ve birbirinde tamamen farklı iki akım vardır Bunlardan biri saltanat ve diğeri hilafet akımıdır. Bu hadisede azametli İslam tarihi treni hat değiştirmiştir. Şu gördüğünüz trenlerin hat değiştirmesi gibi. Tren kuzey yönüne giderken özel bir noktada demiryolu makasçısı hatların yerini değiştirerek trenin hareket ettiği yolu yüz seksen derece değiştirip güneye yönlendirir. Elbette o yüz seksen derecelik değişim tren hattının değişmesi sırasında hissedilebilir değildir. Ancak insan geriye dönüp baktığında böyle bir şeyi gözlemler. Ben olaya bu açıdan bakıyorum.

... İmam Hasan'ın (a.s) sulhundan sonra bir akım, yerini bir başka akıma bırakmıştır. Güç ve kudret; bir hattın elinden, bugünün deyimiyle başka bir hattın eline geçti. Bu iki hattı birbirinden ayıran belirleyici özellikler nelerdir? Birbiriyle yerlerini değiştiren bu iki akımın özellikleri nelerdi? Bu, birinci konudur. İkinci konu ise kudreti ele geçiren batıl akımın, kudreti ele geçirmek ve topluma musallat olmak için kullandığı yöntemlerin nasıl yöntemler olduğudur. Üçüncü mesele ise kudreti kaybeden hak akımın -İmam Hasan (a.s) akımı-

batıl akıma karşı direnme yöntemleri nelerdi? O hangi yöntem ve yolları kullanmaktaydı? Dördüncüsü, yenilginin tahlil edilmesidir. Ne oldu da bu olayda hak olan akım yenilgiye uğradı? Bunun tahlili nasıldır? Beşinci, galip gelen grubun davranışı, yenilen gruba karşı nasıldır? Oldukça öğretici ve ibret verici bölümlerden birisi de bu bölümdür. Altıncısı, yenilgiye uğrayan grubun davranışları, galip grubun karşısında nasıldır? Bunlar nasıl bir siyaset, nasıl bir strateji kullandılar ve işin sonucu nereye vardı? Yedincisi, sonuç. Bu yedi mesele söz konusudur.

Bu iki akımı birbirinden ayıran belirleyici özellikler konusunda, birçok özellikler hak akıma aittir ve diğer bazı özellikler batıl akımla ilgilidir. Eğer bir saymak istersek uzun bir liste oluşacağından ben bunu özetledim. Hak akım temsilcisi olan İmam Hasan (a.s) dini esas alıyordu. Onlar için önemli olan din idi. Din ne demektir? Burada dinden maksat, dinin, halkın imanında ve itikadında kalıcı olmasıdır. Halk, hem iman ve amelde dine bağlı ve teslimiyetçi olmalı ve hem de toplumun idaresinde din hâkim olmalıdır. Hak akım açısından esas, toplumun dinin irade, kudret ve hâkimiyetine doğru hareket ederek, dinî esaslara dayalı bir devlet kurmasıdır. Kudrete sahip olmak, hükümete sahip olmak, işin kendi ellerinde olması gibi meseleler ikinci, üçüncü, dördüncü dereceden meselelerdir. Diğer meseleler fer'î meselelerdir. Asıl mesele bu toplumun dinî değerlere göre idare edilmesi, toplumda bulunan fertlerin imanlarının korunması ve gönüllerde imanın derinleştirilmesidir. Birinci akımın belirleyici özelliği bu. İkinci akım için asıl olan, her ne pahasına olursa olsun kudreti ele geçirmektir. Hâkim olmak istiyordu. Bu, ikinci akıma hâkim olan siyasetti. Onun için mesele her ne pahasına olursa olsun, hangi yöntemle olursa olsun, nasıl olursa olsun kudreti elde tutmaktan ibaretti.

Bu yöntem dünyanın sıradan siyasetçilerinin yöntemidir. Değerler ve usuller onlar için asıl değildir. Eğer kendi zihinlerinde olan usulleri korumayı becerebilirlerse korurlar, eğer beceremezlerse onlar için asıl olan şey kudreti kendi ellerinde tutmaktır. Onlar için bu önemlidir. Müminlerin Emîri Ali (a.s) ve Muaviye arasındaki savaşta da bu fark gözlenmektedir. Sıffin Savaşı'nda Müminlerin Emîri'nin ordusundan bir grup insan şüpheye düştüler. Hani bazı insanlar vardır, zihinlerine bir şüphe geldiğinde kendileri halledemezler ve doğru düzgün bir adama da müracaat etmezler. Daha sonra da ha bire bu düşünceleri yaymaya, kendi haklarında bir düşünceler topluluğu ve doğru olmayan bir daire oluşturmaya başlarlar. Bunların içerisinde bir grup, bazı şüphelere kapıldılar. "Biz neden birbirimizle savaşıyoruz?" dediler. Onlar da namaz kılıyorlar, biz de. Onlar da Kur'an okuyorlar, biz de. Onlar da Hz. Peygamber'in ismini zikrediyorlar, biz de. Tarihteki şahsiyetler içerisinde kendisine özel bir ilgi duyduğum Ammar Yasir, o günlerde birçoklarının gaflet ve cehalet içinde oldukları, şüphe uyandıran ve dakik meseleler karşısında oldukça aydınlatıcısı ve doğru tahlillere sahiptir. Ammar Yasir'in İslam tarihi içindeki şanı budur. Biz Malik Eşter'i kılıcıyla, cesaretiyle tanıyorsak; Ammar Yasir'i de sadr-ı İslam tarihinde diliyle, düşüncesiyle, sahih görüşüyle ve oldukça yapıcı aydınlatmalarıyla tanımamız gerekir. Ben, Müminlerin Emîri dönemindeki şüphe örneklerinin bir çoğunda Ammar Yasir'in cevap için hazır olduğunu gördüm. Bu yüce insan olağanüstü bir şahsiyettir.

Ammar Yasir, bir grup insanın böylesi bir şüphe içine düştüğünden haberdar oldu. Kendisini ulaştırdı ve hakikatleri bunlara beyan etti. Onlara asıl meselenin, iki tarafın da namaz kılıyor olması olmadığını anlattı. Dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki ben bir savaşta bu iki bayrağın birbirinin karşısında

yer aldığı gördüm. Müminlerin Emîri'nin bugün altında yer aldığı bu bayrak, doğruca bugün Muaviye'nin altında yer aldığı bayrağın karşısında yer almıştı. O savaş, Bedir savaşıydı. Bedir savaşında bu iki bayrak -Benî Haşim bayrağı ve Benî Ümeyye bayrağı- tam da karşı karşıydılar. Bu bayrağın altında Resul-ü Ekrem ve o bayrağın altında Muaviye ve babası vardı. Bu bayrağın altında Hz. Peygamber ve Müminlerin Emîri hazır bulunuyorlardı. Bunların birbiriyle olan ihtilafı, usulî ihtilaftır. Bu zahiri şeylere bakmayın." Bunların zihinlerinden şüpheyi bertaraf etti.

Dolayısıyla kendisi için aslın kudret olduğu bu akım, bazen görünürde İslami figürleri ön plana çıkarır. Bu delil değildir, işin hakikatine bakmak ve uyanık olup hangi akımın nereye mutabık olduğunu teşhis etmek gerekir. Bu anlatmak istediğim birinci konuydu. Bu iki akımdan birisi otoriteyi korumaya önem verirken, diğeri usule, değer yargılarına ve köktencilğe önem verir. İslami değerleri kabul etmek ve bu değerler uğruna mücadele etmek bu akımın belirleyici özelliğidir. Bir tarafta köktencilik, usulcülük ve asil değerleri korumak varken, diğeri tarafta otorite isteği ve gücü ele geçirme çabası vardır. Elbette bunun yansıması farklı zamanlarda değişik olabilir. Her ne pahasına olursa olsun yönteminin kendi ihtiyarında olmasını ister. Bu birinci konudur.

O batıl akım hangi yöntemlerden yararlanır? Bu da oldukça dikkate değerdir. Batılın kullandığı yöntemler genel olarak birkaç şeyin birleşiminden oluşur. Yani Muaviye'nin planı, gücün korunması ve derinleştirilmesi içinde birkaç kısımdan oluşan bir plandı. Bu kısımlardan her biri bir yerlerde kullanım ve uygulanabilirliğe sahiptir. O birkaç şeyden birisi güç gösterisiydi. Bazı yerlerde şiddetle güç gösterisi yapıp insanların kafasını eziyordu. Diğeri kötü insanların her zaman elinde bulundurup kullandığı en etkili silahlardan birisi olan

paradır. Bir diğeri propagandadır. Dördüncüsü ise siyasettir. Yani siyasi yöntemler ve siyasi gevşetip sıkımlar. Bunlar Muaviye'nin sahip olduğu yöntemlerin toplamıdır.

Baktığınızda, bazı yerlerde, Muaviye'nin; işi Hz. Peygamber'in sahabesi Hucr b. Adiy'yi öldürecek kadar ileri götürdüğünü görürsünüz. Onu öldürtmek kendisine pahalıya mal olmasına rağmen öldürür. Ruşeyd-i Haceri'yi takip eder, izler ve sonunda öldürür. Zalim, kompleksli, soysuz sopsuz, gerçekte zorba ve huysuz bir adam olan Ziyad b. Ebih gibi bir adamı Kufe'ye -yani Şî'î tefekkürünün, velayeti tefekkürün yönetim merkezine- vali yapar ve ona istediği her şeyi yapma yetkisini verir. Ziyad b. Ebih hakkında tarihçiler şöyle yazmışlardır:

“Bir grup insanı şüphe üzerine tutukluyorsun ve Allah'ın dostlarını bir töhmet üzerine katlediyorsun!”⁽¹⁾

Ehlibeyt'e eğilimi olduğu konusunda en küçük bir şüpheye maruz kalan herkesi tutuklayıp hapse atıyor ve işkence altında öldürüyorlardı. Peygamber ailesiyle ve mağlup akımla işbirliği yapmakla itham olunan herkesi öldürüyorlardı. Şia ve Peygamber ailesinin hâkimiyet merkezi olan Irak'ta kıyamet kopuyordu. Birden böylesi bir güç gösterisi yapıyordu. Aynı Muaviye'yi başka bir durumda da görürsünüz. Örneğin falan kabileden yaşlı bir kadın Muaviye'ye sövmeye, verip verişirmeye, sen öyle yaptın böyle yaptın, felan şeyi yaptın demeye başlar. Muaviye güler, onu okşar, muhabbet gösterir ve hiçbir şey de söylemez. Adiy b. Hatem, iki gözü de kör olduğu hâlde Muaviye'nin yanına gelir. Muaviye: “Adiy! Ali sana insafılı davranmadı. Sen iki oğlunu benimle yaptığın savaşta kaybettin. Oysa iki oğlunu -Hasan ve Hüseyin- korudu. Adiy b. Hatem ağladı ve şöyle dedi: “Muaviye, ben Ali'ye in-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 214: أَخَذَكَ بِالظَّنِّ وَقَتْلَكَ أَوْلِيَاءَهُ بِالتُّهْمَةِ

saflı davranmadım. Ali şehadete ve Allah'la görüşmeye koştu ama ben henüz hayattayım." Muaviye'nin toplantılarında ne zaman Ehlibeyt'in yakınlarından biri hazır bulunsa ve o toplantıda Emîrül-Müminin Ali'ye (a.s) en ufak bir hakaret edilse, o korkmadan, açıkça, yiğitçe Muaviye ve yâranlarına saldırırdı. Muaviye ise güler, bazen şakaya vurur, hatta bazen ağlar ve "Evet, doğru söylüyorsunuz..." derdi. Belki sizin için inanılmaz olabilir ama bu bir gerçektir. Propaganda budur işte. Propaganda, tarih boyunca batılın kullandığı en kirlili ve en tehlikeli araçtır. Hak akım hiçbir zaman tebliğden batıl akım gibi yararlanamaz. Çünkü tebliğ tam olarak zihinleri kuşatmak isterse rol yapmaya, yalan ve aldatmacaya ihtiyacı vardır. Hak akım yalan ve aldatmaca ehli değildir. Kendisi için hiçbir şeyin önemli olmadığı taraf batıl akımdır. Onun için önemli olan, bir hakikatin halkın gözünde başka bir türlü gösterilmesidir. Bunun için bütün araçlardan yararlanır ve yararlanmışlardır da.

Çeşitli dillerden duymuşsunuzdur ya, Müminlerin Emîri mihrapta şehadete ulaştığında Şam halkı şaşırmışlardı ki Ali mihrapta ne yapıyordu? Mihrap namaz kılanlara aittir! Ali'nin mihrapta öldürülüşüne (a.s) inanmıyorlar, bu bir gerçektir. Muaviye'nin kaç yıllık hükümeti ve Muaviye'den önceki hükümette -büyük kardeşi Yezid b. Ebu Süfyan- Şam'daki aleyhte propaganda öylesine karartıcı ve zihin bulandırıcı bir hale getirilmişti ki kimse bunun dışında bir şeyi kesinlikle anlayamazdı. Benî Ümeyye ailesinin, Muaviye'nin yararına ama Peygamber Ailesinin aleyhine bir tebliğ düzeni kurulmuştu. İslam dünyasında hicretten sonra yaklaşık olarak yüz yıl boyunca yani Müminlerin Emîri'nin kendi döneminden yaklaşık olarak kırk elli yıl sonrasına kadar minberlerde Müminlerin Emîri Ali'ye (a.s) lanet okuyorlardı. Dediğim gibi, İslam dünyasında lanet okuma işi Muaviye'nin işidir ve onun iş ah-

lakıdır. Bazıları Şia'yı bazı sahabeleri kınama ve lanetlemekle itham ediyorlar, ama lanetleme gerçekte Muaviye'nin yaptığı bir iştir. Müminlerin Emîri, Ali b. Ebi Talib'i kavmin en üstününü⁽¹⁾, İslam'a girmede öncü olanını⁽²⁾ Hz. Peygamber'in en yakın sahabesini bunlar, onlarca yıl minberlerde kötü ve çirkin bir şekilde yad ettiler ve Ömer b. Abdülaziz zamanına kadar ona lanet okudular. Ömer b. Abdülaziz halife olduğunda bu işi yasakladı ve kimsenin artık bu işi yapmaya hakkı olmadığını söyledi. Abdülmelik b. Mervan'dan sonra iki oğlu Velid ve Süleyman peş peşe yaklaşık olarak on iki, on üç yıl boyunca hükümette kaldılar. Bunlardan sonra Ömer b. Abdülaziz halife oldu ve Ömer b. Abdülaziz'den sonra -yaklaşık olarak iki yıl- Abdülmelik'in diğer iki oğlu olan Yezid ve Hişam hükümeti ele geçirdiler. Ömer b. Abdülaziz onların önünü aldı. Artık kimsenin Müminlerin Emîri Ali'ye (a.s) lanet okumasına izin vermedi. İşlerden birisi buydu. İnsanlar önceleri şaşırıyorlardı, ancak gitgide alıştılar.

Tarihin kaydettiğine göre Muaviye zamanında yaşayan bütün Kur'an âlimleri ve muhaddisler tutuklanarak Ehli Beyt'in aleyhinde ve onların düşmanlarının lehinde hadis uydurmaya ve Kur'an'ı bu yönde tefsir etmeye zorlanmışlardır. İslam'da zarar verme yoktur⁽³⁾, adli hadisi nakleden Semere b. Cündeb diye bir şahıs vardır. Ancak şu meşhur ağaç hadi-

1- *el-Kâfi*, c. 8, s. 201: كَانَ عَلِيٌّ أَفْضَلَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ

"Ali, Peygamber'den sonra insanların en üstünüdür."

2- *Avalimu'l-Ulum ve'l-Mearif*, c. 11, s. 383.

... قَدْ زَوَّجْتِكِ أَقْدَمَهُمْ إِسْلَامًا وَأَعْظَمَهُمْ حِلْمًا وَأَحْسَنَهُمْ خُلُقًا وَأَعْلَمَهُمْ بِاللَّهِ عِلْمًا

Allah'ın Resulü, evladı Hz. Sıddıka-ı Kübra'ya buyurduğu hutbede şöyle söylüyor: "Doğrusu seni bir kimseyle evlendirdim ki, halkın içinde İslam'a ilk giren, en sabırlı, en iyi ahlaklı ve Allah'a nispetle en âlim olanıdır."

3- *el-Kâfi*, c. 5, s. 294.

sesinden dolayı Hz. Peygamber'in kendisine kızmış olduğu sahabedir. O, başkasına ait olan bir yere bir ağaç dikmişti. Sık sık gidip o aileyi rahatsız ediyordu. Haber vermeden, ansızın eve giriyordu. Ailece, kadın erkek, çoluk çocuk oturdukları yerde birden bir adamın eve girdiğini görüyorlardı. Ne var? Bu adamın başkasına ait bir evin yerinde, başkasının aile sınırlarında ekilmiş bir hurma ağacı var! Ev sahibi bu adamı Hz. Peygamber'e şikâyet etti. Hz. Peygamber bu hurma ağacını ev sahibine satmasını söyledi. "Kendi ağacım, satmayacağım. Gidip ağacıma bakmak istiyorum." dedi. Hz. Peygamber buyurdu ki falan kıymet karşılığında ağacı bana sat. Semere kabul etmedi. Cennette bir ağaç karşılığında bana sat diyerek ona cennet vadetti. İstemiyorum, ben sadece ve sadece kendi ağacımı istiyorum dedi. Hz. Peygamber bu durum karşısında "ev sahibine evine gidip o ağacı kökünden söküp götürmesi için sahibine vermesini söyledi.

"İslam'da halka zarar vermek ve eziyet etmek yoktur."⁽¹⁾

Burada benim malım var, burası benim yerim bahanesiyle halka eziyet mi ediyorsun? İslam'da böyle bir şey yoktur. Bizim usul ve fıkhi kanunlarımızdan birisi olan "لا ضَرَرَ" (Zarara hayır) hadisi Semere b. Cündeb'le ilgilidir. O, Muaviye zamanına kadar yaşadı. İyi akibete bakınız, Muaviye ashabın peşindeydi. Hz. Peygamber'in ashabı şan ve unvan sahibi olduklarından, Muaviye bunları etrafına topluyordu. Bu beyi kendi yanına getirdi. Ona dedi ki: "*Halkın arasında bazı kimseler vardır ki bu dünyayla ilgili sözleri seni şaşırır. Ve Allah'ı kalplerinde olan şey için şahit tutar. Oysaki o en zorlu düşmanlardandır.*"⁽²⁾

1- لا ضَرَرَ ولا ضِرَارَ في الاسلام.

2- Bakara Suresi, 204. Ayet:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ

ayetinin Ali hakkında olduğunu söyle. Yani halktan bazı kimseler vardır ki dünyayı yerme konusunda öyle konuşurlar ki sözleri seni şaşırır, hayrete düşürür. Allah'ı da kalplerinde olan şey için şahit getirirler. Ama gerçekte onlar riya ederler. Muaviye, Müminlerin Emîri'nin sözlerinin karşısında yer alıyordu, *Nehcü'l-Belâğ'a* da yer alan dünyanın yerilmesi hakkındaki o çarpıcı hutbeler tabi ki çok etkili oluyordu.

Bugün bir kimse fesahat, güzellik ve sanatsal açıdan dorukta bir şiir, bir kitap veya bir makale yazsa, bunların içinde yer alan konular doğal olarak kabul görür. Bu sanatsal eserin sahibi de halkın gözüne şirin görünür. Müminlerin Emîri'nin sözlerini gerçekten bizim tanıdığımız hiçbir sanatsal eserle mukayese etmek mümkün değildir. Bunların ötesinde bir şeydir. Müminlerin Emîri'nin *Nehcü'l-Belâğ'a*daki güzellik abidesi sözleri, İslami değerlerin ve İslami maarifin beyanıyla doludur. Bu, Muaviye için tahammülü ve kabulü mümkün olmayan bir şeydi. Bu sözler Müminlerin Emîri'ni halkın gözüne hoş gösteriyordu. Muaviye, Müminlerin Emîri'nden dünyanın yerilmesiyle ilgili nakledilen zahidane sözler karşısında bir çare bulmak istiyordu. Ali b. Ebu Talib dünya hakkında seni şaşırtan o sözleri söyleyen kimsedir ama aynı zamanda düşmanların en inatçısı, İslam ve Allah düşmanıdır, mesajını vermek istiyordu. Semereden bu ayetin Ali hakkında olduğunu söylemesini istedi. Başka bir ayet daha var: "*Halktan bazıları vardır ki canlarını Allah'ın rızasını kazanmak için feda ederler.*"⁽¹⁾ Muaviye ona: Bu ayetin de İbn Mülcem hakkında olduğunu söyle, dedi. Bu işin yapılmasına çok ihtiyacı vardı. Aleyhte propaganda açısından onun için oldukça getirisi olan bir işti bu. Semere b. Cündeb küçük yaşta Hz. Peygamber'i görmüş ve henüz mükellef olmadığı zamanlarda savaşa katılmış bir

1- Bakara Suresi, 207. Ayet: وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

şahsiyetti. Hz. Peygamber'in sahabesi olan böyle bir adamdan bu ayetin Müminlerin Emîri hakkında nazil olduğunu söylemesi isteniyor. Semere b. Cündeb kötü bir adamdı, bedbaht birsiydi ama vicdanı böyle bir şey yapmaya razı olmadı. Hayır dedi, bu işi yapmam. Muaviye, bu işte kendi düzeninden bu işe aracılık yapanlara, ona emeğinin karşılığının ödeneceğini, para için endişelenmemesini söylemelerini bildirdi. Sana elli bin dinar para vereceğiz, dediler. Elli bin dinar para o zamanlarda yüklü bir paraydı. Elli bin miskal gümüş, elli bin miskal altın, o günün hesabıyla yüklü bir servetti. Sana elli bin dinar para vereceğiz dediler. O, hayır ben kabul etmiyorum, dedi. Bazıları Semere b. Cündeb'in de rol yaptığını, vicdan rahatsızlığından değil de ha bire pazarlığı kızıştırmak istediği için böyle davrandığını söylemişlerdir. Muaviye'nin ihtiyacı olduğunu bildiğinden, pazarlık yapıyordu. Sebebi ya buydu veya gerçekten vicdanı kabul etmiyordu, ben bilmiyorum. Semere b. Cündeb'in günahını boynumuza almıyoruz. Kabul etmeyince kıymeti yükselttiler. Yüz bin dinar, gene kabul etmedi. Yüz elli bin dinar, gene kabul etmedi. İki yüz bin dinar, gene kabul etmedi. Zahiren üç yüz, beş yüz -tam olarak aklımda değil- dinar gibi büyük bir servete ulaştırdılar kıymeti. Olağanüstü bir servetti. Yine kabul etmedi.

Muaviye, bu işe aracılık yapan kimselere "Bu akılsız beş yüz bin dinarın ne kadar olduğunu bilmiyor!! Söyleyin beş yüz bin dinarı getirsinler de görsün bakalım, o zaman kabul ediyor mu etmiyor mu, dedi. Muaviye, olsun bakalım dedi ve haznedara beş yüz bin dinarı hazineден alıp buraya getirmesini söyledi. O zamanlarda paralar gümüşten olup, keselere konurdu ve bu keseler ağır olurlardı. Hamallar paraları getirmeye başladılar, keseleri üst üste koydular, koydular, koydular... Odanın tavanına kadar ulaştı. "Bu beş yüz bin dinar. Bu işi yapmaya hazır mısınız değil misiniz?" dediler. Semere bu

paralara bakıp büyük bir servet olduğunu görünce teklifi kabul etti. Ayetin Hz. Ali (a.s) hakkında indiğini söyledi ve bu söz tarih kitaplarında kaldı. Gerçi İslam dünyasındaki ulema bu saçma sözleri toplayıp atmışlardır ama yine de bunlardan bazı kırıntılar geriye kalmıştır. Bir grup insanın zihninde de etki bırakmıştır. Muaviye'nin propaganda şekli böyleydi. Bunlar, güç ve kudreti ele geçirmek için Muaviye'nin kullandığı yöntemlerdir. Geçelim bunları.

Gelelim hak akımın kullandığı yöntemlere. Bu batıl hücumlar karşısında hak akım da eli kolu bağlı oturmamıştır. Onların da bir takım yöntemleri vardı. Birincisi mukavemet ve kudretli hareket. Bazıları İmam Hasan Müçteba'nın savaşmaktan korktuğunu sanıyorlar. Ama İmam Hasan Müçteba (a.s) kesin kararlılıkla savaşa hareket etmişti ve Arap'ın cesur yiğitlerindendir. Ben bir kitapta, İmam Müçteba'nın oldukça fazla olan çeşitli olaylardaki yiğitliklerinin anlatıldığını gördüm. Ancak Müminlerin Emîri'nin savaşlarında savaş meydanlarına gidilmesi gereken yerlerde Hz. Ali'nin (a.s) kendisi İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in savaşmalarına engel oluyordu. Onların gidip kendilerini tehlikeye atmalarına izin vermiyordu. Bazı insanlar "Neden Muhammed b. Hanefiye'yi ileri gönderiyorsun? O da senin oğlun! Ama İmam Hasan ve İmam Hüseyin'i göndermiyorsun, diye sordular. Buyurdu ki: "Resul-u Ekrem'in neslinin kesilmesinden korkuyorum. Bunlar Hz. Peygamber'den geriye kalan tek kimselerdir ve ben Peygamber neslini korumak istiyorum." Savaş meydanlarında hissettiği tehlikelerden dolayı onları korumak istiyordu. Bu koruma duygusu onun İmam Hasan ve İmam Hüseyin'e olan özel sevgisinden kaynaklanmıyordu. Çünkü o diğer evlatlarını da seviyordu. Müminlerin Emîri'nin kendisi cengâver, meydan ehli, tehlikelere göğüs geren birisiydi. Tehlikelerden korkacak birisi değildi. Ancak bunlar Hz. Peygamber'in evlatlarıydılar

ve Müminlerin Emîri'nin içinden, onları tehlikeye atmak gelmiyordu. Onlar Müminlerin Emîri'nin savaşlarına katılmışlardır ancak bu sebepten dolayı fazla meydana gitmemişlerdir. Bundan dolayı o iki yüce insanın ismi -İmam Hasan ve İmam Hüseyin- o dönemin dilâverleri arasında sayılmamıştır. Lakin İmam Hasan (a.s) İran'la yapılan savaşa katılmış ve oldukça önemli olaylarda varlığını hissettirmiştir. Cemel ve Sıffin savaşlarında da olağanüstü önemli roller İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) omuzlarındaydı. Ben Sıffin ve Cemel olaylarında -özellikle bu iki olayda- İmam Hasan'ın (a.s) ismini, İmam Hüseyin'den daha çok gördüm. Yani o, meydanlarda ve olaylarda hatta İmam Hüseyin'den (a.s) daha fazla hazır bulunmuştur. O, cengâver, siyasetçi, tedbir ehli ve gücüyle dillere destan bir adamdı. İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) münazara ve tartışmaları o kadar güçlü ve sağlamdır ki insan okuduğunda tüyleri diken diken olur. Sulh olayı esnasında ve sonrasında bu yüce insandan öylesine kesin ve çarpıcı sözler nakledilmiştir ki, bazı durumlarda Emîrül-Müminin'in sözlerinden daha çarpıcı görünür. Ben düşmana karşı koymada Müminlerin Emîri'nin sözlerinde öylesine çarpıcılığı daha az gördüm. Bu durum belki de Müminlerin Emîri'nin öylesine aşâklık ve çirkin bir düşmanla yakından yüz yüze kalmamış olmasındandır. Dolayısıyla İmam Hasan'ın işinde hiçbir kusur yoktur. Kusur zamanın şartlarındadır. Yılmadan savunma için direnmek, hakkın yöntemlerinden birisidir. Mümkün olduğu yere kadar direnişi korumak. Bazı durumlarda yılmadan direniş yapmak, insanın zararıyla sonuçlanabilir. Dolayısıyla yöntemlerin seçiminde, yöntem ve manevra değişikliği, esaslı ve gerekli bir iştir.

İkincisi yöntem tebliğdir. Tebliğ işinin önemi hak düzeninde oldukça fazladır. Ancak söylediğimiz gibi hak akımın eli tebliğ işinde tamamen açık değildir. Her yoldan yararlanamaz.

Sadece hak ve gerçek olan şeyleri beyan etmelidir. İnsanların zihinlerinde hoşlarına giden bir takım şeyler mevcuttur. Batıl akımın o şeyleri halkın beğendiği şekilde beyan etmekten hiçbir korkusu yoktur. Ama hak akım, acı olsa bile gerçeği anlatır. Müminlerin Emîri bazen kendi yâranlarıyla yüz yüze kaldığında öylesine acı konuşur ki insan şaşırıyor. Hatta yöntemlerimizin aynı yöntemler olmasını isteyen bizler için bile bazı durumlar şaşkıncıdır. Muaviye hiçbir zaman bu işi yapmıyordu. Muaviye halka yağcılık yapıyordu. Muaviye, her ne pahasına olursa olsun halkın himayesini celbetmeye çalışıyordu. Ali b. Ebu Talib, bu işi yapmıyordu. Bilmediğinden değil, takvaya ve kurallara aykırı olduğundan yapmıyordu. Ali b. Ebu Talib'in kendisi şöyle buyuruyor:

“Eğer takva meselesi olmasaydı, Arab'ın en dâhisi olur-
dum.”⁽¹⁾

Eğer takva meselesi olmasaydı, değerleri gözetmek olmasaydı ben bu işlerde Muaviye'den daha akıllıydım. Gerçekten de böyleydi. Ali'nin aslı, Hz. Peygamber'le olan yakın geçmişi, büyük iftiharları, o ulu zihin ve ruhu göz önüne alındığında tabi ki Muaviye'den daha becerikli, daha bilgili ve daha akıllıdır. Ancak hak buna izin vermez.

Bir diğer yöntem manevi değerlere bağlılık ve değerlerin korunmasında ısrarcı olmaktır. Bu, hak üzere kurulu bir sistemde çok önemlidir. Onların yönteminde, her ne pahasına olursa olsun değerleri korumak esastır. Eğer mektebin bekası tehlikeye girerse geri çekilme taktiğine başvurma son yöntemdir. Buna da dikkat edin. Eğer hak; direnmenin, mektebin aslının tehlikeye düşmesine sebep olacağını görürse geri çekilir ve bundan da utanıp sıkılmaz.

1- *el-Kâfi*, c. 8, s. 24: لولا التقي لكننت أدهى العرب

İmam Hasan (a.s) buyurdu ki:

“Ölüm, utancı kabullenmekten daha iyidir ama utancı kabullenmek ise ateşe girmekten daha iyidir.”⁽¹⁾

Benim eğer utancı kabul etmem gerekirse kabul ederim ama cehennem ateşine girmem. Bazı durumlar vardır ki insanlar bir işi yapmaktan ar duyarlar ama ilahî azabı ve ilahî gazabı kendilerine cezbetmeye hazırdırlar. Ar nedir? Aslolan Allah rızasını kazanmaktır. Aslolan vazifenin gereğini yerine getirmektir. Eğer vazifenin gereği bir sözden, bir çizgiden veya bir konumdan geri çekilmek bile olsa bu yapılmalıdır. Allah ne isterse, Allah neden razı olursa onu yapmak lazımdır. Bakınız bu, İmamlar'ın hayatında bir kuraldır. İmam Hasan'ın hayatında da böyledir. İmam Hasan (a.s) sulha kadar sürekli olarak asker gönderiyor, savaşa davet ediyor, güç birlikleri topluyor, mektup yazıyor ve mükemmel bir savaş için gerekli olan bütün işleri yerine getiriyordu. Ama oluşan şartlar ve zorunlulukların sulhu gerektirdiğini görünce, sulhu kabul etti. Hatta yakın dostları ona yüz çevirdiler. ...O zaman İmam Hasan sulhu kabul ettikten sonra birçokları sevinmişlerdi. Kalplerinin derinliklerinde savaştan rahatsızlık duyuyorlardı. Ama gerçekte kalplerinin derinliklerinde sevinç duyan kimseleler dönüp İmam Hasan'ı kınadılar. “Efendim, neden sözünden döndün?” Dediler. Hatta en yakınlar, isimlerini getirmek istemediğim büyükler, parlak çehreye sahip sahabeler, onlar gelip İmam Hasan'a hakaret edici tabirler kullandılar. Ama o yüce insan, mektebi korumak için geri çekildi.

Bir sonraki mesele, hak akımın yenilgisinin tahlilidir. İmam Hasan'ın (a.s) yenilgisinin asıl sebebi, halkın genelindeki ba-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 75, s. 128:

المَوْتُ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْعَارِ وَالْعَارُ خَيْرٌ مِنْ دُخُولِ النَّارِ.

siretin zayıflığıydı. Elbette imanın maddi hedeflerle karışması da sebepler arasındaydı.

O dönemdeki halkın genelinde bir basiretsizlik ve maddi hedeflerle iç içe girmiş zayıf bir iman vardı. Onlar için maddiyat asıl olmuştu. İmam Hasan'ın sulh olayından yaklaşık olarak on, on beş yıl önce değerler azar azar sarsılmıştı. Ayrımcılık ve benzeri sorunlar meydana gelmişti. Bütün bunlar, İmam Hasan'ın direnişi devam ettirememesine sebep oldu.

Bu olayda başarıya ulaşan İmam Hasan ve yâranlarını tutuklayıp hapse atmak ya da öldürmek yerine, görünüşte ihtiramlarını korudular. Onunla görüşme yaptılar ve fazlasıyla saygı gösterdiler. Muaviye ve yandaşlarının hedefi; şahsı koruyup, şahsiyeti ayaklar altına almaktı. Bu onların yöntemiydi. Propagandalarında bunu vazgeçilmez bir kural olarak benimsemişlerdi.

Peki, mağlup grup, fatih grup karşısında ne yaptı? Onlar stratejilerini, bu oldukça fitne dolu, puslu, tehlikeli ve zehirli ortamda sağlıklı bir İslami akım oluşturarak, İslam'ın doğru yorumunu bu akım kalıbında korumak olarak belirlediler. Mevcut şartlarda toplumun tamamını doğru İslami tefekkür çatısı altına alamıyorsak, öyleyse gevşek ve yok olmaya yüz tutan bir akım yerine -ki o umumi akımdır- derin ve asil bir akım oluşturmalıyız. Azınlığı kapsayan ama kontrol altında olan bu akım, İslam'ın doğru yorumunun korunmasının garantisiydi. Bu işi İmam Hasan yerine getirdi. Sınırlı bir akım meydana getirdi ya da en iyisi düzenledi diyelim. Bu akım, o yâran ve Ehlibeyt sahabeti akımıdır. Teşeyyü akımı buydu. Bunlar İslam tarihindeki karanlık ve boğucu devrelere rağmen varlıklarını sürdürdüler ve hakiki İslam'ın bekasını korudular. Eğer bunlar olmasaydı her şey tamamen başka bir türlü olurdu. Gerçek İslam'ı anlatan Ehlibeyt dünya görüşünün tecellisi olan imamet akımını bu topluluk ayakta tuttu.

Bu hesaplı çalışma neticesinde; galip, fatih ve zorba grup, mahkûm ve yenilmiş gruba dönüştü. Mağlup ve zayıf sayılan grup ise İslam dünyasının hafızasında hâkim ve fatih grup olarak kaldı. Bugün baktığınızda İslam dünyasında mevcut olan zihniyetin az çok İmam Hasan Müçteba'nın ve Müminlerin Emîri'nin savundukları zihniyet olduğunu görürsünüz. Muaviye, ondan sonra Yezid, ondan sonra da Abdülmelik, Mervan ve Benî Ümeyye halifelerinin yaymaya çalıştıkları zihniyet kalıcı olmamıştır. Onların yöntemine bir isim vermek istersek Nasibi dememiz gerekir. Nasibiler, bugün İslam dünyasında varlıklarını sürdürememiş İslam fırkalarından birisidir. Nasibi, Peygamber ailesine küfreden ve onların İslam'ını kabul etmeyen kimselere denir. Muaviye ve yandaşlarının oluşturmaya çalıştığı akım buydu. Eğer Muaviye gerçekten başarıya ulaşıyorsa, bugün İslam dünyasına o akımın hâkim olması gerekirdi. Oysaki bugün Müminlerin Emîri'nin ve İmam Hasan'ın fikrî akımı İslam dünyasına hâkimdir. Gerçi bazı füruat ve bir kısım ikinci dereceden inançlarda İmamlar'ın görüşü aynen kabul görmemiştir. Ama genel akım budur. Dolayısıyla İmam Hasan ve onun akımı galip olan akım oldu. Bu, İmam Hasan'ın sulh olayının İslam tarihinin tamamına etkileri açısından bir özeti idi. (22.4.1989)

6. BÖLÜM

İMAM HÜSEYİN (A.S)

Allah-u Teâlâ, İslam'ı tehdit edecek olan bütün tehlikelere karşı nasıl önlem alınacağını, bu tehlike meydana gelmeden önce veya meydana gelmesinin başlangıcında açıklamıştır. Aynı sağlıklı bir bedende olan savunma sistemleri gibi, İslam'da da bu tedbirler mevcuttur. Yüce Allah savunma sistemini o bedenine kendisine yerleştirmiştir. Ya da mühendis ve onu yapanların tamir, araç gereçlerini ona yerleştirdiği sağlam bir araç gibidir. İslam bir varlıktır ve bütün varlıklar gibi onu da bazı tehlikeler tehdit eder. Bu yüzden bu tehlikelere karşı koyacak araç gereçlere ihtiyaç duyar. Yüce Allah, bu vesileleri İslam'ın kendisinde yerleştirmiştir. Peki, o tehlikeler nelerdir? İslam'ı biri "harcî düşmanlar" diğeri ise "dâhilî izmihlal"⁽¹⁾ olmak üzere iki tehlike tehdit etmektedir.

Harcî düşmanlar, sınırlar dışından çeşitli silahlarla saldırıp, bir sistemin düşünsel yapısını ve varlığını yok etmeyi hedef alan kimselerdir. Dışardan olmasının anlamı nedir? Harcî düşmandan maksat, mevcut düzeni kabul etmeyenlerdir; ister ülke dışından olsun ve isterse ülke içinden fark etmez. Maksat, mevcut düzene düşman olup, onunla muhalefet edenlerdir. Sistemi kabul etmeyenler gerçekte onun dışında

1- İzmihlal: Yok olmak, mahvolmak.

ve ona yabancıdırlar. Bunlar o sistemi yıkıp yok etmek için çaba gösterirler. Kılıçla, ateşli silahlarla, en modern maddi silahlarla, propagandayla, parayla ve ellerinde olan her şeyle savaşırlar. Bu, bir çeşit düşmandır.

İkinci düşman ve afet, dâhilî izmihlaldir. Bu düşman, sistemin derinliklerindedir ve yabancı değil, bizden birileridir. Bir sistemde, o sistemi kabul edenler; yorulmaları, doğru yolu anlamadaki hataları, nefsanî duygulara yenilmeleri, maddiyata dalmaları gibi sebeplerle ansızın bozulmaya yüz tutabilirler. İkinci düşmanın tehlikesi, birincisinden daha fazladır.

Bu iki çeşit düşman -haricî ve dâhilî afet- her nizam, her teşkilat ve her varlık için söz konusudur. İslam, her iki afetle de mücadele edebilmek için ilaç belirlemiş ve cihadı vacip kılmıştır. Cihad, haricî düşmanlara özel değildir. Kur'ân'da "Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla cihad et."⁽¹⁾ denir. Münafıklar kendilerini nizamın derinliklerine yerleştirirler. Bütün bunlarla cihad etmek gerekir. Cihad, itikatsızlık ve nizama düşmanlığı yüzünden, nizama saldırıda bulunan kimselelere karşı koymak içindir. Aynı şekilde İslam, içsel parçalanmaların önünü alabilmek için dünyanın hakikatini aydınlığa kavuşturan değerli ahlaki öğretilerle donanmıştır.

"Bilin ki dünya hayatı oyun, eğlence, süs, kendi aranızda birbirinize karşı övünme ve mal ile evladı çoğaltmaktan ibarettir."⁽²⁾

Dünyanın süsleri, manzaraları ve lezzetleri, gerçi sizin için gereklidir ve onlardan yararlanmaya mecbursunuz; ama sa-

1- Tövbe Suresi, 73. Ayet: جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ

2- Hadid suresi, 20. Ayet:

اعلموا أنّما الحياة الدنيا لعبٌ ولهوٌ وزينةٌ وتفاخرٌ بينكم وتكاثرٌ فى الأموال والأولاد.

kın gerçek hedefleri unutarak onları hedef hâline getirip gözü kapalı onların peşine gitmeye kalkışmayın, aksi takdirde dininize zarar verir.

Müminlerin Emîri Ali (a.s) savaş meydanlarının aslanıdır. Konuştuğunda insan sözlerinin yarısından fazlasının cihad, savaş, cengâverlik ve kahramanlık hakkında olmasını bekler. Ama *Nehcü'l-Belâğ'a*'nın rivayet ve hutbelerine baktığımızda İmam'ın söz ve tavsiyelerinin genelinin zühd, takva, ahlak, dünyanın nefy ve tahkiri, manevi ve yüce insani değerlerin kıymetli sayılması hakkında olduğunu görürüz.

İmam Hüseyin (a.s) olayı bu iki bölümün birleşmesidir. Yani hem düşmanla ve hem de nefisle cihadın en yüksek derecede tecelli ettiği yer Aşura olayıydı. Yüce Allah bu olayın meydana geleceğini biliyordu. Üst düzey bir örnek sunmak gerekir ve bu üst düzey örnek, model olmalıdır. Bir ülkede herhangi bir daldaki kahramanların örnek olması gibi. Kahraman olan kişi, o daldaki diğer insanlar için teşvik edici olur. Elbette bu, zihinde canlandırma yapmak için verilmiş küçük bir örnektir. Aşura olayı iki cephede birden mücadele vermiş muazzam bir harekettir. Hem haricî ve hem de kokuşmuş hilafet düzeniyle, bu sisteme yaslanmış güç sahibi dünya perest dâhilî düşmanla savaşmıştır. Hz. Peygamber'in insanların kurtuluşu için istihdam ettiği bu gücü onlar, İslam'ın ve Hz. Peygamber'in belirlediği yönün tersine hareket ettirmek için kullanmak istiyorlardı. Dâhilî cephe de o günlerde toplumun geneli o deruni fesada doğru hareket etmişti.

İkinci nokta benim nazarımda daha önemlidir. Bir zaman dilimi geçmiş, işin başlarındaki zor dönemler geride bırakılmış, ganimetler elde edilmiş ve ülke sınırları genişlemişti. Etraftaki haricî düşmanlar etkisiz hale getirilmişlerdi. Ülke içinde oldukça fazla ganimet akış halindeydi. Önceden zengin ol-

mayan bir grup zenginleşerek eşraf tabakasına dâhil olmuştu. İslam'ın eşraf tabakanın kökünü kazımasından sonra, İslam dünyasında yeni bir eşraf tabaka meydana geldi. İslam adına bazı unsurlar, İslami makam ve unvanlarla -falan sahabenin oğlu, Hz. Peygamber'in falanca yâranının oğlu, Hz. Peygamber'in falanca akrabasının oğlu...- kendilerine yakışmayan işlere giriştiler. Bunlardan bazılarının isimleri tarihte kaydolmuştur. Bazıları çıkıp kızlarının mihriyesi olarak Peygamber-i Ekrem, Müminlerin Emîri ve sadr-ı İslam Müslümanlarının belirlediği miktar olan dört yüz seksen dirhem yerine bir milyon dinar veya bir milyon miskal halis altın gibi miktarlar belirlediler! Bunlar kimlerdiler? Büyük sahabelerin oğulları... Örneğin Mus'ab b. Zübeyr ve benzerleri. (26.1.1993)

Olaylar Hz. Peygamber'in vefatından on yıldan daha kısa bir süre geçtikten sonra başladı. Başlangıçta İslam'a girmede öncelikli olanlar -sahabe, yaren ve Hz. Peygamber'in savaşlarına katılan kimseler gibi- imtiyaz ve ayrıcalıklara sahip oldular. Beytülmalden daha fazla pay almak bu ayrıcalıklardan biriydi. Onların başkalarıyla eşit sayılmasının doğru olmadığı ve onların başkalarıyla bir sayılamayacağı yönünde bir fikrî yapı oluşturulmuştu! Bu birinci tuğlaydı. İnhirafa⁽¹⁾ sebebiyet veren hareketler böyle küçük noktalardan başlar ve sonra her adım bir sonraki adımı daha da hızlandırır. İnhiraf tam bu noktadan başladı, ta Osman'ın hilafetinin ortalarına kadar ulaştı. Üçüncü halifenin döneminde Hz. Peygamber'in seçkin sahabeleri, kendi zamanlarının en büyük sermayedarlarından sayılıyorlardı artık! Dikkat ediyor musunuz? Her biri Bedir'de, Huneyn'de ve Uhud'da iftiharla dolu işler yapmış olan şu yüce makamlı sahabeler -Talha, Zübeyr, Sa'd b. Ebi Vakkas- ve diğerleri İslam sermayedarlarının listesinde baş

1- İnhiraf: Sapma, yoldan çıkma, eğilme, bükülme. (Çevirenin notu).

tarafıta yer aldılar. Onlardan biri öldüğünde kalan altınlarını mirasçılarında arasında paylaşdırmak istediler. Önce külçe şekline getirdiler. Sonra baltayla kırıp parçalamaya kararı aldılar. Odun gibi küçük parçalara kırarak taksim ettiler. Normalde altını gramla ölçerler ama bakın ne kadar altın vardı ki baltayla kırıyorlar! Bunlar tarihte kaydolmuştur ve sadece Şia kitaplarında yazıldığını söyleyebileceğimiz bir melese değıldir! Birçok tarihçi bu hakikatleri kayıt altına alabilmek için çaba sarf etmişlerdir. Onlardan geriye kalan dirhem ve dinarların miktarı efsane gibidir. (9.6.1996)

Düzenin içerden kokuşmasının anlamı budur. Yani toplumda bazı insanlar çıkar, kendi helak edici ve bulaşıcı hastalıklarını -dünyaperestlik ve şehvetperestlik gibi- aynen topluma bulaştırırlar. Böyle bir durumda, Yezid b. Muaviye'nin düzeniyle muhalefet etme yüreğini, cüretini ya da sabrını kim gösterebilirdi? Böyle bir şey gerçekleşebilir miydi? Kim Yezid'in o günkü zalim ve kokuşmuş düzeniyle mücadele etme fikrinde olabilirdi? Böylesi bir zeminde muazzam Hüseyini kıyam meydana geldi. Bu kıyam hem düşmanla hem de Müslümanlar arasında yaygınlaşmaya başlayan bozulma ve rahat peşinde koşma arzularıyla mücadele etti. İşte bu önemlidir. (26.1.1993)

İmam Hüseyin'in Kıyamının Hedefi

Eğer bu hadiseye dakik olarak bakarsak, İmam Hüseyin'in Medine'den yola koyulup Mekke'ye geldiği günden, Kerbelâ'da şirin şehadet şerbetini içtiği güne kadar süren birkaç aylık hareketinde belki de yüzden fazla ders çıkarmak mümkün olabilir. Binlerce ders demek istemedim ama binlerce ders olduğunu söylemek de mümkündür. O yüce insanın her işaretinin bir ders olduğunu söylemek de mümkündür.

Yüzden fazla ders çıkarmak mümkündür dedik. Bu sözden maksadımız, bu kıyamı mercek altında incelediğimizde ondan her biri bir ümmet, bir tarih ve bir ülke için, kendini terbiye etme, toplumun idaresi ve Allah'a yaklaşmak için birer ders olan yüz ana başlık elde etmenin mümkün olduğudur. Bundan dolayı Hüseyin b. Ali (a.s) bu âlemin mukaddes insanları arasında bir güneş gibi parlamaktadır. Enbiya, evliya, imamlar, şüheda ve salihleri göz önünde bulundurun. Ay ve yıldızlar gibi olan o insanlar arasında bu yüce insan bir güneş gibi parlamaktadır. İşaret edilen o yüz ders bir kenara dursun, İmam Hüseyin'in kıyamında asli bir ders mevcuttur ki ben onu sizlere arz etmeye çalışacağım. Diğerlerinin hepsi dipnotta kalır, bu asıl ise metnin kendisidir. İmam Hüseyin (a.s) neden kıyam etti? Bu, derstir! İmam Hüseyin'e (a.s) "Siz Medine ve Mekke'de muhteremsiniz, Yemen'de de onca Şiî'niz var. Bir köşeye gidin ki Yezid'le işiniz olmasın. Onun da sizinle işi olmasın. Bunca mürit, bunca Şiî... Hayatınızı yaşayın, tebliğ yapın! Neden kıyam ediyorsunuz?" dediler. Sorun nedir? Bu, o asli sorudur. Bu, o asli derstir. Kimsenin bu konuyu daha önce söylemediğini iddia etmiyoruz. Bu konuda çok çalışılmış ve birçok sözler söylenmiştir. Şimdi arz edeceğimiz konu, kendi nazarımıza göre bu olayla ilgili olarak yeni bir çıkarım ve görüştür. İsterseniz şöyle deyin: İmam, Yezid'in kokuşmuş hükümetini yıkıp kendisi bir hükümet teşkil etmek istedi. Bu, İmam Hüseyin'in kıyamının hedefidir. Bu sözün yanlış olduğunu kabul etmiyoruz ama yarı doğrudur. Eğer bu sözden maksat İmam Hüseyin'in (a.s) asli hedefinin hükümet kurmak olduğu ve bunu kuramayacağını anladığı anda bu kıyamdan vazgeçeceğini belirtmekse, bu çıkarım yanlıştır. Eğer İmamın kastı hükümet kurmak olsaydı, bu işin mümkün olup olmadığını göreceği yere kadar ilerlerdi. Bu işin gerçekleşme ihtimalinin olmadığını gördüğü yerde de geri dönmesi gerekirdi. Eğer hedef hükümet teşkil etmekse, insanın olabileceği yere

kadar gitmesi caizdir. Gitmenin mümkün olmadığı yerde geri dönmesi gerekir. Eğer İmam'ın kıyam sebebinin hak Alevi hükümetini teşkil etmek olduğunu söyleyen kimsenin maksadı bu ise, İmam'ın hareketlerinin toplamı bunu göstermediği için bu, doğru değildir.

Diğer taraftan şöyle söylenmektedir: Hayır efendim, hükümet de nedir? O, hükümet teşkil edemeyeceğini biliyordu. Aslında öldürülmek ve şehit olmak için gitti! Bu sözler de bir süre yaygın bir şekilde dillerde dolaştı. Bazı insanlar güzel şairse tabirlerle bunu beyan ediyorlardı. Hatta ben, bizim büyük âlimlerimizden bazılarının da bu sözleri buyurdıklarını gördüm. İmam Hüseyin'in (a.s) aslında şehit olmak için kıyam ettiği şeklinde söylenen sözler yeni sözler değildir. Dedi ki: Kalmakla bir şey yapılamıyor bari gidip şehit olarak bir iş yapmış olalım! Git kendini ölüme teslim et şeklinde bir sözü biz İslami belge ve kaynaklarda görmedik. Bizim Şer'i mukaddeste tanıdığımız, hadislerde ve Kur'an ayetlerinde gördüğümüz şehadetin manası, insanın vacip ya da tercih edilebilir olan bir mukaddes hedefin ardınca gitmesi ve bu uğurda ölümü göze almasıdır. Bu, o sahih İslami şehadettir. Ama insanın sadece gidip öldürülmek için yola koyulması ya da "benim kanım zalimin ayağını kaydırsın ve onu yerle bir etsin" gibi şairane sözler, o muazzam hareketle ilgisi bulunmayan sözlerdir. Bu sözlerde de hakikatin bir kısmı mevcuttur. Ama onun hedefi bu da değildir. Dolayısıyla özet olarak ne İmam'ın hükümet teşkil etmek için ve hedefinin hükümet kurmak olduğunu ve ne de şehit olmak için kıyam ettiğini söyleyebiliriz. Başka bir şeydi. Bana öyle görünüyor ki İmam'ın hedefinin "hükümet" ya da "şehadet" olduğunu söyleyen kimseler, hedef ve neticeyi birbirine karıştırmışlardır. Bunlar hedef değildi. İmam Hüseyin'in başka bir hedefi vardı. Ancak o hedefe ulaşmak, belli bir hareketi gerektiriyor-

du ki bu hareket, ya hükümet ya da şehadetle sonuçlanacaktı. Elbette İmam her ikisi için de hazırlıklıydı. Hem hükümetin hazırlıklarını yaptı ve yapıyordu; hem de şehadet hazırlıkları yaptı ve yapıyordu. O kendi nefesine hem hükümeti hem de şehadeti kabullendirmişti. Hangisi de gerçekleşse doğrudu ve sakıncası yoktu. Ama hiç birisi hedef değildi. Hedef başka bir şeydi.

Hedef neydi? Öncelikle o hedefi bir cümlede özetle arz edeceğim. Sonra açıklama yapacağım. İmam Hüseyin'in hedefini beyan etmek istiyorsak, bu büyük insanın hedefinin dinin vaciplerinden muazzam bir vacibi yerine getirmekten ibaret olduğunu söylememiz gerekir. O vacip öyle bir vacipti ki, İmam Hüseyin'den önce Hz. Peygamber'in kendisi bile onu yerine getirmemişti. Ne Hz. Peygamber bu vacibi yerine getirmişti, ne Müminlerin Emîri ve ne de Hasan Müçteba. İslam'ın genel fikrî, ahlaki ve ilmî nizamında önemli yeri olan bir vacipti. Bu vacip çok önemli ve oldukça esasi olmakla beraber, İmam Hüseyin zamanına kadar bu vacibe amel edilmemişti. Neden amel edilmediğini arz edeceğim. İmam Hüseyin'in bütün tarihe ders olması için bu vacibe amel etmesi gerekiyordu. Bu ders aynı Hz. Peygamber'in hükümet teşkil etmesi gibidir. O, Hükümet teşkil etmekle bütün İslam tarihine hükümet kurmanın gerekliliğini bir miras olarak bıraktı. Hz. Peygamber Allah yolunda cihat ederek, Müslümanlara ve bütün insanlığa sonsuza kadar kalacak bir ders öğretti. Müslümanlara ve tarihe uygulamalı bir ders olması için bu vacibin İmam Hüseyin tarafından yerine getirilmesi gerekiyordu.

Acaba bu işi neden İmam Hüseyin'in yapması gerekiyor? Çünkü bu vacibi yerine getirmek için gerekli olan ortam İmam Hüseyin (a.s) zamanında meydana geldi. Eğer bu ortam İmam Hüseyin zamanında değil de örneğin İmam Ali Naki zamanında meydana gelseydi, İslam tarihinin o yüce

olayı ve büyük kurbanı İmam Ali Naki olacaktır. Eğer İmam Hasan Müçteba zamanında veya İmam Sadık (a.s) zamanında meydana gelseydi, o büyükler bu vacibe amel ederlerdi. İmam Hüseyin'in (a.s) zamanından önce ve İmam Hüseyin'den (a.s) sonra da gaybet dönemine kadar İmamlar'ın hazır buldukları zaman boyunca bu şartlar oluşmadı.

Öyleyse hedef, şu anda ne olduğunu açıklayacağım bu vacibin yerine getirilmesinden ibaretti. Bu vacibin yerine getirilmesi iki neticeden birine neden olacaktır. Netice ya kudrete ve hükümete ulaşmak olacaktır ki İmam Hüseyin (a.s) buna hazırды. Eğer İmam kudreti ele geçirseydi onu sınıksız tutardı ve toplumu Hz. Peygamber ve Müminlerin Emîri'nin zamanındaki gibi idare ederdi. Ya da bu vacibin uygulanması neticesinde hükümeti ele geçirmeyecek ve şehadete ulaşacaktı. Bunun için de İmam Hüseyin (a.s) hazırды. Allah İmam Hüseyin ve diğer imamları bu görevin yapılmasından dolayı şehadetle sonuçlanacak vakalara tahammül edecek şekilde yaratmıştı. Elbette Kerbela musibetlerinin öyküsü, muazzam bir öyküdür. Şimdi bu olayı kısaca açıklayacağım.

Peygamber-i Ekrem ve diğer peygamberler kendileriyle birlikte bir ahkâm mecmuası getirirler. Hz. Peygamber'in getirdiği bu ahkâmın bazıları ferdidir ve insanların kendilerini ıslah etmeleri içindir. Bazıları ise içtimaidir ve insanın dünyasını abat ve idare etmek, insanın toplumsal hayatını diriltmek içindir. İslami düzen bu hükümler topluluğundan oluşur. İslam, Peygamber-i Ekrem'in mukaddes kalbine nazil oldu. Hz. Peygamber'e nazil olan bu din; namaz, oruç, zekât, infak, hac, aile ahkâmı, şahsi ilişkiler, cihad-ı fi sebilillah, hükümet teşkili, İslam iktisadı, hâkim ve halk ilişkileri ve halkın hükümete karşı olan vazifeleri gibi birçok konuyu kapsamaktadır. İslam, Resulullah vasıtasıyla bunların tamamını insanlığa sundu.

“Ey insanlar! Vallahi sizleri cennete yaklaştıracak ve ateşten uzaklaştıracak benim desturlarımdan başka şey yoktur.”⁽¹⁾

Peygamber-i Ekrem, insanı ve insan camiasını saadete ulaştıracak olan her şeyi beyan etti. Sadece beyan etmekle kalmayıp onları uygulamaya da geçirdi. Hz. Peygamber zamanında İslam; hükümet, toplumsal yapı, ekonomi, cihad ve zekât gibi alanlarda uygulamaya geçirildi. İslami bir ülke ve nizam oluşturuldu. Bu nizamın mühendisi ve bu trenin sürücüsü Nebiyy-i Ekrem ve onun yerine geçen kimsedir. Hat ise açıktır ve bellidir. İslam camiası ve İslami fertler bu hattın, bu hat üzerinden, bu yönde ve bu yoldan hareket etmelidirler. Eğer böylesi bir hareket gerçekleşirse o zaman insanlar kemale ulaşır. Bu durumda melek gibi salih insanlar yetişir ve halka yapılan zulmün kökü kazınır. Kötülük, fesat, fakirlik ve cehalet yok olur. İnsanlık tam mutluluğa ulaşır ve Allah'ın kâmil kulu olur. İslam bu nizamı Nebiyy-i Ekrem aracılığıyla getirerek o günkü toplumda uygulamaya koydu. Nerede? İsmi Medine olan bir köşede ve sonra da Mekke'ye ve birkaç diğer şehre yaydı. Burada geriye şu soru kalıyor: Peygamber-i Ekrem'in bu hat üzerinde harekete geçirdiği bu treni, eğer bir el ya da bir olay gelip de kendi rayından çıkarırsa, o durumda vazife nedir? Eğer İslam toplumu İslam'ın tamamını bozulma tehlikesiyle karşı karşıya getirecek hadde sapmaya yüz tutarsa, bu durumda vazife nedir?

Sapma iki çeşittir. Bazen halk bozulur, ama İslam hükümlerinde bozulma olmaz. Çoğu zaman bozulmalar bu şekilde oluşur. Lakin bazen halk bozulduğunda hükümetler de

1- *el-Kâfi*, c. 2, s. 74:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ وَاللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ.

bozular. Ulema ve dinin temsilcileri de bozular. Bozulmuş insanlardan kesinlikle sahih bir din sadır olmaz. Kur'an'ı ve hakikatleri tahrif ederler. İyileri kötü, kötülerini iyi, münkeri maruf, marufu münker gösterirler. İslam'ın hareket yönünü tam tersine çevirmeye çalışırlar. Eğer İslam camia ve nizamı böyle bir şeyle yüz yüze kalırsa, vazife nedir? Elbette vazifenin ne olduğunu Hz. Peygamber buyurmuştu, Kur'an'da şöyle buyuruyor:

“Sizlerden her kim dininden dönerse, Allah daha sonra bir kavim getirecek ki Allah onları sever ve onlar da Allah'ı severler.”⁽¹⁾

Bu mealde birçok ayetler, hadisler ve İmam Hüseyin'in ağzından nakledeceğim bu hadis mevcuttur. İmam Hüseyin (a.s) halka bu hadisi Hz. Peygamber'den nakletmiştir. Hz. Peygamber buyurmuştu ama Hz. Peygamber'in kendisi bu ilahî hükme amel edebilir miydi? Hayır, bu ilahî hüküm toplum saptığı zaman uygulanabilir olacaktır. Toplum saptığında bir şeyler yapmak gereklidir. Burada Allah'ın bir hükmü vardır. İslam'ın aslının tehlikeye düşeceği bir hadde sapmanın meydana geldiği toplumlar için Allah bir vazife belirlemiştir. Allah hiçbir olayda insanı vazifesiz bırakmamıştır. Hz. Peygamber bu vazifeyi beyan etmiştir. Kur'an ve hadisler bu vazifeyi beyan etmişlerdir ama Hz. Peygamber bu vazifeyi yerine getiremezdi. Bunu neden yapamazdı? Çünkü bu vazifeyi toplum saptığı zaman yerine getirmek gerekir. Hz. Peygamber ve Müminlerin Emîri zamanında toplumda bu hadde bir sapma yoktu. İmam Hasan zamanında hükümetin reisi olan Muaviye, her ne kadar birçok sapma nişanelerini meydana getirmiş de olsa, sapma İslam'ın tamamını tehli-

1-Maide Suresi, 54. Ayet: مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ

keye atacak düzeyde değildi. Şayet bir dönemde böylesi bir durumun ileri geldiği de söylenebilir ama o zamanda da bu işin yapılması için gerekli şartlar oluşmamıştı. Hükümet, toplumun iradesine tabidir. Eğer toplum, tedricen raydan çıkar, kokuşur, fasit olur, Allah'ın hükmü değişirse ve biz bozulma karşısında hükümeti yeniden doğru yöne çevirecek hükümlere sahip olmazsak, bu hükümetin varlığının bir değeri olmaz. Yoldan sapmış toplumun tekrar rayına oturtulmasıyla ilgili olan İslami hükmün önemi, hükümet kurmanın gerekliliğiyle ilgi hükmünün kendisinden daha az önemli değildir. Şayet öneminin cihattan, iyiliği emredip kötülükten alıkoymaktan ve hatta hac gibi önemli ibadetlerden daha fazla olduğu söylenebilir. Neden? Bu hüküm aslında ölmeye yüz tutuktan, ya da öldükten ya da yok olduktan sonra İslam'ın dirilişinin garantisidir.

Acaba, bu hükmü kim uygulamaya geçirmelidir? Kim bu vazifeyi yerine getirmelidir? O sapmanın gerçekleştiği zamanda bulunan Hz. Peygamber'in halifelerinden biri bu işi üstlenmelidir. Elbette ortamın münasip olması şartıyla, çünkü yüce Allah faydası olmayan bir şeyi vazife olarak tayin etmez. Eğer ortam uygun olmazsa, her ne yaparsa yapsın faydası olmaz ve tesir de bırakmaz. Ortamın uygun olması gerekir. İnsan yaptığı bu işin netice vereceğini bilmelidir. Yani mesaj halka duyurulabilecek, halk anlayacak ve hatasına devam etmeyecektir. Bu, bir kişinin yerine getirmesi gereken vazifeydi. İmam Hüseyin (a.s) zamanında hem o sapma meydana geldi hem de bu vazifeye amel etme fırsatı doğdu. Öyleyse İmam Hüseyin (a.s) kıyam etmeliydi, zira Muaviye'den sonra İslam'a görünürde dahi uymayan birisinin iş başına gelmesiyle İslam'da ciddi bir sapma meydana gelmişti. Bu şahıs şarap içme, cinsel ahlaksızlık ve benzeri haramları açıkça yapıyordu. Kur'an'ın aleyhine konuşuyordu. Alenen Kur'an'ın hi-

lafına ve dinin reddiyle ilgili şiirler okuyordu. Alenen İslam'a muhalefet ediyordu. Ancak makamı "Müslümanların reisi" olduğundan İslam ismini de atmıyordu. O, İslam'ın kural-larına amel eden ve İslam'a can yandıran birisi değildi. Tam tersine amelleriyle, içinden kokuşmuş su kaynayan ve bütün etrafı kirleten bir pınar gibi, onun varlığından kokuşmuş bir su kaynamakta ve bütün İslam toplumuna yayılmaktaydı. Bozuk yönetici böyledir işte. Yönetici toplumun doruk nok-tasında olduğundan, ondan kaynaklanan şeyler yayılarak bütün doruğu kaplar. Sıradan insanların her birinin kendine göre bir yeri vardır. Elbette daha yüksekte yer alan kimsenin, toplumda mevki açısından daha yukarılarda bulunan kimse-lerin fesat ve zararları daha fazladır. Sıradan insanların bo-zulmaları kendilerini ve etraflarında bulunanları etkiler. Ama başta bulunan kimse bozulduğunda, onun bozulmuşluğu bütün topluma yayılır. Aynı şekilde eğer salih olursa, onun iyiliği bütün topluma yayılır. Muaviye'den sonra bu derecede bozuk birisi Müslümanların halifesi oldu. Hz. Peygamber'in halifesi! Bundan daha büyük bir sapma olabilir mi?

Ortam da hazırdır. Ortamın hazır olması ne anlama gelir? Ya-ni tehlike yok mu? Hayır, tehlike var. Kudretin tepesinde yer alan kimsenin, karşıt insanlar karşısında onlar için tehlike ya-ratmaması mümkün müdür? Savaş bu. Siz onu kudret tahtın-dan aşağı çekmek isterken, o oturup sizi mi seyredecek! Çok açıktır ki o da size darbe vuracaktır. Öyleyse tehlike var! Ortam münasipti dememizin anlamı, İslam toplumunun ortamının imamın mesajını o zamanda ve tarih boyunca yaşayan insan-ların kulağına ulaştırmaya uygun olduğudur. İmam Hüseyin eğer Muaviye zamanında kıyam etseydi, mesajı defnolurdu. Bunun sebebi, Muaviye zamanındaki hükümetin vaziyetidir. Siyasetler bir şekildeydi ki insanlar hak sözün hakkaniyetini duyamazlardı. Bunun için bu yüce insan on yıl Muaviye'nin

hilafeti zamanında imamdı ancak bir şey söylemedi. Bir iş, bir eylem, bir kıyam yapmadı. Çünkü o zamanın ortamı münasip değildi, yoksa İmam Hüseyin ve İmam Hasan'ın bu işin ehli olmamalarından değildi. İmam Hasan ve İmam Hüseyin hiç fark etmez. İmam Hüseyin'le İmam Seccad (a.s), İmam Ali Naki ve İmam Hasan Askerî arasında bir fark yoktur. Elbette bu yüce insan bu mücadeleleri yaptığında makamı bu mücadeleleri yapmayan kimselerden daha yücedir. Ama bunlar imamet makamı açısından birdirler. Bu yüce insanların hangisi için bu durum oluşsa aynı işi yaparlar ve bu makama ulaşırlar. Her hâlükârda, İmam Hüseyin (a.s) böylesi bir inhirafın karşısında yer almıştır. Öyleyse o vazifeyi yerine getirmelidir. Ortam da uygundur. Dolayısıyla artık hiçbir bahane mevcut değildir. Abdullah b. Cafer, Muhammed Hanefiye, Abdullah b. Abbas gibi insanlar, sıradan insanlar değildiler. Hepsi dinşinas, arif, âlim ve bir şeyler anlamış insanlardılar. İmam'a "Efendim! Tehlike var, gitmeyin." dediklerinde, vazifenin karşısında tehlike var olduğunda vazife kaldırılır demek istiyorlardı. Bunlar anlamıyorlardı ki bu vazife, tehlikenin varlığıyla kaldırılacak bir vazife değildir. Bu vazifenin her zaman tehlikesi vardır. Acaba mümkün müdür ki insan görüntü itibariyle öylesine kudrete sahip olan bir otorite aleyhinde kıyam etsin ve bu işin tehlikesi olmasın? Böyle bir şey olabilir mi? Bu vazifenin her zaman tehlikesi vardır.

... İmam Hüseyin (a.s) zamanında gerçekleşen işin küçük bir örneği de bizim imamımız (İmam Humeyni) zamanında gerçekleşmiştir. Ancak orada şehadetle ve burada hükümetle sonuçlandı. Bu aynıdır, hiç fark etmez. İmam Hüseyin'in hedefi bizim imamımızla birdi. Bu konu, İmam Hüseyin'in maarifinin esasıdır. Hüseyini maarif, Şiî maarifin büyük bir kısmını oluşturur. Bu, önemli bir esastır ve İslam'ın temellerinden birisini oluşturur.

Öyleyse hedef, İslam toplumunun sahih hatta geri döndürülmesinden ibarettir. Ne zaman? Yolun değiştiği, birilerinin cehalet, zulüm ve ihanetinin Müslümanları saptırdığı, zemin ve şartların da hazır olduğu zaman. Elbette tarihsel devrelerin muhtelif zamanları vardır. Bazen şartlar hazırdır, bazen de hazır değildir. İmam Hüseyin zamanında hazırdı. Bizim zamanımızda da hazır idi. İmam aynı işi yaptı. Hedef birdi. Ancak insan İslam toplumunu ve İslami nizamı gerçek yörüngeye geri döndürebilmek için hükümet ve batılın merkezi aleyhinde kıyam ettiğinde bazen başarılı olup hükümeti ele geçirir ve bazen de kıyam şahadetle sonuçlanır. Acaba bu durumda kıyam vacip değil midir? Tabi, şahadetle sonuçlanacak bile olsa vaciptir. Acaba şahadetle sonuçlanması hâlinde artık kıyamın bir faydası yok mudur? Hiç fark etmez. Bu kıyam, bu hareket, her iki durumda da faydalıdır. İster şahadetle sonuçlansın ister hükümetle, ancak her birinin kendisine özel faydaları vardır. Harekete geçip kıyam etmek gereklidir.

Bu, İmam Hüseyin'in yaptığı işti. Ancak İmam Hüseyin, bu işi gerçekleştiren ilk kimseydi. Ondan önce bu iş yapılmamıştı. Çünkü ondan önce Hz. Peygamber ve Müminlerin Emîri zamanında böylesi bir sapma meydana gelmemişti ya da bazı konularda sapma olmuştu ama ortam münasip olmamış ve kıyama gerektirmemişti. İmam Hüseyin zamanında her ikisi de mevcuttu. İmam Hüseyin hareketinde bu, olayın aslıdır. Öyleyse şöyle özetlememiz mümkün: İmam Hüseyin İslami nizam ve toplumun binasının yenilenmesi için kıyam etti ya da İslam toplumundaki büyük inhiraflar karşısında kıyam gerçekleştirdi diyebiliriz. Bu, kıyam marufu emretme ve münkerden nehyetme aracılığıyla. Elbette bu iş, bazen hükümetle ve bazen de şahadetle sonuçlanır. İmam Hüseyin her iki neticeye de hazırdı. Biz hangi delile dayanarak bu konuyu arz ediyoruz?

Bunu İmam Hüseyin'in (a.s) kendi sözlerinden anlamaktayız. Ben İmam Hüseyin'in sözleri arasında birkaç ibareyi seçtim. Elbette aynı manayı taşıyan sözler bundan fazladır. Önce Medine'de, Medine valisi Velid'in İmam'ı çağırıp "Muaviye dünyadan ayrıldı. Siz Yezid'e biat etmelisiniz." dediği gece İmam ona şöyle buyurdu:

Gidip düşünelim, bizim mi halife olmamız gerekiyor yoksa Yezid'in mi?(¹)

Mervan o gecenin sabahında İmam'ı Medine sokaklarında gördü, ona dedi ki: Eba Abdillah! Sen kendini ölüme teslim ediyorsun. Neden halifeye biat etmiyorsun? Gel biat et, kendini ölüme gönderme, kendini zahmete düşürme." İmam Hüseyin ona verdiği cevapta şöyle buyurdu:

Yezid gibi bir yönetici iş başına gelirse, İslam Yezid gibi bir hâkime müptela olursa, artık İslam'a veda etmek gerekir. (²)

Mesele, Yezid'in şahsı değildir; Yezid gibi olan herkes aynıdır. İmam şunu anlatmak ister: Şimdiye kadar her ne idiye tahammül edilebilir şeylerdi. Ama şu anda Yezid gibi birisinin hükümetiyle dinin aslı ve İslam nizamı yerle bir olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. İnhiraf tehlikesinin ciddi bir tehlike olduğuna dikkat çekmektedir. Mesele, İslam'ın aslının tehlikede olmasından ibarettir.

Hız. İmam Hüseyin'in hem Medine'den hem de Mekke'den ayrılmadan önce Muhammed b. Hanefiye ile sohbetleri vardır. Bana öyle geliyor ki bu vasiyet Mekke'den ayrılmak istediği zamana aittir. Zilhicce ayında Muhammed b. Hanefiye

1- وَنَنْظُرُ وَتَنْظُرُونَ أَيُّنَا أَحَقُّ بِالْبَيْعَةِ وَالْخِلَافَةِ.

2- *Biharul-Envar*, c. 44, s. 326:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ وَعَلَى الْإِسْلَامِ السَّلَامُ إِذْ قَدْ بُلِّغَتِ الْأُمَّةَ بِرَاعٍ مِثْلِ يَزِيدٍ.

de Mekke'ye gelmişti. İmam'la konuşmaları vardır. İmam, kardeşi Muhammed b. Hanefiye'ye vasiyet unvanıyla bir şey yazdı ve verdi. Vasiyette Allah'ın vahdaniyetine şahadet ettikten sonra şuraya ulaşır:

“Ben azgınlık, makam, fesat ve zulüm yapmak için Medine'den ayrılmadım.”⁽¹⁾

Yani birileri İmam Hüseyin de orada burada huruç eden kimse-ler gibi kudreti ele geçirmek, kendini göstermek, ayyaşlık, zulüm ve fesat için mücadele ve savaş meydanına varit olmuştur, kanısına varmasınlar. Bizim işimiz bu çeşitten bir iş değildir.

Ben ceddimin ümmetini ıslah etmek... için huruç ettim.⁽²⁾

Bu işin adı “ıslah”tır. İslah etmek istiyorum. Bu, İmam Hüseyin'den önce yerine getirilmemiş olan o vaciptir. Bu ıslah “huruç” yoluyla gerçekleşir. Huruç yani kıyam. İmam bu vasiyet-namede bunu zikretti. Yaklaşık olarak bu manayı açıklayıcı niteliktedir. Yani öncelikle kıyam etmek istiyoruz ve bu kıyam kesin olarak hükümete ulaşmak ya da kesin olarak gidip şehadete ulaşmak için değil, ıslah etmek içindir. Hayır, ıslah etmek istiyoruz. Elbette ıslah, küçük bir iş değildir. Bazen şartlar bir şekildedir ki insan hükümete ulaşır ve kendisi zamanın yönetimini ele geçirir. Bazen de bu işi gerçekleştiremez ve şehid olur. Her iki durumda da kıyam ıslah içindir. Sonra buyuruyor ki:

“Ben marufu emretmek, münkerden sakındırmak istiyorum. Ben ceddim Resullullah'ın siretine göre davranmak istiyorum.”⁽³⁾

1- أَنى لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَلَا مُفْسِدًا وَلَا ظَالِمًا.

2- وَإِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلْبِ الْإِصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِّي.

3- *Biharul-Envar*, c. 44, s. 329:

أُرِيدُ أَنْ أَمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَسِيرَ بِسِيرَةِ جَدِّي.

Bu ıslah, marufu emretme ve münkerden sakındırmanın bir örneğidir. Bu da başka bir açıklama.

İmam, Mekke'de birisi Basra'nın ve diğeri Kufe'nin ileri gelenlerine olmak üzere iki tana mektup yazmıştır. İmam, Basra reislerine yazdığı mektupta şöyle buyurmuştur:

Ben bidatleri ortadan kaldırmak ve sünneti ihya etmek istiyorum. Zira sünneti öldürüp bidatleri dirilttiler. Eğer benim peşimden gelerseniz doğru yol benimledir.⁽¹⁾

Yani İslam'ın, Hz. Peygamber'in sünnetinin ve İslam nizamının ihyası olan o büyük vazifeyi yerine getirmek istiyorum. Sonra Kufe ehline yazdığı mektupta buyurdu ki:

İslam toplumunun önderi, fasık, hain ve Allah'tan uzak biri olamaz. İslam toplumun imamı Allah'ın kitabına amel edecek birisi olmalıdır.⁽²⁾

Yani toplumda amel etmelidir, kendisi yalnız bir odada namaz kılmakla olmaz. Bilakis Allah'ın kitabına amel etmeyi toplumda diriltmeli, adaleti yerine getirmeli ve hakkın korunmasını toplumsal bir kanun hâline getirmelidir. "الدَّائِنُ بِدِينِ الْحَقِّ" Yani toplumun temellerini, kanun ve kurallarını hakkın üzerine bina etmeli ve batılı ortadan kaldırmalıdır. "الْحَابِسُ نَفْسَهُ" Zahiren bu cümlenin anlamı şu ki; kendisini tehlikeye atma pahasına dahi olsa doğru yolda tutmalı, şeytani

1- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 340.

وقد بعثت رسولى إلیکم بهذا الكتاب. واتى أدعوکم الى کتاب الله والى نبيہ. فإن السنة قد أميتت وإن البدعة قد أحييت فإن توجبوا دعوتى وتطيعوا أمرى أهدکم سبيل الرشاد.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 44, c. 334.

فَلَعَمْرى مَا الإمامُ إِلَّا الحاكمُ بِالكتابِ القائمُ بالقسطِ الدَّائِنُ بِدِينِ الْحَقِّ الْحَابِسُ نَفْسَهُ عَلَى ذَالِكَ اللهُ.

ve maddi cazibelerin esiri olmamalıdır. Vesselam. Dolayısıyla hedefi belirlemiştir.

İmam Hüseyin, Mekke'den ayrıldı. İmam, yolda menzillerin her birinde muhtelif şekillerde sohbetler etmiştir. "Beyza" adındaki menzilde, Hür b. Yezid de İmam'ın yanında olduğu hâlde, İmam ilerlemekte, Hür de onun yanında ilerlemektedir. Bu menzile ulaştıklarında konakladılar. Belki istirahat etmeden önce ya da biraz istihattten sonra İmam ayağa kalktı ve düşman ordusuna şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki: Her kim Allah'ın haramını helal bilen, ahdini bozan, Resulünün (s.a.a) sünnetine muhalif olan, Allah'ın kulları arasında günah ve haksızlık yapan zalim bir yönetici görür, ameli veya sözüyle ona karşı muhalefet etmezse, Allah Teâlâ böyle bir adamı da o zalimi sokacağı yere (cehenneme) sokar."⁽¹⁾

Eğer bir kimse toplumda zulmeden, Allah'ın haramını helal, helalini haram sayan, ilahî hükümleri elinin tersiyle iten, onlara amel etmeyip toplumuda bu hükümlere amel etmesi için zorlamayan bir yönetici görürse ve söz ve davranışlarıyla onun aleyhine bir şey yapmazsa, Yüce Allah kıyamette bu umursamaz, amelsiz suskun kimseyi de o zalimin maruz kaldığı sona maruz bırakır. Yani böyle birisi zalimle aynı saf ve tarafta yer alır. Hz. Peygamber, İslam nizamının inhirafa uğraması durumunda ne yapılması gerektiğini belirlemiştir. İmam Hüseyin de Hz. Peygamber'in o buyruğuna işaret etmektedir.

Öyleyse vazife nedir? Vazife (يُعَيِّرُ بِقَوْلٍ وَفِعْلٍ) söz ve amelle karşı koyma olarak belirlenmiştir. Eğer insan böylesi şartlar içerisinde

1- أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَنْ رَأَى سُلْطَانًا جَائِرًا مُسْتَحِلًّا لِحُرْمِ اللَّهِ نَاكِنًا لِعَهْدِ اللَّهِ - مُخَالِفًا لِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ يَعْمَلُ فِي عِبَادِ اللَّهِ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَلَمْ يُعَيِّرِ بِقَوْلٍ وَلَا فِعْلٍ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ مَدْخَلَهُ.

de bulunursa -elbette durumun münasip olması hâlinde- bu iş karşısında kıyam edip eylemde bulunması vaciptir. Sonu ister başarı ve isterse yenilgiyle sonuçlansın fark etmez, mutlaka kıyam edilmelidir. Bu durum karşısında her Müslümanın kıyam etmesi ve eyleme geçmesi gerekir. Bu, Hz. Peygamber'in buyurduğu bir vazifedir. Sonra İmam Hüseyin (a.s) şöyle buyurdu: *"Ben Peygamber'in oğlu olmam hasebiyle bu kıyam ve eylemi gerçekleştirmeye bütün Müslümanlardan daha layığım."*⁽¹⁾ Eğer Hz. Peygamber bu eylemi tek tek bütün Müslümanlara vacip kılmışsa, çok açıktır ki Hz. Peygamber'in oğlu, ilim ve hikmetinin varisi olarak Hüseyin b. Ali'ye başkalarından daha çok vaciptir. Bu eylemi gerçekleştirmesi ona başkalarından daha münasiptir. *"Ve ben bunun içindir ki eyleme geçtim."* Dolayısıyla İmam, kıyamının sebebini beyan ediyor.

İmam'a dört kişinin katıldığı "Uzeyb" denen menzilde, başka bir açıklama vardır. İmam buyurdu ki:

"Allah'a yemin olsun ki Allah'ın benim için irade ettiği şeyin hayır olduğunu ümid ediyorum, ister zafer şeklinde olsun isterse şehadet."⁽²⁾

Bu kıyam neticesinde ister zafere ulaşsın ister öldürülsün, değişmez. İmamın bu sözü konuyla ilgili söylediğimiz görüşün doğruluğunun nişanesidir. Vazife, vazifedir. Yerine getirilmelidir. Buyurdu ki, ben ümit ediyorum ki Yüce Allah'ın bizim için karar kıldığı şey bizim hayrımızdır, ister öldürülelim ister zafere ulaşalım. Fark etmez, biz vazifemizi yerine getiriyoruz. Kerbela'ya ulaştıktan sonraki ilk hutbesinde buyurdu ki:

1- وَإِنِّي أَحَقُّ بِهَذَا.

2- *A'yanu's-Şia*, c. 1, c. 597:

أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَرْجُو أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مَا أَرَادَ اللَّهُ بِنَا، قُتِلْنَا أَمْ ظَفَرْنَا

“Şu anda iş, bu gözlemediğiniz merhaleye ulaşmıştır.”⁽¹⁾

Sonra şöyle buyurdu:

“Hakkın riayet edilmediğini ve batılın önünün alınmadığını görmüyor musunuz? Elhak ki, mümin bir şahıs kesin olarak rabbinin mülakatına rağbet eder.”⁽²⁾

Dolayısıyla imam Hüseyin (a.s) bir vacibi yerine getirmek için kıyam etmiştir. Bu vacip, tarih boyunca bir bir Müslümanların boynunda olan bir vaciptir. Bu vacip, her Müslümanın İslami toplum nizamının temel bir fesada maruz kaldığını ve İslami ahkâmın tamamen değişeceği korkusunun meydana geldiğini gördüğünde kıyam etmesi gereğinden ibarettir. Elbette münasip şartlarda ve bu kıyamın etkili olacağını bilmesi durumunda kıyam etmesi gerekir. Hayatta kalmak, öldürülmemek ya da eziyet ve sıkıntı görmemek, şartların bir parçası değildir. Böylece İmam Hüseyin herkese ibret dersi vermek için kıyam etti ve bu vacibi yerine getirdi. (9.6.1995)

Hüseyin b. Ali (a.s) kıyamıyla halkın vicdanını uyandırdı. Zira İmam Hüseyin’in şehadetinden sonra İslami kıyamların birbiri ardınca meydana geldiğini görürsünüz. Elbette bunlar bastırıldı, ama bir hareketin düşman tarafından bastırılmış olması önemli değildir. Elbette acıdır, ama ondan daha da acı olan, bir toplumun düşman karşısında tepki verecek hâli kendisinde bulamamasıdır. Bu, büyük bir tehlikedir.

Hüseyin b. Ali (a.s), kıyamıyla, zulüm üzerine kurulu tağuti hükümetlere karşı İmam Hasan Müçteba döneminden daha kuvvetli bir iradeyle mücadele eden toplulukların ortaya çık-

1- قَدْ نَزَلَ الْأَمْرَ مَا قَدْ تَرَوْنَ .

2- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 381: أَلَا تَرَوْنَ إِلَى الْحَقِّ لَا يُعْمَلُ بِهِ وَإِلَى الْبَاطِلِ لَا يُتَنَاهَى
عَنْهُ لِيَرَعِبَ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ رَبِّهِ حَقًّا حَقًّا.

masına neden oldu. Hepsi de bastırıldılar. “Harra” adıyla meşhur olan Medine halkının kıyamı, “Tevvabin” ve “Muh-tar” kıyımlarıyla, Benî Ümeyye ve Benî Abbas dönemlerine kadar olan birçok kıyımlar bastırıldı. Sürekli olarak milletler içinde kıyımlar meydana geldi. Bu kıyımları kim meydana getirdi? Hüseyin b. Ali. Eğer İmam Hüseyin (a.s) kıyam et-meseydi acaba tembellik ve sorumluluktan kaçınma psikolo-jisi, zulme karşı çıkma ve mesuliyet kabul etme psikolojisine dönüşebilir miydi? Acaba sorumluluk duygusu neden halkın arasında ölmüştü? İmam Hüseyin İslam büyüklerinin mer-kezi olan Medine’den ayrıldığında, Mekke’ye gitti. Abbas’ın oğlu, Zübeyr’in oğlu, Ömer’in oğlu ve sadr-ı İslam’ın halife-lerinin oğulları, bunların hepsi Medine’de toplanmışlardı ve hiç kimse o kanlı ve tarihi kıyamda İmam Hüseyin’e yardım etmeye hazır olmadı. Dolayısıyla İmam Hüseyin’in kıyamı öncesine kadar kalburüstü insanlar da bir adım atmaya hazır değildi. Ama İmam Hüseyin’in kıyamından sonra bu ruhiye yeniden dirildi. Bu, Aşura macerasında diğer derslerin yanın-da almamız gereken derstir. Bu maceranın azameti budur.

“Dünyaya gelmeden önce şehadet vadedilmiş ve haberi verilmiş ve gökyüzü ve onda olan her şeyin ve yeryüzü ve onda olan her şeyin onun için ağladığı kimse.”⁽¹⁾

Yani o büyük insan dünyaya gelmeden önce başına gelecek musibetten dolayı dikkate değer kılınmış, yasından dolayı kutsanmış ve bu dua ya da ziyaretnamenin tabiriyle onun için bütün âlem ağlamıştır. Bugün baktığınızda İslam’ı Hüseyin b. Ali’nin diriltmiş olduğunu görürsünüz. Onu İslam’ın muhafızı olarak bulursunuz. (26.1.1993)

1- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 347:

بَكَتَهُ السَّمَاءُ وَمَنْ فِيهَا وَالْأَرْضُ وَمَنْ عَلَيْهَا الْمَوْعُودِ بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ اسْتِهْلَالِهِ وَوَلَادَتِهِ.

7. BÖLÜM

ZEYNEB-İ KÜBRA HAREKETİ VE KERBELA ELÇİLERİ

Zeyneb-i Kübra büyük bir kadındır. Bu büyük kadının Müslüman milletlerin nezdindeki azameti neden kaynaklanmaktadır? Ali b. Ebu Talib'in kızı ya da Hüseyin b. Ali ve Hasan b. Ali'nin kız kardeşleri olduğundan dolayı olduğunu söylemek mümkün değildir. Nispetler asla böylesi bir azameti yaratamazlar. İmamlarınızın hepsinin kızları, anneleri ve kız kardeşleri vardı. Ama Zeynep gibi birisi nerede? Zeyneb-i Kübra'nın değer ve azameti, İslam'ın ona yüklediği vazife karşısındaki duruşundan kaynaklanmaktadır. Yaptığı işi, kararı ve hareketinin türü, ona böylesi bir azamet kazandırmıştır. Her kim böylesi bir iş yaparsa, Müminlerin Emîri'nin kızı olmasa bile azamet kazanır. Hz. Zeynep, evvela mevcut durumu çok iyi okumuştur. Hem İmam Hüseyin'in Kerbela'ya gitmesinden önceki durumu, hem Aşura gününün buhranlı anlarındaki durumu ve hem de İmam Hüseyin'in şehadetinden sonraki kahredici hadiselerdeki durumu iyi tahlil etmiş ve bundan dolayı da büyük bir azamet kazanmıştır. İkinci olarak da her duruma uygun olarak bir seçim yapmıştır. İşte bu seçimler Zeyneb'i oluşturmuştur.

Kerbela'ya hareket etmeden önce; âlimlik, cesaret, reislik ve ağazadelik iddialarında bulunan İbn Abbas, İbn Cafer ve

sadr-ı İslam'ın meşhur çehreleri bu durum karşısında şaşırılmışlardı. Ne yapmaları gerektiğini anlamamışlardı. Ama Zeyneb-i Kübra şaşırmadı ve bu yolda gitmesi gerektiğini ve İmam'ını yalnız bırakmaması gerektiğini anladı. Yolun zor olduğunu anlamıyor değildi; o herkesten daha iyi hissediyordu. O bir kadındı; memuriyet için kocasından ve ailesinden ayrılan bir kadın... Ve bundan dolayıdır ki küçük yaştaki çocuklarını da kendi yanına aldı. Hadisenin ne olduğunu hissediyordu. En güçlü insanların bile ne yapacaklarını bilemedikleri o buhranlı saatlerde, o ne yapması gerektiğini anlayarak İmam'ına destek verdi ve şehit olması yolunda onu hazırladı. Hüseyin b. Ali'nin şehadetinden sonra da dünya kararıp gönüller, canlar ve âlemin ufku karanlığa boğulduğunda da bu büyük kadın bir nur misali her yeri aydınlattı. Zeynep sadece insanlık tarihinin en yüce insanların -yani peygamberlerin- ulaşabileceği doruklara ulaştı.

Hakikaten Kerbela, Zeynep'siz Kerbela olamazdı. Aşura, Zeynep'siz o ölümsüz tarihî olay olarak kalmazdı. Ali'nin kızının şahsiyeti bu olayda başından sonuna kadar öylesine barizdir ki, insan kadın kimliğinde, Ali'nin kızı kimliğinde ikinci bir Hüseyin olduğunu hissediyor. Eğer Zeynep olmasaydı Aşura unutulacağı gibi, belki İmam Seccad (a.s) da öldürülürdü ve İmam Hüseyin'in mesajı hiç kimseye ulaşmazdı. Hüseyin b. Ali'nin şehadetinden önceki devrede de Zeynep sadık bir dert ortağı gibi, İmam Hüseyin'e (a.s) yalnızlık ve yorgunluğunu hissettirmeyen şahıstı.

Zeynep iki kez ıstırap yaşadı ve bu ıstırapı İmam Hüseyin'e açıkladı. Birisi menzillerden birindeydi. Cenab-ı Müslim'in şehadet haberinin ulaşması olayından sonraydı. İmam, Zeyneb'in yanına gelerek gelen değişik haberlerle ilgili bir şeyler nakletti. Hz. Zeynep sonuçta ince ve coşkun kadınlık duygularına sahip bir kadındı. Tabi ki, duyguların coşku

mazharı da bu Peygamber ailesi olacaktı. Onlar bütün heybet, kudret, cesaret ve musibetlerdeki dayanma güçlerine rağmen aynı zamanda ince duyguların coşkun pınarı ve insani merhametin doruğunda bir ailedirler.

Hüseyin b. Ali'den örnek vereyim. Bütün dünyanın muhalefeti karşısında, bir çöl dolusu aç kurt karşısında yalnız başına direnen ve bir lahza olsun sarsılmayan o adam, küçük şeyler karşısında insanı şaşırtacak derecede sarsılmaktadır. Örneğin Habeşli zenci köle savaş meydanında yere düştüğü anda İmam bu kölenin başucuna geldi. Bu köle; siyah, muhlis ve Ehli Beyt aşığı birisiydi. Ebuzer'in kölesi olduğu sanılan Cevn, o günün toplum ve kültür yapısı açısından, Müslümanların arasında olsa bile değerli bir mertebeye sahip değildi. O ana kadar Kufe eşrafı ve ileri gelenlerinden Habib b. Mezhahir, Züheyr b. Kayn ve diğerleri öldürülmüşlerdi. İmam Hüseyin'in yanında bu önemli şahsiyetler şehit olduklarında o, bu kölenin ölümünde verdiği tepkiyi onlara vermedi. İmam, Müslim b. Avsece şehit edildiğinde ona hitapla buyurdu ki: *"İnşallah, Allah'tan karşılık alırsın!"* Ama evladı ve onu bekleyip yas tutacak bir ailesi olmayan bu siyah köle şehit düştüğünde, Hüseyin b. Ali onun yanı başına gelerek oğlu Ali Ekber'e karşı yaptığı davranışın aynısını ona da gösterdi. Kölenin yanı başına oturarak kanlı başını dizlerinin üstüne aldı; ama yine de gönlü rahat etmedi. Manzarayı seyredenler İmam'ın eğilip yüzünü bu siyah kölenin yüzüne koyduğunu gördüler. İnsani duygular böylesine coşar!

Dolayısıyla Zeynep, coşkun duygularla dolu ve İmam Hüseyin'in kız kardeşi olmasının verdiği özel hislerle orada olan bir kadındı. O, İmam Hüseyin'e (a.s) âşık bir kız kardestir. Aşkı uğruna kocasını ve ailesini bırakmakla yetinmemiş, oğulları Avn ve Muhammed'i de yanına alarak Kerbela'ya gelmişti. Ben ihtimal veriyorum ki Abdullah b. Cafer, oğul-

larının gitmesine de razı değildi. Ben Abdullah'ın razı olduğuna emin değilim. Ama Zeynep onları kendisiyle götürdü. Allah yolunda can feda edilmesi gerekiyorsa onlar da şehit olsunlar diye onları yanına aldı.

Bu Zeynep yoldaki menzillerden birinde tehlike hissettiğinde İmam Hüseyin'e vaziyeti söyledi. Meselenin şehadet ve esaret meselesi olduğunu biliyor. Ama aynı zamanda olayların heyecanı onu öylesine baskı altına alıyor ki, İmam Hüseyin'e müracaat ediyor. İmam Hüseyin burada ona fazla bir şey söylemedi. Buyurdu ki: Bir şey yok, Allah ne isterse o olacak. Bu anlama yakın bir şey, bir söz: "Allah ne isterse o olacak."⁽¹⁾ Artık Aşura gecesine kadar Zeyneb-i Kübra'nın İmam Hüseyin'e bir şey söylediğini, bir şey sorduğunu veya kendi ruhunda hissettiği bir baskıyı İmam Hüseyin'e aktardığını görmeyiz.

Aşura gecesinin başında, Zeyneb-i Kübra'nın aşırı hüzünden dolayı endişeye kapıldığını söylemek mümkündür. Nakledilmiştir ki -bu olayı kendisi hasta olan İmam Seccad (a.s) nakletmiştir - İmam Seccad (a.s) diyor ki, ben çadırda yatmıştım. Halam Zeynep yanı başımda oturmuş, bana bir şeyler ikram ediyordu. Yanımızdaki çadırda da babam Hz. Eba Abdullah (İmam Hüseyin) vardı. O oturmuştu ve Ebuzer'in kölesi Cevn, İmam'ın kılıcını hazırlıyordu. Kendilerini yarınki savaş için hazırlıyorlardı. Diyor ki, birden babamın sessizce bir şiir mırıldandığını duydum; şiirin içeriği şöyledir: Dünya yüz çevirmişti, ömür insana vefa etmeyecektir ve ölüm yakındır.

"Yazıklar olsun dostluğuna ey felek! / Sabah ve ikinci sularında ne kadar da / Dost ve taliplerine ölüm indiriyorsun?"⁽²⁾

1- مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ .

2- *Biharu'l-Envar*, c. 44, s. 316:

يَا دَهْرُ أَفِ لَكَ مِنْ خَلِيلٍ / كَمْ لَكَ بِالْإِشْرَاقِ وَالْأَصِيلِ.

Bu, şiiri okuyan kimsenin yakında bu dünyadan ayrılacağına emin olduğunun göstergesidir. İmam Seccad (a.s) buyuruyor ki, ben bu şiiri duyduğumda şiirin mesajını kavradım ve anladım ki İmam kendi ölüm haberini veriyor; ama kendimi tuttum. Ancak halam Zeyneb'in çok rahatsız olduğunu gördüm. O, kalktı ve kardeşinin çadırına gitti ve dedi ki: "Abiciğim, görüyorum ki kendi ölüm haberini veriyorsun! Bizim kalbimiz şu ana kadar seninle avunuyordu. Babamız dünyadan ayrıldığında dedim ki kardeşlerim var. Kardeşim İmam Hasan şehadete ulaştığında dedim ki kardeşim İmam Hüseyin var. Yıllarca seninle gönlümü avuttum, sana yaslandım ve bugün senin de ölüm haberini verdiğini görüyorum."

Elbette Zeyneb-i Kübra, rahatsız olmakta haklıdır. Ben o gün Zeynep için mevcut olan vaziyetin istisnai bir vaziyet olduğunu tasavvur ediyorum. Kadınlardan hiçbirisininin, hatta İmam Seccad'ın (a.s) vaziyetini bile Zeyneb'in vaziyetiyle kıyaslayamayız. Zeyneb'in vaziyeti oldukça zor ve tahammülü güç bir vaziyetti. Erkeklerin tamamı Aşura gününde şehadete ulaştılar. Aşura'nın ikindisinde bütün çadırlarda İmam Seccad (a.s) dışında bir tane bile erkek kalmamıştı. O da hastaydı; öylece düşmüştü ve belki de baygın bir hâldeydi. Şimdi siz bakın ki bu çadırlarda bir sürü düşman tarafından muhasara altına alınmış seksen, seksen dört tane kadın ve çocuğun ne kadar işi var. Bazıları susuz, bazıları aç ya da diyebiliriz ki hepsi susuz ve hepsi açtı. Bütün kalpler korku içinde titriyor ve bu kadınların kardeş ve evlatları olan şehitlerin cesetleri lime lime olmuş hâlde topraklar üzerindedir. Her hâlükârda oldukça acı ve korkunç bir olay! Bir kişinin bu cemiyeti toparlaması gerekiyor. O bir kişi ise Zeynep'tir.

Zeynep sadece kardeşlerini, iki evladını, Benî Haşim'in on sekiz yiğit gencini ve vefalı ashabı kaybetmekle kalmamış; aynı zamanda bunca düşmanın arasında mağlup olmuş, parçalan-

muş, darma dağın olmuş bu harem serayı idare etme, koruma ve yönetme işi gibi ağır bir yükü de uhdesine almıştı. İmam Seccad'ı (a.s) bile koruyup kollaması gerekiyordu. Dolayısıyla Aşura olayının gerçekleşmesinin ardından geçen birkaç saatlik o zor anlardan başlayarak, düşmanın kendileriyle ne yapacağı malum oluncaya ve geçirilen karanlık ve zorlu bir gecenin ardından hareket edip Kerbela'yı terk edinceye dek geçen zaman zarfında Zeyneb-i Kübra'nın neler yaşadığını sadece Allah bilir! Bu birkaç saatte Zeynep daima hareket hâlindeydi. Sürekli koşuşturmaca hâlinde, bu çocuğun yanından o kadının yanına, bu musibet görmüş annenin yanından kardeşini kaybetmiş o bacının yanına ve oradan o küçük çocuğun yanına gidiyordu... Durmadan bu kişilerin arasında gidip geliyor, bunları toparlıyor ve bunlara teselli veriyordu. Ama bazen de Zeyneb'in takati bitiyor, şehit kardeşine yönelerek ona hitap ediyordu. Tek sığınağı oydu. Şöyle rivayet edilir: Zeyneb-i Kübra kardeşinin cansız, yara içinde ve lime lime olmuş bedeninin yanına geldi, yüreğinin derinliklerinden kaynaklanan şu feryadı yükseldi: *"Ey ceddimiz! Ey Peygamber! Meleklerin sana selamı olsun... Bu çukur yerde yatan cansız beden, senin Hüseyin'indir!"*⁽¹⁾ (12.10.1984)

Aşura'da ve Kerbela olayında kanın kılıca karşı zafer kazandığı -ki gerçekten de zafer kazanmıştır- söylenmektedir. Bu zaferin etkeni Hz. Zeynep'ti. Kanlı olaylar Kerbela'da noktalandı. Askerî boyutuyla olay, hak güçlerinin Aşura meydanında görünürde yenilgiye uğramasıyla sona erdi. Ama bu görünürdeki askerî yenilgiyi ebedi kesin bir zafere dönüştüren unsur, Zeyneb-i Kübra'nın duruşuydu. Hz. Zeyneb'in üstlendiği rol çok önemlidir. Bu olay gösterdi ki kadın, önem-

1- *Luhuf*, Seyyid Tavus, s. 133.

يا محمداه صَلَّى عَلَيْكَ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ / هذا الحُسَيْنُ مَرْمَلٌ بِالدِّمَاءِ.

li tarihsel olayların kıyısında değil, tam ortasında yer almaktadır. Kur'an da bu konuyu defalarca beyan etmiştir. Lakin bu, yakın tarihle ilgilidir; geçmiş ümmetlere ait değildir. Canlı ve dokunulabilir bir olaydır. Bu olayda insan, Zeyneb-i Kübra'nın şaşırtıcı ve çarpıcı bir azametle toplumsal sahne- de rol aldığını müşahede eder. Zeyneb-i Kübra yaptığı işle, görünürde askerî alanda zafere ulaşmış, muhaliflerini yerle bir etmiş ve zafer tahtına yaslanmış olan düşmanı kendi sarayında aşağılayarak zelil bir duruma düşürmüştür. Düşmanın alnına ebediyen utanç damgası vurmuş ve zaferini yenilgiye dönüştürmüştür. Bu, Zeyneb-i Kübra'nın işidir. Zeynep, kadınsı iffet ve sakinmanın mücahitçe bir izzete, büyük bir cihada dönüştürülebileceğini gösterdi.

Zeyneb-i Kübra'nın sözlerinden geriye kalan ve bugün bizim elimize ulaşan bilgiler, Zeyneb-i Kübra'nın hareketinin azametini göstermektedir. Zeyneb-i Kübra'nın Kufe pazarındaki unutulmaz hutbesi sıradan bir hutbe değildir. Büyük bir şahsiyetin normal görüşlerini açıklaması değildir. O dönemdeki İslam toplumunun durumunu en güzel kelimelerle, en derin ve dolu anlamlarla açıklayan muazzam bir tahlildir; durum, o şartlarda sarf edilecek en güzel kelimelerle ve en derin, en yüklü anlamlarla beyan edilmiştir. Zeyneb'in şahsiyetindeki güce bakınız. Bu şahsiyet ne kadar da güçlüdür!

İki gün önce bir çölde kardeşini, imamını, rehberini bunca aziziyle, civanıyla ve evlatlarıyla birlikte yok ettiler. Onlarca kadın ve çocuktan oluşan bu topluluğu esir edip develere bindirerek halka seyrettirdiler. Haktan bazıları sevinç naraları atarken, bazıları da ağlıyordu. Böylesine buhranlı şartlar altında aniden bu azamet güneşi doğuyor ve babası Emîrül-Müminin'in minberde ümmete yaptığı konuşma tarzıyla konuşmaya başlıyor. Aynı kelimelerle, aynı fesahat ve belagatle, aynı anlam ve üstün içerikle konuşuyor:

“Ey hilekârlar! Ey İslam’ın ve Ehlibeyt’in takipçisi olduğun-
 u gösteren kimseler! Belki buna kendiniz de inandınız.
 Ama imtihanda böylesine geri kaldınız. Fitne esnasında
 böylesine körlük gösterdiniz.”

“Davranışınız, diliniz ve yüreğinizle bir değildi. Sizler
 kendinizle övündünüz; iman sahibi olduğunuzu, inkılabi
 olduğunuzu ve Emîrül-Müminin’in takipçileri olduğunuzu
 zannettiniz. Oysaki olayın gerçek yüzü böyle değildi.
 Fitneyle mücadelenin uhdesinden gelediniz, kendinizi
 kurtaramadınız.”

“Yünü eğirip ip hâline getiren, sonra da dönüp bu ipi çö-
 züp tekrar o ham yün ya da pamuk hâline getiren kimseye
 benzediniz. Basiretsizlikle, ortamı tanımamakla, hak ve
 batılı birbirinden ayırmamakla, geçmişte yaptığınız amel-
 leri batıl ettiniz. Görünürde iman, inkılâpçılık iddialarıyla
 dolu bir ağzınız var; ama iç dünyanız, kof ve muhalif
 rüzgârlar karşısında dirençsizdir.”⁽¹⁾

Bu, çöküntü sebeplerini tanımaktır. Hz. Zeynep güçlü be-
 yan ve net kelimelerle, üstelikte o çetin şartlarda böyle ko-
 nuşuyordu. Hz. Zeyneb’in konuştuğu ortam, oturarak onu
 dinleyenlere karşı yapılmış bir konuşma ortamı değildi. Bir
 grup düşman ve mızrakçılar etrafını sarmışlardı. Bir grup
 dönecek halk da orada hazır bulunuyordu. Müslim b. Akil’i
 İbn Ziyad’a teslim eden kimseler. İmam Hüseyin’e mektup
 yazıp sonra arkasını dönen kimseler. İbn Ziyad’la çatışmaları
 gereken günde evlerinde saklanan kimseler. Kufe pazarında
 bunlar vardı. Bir grup da zaaf gösteren kimselerdi. Şimdi ise
 Emîrül-Müminin’in kızına bakıp ağlıyorlardı.

1- *Biharul-Envar*, c. 45, s. 109.

يا أهل الكوفة يا أهل الختل والغدر... هل فيكم إلا الصلِّف والتطفُّ وملقُ الإمامِ و
 غمُّ الأعداء... مملُكم كَمَثَلِ التِّي تَقَضَّتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةِ أَنْكَاثًا.

Hz. Zeynep, böyle bir değişken ve güvenilmez toplulukla yüz yüzedir. Ama böylesine güçlü konuşuyor. O tarihin kadınıdır. Bu kadın artık zayıf değildir. Kadını zayıf nitelendirmek mümkün değildir. Mümin kadının içindeki cevher, kendisini böylesi güç durumlarda gösterir. Bu kadın, âlemin bütün büyük erkeklerine ve kadınlarına örnektir. Hz. Zeynep, Nebi ve Alevi inkılâbı ziyana maruz bırakan sebepleri teşhis etmiştir. Bu teşhisine dayanarak halka diyor ki; sizler fitne esnasında hakkı teşhis edemeyip, dinî vazifelerinize amel edemediğinizden dolayı Hz. Peygamber'in çiğerparesinin başı mızrağa takıldı. Zeyneb'in azametini buradan anlamak mümkündür. (21.4.2010)

Esaret Döneminde İmam Seccad'ın (a.s) Hareketi

Şiîler ve imamet çizgisine inananlar arasında Aşura'dan sonraki vaziyet, acayip bir vaziyetti. Emevi uşaklarının yaptıkları vahşilikler, ister Kerbela'da, ister Kufe'de ve ister Şam'da, Peygamber ailesine yaptıkları zulümler imamet çizgisine ilgi duyan herkesi dehşete düşürdü. Elbette bildiğiniz gibi İmam Hüseyin'in ashabının seçkinleri ya Aşura olayında ya da Tevabin olayında şehadete ulaştılar. Ama geride kalan kimseler cebbar Yezid saltanatı ve sonrasında da Mervan'ın kudreti karşısında hak sözleri söyleyebilecek cesarete sahip değildiler. Mümin ama darmadağın, teşkilatsız, korkutulmuş ve gerçekte fiilen imamet yolundan sapmış bir topluluk... Bu, Şiî toplumundan İmam Seccad (a.s) için geriye kalan mirastı. Aşırı basıkı, oldukça zayıf destek gücü... İmam Seccad (a.s) asil, mektebî ve hakiki İslami akımın korunması için bu dağınıkları bir araya toplamalı ve onları hakiki İslami hükümet olan Alevi hükümete yakınlaştırmalıydı. Bu şartlar altında İmam Seccad (a.s), otuz

dört yıl çaba sarf etti. Ben sadece İmam Seccad'ın (a.s) hayatından seçkin bölümleri burada sizlere beyan edeceğim.

Dördüncü İmam'ın iftihar dolu hayatının ilk bölümü esaret dönemidir. Elbette Dördüncü İmam iki kere esir olmuş ve iki kez zincirlere bağlı hâlde Şam'a götürülmüştür. Bu esaretin birincisi Kербela'dan, ikincisi ise Abdülmelik b. Mervan zamanında Medine'de gerçekleşmiştir. İmam Seccad (a.s), Kербela'dan Hüseyinî esirlerle birlikte Şam'a götürüldüğünde adeta bir Kur'an ve İslam timsaliydi. Şehitlerin toprak üzerine düştüğü andan itibaren Ali b. Hüseyin'in yiğitliği ön plana çıkmaya başladı. Hiçbir erkeğin bulunmadığı o kervanda ufacık kızlar, küçük çocuklar, korumasız kadınlar İmam Seccad'ın (a.s) etrafına toplanmışlardı; İmam (a.s) onların rehberliğini üstlenmişti. Durumu toparlamaya çalışmış; Şam'a yetişinceye kadar yol boyunca iman bağıyla birbirine kenetlenen bu topluluğun şüpheyeye ve tereddüde kapılmasına izin vermemiştir. Kafile Kufe'ye girdi. Bu ailenin bütün erkeklerinin öldürülme fermanını veren Ubeydullah b. Ziyad, kervanda bir erkeğin olduğunu görünce kim olduğunu sordu. İmam: "Ben Ali b. Hüseyin'im." dedi. Ubeydullah b. Ziyad Ali b. Hüseyin'i ölümle tehdit etti. Burada imamet, maneviyat ve rehberliğin ilk cilvesi aşikâr oldu.

İmam: "Bizi ölümle mi tehdit ediyorsun? Oysaki şahadet bizim için keramettir [üstünlüktür], biz Allah yolunda öldürülmekle iftihar ederiz; ölümden korkmayız." buyurdu. Ubeydullah b. Ziyad'ın adamları bu cesaret karşısında geri adım attılar.

Şam'da birbirini izleyen günler boyu esirlerle birlikte kötü ve namünasip şartlar altında tutmanın ardından, Yezid'in aklına İmam Seccad'ı (a.s) kendisiyle birlikte mescide götürüp ruhi açıdan da onu halkın karşısında zayıf düşürme düşüncesi

geldi. Muhafiflerin ve her yerde bulunan İmam taraftarlarının yaptıkları tebligatların hükümeti olumsuz etkilemelerini engelleyecek bir şey yapmalıydı. İmam (a.s) söz konusu mecliste Yezid'e "Bırak ben de minbere çıkayım ve halka konuşayım." dedi. Yezid, doğal olarak bu süre içerisinde ruhi açıdan yeterince zayıf düşmesi gereken Peygamber evladı bu esirin ve hasta gencin, kendisi için tehlike oluşturabileceğini sanmıyordu. Dolayısıyla İmam'ın konuşmasına izin verdi. İmam Seccad (a.s), minbere çıktı. İmametın felsefesini, şehadet olayını ve Emevi hükümetinin tağutu yönünü hükümetin merkezinde açıkladı. Şam halkının ayaklanmasına sebep oldu. İmam Seccad (a.s) Übeydullah b. Ziyad karşısında, Şam'ın kandırılmış halk yığııları karşısında ve Emevi düzeninde Yezid'in memurları karşısında korkmadan hak sözü haykırabilen bir şahsiyettir. Dünya hayatı onun için bir değer ifade etmiyordu. (5.12.1980)

İmam Seccad (a.s), esaret döneminde hasta iken söz ve davranışlarıyla büyük bir kahraman misali yiğitlik destanı yazıyordu. Bu devrede İmam, hayatının aslı döneminde gözlemlediğiniz şeyle tamamen farklı bir vaziyete sahipti. O, aslı dönemde mülayim, hesaplı ve sakin bir altyapı oluşturmayı esas almıştı. Hatta bazı durumlarda İmam'ın Abdülmelik b. Mervan'la bir mecliste oturarak ona karşı sıradan ve mülayim bir tavır takındığını görmekteyiz. Ama esaret döneminde İmam'ı en ufak bir söze bile tahammül etmeyen ve herkesin gözleri önünde güçlü düşmanlarına çarpıcı cevaplar veren coşkulu bir kıyam adamı olarak görürsünüz.

Kufe'de, kılıcından kan damlayan, Peygamber evladını öldürme gururunun badesiyle mest ve zafer sarhoşu o vahşî hunhar Ubeydullah b. Ziyad karşısında öylesine konuşur ki İbn Ziyân ölüm fermanını verir. Hz. Zeynep bu ferman kar-

şısında kendisini öne atıp “Onu öldürmenize izin vermem!” deyince, onlar bir kadını öldürmek zorunda kalmamak için İmam’ı da öldürmekten vazgeçmişlerdir. Ayrıca İmam’ı esir olarak Şam’a götürmeleri gerekmektedir. Eğer bu sebepler olmasaydı büyük ihtimalle İmam Seccad’ı (a.s) katledeceklerdi.

Kufe pazarında halası Zeynep ve kız kardeşi Sakine’yle birlikte konuşma yapıp halkı tahrik eder ve hakikatleri ifşa eder.

Şam’da ister Yezid’in meclisinde, ister mescitte cemiyet karşısında hakikatleri en açık beyanla ortaya koyar. Bu sözler ve hutbeler, Ehlibeyt’in hilafetin gerçek hak sahibi olduğunu, mevcut hâkim düzenin gerçekleştirdiği cinayetlerin ifşasını, o gafil ve şuursuz halkın çarpıcı ve acı bir şekilde uyarılmasını içerir.

Burada o hutbeyi söz konusu edip içeriğini beyan etmemize gerek yok. Bu başlı başına ayrı bir iştir. Bu hutbeyi tefsir etmek isteyen kimse, onu kelimesi kelimesine incelemeli ve bu esaslar üzerine tefsir etmelidir. Bu, İmam Seccad’ın (a.s) hamaset yaratan esaret dönemindeki vaziyetiydi.

Şöyle bir soru mevcuttur: Neden İmam Seccad (a.s) esaret döneminden sonra yumuşaklığı esas almakta ve takiyye yapmaya meyletmektedir? Neden inkılabi ve keskin hareketlerin üzerini dua ve yumuşak davranışlarla örtmekte ve esaret döneminde ise öylesine keskin, öfkeli ve açıktan bir takım işler yapmaktadır?

Cevap şudur ki: Bu dönem istisnai bir dönemdi. Burada İmam Seccad (a.s), imam olmasının ve ilahî ve İslami hükümet için çalışma zeminini sağlaması gerektiğinin dışında, Aşura’da dökülen kanların konuşan dilidir. İmam Seccad (a.s) burada gerçekte kendisi değildir. Hüseyin’in suskun dili Şam’da ve Kufe’de bu inkılabi gencin simasında tecelli etmeliydi. Eğer

orada meseleleri böylesine sert, keskin ve açık şekilde beyan etmezse, gerçekte onun gelecekte yapacağı işler için bir zemin kalmayacaktı. Çünkü tarih boyunca gerçekleşen bütün Şiî kıyamlarının alt yapısı Hüseyin b. Ali'nin coşkun kanı olduğu gibi, onun gelecekteki işinin zemini de Hüseyin b. Ali'nin coşkun kanydı. Öncelikle halkı uyarmalı; sonra bu uyarı etrafında esaslı, derin, metin ve uzun vadeli muhalefeti başlatmalıdır. İşte bu uyarı, böylesi sert ve keskin bir dilden başka bir şeyle mümkün değildi.

Bu seferde İmam Seccad'ın (a.s) rolü, Hz. Zeyneb'in rolüydü. O rol, Hüseyin b. Ali'nin inkılâbının elçiliğiydi. Eğer insanlar Hüseyin'in neden ve nasıl öldürüldüğünü bilseler, İslam'ın ve Ehlibeyt'in davetinin geleceği başka türlü olacaktı. Ancak bunu bilmezlerse, İslam'ın geleceği daha farklı olacaktı. Dolayısıyla toplumda bu şuur ve marifetin yayılması için bütün sermayenin kullanılması ve mümkün olan her yerde bu bilgilendirme işinin yapılması gerekirdi. Fatıma-ı Suğra, Zeyneb ve esirlerin her birisi kendi gücü ölçüsünde bir elçi olmalıydı. Gurbet diyarında dökülmüş olan İmam Hüseyin'in (a.s) coşkun kanının sesinin geniş İslam coğrafyasının tamamında duyulabilmesi için bütün güçlerin bir araya toplanması gerekirdi. Yani Kerbela'dan Medine'ye kadar bu mesaj ulaşmalıydı. İmam Seccad (a.s), Medine'ye girdiğinde halkın meraklı ve soru dolu dil, göz ve çehreleri karşısında hakikatleri beyan etmesi gerekiyordu. İşte bu yapılacak olan ilk iştir. İmam Seccad'ın (a.s) hayatında bu kısa dönem, istisnai bir dönemdir. Sonraki dönem İmam Seccad'ın (a.s) Medine'de muhterem bir vatandaş olarak yaşamaya başladığı dönemdir. İşine Hz. Peygamber'in evinden ve onun hareminden başlar. Dördüncü İmam'ın plan ve programlarının açıklığa kavuşması için zamanının durumunu, keyfiyetini ve şartlarını incelemeye ihtiyaç vardır. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 6)

8. BÖLÜM

KERBELA HADİSESİNİN ARDINDAN SİYASİ VE İÇTİMÂİ ŞARTLAR

Aşura olayı gerçekleştikten sonra, haberin ulaştığı bütün İslam âleminde, özellikle de Hicaz ve Irak'ta Şiîler ve imamet taraftarları arasında bir korku ve dehşet ortamı meydana geldi. Zira Yezid hükümetinin kendisini tahkim edecek hadde ulaştığı hissedildi. Bu hükümet, Peygamber evladını ve bütün İslam âleminde saygın olan Hüseyin b. Ali'yi öldürecek kadar ileri gitmişti. Etkileri Kufe ve Medine'de ortaya çıkan bu dehşet, bir müddet geçtikten sonra ve birkaç olayın ardından doruğa ulaştı. Bu olaylardan birisi Harra olayıdır. Ehlibeyt'in nüfuzu olan mıntikalarda şiddetli bir baskı -yani Hicaz, özellikle Medine, Irak ve özellikle de Kufe- meydana geldi. İlişkiler zayıfladı; imamet taraftarı olan ve Benî Ümeyye hilafet düzeninin potansiyel muhalifleri sayılan kimseler zaaf ve tereddüde düştüler.

İmam Sadık'tan nakledilen (a.s) ve onun kendisinden önceki İmamlar'ın durumları hakkında konuştuğu bir rivayette şöyle buyurmuştur:

“İmam Hüseyin'den sonra üç kişi dışında insanlar mürted oldular.”⁽¹⁾

1- اِرْتَدَّ النَّاسُ بَعْدَ الْحُسَيْنِ إِلَّا ثَلَاثَةً. -1

Başka bir rivayette beş kişi ve bazı rivayetlerde ise yedi kişi olarak zikrolunmuştur. Ebu Ömer Mehdi'nin Hz. Seccad'dan naklettiği bir rivayette şöyle geçer: İmam Seccad'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum:

"Bütün Mekke ve Medine'de bizi sevenlerin sayısı yirmiye bile ulaşmaz."⁽¹⁾

Bu iki hadisi İslam dünyasının imamlara ve taraftarlarına karşı olan vaziyetini açığa kavuşturmak açısından naklettim. Yani ortaya çıkan bu şiddetli baskı böyle bir durum meydana getirdi. İmamet taraftarları; parçalanmış, dağınık, ümitsiz, dehşete düşmüş ve onlar için toplu bir harekette bulunma imkânı kalmamıştı... Elbette İmam Sadık'tan gelen bir rivayette şöyle denir:

"İnsanlar yavaş yavaş katılmaya başladılar ve çoğaldılar."⁽²⁾

Eğer zikredilen bu meseleyi biraz daha geniş bir şekilde beyan etmek istersek, olay şu şekilde gerçekleşmiştir: İmam Hüseyin'in şehadetinden sonra insanlar bir miktar dehşete kapıldılar. Lakin bu korku, Ehlibeyt takipçilerinin teşkilat nizamını tamamen yok edecek düzeyde bir korku değildi. Hatta Kербela esirlerinin Kufe'ye getirilmesi esnasında bazı hareketler gözlemliyoruz. Bu hareketler Şii teşkilatının henüz varlığını sürdürdüğünün delilidir.

Elbette bahsini ettiğimiz "Gizli Şii Teşkilatı"ndan maksat, bugün dünyada bilinen şekliyle yapılanmış kâmil bir teşkilat değildir. Kastettiğimiz şey, insanları birbirine bağlayan inanç bağlarıdır. Bu bağlar onları gerektiğinde fedakârlığa ve gizli

1- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 143. *Şerh-i Nehcü'l-Belâğa*, İbn Ebi'l-Hadid, c. 4,

s. 104: مَا بِمَكَّةَ وَ مَدِينَةَ عَشْرُونَ رَجُلًا يُحِبُّنَا

2- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 144: ثُمَّ النَّاسُ لِحَقْوَا وَ كَثُرُوا

çalışmalara yönlendirmektedir. İşte bu bağlardan oluşan yönelimler zihinlerde bütünlük arz eden bir teşkilat görünümünü oluşturmaktaydı.

Peygamber hanedanının Kufe'de olduğu günlerde, bir gece onların hapsedildiği yere bir taş atıldı. Taş alındığında ona bir kâğıt sarılı olduğunu gördüler. Kâğıtta şöyle yazılmıştı: "Kufe valisi sizin durumunuzla ilgili olarak ne yapması gerektiğini sormak için Şam'a Yezid'in yanına bir kişiyi gönderdi. Eğer yarın akşama kadar tekbir sesi duyarsanız bilin ki burada öldürüleceksiniz; eğer duymazsanız bilin ki durum iyiye gidiyor."⁽¹⁾

Bu olayı duyduğumuzda açıkça dostlardan ve teşkilat üyelerinden birinin vali İbn Ziyad'ın yönetiminde var olduğunu anlıyoruz. Onun olaylardan haberi vardır; zindana ulaşabilmektedir; hapistekiler hakkında neler düşünülüp öngörüldüğü konusunda bilgi edinebilmekte ve tekbir sesiyle bunu Ehlibeyt'e ulaştırabilmektedir. Mevcut olan bunca acımasızlık içinde böylesi şeyler de görülebilmektedir.

Başka bir örnek âmâ olan Abdullah b. Afif-i Ezdi'dir. Esirlerin Kufe'ye girdiği ilk anlarda gösterdiği tepkiler şehadete ulaşmasına sebep olmuştur. İster Şam'da ister Kufe'de böylesi insanlar çıkıp ya ağlayarak ya da birbirlerini kınayarak esirlere alaka ve bağlılıklarını açıkça gösteriyorlardı. Buna benzer olaylar Yezid'in ve İbn Ziyad'ın meclislerinde de meydana gelmiştir.

Netice itibarıyla bu olayın etkisiyle şiddetli korkular meydana gelmişti; ama bu korkular Ehlibeyt dostlarının çalışmazlığının parçalayacak ve tamamen etkisiz hâle getirecek düzeyde değildi. Ancak bir süre sonra gerçekleşen başka bir olay baskıyı daha da arttıracaktı. Buradan anlayabiliriz ki

1- Bu olayı İbn Esir tarih kitabında *-el-Kamil-* naklediyor. (Yazar)

“Hüseyin’in şahadetinden sonra insanlar dinden çıktılar...” hadisi bu olay dönemiyle ya da bu olaydan sonra ve yahut da bu ara dönemle ilgilidir.

Bu birkaç yıllık dönem boyunca, -o önemli ve ezici olay meydana gelmeden önce- Şiîler işlerini düzenleme ve önceki yapılanmalarını geri döndürme çabası içerisine girmişlerdi. Bu konuyla ilgili olarak Taberî şöyle naklediyor:

“O insanlar -yani Şiîler- savaş malzemeleri topluyor ve kendilerini savaş için hazırlıyorlardı.”⁽¹⁾

Gizlice hem Şiî, hem Şiîler dışındaki insanları Hüseyin b. Ali’nin kanunun intikamını almaya davet ediyorlardı. İnsanlar, gruplar hâlinde onlara olumlu cevap veriyorlardı. Bu durum Yezid b. Muaviye’nin ölümüne kadar böyle devam etti.

Dolayısıyla şiddetli bir baskı ve hafakan olmasına rağmen Taberî’nin tabiriyle birtakım çalışmalar da mevcuttu. Belki de bu yüzdendir ki “*Cihadu’s-Şia*” adlı kitabın yazarı⁽²⁾ kendisi Şiî olamayan bir yazar olduğu ve İmam Seccad (a.s) hakkında gerçekçi olmayan görüşlere sahip olduğu hâlde bir hakikati anlamıştır. O hakikati şöyle beyan ediyor: “Şiîler, Hüseyin’in (a.s) şahadetinden sonra itikadi ve siyasi bağlarla birbirine bağlı, düzenli bir teşkilat oluşturdular. Cemaatleri ve rehberleri vardı. Aynı şekilde askerî güce sahiptiler. Tevvabin topluluğu bu teşkilatın ilk yansımasıydı.”

Dolayısıyla Şiî teşkilatının Aşura hadisesinin etkisiyle zaafa maruz kalmış olduğunu hissediyoruz. Ama Şiî hareketi bu zaaf karşısında teşkilatı önceki durumuna geri çevirebilmek için “Harra” olayı gerçekleşene kadar faaliyet hâlindeydi. Be-

1- فَلَمْ يَزَلِ الْقَوْمُ فِي جَمْعِ آلَةِ الْحَرْبِ وَالِاسْتِعْدَادِ لِلْقِتَالِ.

2- Semire Muhtar el-Leysi.

nim görüşüme göre "Harra" olayı Şia tarihinde ona büyük bir darbe indiren oldukça önemli bir geçiş noktasıdır.

"Harra" olayı dakik olarak hicrî altmış üç yılında gerçekleşti. Özet olarak olay şöyle gerçekleşti: Hicrî altmış iki yılında Benî Ümeyye'den tecrübesiz bir genç Medine valisi oldu. O, Medine Şiîlerinin kalbini kazanmak için bir grup Şiî'yi Şam'a yolculuk ve Yezid'le görüşmeye davet etmenin iyi olacağını düşünerek, onları bu görüşmeye davet etti. Medine'nin bazı Müslüman liderlerini, bazı sahabe ve ileri gelenleri -ki genellikle de Hz. Seccad'a bağlı olan kimselerdiler- Yezid'le yakınlaşmaları ve ihtilafların azalması için Şam'a gitmek üzere davet etti. Bunlar Şam'a giderek Yezid'le görüştüler. Birkaç gün onun misafiri oldular ve kendilerine ikramlarda bulunuldu. Sonra Yezid bunlardan her birine yüklü miktarda para -elli bin dinar, yüz bin dinar civarında- verdi ve bunlar Medine'ye geri döndüler.

Yezid'in düzenindeki rezaletleri gören bu şahıslar Medine'ye geri döner dönmez Yezid'in aleyhinde konuşmaya başladılar. Mesele tam anlamıyla tersine döndü. Onlar, Yezid'i övmek yerine halkı onun cinayet ve rezaletleri hakkında bilinçlendirdiler ve halka dediler ki: "Yezid, şarap içtiği, köpekle oynadığı ve her çeşit fık ve fücur ehli olduğu hâlde nasıl halife olabilir? Biz onu hilafet makamından azlettik."

Medine'nin meşhur ve makbul şahsiyetlerinden biri olan Abdullah b. Hanzala⁽¹⁾, halka rehberlik etmeye, kıyam edip Yezid'i azlettiğini duyurarak halkı kendi etrafında toplamaya başladı.

1- Hanzala, düğün gecesi sabah olmadan Hz. Resul'ün ordusuna katılan gençtir. Uhud gazvesinde şehit olmuş ve melekler tarafından kendisine gusül verilmiştir. Bunun için "Hanzala-ı gasîlu'l-melaike" (Melekler tarafından gusül verilmiş Hanzala) lakabıyla meşhur oldu. (Yazar).

Bu hareketler Yezid'in tepkisine sebep oldu. Neticede Benî Ümeyye'nin olgun ve yaşlı serdarlarından Müslim b. Ukbe adlı birini, bir grupla birlikte Medine'ye gönderdi. Ondan Medine halkının ayaklanmasını bastırmasını istedi. Müslim b. Ukbe Medine'ye geldi ve şehri birkaç gün halkın direnişini kırmak amacıyla kuşatma altında tuttu. Sonra şehre girecek İslam tarihinde eşine az rastlanır katliam, zulüm ve facia gerçekleştirdi.

O, katliam ve zulümde öylesine ileri gitti ki, olaydan sonra ona "musrif"⁽¹⁾ lakabını taktılar. Ona Musrif b. Ukbe diyorlardı. Harra olayının maceraları çok fazladır ve ben bütün maceralarını şerh etmek istemiyorum. Bu kadarını söyleyeyim ki, Ehlibeyt dostlarının ve takipçilerinin en büyük korkusu oldu. Medine'deki Ehli Beyt dostlarından bazıları kaçarken, Abdullah b. Hanzala gibi Ehlibeyt'in iyi yâranlarından bazıları şehit edildiler ve yerleri boş kaldı. Bu haber dünyanın bütün noktalarına ulaştı ve mevcut hükümetin bu hareket karşısında kararlı bir şekilde durduğu ve artık hiçbir eyleme izin veremeyeceği açık bir şekilde anlaşıldı.

Şiîlerin ezilmesine ve zayıf kalmalarına sebep olan bir sonraki hadise ise Kufe'de Muhtar'ın şehadete ulaşması ve Abdülmelik b. Mervan'ın bütün İslam âlemine musallat olmasıydı.

Yezid'in ölümünden sonra, başa gelen halifelerden birisi, üç aydan daha fazla hükümete kalamayan Muaviye b. Yezid'di. Ondan sonra, iki yıl veya iki yıldan biraz az hilafeti elinde tutacak olan Mervan b. Hakem geldi. Ondan sonra Benî Ümeyye halifelerinin en beceriklilerinden birisi olan Abdülmelik hilafete ulaştı. Onun hakkında şöyle denir:

1- Arapça (س ر ف) kökünden, "israf eden, bir işin ölçüsünde aşırıya kaçan" anlamında.

“Abdülmelik, halifelerin (Emevilerin) en zorlusu ve en iradeliydi.”⁽¹⁾

Abdülmelik, bütün İslam âlemini avucunun içine almayı ve şiddetli korku ve baskı eşliğinde ortama hakim bir hükümet kurmayı başarabildi.

Abdülmelik'in hükümete musallat olması, rakiplerinin ortadan kalkmasına bağlıydı. Şia'nın mazharı olan Muhtar, Abdülmelik'in işbaşına gelmesinden önce Mus'ab b. Zübeyr tarafından yok edildi. Ancak Abdülmelik, Muhtar hareketinin izlerini ve diğer Şiî hareketlerini tamamen ortadan kaldırmak istiyordu. Bu işi yaptı da... Gerçekte Şiîler, Irak'ta özellikle de o zamanlar Şia'nın asli merkezlerinden birisi olan Kufe'de gerilemeye ve sönmeye başladılar. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 8)

Gerçi hicrî altmış dört ve altmış beşteki Tevvabin hareketi -öyle görünüyor ki Tevvabin hareketine katılanlar hicrî altmış beşte şehadete ulaştılar- Irak Kufe'sinde taze bir hava meydana getirdi. Ama onların hepsinin şehit edilmesi yeniden korku ve hafakan havasını Kufe ve Irak'ta çoğalttı. Emevi düzenin düşmanlarının -yani Muhtar ve Mus'ab b. Zübeyr- birbirlerinin canına düşmesinden, Abdullah b. Zübeyr'in Ehlibeyt taraftarı olan Muhtar'a tahammül edemeyip onu Mus'ab eliyle öldürmesinden sonra yine bu korkular arttı ve ümitler azaldı. Bilahare Abdülmelik iş başına geldiğinde bir süre sonra İslam dünyasının tamamı Benî Ümeyye'nin kontrolü altına girdi ve Abdülmelik yirmi bir yıl güçlü bir şekilde hükümete kaldı. (19.7.1986)

Her hâlükârda bu olaylar Aşura olayıyla başladı ve Harra

1- *Ensabu'l-Eşraf*, c. 7, s. 209: كَانَ عَبْدُ الْمَلِكِ أَشَدَّهُمْ شَكِيمَةً، وَأَمْضَاهُمْ عَزِيمَةً

olayı türünden olaylarla devam etti. Tevvabin⁽¹⁾ hareketinin Irak'ta bastırılması, Muhtar'ın, İbrahim b. Malik Eşter-i Nehaî'nin ve diğer Şîî büyüklerinin şehit edilmesinden sonra özgürlükçü hareketler ister Medine'de ister Kufe'de -ki Şîî dünyasının iki önemli asli merkeziydiler- bastırıldı. İslam âleminde Şiîlere karşı şiddetli bir baskı meydana geldi ve imamet takipçileri gurbet ve yalnızlığın doruğunda kalakaldılar. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 8)

Yaşanan bu korkunun yanı sıra, bir diğer sebep daha meydana geldi. İslam dünyasındaki geçen yirmi yıllık dönemde halkta dinî öğretilere gösterilen itinasızlıktan kaynaklanan sapmalar meydana geldi. Dinî talim, iman talimi, ayetlerin tefsiri ve hakikatlerin beyan edilmesi, Hz. Peygamber zamanından -hicrî kırkıncı yıldan bu yana geçen yirmi yıllık dönemde- o kadar uzaklaşmıştı ki halk inanç ve iman sermayesi açısından tamamen kof ve içi boş hâle gelmişti. İnsan o dönem halkının yaşantısını mercek altına aldığı anda bu durum, değişik tarih

1- Tevvabin hareketi, Kufe'de Aşura hadisesine karşı gösterilen ilk tepkiydi. İmam Hüseyin'in şehadetinden sonra Şiilerden bazıları birbirlerini kınadılar. Zira İmam'ın davetine icabet etmemişler ve ona yardım için cepheye koşmamışlardı. İmam Hüseyin'in katillerinden ve düşmanlarından onun kanının öcünü almadan bu günahın temizlenmeyeceğine inandılar. Kufe'ye gelerek, Şii büyüklerinden beşiyle toplantı düzenlediler. Neticede Süleyman Surad-i Huzai'yi rehber olarak seçtiler ve açıkça silahlı mücadele başlattılar.

Hicrî altmış beş yılının Rebiyülahır ayının yirmi beşinde Cuma akşamı İmam Hüseyin'in mukaddes kabrini ziyarete gittiler; o kadar ağlayıp inlediler ki o güne kadar böyle bir şey görülmemişti. Sonra kabirle vedalaşıp rejimle mücadele etmek ve savaşmak için Şam'a gittiler. Benî Ümeyye ordusuyla savaştilar ve hepsi şehit oldular.

Tevvabin hareketinde ilginç olan nokta şu ki, Kufe'de oldukları hâlde Şam'a gittiler ve İmam Hüseyin'in katilinin bir kişi veya bazı kişiler değil bu rejim olduğunu ispatlamak için rejimle savaştilar. (Yazar).

kitaplarından ve rivayetlerden açığa çıkıyor. Elbette ulema, kariler ve muhaddisler (hadis nakleden kimseler) mevcuttular. Onlar hakkında da bir şeyler arz edeceğim. Lakin halkın geneli bir tür imansızlığa, zaafa ve itikadi bozulmaya duçar olmuştu. İşi o kadar ilerletmişlerdi ki hatta hilafet düzeninin bazı uşakları nübüvveti sorgular hâle gelmişlerdi! Kitaplarında Benî Ümeyye'nin oldukça aşağılık adamlarından biri olan Halid b. Abdullah Kasri hakkında şöyle nakledilmiştir: “O, hilafeti nübüvvetten daha üstün biliyordu.”⁽¹⁾ Bu sözünü delillendirmek için diyordu ki: “Bir kişiyi ailenizde kendi temsilciniz olarak bırakın, bu kişi mi üstün ve size daha yakındır yoksa bir mesajı iletmesi için başka bir yere gönderdiğiniz kişi mi?”⁽²⁾ Malumdur ki evinizde bıraktığınız ve sizin halifeniz olan kimse size daha yakındır. Öyleyse Allah'ın halifesi olan -Resulullah'ın halifesi tabirini de kullanmıyor- halifetullah, Resulullah'tan daha üstündür!

Bunu Halid b. Abdullah Kasri'nin yanı sıra başkaları da söylüyorlardı. Benî Ümeyye dönemi şairlerinin şiirlerine baktığımda gördüm ki Abdülmelik zamanından itibaren o kadar “Halifetullah” tabiri tekrar edilmiştir ki insan halifenin Hz. Peygamber'in de halifesi olduğunu unutuyor! Bu, Benî Abbas zamanına kadar böyle devam etmiştir.

“Benî Ümeyye uykunuz uzadı, uyanın/ Yakup b. Davut halife oldu. / Hilafetiniz zayı oldu, gidin halifetullahı / Mey ve saz arasında arayın.”⁽³⁾

1- كان يَفْضَلُ الْخِلَافَةَ عَلَى النَّبُوءَةِ.

2- *Ahbaru't-Tuvel*, s. 346: أَخْلَيْتَكَ فِي أَهْلِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ وَأَثَرٌ عِنْدَكَ أَمْ رَسُولُكَ

3- *Tabakatu's-Şuara*, s. 3:

بَنِي أُمَيَّةٍ هَبُوا طَالَ نَوْمِكُمْ / إِنَّ الْخَلِيفَةَ يَعْقُوبُ بْنُ دَاوُدَ
ضَاعَتْ خَلَافَتُكُمْ يَا قَوْمَ فَالْتَمِسُوا / خَلِيفَةَ اللَّهِ بَيْنَ الزَّقِّ وَالْعُودِ.

Hatta hilafeti hicvetmek istediklerinde bile “halifetullah” ta-birini kullanıyorlardı! Her yerde Cerir, Ferzadak, Kesir ve di-ğherleri gibi o zamanın tanınmış şairlerinin şiirlerinde ve yüz-lerce büyük ve meşhur şairin şiirlerinde halifeyi methetmek istediklerinde, Resulullah’ın halifesi kelimesi yerine halifetul-lah kelimesini kullanırlardı. Bu, bir örnektir. Halkın itikatları böylesine dinî esaslar karşısında gevşemişti. Halkın ahlakı ciddi bir şekilde bozulmuştu.

Ebu'l-Ferec’in “*el-Eğani*” adlı kitabını okurken bir nokta dik-katimi çekmişti. O da şu ki: Yaklaşık olarak hicrî yetmiş, sek-sen, doksan ve yüzüncü yıllarda ve ondan sonra da yaklaşık olarak elli, altmış yıl sonrasına kadar İslam dünyasının en büyük şarkıcıları, en büyük çalgıcıları, ayyaşları ve en meş-hur eğlence düşkünleri ya Medinelî’dir ya da Mekkeli! Şam’da halifenin canı ne zaman şarkı türkü istese bir şarkıcı ve çalgıcı istiyordu. Kendisine meşhur şarkıcı ve çalgıcıları getirmeleri için Medine ya da Mekke’ye adam yollardı. En kötü ve beyhu-de şairler Mekke ve Medine’deydi. Hz. Peygamber’e vahyin indiği merkez ve İslam’ın doğum yeri fahşâ ve fesat merkezi hâline gelmişti. Mekke ve Medine hakkında bunları bilmemiz iyidir. Maalesef bizim sahip olduğumuz eserlerde böyle şey-lerden haber yok ve bu, var olan bir gerçektir. Ben revaçta olan bir fesat ve fahşâyı arz edeceğim.

Mekke’de Ömer b. Ebi Rabibe adında bir şair öldü. Çıplak, perdesiz ve içeriksiz şiir söyleyen şairlerden birisiydi. Elbette şiiri dorukta olan birisiydi. Ömer b. Ebi Rabibe’nin Mekke’de neler yaptıklarıyla ilgili hikâyeleri, o günlerin acıklı tarihinde uzun bir bölümü oluşturur.

Ömer b. Ebi Rabibe öldüğünde ravi,⁽¹⁾ Medine’de umumi yas ilan edildiğini naklediyor. Medine halkı sokaklarda ağlıyordu.

1- Rivayet nakleden kimse (Çeviren).

Nereye gitsem genç, yaşlı, kadınlı erkekli bir topluluk durmuş onun ölümüne üzülmüyorlardı. Kadın bir kölenin, elinde bir kovayla su getirmeye gittiğini gördüm. Gözyaşı döküyor ve Ömer b. Ebi Rabibe'nin ölümüne ağlıyor, ah çekiyor ve üzülmüyordu. Gençlerden oluşan bir topluluğun yanına geldi. Ona sordular: Neden bu kadar ağlıyorsun? Dedi ki: Bu adam öldüğü ve onu kaybettiğimiz için ağlıyorum. İçlerinden birisi dedi ki: Üzülme, Medine'de Halid b. Mehzumi adında başka bir şair vardır. O bir süre Şam uleması tarafından Mekke valiliğine atanmıştı. O da Ömer b. Ebi Rabibe gibi beyhude sözlü, bütün sınırları çiğneyen, müstehcen sözlü şairlerden birisiydi. Şu şiiri o söylemiş. Onun şiirlerinden birini okumaya başladı. Köle bir süre şiiri dinledi, sonra gözyaşlarını sildi ve şöyle dedi: "Allah'a şükürler olsun ki kendi haremimi boş bırakmıyor."⁽¹⁾ Bilahare birisi giderse yerine bir başkası geliyor. Medine halkının ahlaki durumu böyleydi.

Medine ve Mekke'nin eğlence geceleriyle ilgili çok hikâyeler görürsünüz. Sadece alt tabakadan insanlar arasında değil, bütün halk tabakalarında durum böyledir. Şairlik, soytarılık, dilencilik ve bedbahtlıkla meşhur Eşşab Tammâ gibi insanlardan tutun, sokaktaki sıradan insanlar, şu köle ve benzeri insanlardan Kureyş'in meşhur eşrafzadelerine kadar herkesin durumu böyleydi. Hatta Benî Haşim -ki ben isim zikretmeyeceğim, Kureyş'in ister kadın ister erkek meşhur eşrafzade çehreleri- bu fahşâ içinde boğulmuş kimselerdendiler. Bu alçak şahısların birinin imareti zamanında Ayşe bint-i Talha gelerek tavaf yapmaya başladı. Bu şahıs Ayşe bint-i Talha'ya ilgi duyuyordu. Ezan vakti geldi. Kadın tavafını tamamlayana kadar ezan okumamalarını söylemesi için ona haber gönderdi. O da ikinci ezanın okunmaması emrini verdi. Kendi-

1- الحمدُ اللهُ الَّذِي لَمْ يَضِيعَ حَرَمَهُ.

sini eleştirerek: Sen tavaf yapan bir kadın için bunca insanın namazını geciktiriyorsun, diyenlere, dedi ki: Allah'a yemin olsun ki tavafı yarın sabaha kadar bile sürse ezan okumalarını söyledim! Bu, o günlerin durumuydu. (18.7.1986)

9. BÖLÜM

İMAM SECCAD (A.S)

İmam Seccad (a.s) hakkında konuşmak ve onun yaşam biçimini yazmak zor bir iştir. Çünkü halkın bu yüce İmam'ı tanınması ve onunla aşına olması için uygun bir zemin söz konusu olmamıştır. Siyer yazarlarının ve tarihçilerin genelinin zihnine bu yüce insanın bir köşede oturup ibadetle meşgul olduğu ve siyasetle işi olmadığı yerleşmiştir. Bazı tarihçiler ve siyer yazarları bu meseleyi açıkça beyan etmişlerdir. Açıkça bunu söylemeyenler de İmam Seccad'ın (a.s) hayatından bundan başka bir çıkarıma sahip değildirler. İmam'a takılan lakaplardan ve ona yönelik kullanılan tabirlerden bunu anlayabiliriz.

Bazı insanlar bu yüce insana "Hasta" lakabını takmışlardır. Hâlbuki hastalığı Aşura olayında birkaç günden fazla sürmemiştir ve her insan ömründe birkaç gün hastalanır. O, o günde Allah yolunda cihad ve savunma vazifesiyle yükümlü olmaması gerektiğinden, ilahî maslahat gereği hastalanmıştı ki gelecekte emanet ve imametın ağır yükünü yüklenibilsin, babasından sonra otuz dört veya otuz beş yıl hayatta kalsın ve Şia tarihinin en zor imamet devresini geçirebilsin.

İmam Seccad'ın (a.s) hayatına baktığınızda, diğer İmamlarımızda olduğu gibi, çeşitli ve dikkate değer olayları çokça görürsünüz. Ama bunların hepsini de bir araya getirseniz İmam Seccad'ın (a.s) siretini elde edemezsiniz. Her insanın si-

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

reti gerçek manada şahsın genel hareket çizgisini bildiğimiz ve daha sonra hayatının ayrıntılı olaylarını incelediğimiz zaman aydınlığa kavuşur. Ama genel hareket çizgisi bilinmediği ya da yanlış bilindiği takdirde, cüzi olaylar anlamsız ya da yanlış anlamlara sahip olacaktır. Bu, İmam Seccad (a.s) ya da diğer imamlara özel bir durum değildir. Belki bu esas, herkesin hayatı için geçerlidir.

İmam Seccad'ın (a.s) Muhammed b. Şahab-ı Zühri'ye yazdığı mektup, İmam'ın hayatındaki hadiselerden bir örnektir. Bu, Peygamber hanedanına mensup bir kişinin zamanının meşhur ilim adamına yazdığı bir mektuptur. Bu konuda değişik görüşler ileri sürülebilir. Bu mektup geniş çaplı bir temel mücadelenin bir parçası olabilir, sıradan bir münkerden (kötülükten) sakındırma olabilir veya tarih boyunca iki şahsiyet veya birçok şahsiyetler arasında görülmüş olan itirazlar gibi bir şahsın başka bir şahsa itirazı da olabilir. Bu olaydan kendi kendine ve o dönemin kendine has diğer olayları dışında bir şey anlamak mümkün değildir. Ben bu nokta üzerinde duruyorum ki, biz eğer cüzi olayları İmam'ın hayatındaki genel hareket çizgisinden bağımsız bir şekilde incelersek, İmam'ın biyografisi anlaşılacaktır. Bizim için önemli olan, İmam'ın genel hareket çizgisini tespit etmektir.

İlk konumuz, İmam Seccad'ın (a.s) hayattaki genel hareket çizgisidir. Bunu, İmam'ın söz ve hayatındaki karinelere ve de İmamlar'ın hayatından elde ettiğimiz genel çıkarımlardan hareketle açıklayacağım.

Bana göre hicrî kırk yılında gerçekleşen İmam Hasan (a.s) sulhundan sonra, Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'i evde oturup yalnızca ilahî ahkâmı anladıkları şekliyle beyan etmekle yetinmediler. Aksine sulhun başından itibaren, bütün İmamlar'ın plan ve programı, İslami hükümeti kendi nazarlarında olan

yöntemle işbaşına getirmenin ön hazırlıklarını yapmaktı. Bunu İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) hayatında ve sözlerinde açıkça görmekteyiz.

... İmam Hasan'ın (a.s) işi esaslı, oldukça derin ve altyapı oluşturmaya yönelikti. İmam Hasan (a.s) on yıl bildiğiniz keyfiyette yaşadı. Bu süre içerisinde bazı insanları etrafına topladı ve onları yetiştirdi. Bir grup insan kenarda köşede kendi şehadetleriyle, karşıt sözleriyle Muaviye'nin düzenine muhalefet ettiler ve neticede onları tezyif ettiler.

Ondan sonra sıra İmam Hüseyin'e (a.s) geldi. O yüce insan da Medine, Şam ve diğer yerlerde Muaviye ölünceye ve Kerbela hadisesi meydana gelinceye kadar aynı yöntemi izledi. Gerçi Kerbela hadisesi İslam'ın geleceği için oldukça faydalı ve verimliydi; ama her hâlükârda İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'in (a.s) peşinde oldukları hedefin tehirine sebep oldu. Çünkü bu olay insanları dehşete düşürdü; İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'in (a.s) yakın yâranlarının ölümüne vesile oldu ve düşmanı onlara musallat etti. Bu olaylar tabii bir şekilde gerçekleşiyordu. Eğer İmam Hüseyin'in (a.s) bu şekildeki kıyamı olmasaydı, ondan sonra yakın bir gelecekte hükümeti Şia'nın eline geçireceği bir hareketin oluşma imkânı mevcuttu. Elbette bu sözün anlamı İmam Hüseyin'in (a.s) kıyamının gerçekleşmemesi gerektiği değildir. İmam Hüseyin'in kıyamında mevcut olan şartlardan dolayı o kıyam o esnada gerçekleştirilmeliydi. Bunda en ufak bir şüphe dahi yoktur. Lakin o şartlar olmasaydı ve İmam Hüseyin o hadisede şehit düşmeseydi, İmam Hasan'ın (as) nazarında olan geleceğin yakın zamanda gerçekleşme ihtimali çok fazlaydı.

... İmamlar bu çizginin ve bu hedefin peşindeydiler ve sürekli olarak İslami hükümetin teşkil edilmesi için çaba gösteriyorlardı. İmam Hüseyin (a.s) Kerbela hadisesinde şehadete

ulaşıp İmam Seccad'ın (a.s) hasta hâliyle esir düştüğü andan itibaren gerçekte İmam Seccad'ın (a.s) mesuliyeti başladı. O tarihe kadar İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'in (a.s) bu geleceği temin etmesi kararlaştırılmış idi; ancak o zamandan itibaren bu iş için İmam Seccad'ın (a.s) kıyam etmesi kararlaştırıldı ve onun ardından da sonraki imamlar...

Dolayısıyla İmam Seccad'ın (a.s) hayatının genelinde bizim bu genel hedef ve asli çizginin peşinde olmamız gerekir. Şüphesiz şunu bilmemiz gerekir ki İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'in (a.s) peşinde oldukları hedefleri İmam Seccad da (a.s) gerçekleştirme çabası içine girmişti.

İmam Seccad (a.s), hicrî altmış birinci yılın Aşura'sında imamete ulaştı ve doksan dört yılında zehirlenerek şehit oldu. Bütün bu süre boyunca o yüce insan aynı hedefi izledi. Şimdi bu bakış açısıyla İmam Seccad'ın (a.s) yaptığı işin ayrıntılarını takip edelim ve hangi merhaleleri geçirmiş, hangi taktikleri kullanmış ve nasıl başarılar kazandığına bakalım. İmam'ın beyan ettiği cümlelerin tamamı, sahip olduğu hareket, okuduğu dualar, münacatlar ve *Sahife-i Seccadiye*'de toplanan duaların hepsi bu genel çizgiyi dikkate alarak tefsir edilmelidir. Aynı şekilde İmam'ın imameti boyunca duruşları da böyle tefsir edilmelidir. O duruşlar şunlardan ibaretti:

1- Abdullah b. Ziyad ve Yezid karşısındaki oldukça yiğitçe ve fedakârca duruşu.

2- Musrif b. Ukbe karşısındaki duruşu, hani şu Yezid'in hükümetinin üçüncü yılında onun emriyle Medine'yi viran eden ve halkın mallarını yağmalayan kimse. Burada İmam'ın duruşu oldukça yumuşak ve mülayimdir.

3- Benî Ümeyye halifelerinin en güçlü ve akıllısı olan Abdülmelik b. Mervan'la karşı karşıya gelişte İmam'ın duruşu.

İmam'ın ona karşı duruşu bazen sert, bazen da mülayimdir.

4- Ömer b. Abdülmelik'e karşı olan tavrı.

5- İmam'ın ashap ve yarenlerine karşı tavrı ve dostlarına yaptığı tavsiyeler.

6- Zalim hâkimiyet düzenine bağlı saray ulemasına karşı ta-kındığı tavrı.

Bütün bu tavır ve hareketleri dikkatle incelemek gerekir. Ben buna inanıyorum ki bu genel çizgiye dikkat edildiğinde, bütün olaylar ve ayrıntılar oldukça açık ve net bir anlam kazanacaktır. Eğer bu dikkatle İmam Seccad'ın (a.s) hayatına bakarsak Allah'ın yeryüzündeki hükümetini gerçekleştirmekten ibaret olan mukaddes hedefi gerçekleştirmek ve İslam'ı uygulamaya koymak yolunda bütün çabasını göstermiş, en uygun ve verimli faaliyetlerden yararlanmış, Aşura olayından sonra dağınıklık ve perişanlığın doruğunda olan İslam kafilmesini olabildiği kadar ilerletmiş bir insan olarak görürüz.

O, İmamlarımızın her ikisini de aynı anda üstlendikleri iki asli ve muazzam memuriyeti -ki bunlara değineceğim- uygulamaya koymuş, işlerinde siyaset, cesaret, dikkat ve zarafete riayet etmiştir. Peygamberler ve tarihin başarılı adamları gibi otuz beş yıl usanmak bilmeyen bir mücadeleyi gerçekleştirdikten ve ağır risalet vazifesini yerine getirdikten sonra alını açık ve başı dik dünyadan ayrılmıştır. Kendisinden sonra memuriyeti bir sonraki imam olan İmam Bakır'a (a.s) devretmiştir.

İmametinin ve Allah'ın muazzam hükümetinin yeryüzünde teşkil edilmesi memuriyetinin bir sonraki imama bırakılması açık bir şekilde rivayetlerde beyan edilmiştir. Bir rivayete göre İmam Seccad (a.s) evlatlarını bir araya toplamış, sonra Muhammed b. Ali'ye -İmam Bakır'a- işaret ederek: *"Bu sandığı ve bu silahı al; bunlar senin elinde emanettir."* buyurmuştur.

Sandığı açtıklarında içinde Kur'an ve silah olduğunu gördüler. Ben bu "silah"ın inkılâp liderliğinin ve "kitab"ın da İslami ideolojik düşünce yapısının parolası olduğunu tasavvur ediyorum. İmam, onu kendisinden sonraki imama teslim ederek huzurlu bir vicdanla yüce Allah katında ve şuurlu insanlar nezdinde son derece alnı açık olarak dünyaya veda etmiştir. Bu, İmam Seccad'ın (a.s) hayatının genel bir görüntüsüdür. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 6)

İmam Seccad (a.s) dönemi oldukça ağır zorluklarla başladı. Kerbela hadisesi, Şii merkezlerinde -belki de İslam dünyasının her yerinde- şiddetli bir sarsıntı gerçekleştirdi. Öldürülme, takip edilme, işkence ve zulüm geçmişte de vardı; ama Peygamber evladını katledip ailesini esir etmek, Zehra'nın azizinin başını mızrağa takmak -ki o dudakları ve ağzı öptüğünü gören kimselerden henüz hayatta olanlar vardı- İslam dünyasını hayretler içinde bırakan bir şeydi. Kimse işin buraya varacağını düşünmüyordu. Eğer Hz. Zeyneb'e ait olan bu şiir doğruysa o şöyle diyor:

"Ey henüz kâmil olmadan tutulup batan ay, ey kalbimin bir parçası; bunun takdir edilmiş ve yazılmış olduğunu hiç düşünmemiştim."⁽¹⁾

Bu şiir söz konusu noktaya işaret ediyor ve bu, bütün insanların görüşüydü. Birden bire siyasetin büsbütün değiştiği anlaşıldı. Baskılar şimdiye kadar tahmin edilenden çok daha fazladır. Hayal bile edilemeyecek şeyler, düşünüldü ve gerçekleşti! Böylece şiddetli bir korku bütün İslam âlemini sardı. Tevabin'in ve sonra da Muhtar'ın varlığından dolayı bu korku Kufe şehrine sirayet etmedi. Burası dışında, Medine ve diğer yerlerde -hatta Mekke'de Abdullah b. Zübeyr bir süre sonra kıyam ettiği

1- *Biharu'l-Envar*, c. 45, s. 115: مَا تَوَهَّمْتُ يَا شَقِيقَ فُؤَادِي كَانَ هَذَا مُقَدَّرًا مَكْتُوبًا

hâlde - Kerbela hadisesinden kaynaklanan o korku ve dehşet, İslam dünyasında sabıkası olmayan bir dehşetti.

Dolayısıyla düşünce ve ahlak yapısındaki bozulmanın yanı sıra siyasi bozulma da başka bir sebeptir. Büyük şahsiyetlerin geneli hükümetin adamları tarafından temin edilen maddi ve nefsanî arzular kafesine girmişlerdi. Kendisi bir zamanlar İmam Seccad'ın (a.s) da öğrencisi olan Muhammed b. Şahab-ı Zühri gibi bir büyük şahsiyet, düzene bağlı hâle geldi ve İmam Seccad (a.s) o meşhur mektubu ona yazdı. Bu, "Tuhefu'l-Ukul" ve başka yerlerde de kaydolmuş meşhur bir mektuptur. Bu mektup, büyük şahsiyetler için ne tür bağılıkların söz konusu olduğunun göstergesidir. Muhammed b. Şahab benzerleri çoktular. Merhum Meclisi, *Bihar*'da Cabir'den -ki zahiren de Cabir b. Abdullah'tır- İmam Seccad'ın (a.s) şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Bu halka nasıl davranacağımızı bilemiyoruz; Hz. Peygamber'den duyduğumuz şeyleri nakletsek gülüyorlar, eğer sussak dayanamıyoruz."⁽¹⁾

Halk Hz. Peygamber'in sözlerini kabul etmemekle kalmıyor; onlarla alay ediyorlar. Sonra bir olayı anlatıyor. İmam, bir topluluk için bir hadis nakledince, topluluktan birisi dalga geçti ve hadisi kabul etmedi. Sonra Said b. Museyyib ve Zühri hakkında bunların yoldan sapmış olduklarını söylüyor. Elbette ben bu sözü Said b. Museyyib hakkında kabul etmiyorum; çünkü onun İmam'ın havarilerinden olduğunu gösteren başka deliller mevcuttur. Ama Zühri ve diğerleri hakkında doğrudur, öyleydiler. İbn Ebi'l-Hadid o dönemde Ehlibeyt'ten uzaklaşan birçok şahsiyetin ismini sayıyor.

1- ما ندرى كيف نصنع بالتاس إن حدثناهم بما سمعنا من رسول الله ضحكوا وإن سكتنا لم يسعنا.

... Halkın dini ve ahlakı düzelmeli; halk bu fesat bataklığından çıkmalıydı. Dinin özü olan manevi hareket toplumda diriltilmeliydi. Bunun için İmam Seccad'ın (a.s) hayatının ve sözlerinin zühtle dolu olduğunu görürsünüz:

“Dünyada züht sahibi ve takvalı olan ve ahirete gönül veren kimselerin nişaneleri...”⁽¹⁾

Bu cümle, uzun ve ayrıntılı bir konuşmanın başlangıcıdır. Gerçi bu sözde de zikrettiğimiz o hedefe bir işaret ve bir ima vardır. Ya da başka bir cümlede İmam şöyle buyuruyor:

“Acaba bu köpek artığını, yani dünyayı ehline bırakabilecek olan özgür bir adam var mı? Canlarınızın bedeli cennetten (ahiretten) başka bir şey değildir. Öyleyse onu (canınızı) ondan (cennetten) başka bir şeyle muamele etmeyin.”⁽²⁾

İmam Seccad'ın (a.s) sözlerinin çoğu züht ve maarif hakkındadır. Ama maarifi de yine dua kalıbında beyan eder. Çünkü söylediğimiz gibi o dönemdeki baskı ve durumun elverişsizliği İmam'ın halkla açıkça konuşmasına izin vermiyordu. Bunu sadece düzen istemiyor değildi; halk da istemiyordu. Aslında o toplum yeniden yapılandırılması gereken; liyakatsiz, kokuşmuş ve zayıf olmuş bir toplumdur. İmam Seccad'ın (a.s) hicrî altmış beşten hicrî doksan beşe kadar olan otuz dört ya da otuz beş yıllık hayatı bu şekilde geçti. Elbette her geçen gün vaziyet daha iyiye gitti. “İmam Hüseyin'den (a.s) sonra insanlar mürtet oldular.” hadisinin devamında İmam Sadık (a.s) buyuruyor ki: “*Sonra insanlar irtidattan döndüler ve*

1- *Biharu'l-Envar*, c. 75, s. 128: أَنَّ عَلَامَةَ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا الرَّغْبِينَ فِي الْآخِرَةِ

2- *Tuhefu'l-Ukul*, s. 391: أَوْ لَا حُرِّ يَدْعُ هَذِهِ الْمَاظَةَ لِأَهْلِهَا يَعْنِي الدُّنْيَا، فَلَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَّنٌ إِلَّا الْجَنَّةَ فَلَا تَتَّبِعُوهَا بَعِيرَهَا.

çoğaldılar.”⁽¹⁾ Baktığımızda gerçekten de öyle olduğunu görüyoruz. İmam Bakır (a.s) dönemi geldiğinde durum artık değişmişti. Bu, İmam Seccad'ın (a.s) otuz beş yıllık zahmetlerinin neticesiydi. (19.7.1986)

Bazıları İmam Seccad'ın (a.s) Benî Ümeyye düzeni karşısında kıyam etmesi gerektiğini veya Muhtar ve Abdullah b. Hanzala gibi kıyam edenlere ya katılarak ya da onların liderliğini yaparak açıkça silahlı direniş gerçekleştirmesi gerektiğini düşünüyorlar. Hz. Seccad'ın (a.s) zamanının şartlarını, İmamlar'ın hedeflerini dikkate alarak değerlendirdiğimizde kıyam düşüncesinin yanlış olduğunu görürüz.

Eğer İmamlar özellikle de İmam Seccad (a.s), bu şartlar altında böylesine aleni ve hiddetli hareketlere kalkışacak olsalardı, kesinlikle Şia'nın kökü kazınır ve sonraki dönemlerde Ehlibeyt Mektebi'nin, velayet ve imamet düzeninin gelişimi için hiçbir ortam kalmazdı. Belki hepsi yok olup giderdi. Dolayısıyla İmam Seccad'ın (a.s) Muhtar olayında alenen işbirliği ilanında bulunmadığını görüyoruz. Gerçi bazı rivayetlerde Muhtar'la gizli rabita içinde oldukları gelmiştir. Ancak hiç şüphe yok ki, alenen onunla hiçbir rabitası yoktu. Hatta bazı rivayetlerde İmam Seccad'ın (a.s) Muhtar'ı kötilediği de yer almıştır. Bunun da ikisi arasındaki ilişkinin fark edilmemesi için takiyye gereği yapılmış bir iş olması oldukça tabii görünüyor.

Elbette Muhtar zafere ulaşıyorsa, hükümeti Ehlibeyt'e teslim ederdi. Ama yenilgi durumunda eğer İmam Seccad'ın (a.s) onunla aleni bir ilişkisi olmuş olsaydı yakinen bu işin olumsuz neticeleri İmam Seccad (a.s) ve Medine Şiîlerine yansır ve Şia'nın kökü kazınırdı. Bundan dolayı İmam Seccad (a.s) onunla hiçbir aleni irtibata girmede.

1- ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ لَحَقُّوْا وَكَثُرُوْا.

Rivayetlere göre Müslim b. Ukbe “Harra” olayında Medine’ye geldiğinde saldırıya maruz kalacak ilk kişinin Ali b. Hüseyin olacağından hiç kimsenin şüphesi yoktu. Lakin İmam Seccad (a.s) öylesine tedbirli ve hâkimane bir yöntemle tavır takındı ki, bu bela onun başından defoldu. O, hayatta kaldı ve tabii olarak Şia’nın temel dayanağı da varlığını sürdürmüş oldu.

Elbette bazı kitaplarda -*Biharu’l-Envar* gibi- Hz. Seccad’ın (a.s) Müslim b. Ukbe karşısında kendisini küçük düşürecek konuşmalar yaptığına işaret eden bazı hadisler gelmiştir. Ben, hepsini nakledeceğim bu rivayetlerin kesin delillerle doğru olmadığını ispatlayacağım.

Evvela, bu rivayetlerin hiçbirisi sahih senetlere sahip değildir. İkinci olarak, onları içerik açısından yalanlayan diğer rivayetler vardır.

İmam Seccad’ın (a.s) Müslim b. Ukbe’yle yaptığı görüşmeyle ilgili olarak çeşitli rivayetler vardır ve bu rivayetler birbiriyile uyum içinde değildir. Rivayetlerden bazıları İmamlar’ın kişilik ve yöntemleriyle daha fazla örtüştüğünden dolayı biz onları kabul ediyoruz. Bunları kabul etmemiz de gayet doğaldır. Onları kabul ettiğimizde öbür rivayetler tamamen reddedilmiş olacaktır. Benim o rivayetlerin doğru olmadığına dair en ufak bir şüphem yok.

Her hâlükârda bazı rivayetlerde gelmiş olan davranışlar İmam Seccad’dan (a.s) görülmemiştir. Lakin İmam’ın Müslim b. Ukbe’ye düşmanca bir tavır takınmadığı şüphe götürmez bir gerçektir. Eğer İmam (a.s) tepkisel davranırsa öldürülür ve bu, İmam Seccad (a.s) aracılığıyla takip edilmesi gereken İmam Hüseyin’in (a.s) fikrî akımı için telafi edilemez bir darbe olurdu. Her hâlükârda İmam Seccad (a.s) bu olaylardan sağ kurtuldu ve İmam Sadık’ın (a.s) hadisinde gördüğümüz gibi

insanlar yavaş yavaş ona katılarak çoğaldılar. Gerçekte İmam Seccad'ın (a.s) işi böylesine zor, uygunsuz ve sürdürülebilir olmayan bir zeminde başladı.

Elbette Aldülmelik'in yönetimi -ki İmam Seccad'ın (a.s) otuz küsur yıllık imamet devresinin çoğu bu hükümet döneminde geçti- İmam'ın hayatını tamamen gözetim ve denetim altında tutuyordu. İmam Seccad'ın (a.s) hayatını gözetleyip -hatta dâhilî ve özel meselelerini bile- onlara haber veren casuslar vardı.

İmam Seccad'ın (a.s) Hedefleri

İmam Seccad'ın (a.s) iş zemini malum oldu. Şimdi İmam mevcut olan bu şartlarda işine başlayacak. Burada önce İmamlar'ın kullandıkları hedef ve yöntemlere özetle işaret edeceğim, sonra da bu yöntemi izleyerek İmam Seccad'ın hayatının ayrıntılarına değineceğim.

Şüphesiz Hz. Seccad'ın (a.s) nihai hedefi, İslami hükümet idi. İmam Sadık'tan gelen rivayette belirtildiği gibi yüce Allah hicrî altmış yılını İslam hükümeti için belirlemişti. Ama hicrî altmış yılında Hz. Hüseyin b. Ali şehadete ulaşınca, bu vaat yüz kırk yedi, yüz kırk sekiz yılına ertelendi. Bu tamamen İmam Seccad (a.s) ve diğer İmamlar'ın nihai hedefinin İslam hükümetini teşkil etmek olmasından kaynaklanmaktadır. Ama İslam hükümeti o şartlarda nasıl meydana gelebilir? Bunun için birkaç şeye ihtiyaç vardır:

1- İmamlar'ın gerçek taşıyıcıları olduğu ve İslami hükümetin esasını teşkil etmesi gereken doğru İslami düşüncenin toparlanması, öğretilmesi ve yayılması.

İslam toplumu uzun yıllar boyunca doğru İslami tefekkürden ayrı kalmış; insanlar arasında fikrî altyapı oluşmamış ve asil ahkâm yaygınlaşmamıştı. Bu şartlar altında asil İslami te-

tefkür temeline dayalı bir hükümet meydana getirmek nasıl mümkün olabilir!

İmam Seccad'ın (a.s) en büyük rolü; tevhid, nübüvvet, insanın manevi makamı, insanın Allah'la irtibatı ve benzeri asli İslami düşünce unsurlarını bir araya toparlamasıdır. *Sahife-i Seccadiye'*nin en önemli rolü de budur. Önce *Sahife-i Seccadiye'*yi, sonra da o dönemdeki halkın İslami tefekkür durumunu dikkate alırsanız, bu ikisinin birbirinden ne kadar da uzak olduğunu görürsünüz. İslam dünyasının bütün halkları maddi hedefler peşinde koşuyorlardı. Halife olan Abdülmelik b. Mervan'dan tutun, etrafındaki Muhammet Şahab-ı Zühri ve daha sonra adlarını sayacağım benzeri saray ulemasına kadar herkes bencillik ve dünyaperestlikle meşguldü. Böylesi bir ortamda İmam Seccad (a.s) halka hitaben şöyle buyuruyor: *"Acaba bu köpek artığı olan dünyayı ehline bırakacak özgür bir adam yok mu?"*⁽¹⁾

Bu cümlede yer alan İslam tefekkürü şundan ibarettir: Manevi hedef belirleme, manevi ve İslami hedeflere ulaşma yolunda hareket, insanı Allah'la ve sorumluluklarla ilişkilendirmek. Bu, tam da o zamanın maddeci hareketine mensup insanların karşısında bir duruştu. Bu cümleyi örnek olarak beyan ettim. İmam Seccad'ın (a.s) buna benzer işlerden fazlaca yapması gerekiyordu. Bu işlerden maksat, doğru İslami tefekkürün yok olmasının engellenmesi ve İslam toplumunda bu doğru düşüncenin korunmasıydı. Bu, İmam Seccad'ın (a.s) yapması gereken ilk işti.

2- İslam devletini kurma ve yönetme yetkisine sahip kişileri topluma tanıtmak. Elbette o dönemde Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'i aleyhine birçok propagandalar yapılmış, Hz. Pey-

1- أَوْ لَا حُرٌّ يَدْعُ هَذِهِ اللَّمَاطَةَ لِأَهْلِهَا.

gamber'in dilinden Ehlibeyt'in hareketine ters yönde bir yığın hadis uydurulmuş; hatta halk arasında yayılmış olan bu uyduruk hadislerin bazılarında Ehlibeyt'in küfür ve lanete layık olduğu söylenmişti. Halkın Ehlibeyt'in manevi ve hakiki makamı hakkında en ufak bir bilgisinin olmadığı böylesi bir durumda Ehlibeyt eliyle bir hükümet nasıl kurulabilir?

Dolayısıyla, İmam Seccad'ın (a.s) önemli hedeflerinden bir diğeri insanları, Ehlibeyt'in hakkaniyeti, velayet ve imamet makamıyla birlikte hükümet teşkil etme hakkının onlara ait olduğu ve onların Hz. Peygamber'in gerçek halifeleri olduğu konusunda aydınlatmasıydı. İnsanların bu meselelerle tanışmaları gerekiyordu. Bu mesele İslam tefekkür ve ideolojisi dâhilinde bir konu olmasının yanında, siyasi bir mahiyete de sahiptir. Yani hâkim düzenin aleyhinde siyasi bir harekettir.

3- İmam Seccad'ın (a.s) bir teşkilat kurması gerekiyordu. Bu teşkilat gelecekteki siyasi hareketlerin dayanak noktası olmalıydı. İnsanlar ekonomik ve manevi baskıların etkisiyle yoksullaşmış ve birbirinden uzaklığa, ayrılığa, parçalanmışlığa ve yalnızlığa itilmişlerdi. Şiîler aşırı baskı ve korkudan dolayı parçalanarak teşkilat düzenlerini kaybetmişlerdi. İmam Seccad (a.s) tek başına ya da küçük teşkilatsız bir toplulukla nasıl işe başlayabilirdi?

Dolayısıyla İmam Seccad'ın (a.s) diğeri bir işi Şia teşkilatını yeniden yoluna koymaktı. Bana göre Emîrül-Müminin döneminden beri var olan, Aşura hadisesinden, Harra ve Muhtar olaylarından sonra zeminleri hemen hemen dağılan bu teşkilatı yeniden yapılandırmalı ve kurmalıdır.

Netice olarak, İmam Seccad'ın (a.s) üç tane asli işi var:

1- Tahrif edilmesinin ya da unutulmasının üzerinden uzun süre geçen İslami düşüncenin hakiki ve Allah'ın nazil ettiği şekliyle yayılması.

2- Ehlibeyt'in hakkaniyetinin, hilafet, velayet ve imamet makamının onların hakkı olduğunu ispatlamak.

3- Al-i Muhammed'in takipçileri olan Şiiler için derli toplu bir teşkilat kurmak.

Bunlar, incelememiz ve İmam Seccad'ın (a.s) imameti döneminde bunlardan hangisinin gerçekleştirilme hâlinde olduğunu görmemiz gereken üç asli iştir. Bu üç asli işin yanında, onlarla bağlantılı olan veya onlar kadar öneme sahip olmayan diğer işler de yapılmıştır. Mesela mevcut baskı ortamını bir nebze yumuşatabilmek için İmam'ın kendisinin ya da yâranlarının bazı açıklama ve hareketlerde bulunması gerekiyordu.

Değişik olaylarda İmam'ın kendisinin ya da yâranlarının -elbette o zaman daha çok dayanıklılık elde etmişlerdi- bazı açıklamalarda bulduklarını görüyoruz ki bu açıklamalar sadece bu boğucu havayı yumuşatmak ve bu sisli ortamda latif bir hava meydana getirmek içindir. Bu, asli işlere oranla daha az öneme sahip işlerden birisidir ki bazı örneklerini zikredeceğim.

Asli işlerin yanında yapılan bir diğer iş, hükümet düzeniyle ya da ona bağlı olan kimselerle gerçekleştirilen hafif mücadeledir. İmam Seccad'la (a.s) Abdülmelik arasında defalarca gerçekleşen karşılaşmalar buna örnektir. Abdülmelik'e bağlı sapkın ulemayla (örneğin Muhammed Şahab-ı Zühri) İmam arasında geçen olaylar bunun bir başka örneğidir. Yine İmam'ın bazı yâranları ve halifenin adamları arasında çıkan bazı çatışmalar bu kabildendir. Bütün bunların amacı, o tutuk havanın biraz olsun açılabilmesidir.

Eğer bir kimse benim anlattıklarına dikkat ederse; ahlaki rivayetler, nasihatler, mektuplar ve İmam Seccad'dan (a.s) nakledilen diğer rivayetler veya İmam'ın hayatında takındığı tavırlar, hepsi onun için bir anlam ifade eder. Yani açıklama-

ların ve tavırların hepsi, işaret ettiğim bu üç çizgiden birinin kapsamında yer alır ve bunların hepsi de İslami hükümetin teşkil edilmesi içindir. Elbette İmam, İslami hükümetin kendi zamanında kurulması düşüncesinde değildi. Çünkü bunun gelecekte -yani İmam Sadık (a.s) döneminde- kurulacağını biliyordu. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 8)

Bu üç iş yapılırsa, İslam hükümetinin ve Alevi nizamın teşkili mümkün hâle gelebilir. Elbette önceden açıkladım, şimdi de vurguluyorum; İmam Sadık'ın aksine İmam Seccad (a.s) kendi döneminde hükümet değişikliği yaşanacağı ve İslam hükümetinin kurulacağı görüşünde değildi. Zira İmam Seccad'ın (a.s) hayatı döneminde zeminin müsait hâle gelmeyeceği malumdu.

Zulüm, karanlık ve baskı, bu otuz yıl içerisinde bertaraf edilemeyecek kadar fazlaydı. İmam Seccad (a.s) gelecek dönem için çalışıyordu gerçekte. Hatta değişik karinelere anlattığımız kadarıyla İmam Bakır (a.s) bile kendi hayatı döneminde İslam hükümetini teşkil etme niyetinde değildi. Yani hicrî kamerî altmış bir yılından doksan beş yılına kadar ve doksan beş yılından İmam Bakır'ın şehadete ulaştığı yüz on dört yılına kadar İmamlar'dan hiç birisinin düşüncesi İslam hükümetinin kendi dönemlerinde teşkil edilmesi değildi. Onlar gelecek için çalışıyorlardı. Dolayısıyla işaret edildiği gibi İmam Seccad'ın (a.s) seçtiği yöntem uzun vadeli gelecek içindi.

Şimdi İmam Seccad'ın (a.s) beyanlarına dönmek ve söylediğim şeyleri onun sözlerinden çıkarmak istiyorum. Çünkü İmam Seccad'ın (a.s) hayatını tahlil etmek istediğimizde bizim için ilk elden kaynak İmam'ın kendi sözleridir. Bütün İmamlar'ın hayatları hakkındaki yöntemimiz budur. İmamlar'ın kendi açıklamalarını ve kendi dillerinden sadır olan beyanlarını, onların hayatlarını incelemek için en güzel kaynak ve delil

olarak kabul ediyoruz. Ancak önceden de işaret ettiğimiz gibi biz bu beyanları İmamlar'ın hareket yönünü, onların mücadele, çaba ve harekettten maksat ve hedeflerinin ne olduğunu bildiğimiz takdirde doğru anlayabiliriz. Aksi takdirde söyleyeceğim sözleri yanlış anlarız. Şimdilik bu konu aydınlığa kavuştu. Elbette konuyu bu şekilde anlayabilmemiz de onların sözlerinin yardımıyladır. Şimdi İmamlar'ın sözlerinden bu zeminde nasıl doğru yararlanabileceğimizi göreceğiz.

Konuya girmeden önce küçük bir noktayı hatırlatmalıyım. İmam yoğun baskı döneminde yaşadığı ve istediği sözleri açıkça söyleyemediği için nasihat ve dua kalıbından yararlanıyordu. Duaları, "*Sahife-i Seccadiye*"de yer alırken -ki sonradan ona değineceğim- nasihatleri İmam'dan nakledilen sözlerde ve beyanlarda mevcuttur. İmam Seccad'ın (a.s) beyanlarının birçoğunda, hatta tamamında konuşma yöntemi nasihattir. Nasihatın içeriğinde önceden işaret ettiğim gibi İmam, nazârında olan şeyleri beyan etmiştir. Bu beyanlara baktığınızda İmam'ın kullandığı oldukça zekice ve hâkimane bir yöntem gözlemlersiniz. Bu yöntemle halka nasihat etmekle birlikte, onların zihinlerinde yer etmesini istediği şeyleri halka beyan etmiştir. Bu, doğru ideoloji ve düşünceleri aktarmanın ve iletmenin en iyi yöntemidir.

İmam Seccad'ın (a.s) Beyanları Siyasi Mücadelenin Tezahürüdür

Burada *Tuhetu'l-Ukul* kitabında İmam'dan nakledilen sözleri inceleyeceğim. İmam Seccad'dan (a.s) nakledilen bu sözlerde değindiğimiz yönlerde işaret eden birkaç konuyu gözlemliyoruz.

Bu beyanların bir kısmı halkın geneline hitap eder. Beyanın kendisinden de anlaşıldığı üzere, dinleyicisi ve okuyucusu İmam'ın özel yakın bir grubu ve çok özel ashâbı değildir.

Halkın geneline yapılan bu hitapta sürekli Kur'an ayetlerine istinat edilir. Çünkü İmam Seccad'a (a.s) bir imam unvanıyla bakmayan sıradan insanlar, onun sözlerine delil istemektedirler. Bu yüzden İmam ya ayetlerden delil getirir ya da ayetlerden istiare ve alıntı şeklinde yardım alır. Belki elli ya da daha fazla sayıda bu tür rivayette Kur'an ayeti ya doğrudan doğruya ya da istiare kullanılarak yer almıştır. Ancak bir sonraki beyanlarda muhataplar velayete inanan müminler olduğu için böyle değildir. Zira onlar İmam Seccad'ı (a.s) tanımaktadırlar. İmam Seccad (a.s), sözünü kabul eden kimselere Kur'an ayetleriyle delil getirmez. Böylece baştan sona kadar Kur'an ayeti oldukça az yer almıştır.

Tuhefu'l-Ukul'da şu cümleyle başlayan uzun bir rivayet vardır: "İmam'ın (a.s) Her Cuma Günü Ashap ve Taraftarlarına Yaptığı Nasihatler ve Hatırlatmalar."⁽¹⁾ Ashabı, Şiaları ve dostları her Cuma günü İmam'ı kendi toplantılarına ya da toplantı dışında ferdî şekilde çağırıyorlardı ve İmam onlara nasihat ediyordu. Burada muhatap dairesi geniş bir dairedir. Bu durum, bu uzun rivayetin kendisindeki karinelerden anlaşılmaktadır. Rivayetlerden bazılarında hitap müminlere olmasıyla birlikte, bu uzun rivayette öncelikle hitap "ey müminler, ey kardeşler!"⁽²⁾ ve benzeri şekillerde değildir. Hitap "ey insanlar!"⁽³⁾ şeklinde genel ifadedir. Dolayısıyla hitap umumidir.

İkinci olarak bu rivayette, düzeni açıkça eleştiren, kınayan bir şey mevcut değildir. Sadece akait beyanı, insanların bilmeleri gereken şeyler, itikatların hatırlatılması ve İslam maarifi vardır. Arz ettiğim gibi nasihat kalıbında olanların hepsi böyle

1- *Tuhefu'l Ukul*, s. 249: مَوْعِظَتُهُ لِسَائِرِ اصْحَابِهِ وَشِيعَتِهِ وَتَذَكِيرُهُ اِيَّاهُمْ كُلَّ يَوْمٍ جَمَعَهُ

2- اَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ؛ اَيُّهَا الْاِخْوَه.

3- اَيُّهَا النَّاسُ.

başlıyor. Söze nasihat tarzında başlıyor ve buyuruyor ki: “Ey insanlar! Allah’tan korkun ve bilin ki O’na döneceksiniz.”⁽¹⁾ Daha sonra İslami akaide geçiyor ve insanların dikkatini İslam’ı doğru anlamaları gerektiğine çekiyor. Bu, İslam’ı doğru ve hakiki şekliyle bilmiyorsunuz demektir. Gerçekte İmam (a.s) bu beyanıyla insanları İslam’ı doğru öğrenmeye yönlendiriyor.

Örneğin, bakınız İmam Seccad (a.s) ne kadar ilginç bir yöntemden yararlanmıştı. Burada buyuruyor:

“Seni kabre koyacakları vakitten kork. Nekir ve Münker sana geldiklerinde, senden soracakları ilk soru O’nun için ibadet ettiğin Allah’ın hakkında olacak.”

Yani İmam bu beyanla, kendini dinleyenlerin zihninde Allah’ı tanıma ve tevhidi anlama arzusunu uyandırıyor.

“Sana gönderdikleri Peygamber’den soru soracaklar.”

Bu cümleyle nübüvvet meselesini tanıma hedefini onlarda canlandırıyor.

"Kitabını soracaklar."

O vakit bu asli akait ve İslam’ın esas meseleleri olan tevhid, nübüvvet, Kur’an ve dini anlattıktan sonra nazarında bulunan o esas noktayı beyan ediyor:

"Velayetini kabul ettiğin imam hakkında soru soracaklar."⁽²⁾

İmamet meselesini burada söz konusu ediyor. İmamlar’ın sözlerinde imamet ve velayet meseleleri arasında hiçbir fark yoktur. Gerçi “veli” ve “imam” kelimelerinin farklı anlamlara

1- يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

2- *Tuhafu'l Ukul*, s. 249. عَنْ رِزْقِ الَّذِي كُنْتَ يَعْبُدُهُ وَ عَنِ النَّبِيِّ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكَ وَ عَنِ كِتَابِكَ الَّذِي كُنْتَ تَتْلُوهُ وَ عَنِ إِمَامِكَ الَّذِي كُنْتَ تَتَوَلَّاهُ.

gelmesi mümkündür; ama İmamlar'ın sözlerinde iki meseleden kastedilen -velayet meselesi ve imamet meselesi- anlam birdir. Burada imamdan maksat, dinî açıdan seni irşat ve hidayet etmekle, dünya işleri açısından da bu hayattaki işlerinin idaresinden sorumlu olan kimsedir. İmam gerçekte Hz. Peygamber'in halifesidir. ... İmam toplumun rehberidir. Bizim hem dinimizi kendisinden öğrendiğimiz, hem de dünyamızın idaresinin elinde olduğu kimse demektir. Ona hem dünya işlerinde hem de dinî işlerde itaat etmek bize farzdır. ...Lakin Şia dünyasında bu mesele asırlar boyunca nasıl yanlış bir şekilde yer edinmiştir. İnsanlar nezdinde yaygın kanıya göre toplumda bir kişinin işi yöneticiliktir. İşlerin idaresi onun elindedir; toplar, dağıtır, savaşır, sulh yapar ve canı nasıl isterse öyle hareket eder. Gerekirse vergi toplar, emir verir ve yasaklar koyar. Bir başka kişi daha vardır ki insanların dinini düzenler! Birincisi yöneticidir, ikincisi ise gaybetten yıllar sonrasında dinî âlimdir ve İmamlar zamanında da imamdır. Yani biz İmamlar döneminde imamı, gaybet dönemindeki dinî âlim gibi tasavvur ediyoruz ki bu, yanlış bir tasavvurdur. İmam kelimesinin anlamı "önder" dir. İmam Sadık (a.s) Mina'da, Arafat'ta insanlara şöyle sesleniyordu:

"Ey insanlar, Hz. Resulullah imamdı."⁽¹⁾

Yani Hz. Peygamber imamdı. İmam, halkın hem dinî işlerinin elinde olduğu kimsedir, hem de dünya işlerinin. İmam Seccad'ın (a.s) yaşadığı Abdülmelik b. Mervan dönemindeki İslam toplumunda bu anlam yanlış olarak biliniyordu. İnsanların dünya işlerinin idaresi, onların hayatlarının alma verme nizamının düzenlenmesi imametın önemli bir misyonudur ve bu misyon, ehliinden alınarak ehli olmayanlara bırakılmış-

1- أَيْهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامَ.

tır. O ehli olmayan kimse de kendisini imam zannediyordu ve halk da onu bu süre boyunca imam olarak tanımıştı. Yani halk Abdülmelik b. Mervan'ı, ondan önce Mervan'ı, ondan önce Yezid'i ve Abdülmelik'ten sonra da başkalarını imam olarak bilmişlerdi. Onları toplumun önderi unvanıyla halkın içtimai nizamına hâkim olarak kabul etmişlerdi. Bu, insanların zihninde böylece yer etmişti.

İmam Seccad (a.s), senden kabirde imamet hakkında soru soracaklar diye buyurduğunda, halka, imamını doğru seçmiş misin mesajını veriyordu. Seni yöneten kimse, toplumun rehberliğini elinde bulunduran kimse acaba gerçekten imam mıydı? Gerçekten de o, Allah'ın onun imametine razı olduğu kimse miydi? Bu açıklamalarla insanları imamet konusunda uyandırmaya çalışıyordu. Bu vesileyle Benî Ümeyye düzeninin o gün için hakkında konuşulmasına razı olmadığı imamet meselesini, imam, nasihat kalıbında, umuma hitaben bir konuşmanın içeriğinde insanların zihninde canlandırıyor. Bu, İmam Seccad'ın (a.s) oldukça yumuşak yöntemlerinden biridir. Sonradan sert yöntemlerine de değineceğiz.

Dolayısıyla İmamlar'ın halkın umumuna ait olan genel beyanlarında İslami maarifini, özellikle de onların özel ilgi gösterdiği maarifi nasihat diliyle insanların zihninde canlandırdığını ve halkın bu konuları öğrenmesi için çaba harcadıklarını görüyoruz. Bu hitapta iki noktaya dikkat çekilmiştir:

İlk olarak; imamın; halkın umumuna hitap ettiği bu beyanlar öğretim türünden değildir; tezekkür ve hatırlatma türündendir. Yani bu beyanda İmam, insanlara tevhid meselesini açmaz ya da nübüvvet meselesini insanlar için tefsir etmez. Sadece tezekkür verir; hatırlatmada bulunur. Nübüvvet meselesi neden hatırlatılır? Çünkü İmam Seccad'ın (a.s) içinde yaşadığı o günün toplumuyla, Hz. Peygamber'in zamanı ara-

sında İslami inançların tamamen bozulup tahrife uğrayacağı kadar bir zaman geçmemiştir. O dönemde Hz. Peygamber'i görmüş olan birçok kişi yaşıyordu. Bunlar Hulefa-i Raşidin dönemini geride bırakmışlardı. İmamlarımızdan Emîrül-Müminin, İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'i (a.s) görmüşlerdi. İnsanlar, toplumun o günkü şartlarında tevhid, nübüvvet, mead ve Kur'an'la ilgili meselelerde, temel ve esaslı bir tahrifle karşı karşıya kalmamışlardı. Evet, unutmaya vardı. Maddi hayat insanların İslam'ı, İslam'a inanma düşüncesini ve ona yönelmeyi tamamen unutmalarına sebep olmuştu.

Maddeci ve dünyaperest akımlar öylesine toplumda insanları baskı altına almıştı ki, insanın hayatında maneviyata yer kalmamış ve bu dünyanın hayır elde etmek için bir yarış meydanı olduğu fikri insanların aklından çıkmış ve kimse de bu düşünceyi elde etme gibi bir çaba içinde değildi. Elde etseler bile zahirî ve yüzeysel şeyleri elde ediyorlardı. Resul-ü Ekrem döneminde ve o döneme yakın zamanda yaşayan halkın tevhit konusundaki anlayışı, hisleri, hassasiyetleri ve kavrama düzeyi bu dönem halkında yoktu. Yeniden o anlayışı elde etmeleri için hatırlatmaya gerek vardı. Sonraki dönemlerin aksine bu dönemde düzeltilmeye ihtiyacı olan tahrifler yoktu.

Örneğin İmam Sadık (a.s) döneminde durum böyle değildi. O dönemde birçok İslami mütekellim, deyim yerindeyse birçok filozof ve mütefekkir ortaya çıkmıştı. Değişik adlar altında Medine mescidi, hatta Mescidül-Haram ve Mescid-i Kufe gibi büyük mescitlerde oturup sapkın akaid ve fikirlerini anlatıyorlardı. Orada İbn Ebi'l-Avca gibi birisi çıkıp Allah'a inançsızlık olan zındıklığı anlatıyordu. Deliller getiriyordu. Dolayısıyla İmam Sadık'ın (a.s) sözlerine baktığınızda tevhid, nübüvvet ve benzeri konuların delilleriyle birlikte beyan edildiğini görürsünüz. Çünkü aksi yöndeki deliller karşısın-

da delil getirilmelidir.⁽¹⁾ İmam Seccad'ın (a.s) sözlerinde böyle şeyler mevcut değildir. O, İslami konuları delilli bir şekilde beyan etmekten ziyade, hatırlatma yapıyor: “Kabirde tevhid ve nübüvvet hakkında soru sorulacak.” Bu, insanların bir sil-kelenmesi, bu meselelerin ardına gitmesi ve zihninde unutul-maya terkedilmiş bu şeyleri ciddi olarak hatırlamaları içindir.

Özetle İmam Seccad (a.s) döneminde, hatta yöneticiler vesi-lesiyle bile olsa İslami düşünce yapısından geri dönmeye sebep olacak bir şey mevcut değildi. Elbette benim zihnimde sadece bir örnek geliyor ki o da Yezid'in okuduğu şiirdir. Eh-libeyt esirlerini Yezid'in meclisine getirdiklerinde o sarhoşlu-ğun etkisiyle bir şiir okudu:

“Benî Haşim hükümetle oyun oynuyordu, ne bir haber gelmiş ve ne de vahiy inmiştir.”⁽²⁾

Bu örnekle ilgili de, bu hatayı sarhoş hâldeyken, sarhoşlu-ğun etkisiyle yapmış olduğunu söylemek mümkündür. Yok-sa Abdülmelik'in kendisi veya Haccac gibileri bile tevhid ve nübüvvet düşüncesiyle açıkça muhalefet edecek kimseler değildiler. Abdülmelik b. Mervan'ın kendisi o kadar Kur'an okuyordu ki, en iyi Kur'an karilerinden biri olarak meşhur ol-muştu. Ancak ona halife olduğunu ve hükümeti elde ettiğini haber verdiklerinde Kur'an'ı öptü ve şöyle dedi:

“Artık bu, benimle senin aranda ayrılma zamanıdır.”⁽³⁾

1- *Usul-ü Kâfi'den Hadis Şerhleri Risalesi*, c. 1, s. 165, İmam Sadık (a.s) İbn Ebi'l-Avca'ya -dinsiz melunun birisiydi- cevap olarak; küçüklükten sonra büyüme, zayıflıktan sonra kuvvet ve tersi, hastalıktan sonra sağlık ve tersi gibi mahlukatın değişik hallerini, yaratıcının varlığına delil olarak getirmiştir.

2- *el-Luhuf ala Katle't-Tufuf, Fahri tercümesi*, s. 181.

لَعِبْتَ هَاشِمًا بِالْمَلِكِ فَلَا خَيْرَ جَاءَ وَلَا وَحْيٌ نَزَلَ.

3- Kehf Suresi, 78. Ayet: هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ

Yani artık benimle senin görüşmemiz kıyamete kaldı. Gerçekte de böyle oldu ve bir daha Kur'an'a bakmadı bile. Haccac b. Yusuf, duymuşsunuzdur bunca zalim olmasına rağmen ve kesinlikle de duyduklarınız onun gerçek zulmünden daha azdır; minberde hutbe okuduğunda insanları Allah'a karşı takvaya davet ediyordu. Dolayısıyla İmam Seccad'ın (a.s) hayatında var olan şey, insanların zihinlerinin maddi hedeflerin ve akımların bulanık suyundan temizlenmesidir. İnsanların yeniden Allah'a, dine ve Kur'an'a yönelebilmesi için İslami düşüncelerin onlara hatırlatılması gerekiyordu.

İkinci nokta ise daha önce işaret ettiğim noktadır. İmam bu umumi beyanda da söylediği İslami meselelerin arasında imamet meselesine işaret ediyor. Bu, geçmiş Şah rejimi döneminde bir kimsenin sizlere: "Ey insanlar! Allah'ı, tevhidi, nübüvveti ve hükümet meselesini düşünün." şeklinde konuşmasına benzer. Bakınız burada olan imameti, aynen İmam Seccad'ın (a.s) beyanından da anlıyoruz. Bu "hükümet" kelimesinin geçmiş rejim döneminde tehlikeli bir kelime olduğunu görüyoruz. Eğer bir kimse burada "ey insanlar, hükümet meselesini düşünün." deseydi bu, düzenin kolayca affedileceği bir şey değildi. Ama nasihat diliyle, zahid ve abid bir insanın dilinden beyan edildiğinde, düzen için bir ölçüde kabul edilebilir. Yani dikkatleri çok fazla kendine celbetmez. Bu, bir tür beyandır. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 9)

İkinci tür, has bir gruba hitap edilen beyanlardır. Gerçi kime hitap edildiği malum değildir. Ama muhatapların mevcut düzene karşıt kimseler olduğu bellidir. Onlar gerçekte İmam'ın takipçileri ve Ehlibeyt'in hükümetine inanan kimselerdiler.

Tuhefu'l-Ukul kitabında İmam Seccad'a (a.s) ait bu türden bir numune mevcuttur. Bir numune diyorum; çünkü eğer başka kitaplara da bakacak olsanız, İmam Seccad'dan (a.s)

bu sınırlı sayıdaki numunelerden fazlasını bulmak mümkün değildir. Ama insan, İmam Seccad'ın (a.s) hayatında bu tür numunelerin fazla olduğunu hissedebiliyor. Ancak o zaman gerçekleşen değişik olaylarda, baskıların, saldırıların, eziyet etmelerin, öldürmelerin, İmamlar'ın ahabının şهادetlerinin etkisiyle bu tür eserler yok olmuş ve bu küçük miktar bize ulaşabilmiştir.

İkinci tür, şöyle başlıyor:

“Allah, bizi ve sizi zalimlerin hilesinden, kıskançların zulmünden ve zorbalara zorbalığından korusun.”⁽¹⁾

Hitabın kendisi gösteriyor ki, İmam ve dinleyenler bu açıdan birlikteler. Yani hepsi tehlike altında ve hâkim düzen tarafından tehdit altındadırlar. Malumdur ki bu mesele özel bir grupta ilgilidir. Bu grup Ehlîbeyt'i kabul eden ve onların dost ve yakını olan kimselerden ibarettir. Bu türde hitap “Ey müminler!”⁽²⁾ şeklinde başlar. Önceki hitapta hitap şekli “Ey insanlar!”, “Ey Âdemoğlu!”⁽³⁾ şeklindeyken, burada “Ey müminler!” şeklindedir. Yani İmam bu hitapla muhatap aldığı kimselerin iman ehli olduğunu tasdik ediyor. Burada Ehlîbeyt'e ve Ehlîbeyt'in düşüncesine iman etmiş hakiki müminler söz konusudur.

Burada İmam konuşmaya başlıyor ve İmam'ın konuşması, muhatapların müminler -yani Ehlîbeyt'e yakın olan kimseler olduğunun açık delilidir:

“Ey müminler! Dünyaya ve onun yarın çürüyüp yok ola-

1- كَفَانَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ كَيْدَ الظَّالِمِينَ وَبَغْيَ الحَاسِدِينَ وَبَطْشَ الجَبَّارِينَ.

2- يَا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ.

3- يَا أَيُّهَا النَّاسُ، يَا ابْنَ آدَمَ.

cak mal ve solup gidecek otlarına meyleden tağutlar ve onların yandaşları, sakın sizleri aldatmasınlar.”⁽¹⁾

Burada müminlere hitaptaki gözetilen uyum ve güdülen amaç, onların korunması ve gelecek için gerekli olan işlerin yapılmasıdır. Belli ki İmamlar’ın taraftarlarıyla tağut taraftarları arasındaki içten içe süren şiddetli çatışma akışında İmamlar’ın taraftarları, şiddetli mahrumiyetlerden acı çekiyorlardı. Tabii olarak mücadele ehli olan grup, günlük hayatlarında bazı mahrumiyetlerle yüz yüzedir. Oysaki karşı taraftakiler birçok imkânlar ve refaha sahiptirler. O refaha eğilim göstermek, direnişçileri tehdit eden en büyük tehlikedir. Bu refah, mukaddes mücadeleden vazgeçmekten başka bir yolla elde edilmeyecektir.

İmam bu sözlerinde daha çok insanları tağuta yaslanmak pahasına elde edilecek günlük hayatın gösterişli ve sıradan suni parıltılı refahına kanmaktan uzak tutmak noktası üzerinde duruyor. Bunun için hem bu beyanda, hem de İmam Seccad’dan (a.s) nakledilen birçok beyanda ve kısa rivayetlerde bu ahengi görür ve İmam’ın insanları dünyadan sakındırmasını işitirsiniz.

Dünyadan sakındırmanın anlamı nedir? Bunun anlamı, insana imanını almak karşılığında refah vermek, ona mücadelesinin hızını kesmek karşılığında ayrıcalık tanımak ve bunun karşılığında koruyup gözetmektir. Bu, müminlere yapılan hitapta mevcuttur. Halkın umumuna yapılan hitapta bu yön daha az göze çarpar. Halkın geneline yapılan hitapta -daha önce de söylendiği gibi- daha çok göze çarpan unsurlar;

1- *Tuḥefu'l-Ukul*, s. 252: أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الطَّوَاغِيَةُ وَأَتْبَاعُهُمْ مِنْ أَهْلِ الرِّغْبَةِ فِي الدُّنْيَا، الْمَائِلُونَ إِلَيْهَا، الْمُفْتُونُونَ بِهَا، الْمُقْبِلُونَ عَلَيْهَا.

Allah'ı unutmama, kabir ve kıyameti unutmama ve ahirete hazırlanma gibi hususlardır

Sonuçta İmam'ın bu tür konuşmalar yapmaktan amacı nedir? Amaç kadro oluşturmaktır. İmam, gerektiğinde kullanılmak üzere mümin bir kadro oluşturmak istiyor. Bunun için bunları kudret kutuplarına ve suni refaha cebzolmaktan sakındırıyor. Bu ikinci türde defalarca hâkim rejimi hatırlatıyor. Oysaki bu konu, önceki türden beyanlarda bu açıklıkta yoktur. Ancak burada Hz. Seccad (a.s) defalarca hâkim düzeni çirkinliğiyle yâd ediyor ve onu Şeytan'ın yanına koyuyor. Örneğin burada buyuruyor ki:

“Her gün ve gecede sürekli olarak karşılaştığınız karanlık fitneler, yeni bidatler, adaletsiz gelenekler, zamanın musibetleri, sultanın heybeti ve şeytanın vesvesesi, Allah'ın koruduğu pek az kimseler hariç gönüllerinizi hedeflerinden alıkoymak, doğru yolu ve hak ehlini tanımaktan gafil etmek için başınıza gelmektedir.”⁽¹⁾

Yani her gün ve her gece karanlık fitneler, yeni bidatler -zalim düzen tarafından meydana getirilen bidatler-, zalimce yöntemler ve dönemin güçlükleri sizin üzerinize geliyor. *Sultanın heybeti* ve kudret gösterisi, İmam bu cümlelerin ardından *Şeytan'ın vesvesesini* getiriyor. Yani açıkça zamanın hâkimini burada zikrediyor ve onu Şeytan'la yan yana koyuyor!

Konuşmanın devamında oldukça ilginç bir cümle var ki çok önemlidir. Bu cümlelerin içeriği daha önce söylediğim konu-

1- *el-Kâfi*, c. 8, s. 15.

إِنَّ الْأُمُورَ الْوَارِدَةَ عَلَيْكُمْ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مِنْ مُظْلِمَاتِ الْفِتَنِ وَحَوَادِثِ الْبِدَعِ وَسُنَنِ الْجَوْرِ وَبَوَائِقِ الزَّمَانِ وَهَيْبَةِ السُّلْطَانِ وَوَسْوَاسَةِ الشَّيْطَانِ لَتَشْبَطُ الْقُلُوبَ عَنْ تَنْبَهِّهَا وَتُذْهِلُهَا عَنْ مَوْجُودِ الْهُدَى وَمَعْرِفَةِ أَهْلِ الْحَقِّ.

dan kaynaklanıyor. “İnsanın hayatında gece gündüz meydan gelen bu hadiseler -hafakan döneminde- kalpleri sahip oldukları yön ve niyetten alıkoyarak, onları mücadelenin hedef ve coşkusundan uzaklaştırıyor. Şu anda toplumda var olan hidayeti onlara unutturuyor. Onlara hak ehlini tanımayı unutturuyor ve hak ehlinin bunları hatırlamasına izin vermiyor.”

Hz. Seccad (a.s) daha önce söylediğim akış içerisinde bunlara nasihat ediyor: Sakın bu tür olaylar size sahip olduğunuz o çizgiyi unutturmasın. İmam defalarca zalim sultan ve hâkimi yâd ediyor. Yine başka bir yerde buyuruyor ki:

“Günahkârlarla birliktelikten ve zalimlere yardım etmekten sakının.”⁽¹⁾

Sakın günahkârlarla oturup kalkmayasınız. Günahkârlardan maksat burada kimlerdir? Abdülmelik’in zalim düzenine cezbolan kimselerdir. Sakın onlara yaklaşmayasınız. Sakın zalimlere yardım etmeyesiniz.

İmam Seccad’dan (a.s) böyle bir çehre çiziniz; sonra zihninizde onu nasıl bir şahsiyet olarak tasavvur ettiğinize bir bakın! Acaba yine o mazlum, az konuşan, hasta, suya sabuna dokunmaz imam mı zihninizde canlanıyor? İmam kendi dostlarından, taraftarlarından, yâranlarından bir grup mümin insanı kendi çevresine toplamış, onları bu şekilde zalim düzenine yaklaştırmaktan ve direnişi unutmaktan sakındırıyor. Onların mücadele yolundan sapmalarına izin vermiyor. İmam, onları İslam hükümetinin teşkilinde işe yarayacakları gün için aktif ve diri tutuyor.

İmam Seccad’ın (a.s) bana ilginç ve önemli gelen beyanlarından birisi, bir bölümde geçmiş İmamlar’ın tecrübelerini anma-

1- *el-Kâfi*, c. 8, s. 16: وَإِيَّاكُمْ وَصُحْبَةَ الْعَاصِينَ وَمُعُونَةَ الظَّالِمِينَ

sıdır. İmam Seccad (a.s) insanlara şöyle söylüyor: Geçmişte zalim hükümdarlar tarafından size ne kadar baskı yapıldığı hatırlanıyor da mı -ya da haberiniz var mı -? İmam'ın kastı Muaviye, Yezid ve Mervan döneminde Ehlibeyt taraftarlarına karşı uygulanan zulümdü. İmam, geçmiş hükümetler boyunca Ehlibeyt takipçilerinin yaşadıkları ve zihinlerine kazınan Harra olayı, Kerbela olayı, Hucr b. Adıyy'in şehadeti, Ruşeyd-i Hacerî'nin şehadeti ve başka onlarca önemli ve meşhur olaya işaret ediyor. İmam, geçmiş tecrübeler ve acı hatıraları hatırlatmak yoluyla, insanların direnişlerinde daha istikrarlı olmalarını sağlamak istiyor. Bu ibarete dikkat ediniz:

“Canıma andolsun ki, geçmiş günlerde ardınızda öyle üst üste yığılmış fitneler bıraktınız ki, onunla (edindiğiniz tecrübelerle), azgın, bidatçi, zalim ve haksızca yeryüzünde bozgunculuk çıkaran kimselerden uzaklaşmanın yolunu öğrenebilirsiniz.”⁽¹⁾

Kendi canıma andolsun ki sizler önceki dönemlerde başınızdan geçen olaylardan, yığın yığın fitnelere, bu fitnelere boğulmaktan, hadiselerden ve o imtihanlardan elde ettiğiniz tecrübelerden yararlanabilirsiniz. Onları sapmış, bidat ehli ve yeryüzünde fesat yaratan kimselerden uzak durmanız gerektiğine dair delil kabul edin.

Yani zulüm ve fesat ehli kimselerin -maksat zorba yöneticilerdir - musallat oldukları anda size neler yapacakları hakkında elinizde tecrübe var. Siz geçmiş imtihana istinaden şu anda onlardan ayrılmanız, uzaklaşmanız gerektiğini ve bunların karşısında saf tutmanız gerektiğini biliyorsunuz.

1- Tuhefu'l-Ukul, s. 253: فَقَدْ لَعَمْرِي اسْتَدْبَرْتُمْ مَنِ الْأُمُورِ الْمَاضِيَةِ فِي الْأَيَّامِ الْحَالِيَةِ: مَنْ الْفِتْنِ الْمَتْرَاكِمَةِ وَالْإِنْهَمَاكِ فِيهَا مَا تَسْتَدِلُّونَ بِهِ عَلَى تَجَنُّبِ الْعَوَاةِ.

İmam bu beyanlar içerisinde imamet meselesini açık bir şekilde söz konusu ediyor. Burada imametten maksat; hilafet, müminlerin velayeti, insanlara hükmetme ve İslam nizamının idaresidir. İmam Seccad (a.s) burada imamet meselesini açıkça beyan ediyor. Oysaki o dönemde bu türden bir meseleyi böylesine açıkça halkın geneline beyan edemezdi. Buyuruyor ki:

“Allah’ın emrini ve O’na itaat etmeyi; aynı şekilde Allah’ın kendilerine itaati farz ettiği kimselere itaat etmeyi de her şeyden önde tutunuz.”⁽¹⁾

İmam burada Şia açısından imametini felsefe ve temelini belirliyor. Allah’tan sonra kime itaat edilmelidir? Allah’ın itaatini farz kıldığı şahıs kimdir? Eğer o dönemin insanları bu mesele üzerinde düşünseler Abdülmelik’e itaat etmenin farz olmadığını net bir şekilde anlayacaklardı. Çünkü Allah’ın Abdülmelik’e itaat etmeyi farz kılması mümkün değildir. Abdülmelik’in, onca zulmü, zorbalığı ve fesadıyla itaat edilmeye layık olmadığı bellidir. İmam burada imamet meselesini zikrediyor. Sonrasında da dinleyicilerin zihinlerinde bulunan tek bir şüpheyi gidermek amacıyla şöyle buyuruyor:

“Tağutlardan size gelen şeyleri -yani Abdülmelik’lerden- Allah’a itaatın karşısında, Allah’a itaate, Allah Resülü’ne itaate ve hakiki ulu’l-emrlerin (emir sahiplerinin) itaatine öncelikli karar kılmayın.”⁽²⁾

İmam beyanlarının bu bölümünde de imamet meselesini açıkça söz konusu ediyor.

İmam hem önceki beyanında ve hem de bu beyanında iki

1- فَقَدِمُوا أَمْرَ اللَّهِ وَطَاعَتَهُ وَطَاعَةَ مَنْ أَوْجَبَ اللَّهُ طَاعَتَهُ .

2- *Tuhetu'l-Ukul*, s. 254: وَلَا تُقَدِّمُوا الْأُمُورَ الْوَارِدَةَ عَلَيْكُمْ مِنْ طَاعَةِ الطَّوَاغِيَّتِ وَفِتْنَةِ زَهْرَةَ الدُّنْيَا بَيْنَ يَدَيِ أَمْرِ اللَّهِ وَطَاعَتِهِ وَطَاعَةِ أَوْلَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ.

esas meseleye dikkat çekiyor. Bu iki beyanda önceden işaret ettiğimiz o üç akımdan ikisine işaret edilmiştir. Birisi insanların zihnî düşünce yapısının ve İslami itikatlarının yenilenip tamir edilmesidir. İnsanları İslami akidelerini hatırlamaya ve yeniden dinî yapılanmaya mecbur kılmak ve teşvik etmektir. Öbürü ise “velayet-i emr” meselesinin siyasi boyutu olan hükümet ve İslami nizamın komuta edilmesi meselesidir. İmam, o zamanın insanlarını bu iki meseleyle aşına etmiştir. Gerçekte kendi nazarındaki nizam için -yani ilahî İslami nizam için- tebligat yapmaktadır.

İmam Seccad'ın (a.s) beyanlarından bir türü, bu ikisinden de ilginçtir. O da İmam'ın yaklaşık olarak açıkça insanları özel bir İslami teşkilata sahip olmaya davet ettiği türden beyanlardır. Elbette bu davet sadece İmam'a bağlı olan insanlara yapılmıştır. Eğer halkın umumunu böylesi bir teşkilatı oluşturmaya davet etmiş olsaydı, bu davet ifşa olur ve İmam için de çok fazla zorluk yaratırdı. Bu türden bir beyanın numunesi ne mutlu ki *Tuhetu'l-Ukul* kitabında mevcuttur; onu nakledeceğim.⁽¹⁾

İmam şöyle başlıyor: “Dünyada zahitlerin nişanesi -ki dünyadan yüz çevirmişlerdir ve ona rağbet etmezler- şudur ki; kendisiyle aynı akideye sahip olmayan, fikir ortaklığı, yürek ortaklığı ve hedef ortaklığı olmayan arkadaşları terk ederler.”⁽²⁾ Bu açıkça “Şia teşkilatı”na davettir.

1- Maalesef İmam Seccad'dan (a.s) muhaddislerin seçtikleri bu tür beyanların başlıklarında hiç kimse bizim işaret ettiğimiz muhtevaya işaret etmemiştir. Genellikle bunları “zühd” başlığı altında zikretmişlerdir. Elbette gerçek zühd de budur. Ancak genelde zühd kelimesinden anlaşılan şey burada bu kelimeden anlaşılmamaktadır. İmam'ın bu beyanlarında siyasi meselelere işaret ettiğinin söylenmesi gerekirdi. (Yazar).

2- Biharu'l-Envar, c. 75, s. 128: *أَنَّ عَلَامَةَ الرَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا الرَّاعِبِينَ فِي الْآخِرَةِ تَرْكُهُمْ كُلِّ خَلِيطٍ وَخَلِيلٍ وَرَفْضُهُمْ كُلِّ صَاحِبٍ لَا يُرِيدُ مَا يُرِيدُونَ.*

İmam bu beyanla insanlara kendi sahip oldukları istekleri izlemeyen, kendileriyle aynı hedeflere sahip olmayan, Alevi hükümeti ve hak hükümet peşinde olmayan insanlardan uzak durmaları gerektiğini öğretiyor. Elbette gidiş geliş, günlük ilişkiler devam eder; ama bu ilişkide hükümetin ajanı olduğunu bildikleri kimselere karşı dikkatli olmaları gerektiğini bilirler. İmam buyuruyor ki: Sizin arzularınıza, fikrinize ve yolunuza sahip olmayan ve bunları hedeflemeyen insanlarla ilişkileriniz mesafeli ve sınırlı olmalıdır. Onları terk etmelisiniz.⁽¹⁾

İmam'ın beyanlarından başka bir türü benim işaret ettiğim konuların hiç birisini içermeyen genel konulardır. Örneğin İmam Seccad'ın (a.s) "*Risale-i Hukuk*"u gibi. İmam Seccad (a.s), oldukça geniş bir mektup yazmıştır ve bizim deyimimizle gerçek bir risale hacmindedir. "*Risale*" mektup demektir ve "*Risale-i Hukuk*" denmesinin sebebi, İmam'ın dostlarından birisine bu mektubu yazması ve onda şahısların birbirlerine karşı olan haklarından bahsetmiş olmasıdır. Ama bizim bugün risale olarak tabir ettiğimiz bir hacimdedir. Eğer tercüme edilip basılırsa bir kitap kapasitesindedir. Belki de basılmıştır. Burada İmam, şahısların değişik yönlerden birbirlerine olan bütün haklarını zikreder. Örneğin, Allah'ın senin boyunda olan hakkı, organlarının hakkı, etinin hakkı, kulağının hakkı, gözünün hakkı, dilinin hakkı, elinin hakkı... Bunların senin üzerinde ne hakları vardır? Sonra İslam toplumunun

1- Bana göre bu türden beyanları hem İmam Seccad'ın (a.s) hem de diğer İmamlar'ın sözlerinde bulmak mümkündür. Diğer İmamlar'ın sözlerinde bu türden beyanlar çoktur. Elbette ben İmam Sadık'ın hayatında, İmam Bakır'ın hayatında aynı şekilde İmam Sadık'tan sonraki imamlardan en azından üç dört imamın hayatında bu tür beyanları buldum. Hatta Müminlerin Emîri'nin sözlerinde de ben İslami örgüt ve teşkilatlanmanın izlerini buldum ki burada bahsetmeye zaman yok, oldukça geniş bir konudur. (Yazar)

hâkiminin senin boynundaki hakkı, senin İslam toplumunun hâkimi boynundaki hakkın, dostlarının senin boynundaki hakları, komşunun senin boynundaki hakları, ailenin senin boynundaki hakları nelerdir? İslam nizamında şahıslar arası ilişkileri düzenleyen bu tür hakların tamamı bu risalede açıklanmıştır. İmam oldukça sakin, hükümet ve mücadelenin adını anmadan bu mektupta gelecek nizamdaki ilişki esaslarını zikretmiştir. Eğer bir gün kendi döneminde -ki bunun ihtimali hemen hemen sıfırdı- ya da sonraki dönemlerde İslam devleti kurulursa, bu devlette insanlar arasındaki mevcut ilişkiler sistemi önceden Müslümanların zihninde şekillenmiş ve düzenlenmiş olsun. Yani insanları gelecekte meydana gelecek olan İslam hükümetiyle tanıştırıyor. Bu da İmam Seccad'ın (a.s) beyanlarından çok ilginç olan başka bir türdür.

Bir başka tür de "*Sahife-i Seccadiye*"de göreceğiniz beyanlardır. *Sahife-i Seccadiye* bahsi, oldukça geniş kapsamlıdır. Bu değerli kitap üzerinde çalışılması gerekir. *Sahife-i Seccadiye*, dualardan oluşan bir kitaptır. Bu dualarda insanın şuurlu ve uyanık bir hayat yaşaması için dikkat edeceği bütün konular vardır. Bu dualarda daha çok insanın kalbî bağlılığına ve manevi irtibatlarına değinilmiştir. Çeşitli münacatlar, çeşitli dualar, manevi istekler ve çokça ve sayısız kemale ulaştırıcı şeyler bu kitapta mevcuttur. İmam, bu duaların içinde, dua diliyle İslami bir yaşantının hedeflerini insanların zihninde canlandırmıştır.

Daha önce defalarca zikrettiğim gibi duanın faydalarından birisi sağlam ve doğru hedefleri kalplerde uyandırabilmesidir. "*Allah'ım işlerimizin sonunu hayır et.*"⁽¹⁾ dediğinizde bu dua işlerinizin sonunu sizin kalbinizde canlandırır ve size sonunuzu düşündürür. İnsan bazen kendi sonu konusunda gaflete düşer. Hâlihazırda yaşamakta, hayatını geçirmekte ve

اللَّهُمَّ اجْعَلْ عَوَاقِبَ أُمُورِنَا خَيْرًا. 1-

sonun insan için belirleyici, etkili ve önemli olduğuna dikkat etmemektedir. Bu duayı ettiğinizde, ansızın sizde işlerin sonuna dikkat etme isteği uyandırır ve sonunuzun iyi olması için çaba gösterirsiniz. Ama bunu nasıl başarabileceğiniz ayrı bir konudur. Ben sadece dua etmenin insanı nasıl doğru ve gerçekçi isteklere yönlendirebileceğine dikkat çekmek için bir örnek verdim. Evet, *Sahife-i Seccadiye* kitabı başından sonuna kadar insanlar için dua kalıbında değerli isteklerle dolu bir kitaptır. Eğer insanlar ona dikkat etseler hakikaten *Sahife-i Seccadiye* kitabı bir toplumu uyandırmaya ve ıslah etmeye yeter.

Bunların dışında İmam Seccad'dan (a.s) nakledilmiş birçok kısa rivayet vardır ki ben bunlardan bir örneğine önceki bahislerde değinmiştim:

“Acaba bir özgür insan yok mu ki bu köpek artığını ehline bıraksın!”⁽¹⁾

Hadisin orijinalinde geçen “lumaze” kelimesi “köpek artığı” anlamındadır. Bu beyan ne kadar da önemlidir... “Köpek artığı”ndan kasıt nedir? Maksat Abdülmelik döneminde zayıf kalpleri kendisine cezbeden dünyanın süsleri, saraylar, gösterişler ve buna benzer şeylerdir. Abdülmelik'in uşaklığını ya da uşaklarının uşaklığını yapan veya onun tarafında hareket edenlerin hepsi bu “köpek artığı” için bu işi yapmaktaydılar. İmam buyuruyor ki: Ey müminler! Bu köpek artığının peşine düşmezseniz Abdülmelik'in safına da katılmazsınız. Bu türden inkılabi ve ilginç beyanlar İmam Seccad'ın (a.s) sözlerinde çoktur. İnşallah onlara da geleceğiz. İmam'ın şiirleri de bu türdendir. Hz. Seccad (a.s) aynı zamanda şairdir ve şiir söylemiştir. Şiirlerinin içeriği bu tür konulardır ki inşallah konunun devamında zikredeceğim. (*Pasdar-ı İslam*, 10. Sayı)

1- أَوْ لَا حُرٌّ يَدْعُ هَذِهِ اللَّمَاطَةَ لِأَهْلِهَا.

İmam Seccad'ın (a.s) hayatının bir yönü de, bu yüce insanın hilafet düzenine karşı saldırgan bir tavır takınıp takınmadığıdır. Geçmiş bahislerde bu konuya özet olarak işaret etmiştim ve şimdi bunu biraz daha fazla açıklayacağım.

Ehlibeyt İmamları'nın Hareketinin Üçüncü Devresinin Başlangıç Taktikleri

Gördüğüm ve hatırladığım kadarıyla İmam Seccad'ın (a.s) hayatında, Benî Ümeyye döneminde İmam Sadık (a.s) ve İmam Musa b. Cafer (a.s) gibi İmamların hayatında olan şekliyle açık ve keskin bir taarruz göze çarpmaz. Nedeni de açıktır. Zira İmamlar'ın hareketinin başlangıcında, dört imam döneminin İmam Seccad'ın (a.s) hayatıyla başlayan üçüncü devresinde böylesine taarruz hareketlerine girişilseydi, sorumluluk ve tehlike yüklü Ehlibeyt kervanı hedeflediği yere kesinlikle ulaşamazdı. İmam Seccad (a.s) gibi mahir bir bahçıvan tarafından sulanıp düzenlenen Ehlibeyt gülistanı henüz o yeterli direnci elde etmemişti. Zorlu tufanlara tahammül etme gücü olmayan yeni filizler, bu gülistanda mevcuttu. Bu bahsin başlangıcında işaret ettiğim gibi İmam Seccad'ın (a.s) etrafında oldukça az Ehlibeyt dostu, Şiî ve mümin vardı. O dönemde bu küçük azınlığı -ki Şiî teşkilatının en önemli idari sorumluluğunu yüklenmişlerdi- düşmanın kılıcının önüne sürmek ve onları yok olma tehdidiyle karşı karşıya bırakmak mümkün değildi.

Eğer bir netice almak istiyorsak, İmam Seccad (a.s) dönemini Mekke'de Hz. Peygamber'in davetinin başlangıcı dönemine benzetmemiz gerekir. Yani davetin aleni dahi olmadığı o birkaç yıllık dönem. Belki İmam Bakır (a.s) dönemini de Mekke'deki ikinci döneme -davetin alenî yapıldığı dönem- ve ondan sonraki dönemleri de Hz. Peygamber'in davetinin sonra-

ki dönemlerine benzetilebilir. Bu yüzden, doğrudan taarruz gerçekleşmemiştir.

Eğer İmam Sadık (a.s), İmam Kâzım ve İmam Rıza'nın sözlerinde gördüğümüz bazı keskin tavırlar İmam Seccad'dan (a.s) görülseydi, eminim ki kudretinin doruğunda olan Abdülmelik b. Mervan rahatlıkla Ehlibeyt'in insan yetiştirme sistemini yerle bir edebilirdi ve her şeye yeniden başlamak gerekirdi. Bu, mantıklı ve sağlıklı bir iş değildi. Ancak buna rağmen İmam Seccad'ın (a.s) sözlerinin arasında -ihtimalen bu yüce insanın hayatının ve uzun imamet döneminin sonlarındadır- hilafet düzenine taarruza dair görüntüler ya da işaretler gözlemlenmektedir.⁽¹⁾

Bu taarruzvari görüntüler birkaç şekildeydi. ... Bir şekil, sıradan dinî talimatlar kalıbında kamufle edilerek, Emevi halifelerinin yeri ve makamları hakkındaki beyanlardır. İmam Sadık (a.s) bir hadisinde buyuruyor ki:

“Benî Ümeyye, insanlara imanı kazanmanın yollarını açtı; ama insanlar şirke doğru çekildiklerinde onu tanımasınlar diye şirki tanımının yollarını kapattı.”⁽²⁾

Yani Benî Ümeyye, ulemanın ve din ehlinin -mesala İmamlar- namaz, hac, zekât, oruç ve diğer ibadetler ve aynı şekilde tevhid ve nübüvvet hakkında konuşmalarına; ilahî ahkâmı bu tür konularda beyan etmelerine izin veriyordu. Ancak şirkin anlamı, örnekleri ve tezahürleri hakkında bahsetme-

1- Burada şunu belirtelim ki, bizim burada bahsini ettiğimiz taarruz, İmam Seccad'ın (a.s) Yezid ve Al-i Ebu Süfyan'ın hilafetine karşı ta-
kındığı ilk taarruzvari tavır dışındaki bir şeydir ki o, başka bir konudur. Daha önce o konudan bahsetmiştik. (Yazar)

2- *el-Kâfi*, c. 2, s. 415: إِنَّ بَنِي أُمَيَّةَ أَطْلَقُوا لِلنَّاسِ تَعْلِيمَ الْإِيمَانِ وَلَمْ يُطْلِقُوا تَعْلِيمَ الشَّرِكِ لِكَيْ إِذَا حَمَلُوهُمْ عَلَيْهِ لَمْ يَعْرِفُوهُ.

leri ve halkı bu konuda aydınlatmaları için açık yol bırakmıyordu. Zira şirkle ilgili bu konuları halka öğretseler, insanlar hemen müşrik olduklarını anarlardı. Benî Ümeyye'nin insanları yönlendirdiği şeyin şirk olduğunu anarlardı. Bu nedenledir ki halkın şirkle ilgili bilgileri öğrenmesine izin vermiyorlardı.

İslam'da tevhid bahsinin önemli bir kısmı şirk ve müşrik konularının tanınmasıyla ilgilidir. Put nedir, putperest kimdir?

Merhum Allame Meclisi'nin *Biharu'l-Envar* kitabının kırk sekizinci cildinin doksan altı, doksan yedinci sayfalarında ilginç bir beyanı vardır. Buyuruyor ki:

“Kur'an'daki şirk ayetlerinin zahiri, gözle görülen putlarla ilgilidir; ama batını zalim halifelerle ilgilidir. Onlar, kendilerini hak İmamlarla ortak bildiler ve onların makamını gasp ettiler.”⁽¹⁾

Onlar, haksız yere kendilerini halife olarak görüp, İslam toplumunda hükümeti ellerinde bulundurdular. Hak İmamlarla, İslami hükümet ve Müslüman topluma hâkimiyet iddiasında ortaklık güttiler. Zira hak imamlar, Allah'ın temsilcileridirler ve Allah'ın dilinden konuşurlar. Zalim halifeler kendilerini onların yerine koyduklarından ve kendilerini imamet iddiasında onlarla ortak gördüklerinden, put ve tağutturlar. Her kim de onlara itaat etse, gerçekte müşrik olmuştur.

Elbette bu beyanın ardından Allame Meclisi'nin ilginç bir açıklaması da vardır. Kur'an ayetlerinin sadece Hz. Resul (s.a.a) dönemine özel olmadığını, bütün dönemler ve asırlar boyunca geçerli olduğunu açıkladıktan sonra diyor ki:

1- إِنَّ آيَاتِ الشَّرِكِ ظَاهِرُهَا فِي الْأَصْنَامِ الظَّاهِرَةِ وَبَاطِنُهَا فِي خُلَفَاءِ الْجَوْرِ الَّذِينَ أَشْرَكُوا -
مَعَ أئِمَّةِ الْحَقِّ وَنَصَبُوا مَكَانَهُمْ.

“Bu şirk tabiri hakiki imamın itaatini terk edip zalim imamlara itaat eden insanlar için de geçerlidir. Zira bunlar, akli ve nakli delillerden yüz çevirmişler; nefsi istek ve arzularına tabi olmuşlar ve açık naslardan yüz çevirmişlerdir.”⁽¹⁾

Yani bunlar, mesela Abdülmelik’in Müslümanların hâkimi ve halifesi olamayacağına delalet eden akli ve nakli delillerden yüz çevirmişlerdir. Açık ve net rivayetlerden ve delillerinden yüz çevirmişler; kendi nefsi istek ve arzularına doğru dönmüşlerdir. İnsanlar; yöneticiye başkaldırma yerine, sorunsuz bir hayatın kendileri için daha rahat olduğunu görüyorlardı. Böylece o rahatlık arzularıyla ömürlerini geçirdiler ve zalim imamlara itaat ettiler. Dolayısıyla onlar da müşriktirler.

Bunun için İmamlar şirk konusunu anlattıklarında, hilafet düzenine karşı yarı açık bir taarruz gerçekleştirmiş oluyordular. İmam Seccad’ın (a.s) hayatında ve sözlerinde buna rastlamak mümkündür.

Bu taarruz görüntülerinin bir başka örneğini de İmam Seccad’la (a.s) muktedir Emevi halifesi Abdülmelik arasındaki yazışmalarda görüyoruz. Ben burada iki örneğe değineceğim:

1- Abdülmelik, İmam Seccad’a (a.s) bir mektup yazdı ve İmam’ı kendi azatlı kölesiyle evlendiğinden dolayı kınadı. İmam’ın bir cariyesi vardı; onu azat etti ve sonra da onunla evlendi. Abdülmelik İmam’a bir mektup yazdı ve onu ayıpladı. Elbette İmam’ın yaptığı iş oldukça insani ve İslami bir işti. Bir insanı kölelik zincirinden özgür kılıp, sonra da o köleye değer vererek, onu kendisine eş seçmiştir. Bu, oldukça insani ve ilginç bir iştir. Ancak Abdülmelik’in bu mektubu yaz-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 48, s. 96.

فَهُوَ يَجْرِي فِي أَقْوَامٍ تَرَكَوا طَاعَةَ أُمَّةِ الْحَقِّ وَاتَّبَعُوا أُمَّةَ الْجَوْرِ لِعُدُولِهِمْ عَنِ الْأَدْلَةِ الْعَقْلِيَّةِ وَالنَّقْلِيَّةِ وَاتَّبَاعِهِمُ الْأَهْوَاءَ وَعُدُولِهِمْ عَنِ التَّصَوُّصِ الْجَلِيَّةِ.

maktaki hedefi, İmam Seccad'a (a.s) taarruzda bulunmanın yanı sıra ona evinin içindeki meselelerden bile haberdar olduğunu anlatmak ve bu vesileyle üstü örtülü bir şekilde onu tehdit etmek istemesiydi. İmam Seccad (a.s) cevap olarak bir mektup yazdı ve mektubun başlangıcında şöyle buyurdu: Bu işin hiçbir sakıncası yoktur. Büyükler de bu şekilde işler yapmışlardır. Allah'ın Peygamberi de böyle işler yapmıştır. Bu açıdan benim kınanacak bir şeyim yoktur. *Müslüman insanlar için hiçbir zillet ve alçaklık mevcut değildir. Zillet ve alçaklık, o cahiliyet zillet ve alçaklığıdır.*⁽¹⁾ İğneleyici ve oldukça latif bir şekilde ona atalarının cahiliyet geçmişlerini hatırlatmıştır. Yani cahil, müşrik ve Allah düşmanı bir aileden olan sizlersiniz ve bu gidişat sizlerde mevcuttur. Eğer bir kimsede utanç verici bir şey varsa, ondan utanç duymalıdır. Müslüman bir kadınla evlenmenin utanılacak bir yönü yoktur.

Mektup Abdülmelik'e ulaştığında ikinci oğlu Süleyman babasının yanındaydı. Mektup okununca İmam'ın kinaye ve serzenişini babası gibi o da hissetti. Babasına dönerek dedi ki: Ey Emîrü'l-Müminin! Bak hele, Ali b. Hüseyin senin karşında neyle övünüyor! Gerçekte bu mektupta İmam ona şunu anlatmıştır: Benim bütün atalarım Allah'a iman etmişlerdi; ama senin atalarının hepsi müşrik ve kâfirdiler. Süleyman, babasını bu mektup karşısında şiddetli bir tepki göstermesi için tahrik etmek istedi. Ama Abdülmelik, oğlundan daha akıllıydı. Bu tür olaylarda İmam Seccad'la (a.s) karşı karşıya gelmemesi gerektiğini biliyordu. Oğluna hitaben dedi ki: Bir şey söyleme oğlum! Bu, Benî Haşim'in kayaları parçalayacak dilidir. Bunların delilleri oldukça güçlü ve sözleri açıktır.

2- Bir diğer örnek, yine İmam Seccad'la (a.s) Abdülmelik arasında karşılıklı yazılmış olan başka bir mektuptur. Öyküsü

1- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 105: فَلَا لَوْمَ عَلَى مُسْلِمٍ، إِنَّمَا اللَّوْمُ لَوْمُ الْجَاهِلِيَّةِ

şöyledir: Abdülmelik; Hz. Peygamber'in (s.a.a) kılıcının, Hz. Seccad'ın (a.s) elinde olduğundan haberdar olmuştu. Bu kılıç, Hz. Peygamber'in hatırası ve iftihar kaynağı olduğundan ilgi çekiciydi. O kılıcın İmam Seccad'ın (a.s) elinde kalması Abdülmelik için bir tehlike arz ediyordu. Çünkü bununla insanları kendine doğru çekiyordu. İmam Seccad'a (a.s) yazdığı mektupta ondan bu kılıcı kendisine göndermesini istedi. Altına da eğer bir işiniz olursa ben işinizi halletmeye hazırım diye yazmıştı. Gerçekte mektubun içeriğinde bu bağışın karşılığında bir ödül de vadeliyordu.

İmam, bu isteğe hayır cevabıyla karşılık verdi. O yeniden İmam'a tehdit içerikli bir mektup yazdı; eğer kılıcı göndermezsen ben de beytülmalde payını ödemeyeceğim dedi.

İmam cevap olarak şöyle yazdı: "Allah, müttaki kullarını hoşlarına gitmeyen şeylerden kurtarmayı ve ummadıkları yerlerden onlara rızık göndermeyi kendi üzerine almıştır. **Doğrusu Allah hainlikte ileri giden nankörlerin hiçbirisini sevmez.**⁽¹⁾ Şimdi dön de bak, ikimizden hangisi bu ayetin muhatabıdır."

Bu, Halife'nin karşısında oldukça sert bir konuşma tarzıydı. Zira bu mektup kimin eline geçse şunları anlardı: Öncelikle İmam kendini hain ve nankör birisi olarak kabul etmiyor. İkinci olarak, hiç kimsenin o yüce insan hakkında böyle bir düşüncesi yoktur. Çünkü o, Hz. Peygamber ailesinden yüce bir insan, liyakatli ve seçkin bir adamdır. Asla bu ayetin muhatabı olmamıştır. Dolayısıyla İmam (a.s) Abdümelike, hain ve nankör sensin, diyordu! İmam, onun tehdidi karşısında bu hadde bir sertlik göstermiştir.

Bunlar İmam Seccad'ın (a.s) Emevi hilafet düzenine karşı yaptığı taarruzlardan örneklerdi.

1- إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ.

3- Eğer başka bir örnek daha eklemek istersek, İmam Secad'dan (a.s) naklolmuş şiirlerden ya da yâranlarından nakledilmiş şiirlerden örnekler getirmeliyiz. Bu da bir tür taarruzdu. Çünkü İmam'ın kendisinin taarruzda bulunmadığını farz etsek bile, yakınları taarruzda bulunuyorlardı. Bu da bir tür İmam Seccad'ın (a.s) taarruzu sayılmaktadır.

İmam'dan birkaç tane şiir vardır ki oldukça sert ve inkilabidir. Ferazdak'ın şiiri de başka bir örnektir. Tarihçiler ve muhaddislerin naklettiklerine göre Ferazdak'ın öyküsü kısaca şöyledir: Abdülmelik'in oğlu Hişam, hilafetinden önceki dönemde Mekke'ye gitti. Tavaf yaptığı sırada Hacerü'l-Esved'e dokunmak istedi. Çünkü tavafta Hacerü'l-Esved'e el sürmek müstehaptır. Hacerü'l-Esved'in yakınında çok fazla kalabalık olduğundan, ne yaptıysa kendisini Hacerü'l-Esved'e ulaştıramadı. Oysaki o, şehzade, halifenin oğlu, muhafız sahibi ve kendisine eşlik eden ve etrafında bir yığın kimseler olan birisiydi. İnsanlar makamına itina göstermeksizin onu geriye ittiler. Oysa ki o, naz ve nimet içinde yetişmişti. İnsanların içine karışıp da onlar gibi Hacerü'l-Esved'i öpebilecek bir adam değildi. Özetle Hacerü'l-Esved'e dokunmaktan ümidini kesmişti. Mescidü'l-Haram'a yakın bir tepeye doğru gitti; oraya oturdu ve insanları seyretmeye başladı. Etrafında da bir grup insan oturmuştu. Bu arada oldukça vakarlı ve metin, zahid ve melekuti yüzlü bir adam, tavaf eden insanların arasında görüldü. Hacerü'l-Esved'e doğru yürüdü. İnsanlar İmam'a yolu açtılar. En ufak bir zahmete katlanmadan, rahatça Hacerü'l-Esved'e dokundu; sonra öptü ve yeniden tavafla yöneldi.

Halifenin oğlu olduğu hâlde kimsenin kendisine değer vermemesi, aksine tekmeyle, elle kendisini uzaklaştırmaları, Hacerü'l-Esved'e dokunması için yol vermemeleri; diğer taraftan bir adamın çıkıp bu rahatlıkla ona dokunması Hişam'a

çok ağır geldi! Hışım sordu: Kim bu adam? Etrafındakiler onun Ali b. Hüseyin olduğunu anladılar. Ama Hışam'ın kendilerinden şüphelenmemesi için söylemediler. Zira Hışam'ın ailesiyle İmam Seccad'ın (a.s) ailesi arasında ihtilaf olduğu malumdu. Benî Ümeyye ve Benî Haşim arasında her zaman ihtilaf mevcuttu. "İnsanların böylesine ilgi gösterdiği kimse, senin düşmanın olan ailenin büyüğüdür." demek istemediler. Çünkü bunu Hışam'a bir tür hakaret olarak kabul ediyorlardı. Şair Ferazdak -ki Ehlibeyt dostlarından ve muhlislerinden idi- oradaydı. Bunların kendilerini bilmezliğe vurduklarını ve Ali b. Hüseyin'i tanımadıklarını göstermeye çalıştıklarını görünce öne atıldı ve dedi ki: "Ey emir! İzin verirsen ben onu sana tanıtayım." Hışam: "Tanıt." dedi. Ferazdak orada Ehlibeyt hakkındaki en meşhur kasidelerinden birisini okudu. Başından sonuna kadar Ali b. Hüseyin hakkında çarpıcı övgülerle doludur. Şu beyitle başlamaktadır:

"Eğer sen onun kim olduğunu bilmiyorsan; bu, o kimsedir ki Betha⁽¹⁾ zeminleri ayak izlerini tanır. Bu, o kimsedir ki Hill ve Harem⁽²⁾ onu tanır. O, zezem ve Sefa'nın tanıdığı kimsedir. Bu, Peygamber evladıdır. Bu, insanların en hayırlısının evladıdır."⁽³⁾

Çarpıcı bir kasideyle İmam Seccad'ı (a.s) tanıtmaya ve her biri bir hançer gibi Hışam'ın kalbine saplanan kelimelerle onun özelliklerini saymaya başladı. Hışam, Ferazdak'ı kovdu. Ali b. Hüseyin ise ona bir miktar para hediye gönderdi. O, bu parayı kabul etmedi ve dedi ki: Ben bu şiiri Allah için söyledim; sizden para almayacağım.

1- Mekke'nin sel güzergâhı olan düz ve geniş kısımları.

2- Altı yönden Mekke'yi kuşatan özel mukaddes yerler Harem, onun dışında kalan yerlerse "hill" olarak isimlendirilmiştir.

3- هذا الذى تعرف البطحاء وطأته والبَيْتُ يَعْرِفُهُ وَالْحِلُّ وَالْحَرَمُ.

Buna benzer tabirler İmam'ın yâranları arasında görülüyordu.

Başka bir örneği de Yahya b. Ümmü Tufeyl'dir. Elbette bu şiir değildir. Yahya b. Ümmü Tufeyl, oldukça yiğit ve Ehlibeyt'e ihlasla bağlı bir gençti. Devamlı Kufe'ye gider, halkı etrafına toplayıp feryat ederdi: "Ey İnsanlar! -Benî Ümeyye hükümetinin peşinden giden insanlar- biz sizleri reddediyoruz. Allah'a iman edinceye kadar biz sizleri kabul etmiyoruz." Bu sözlerden öyle anlaşılıyor ki o, bu insanları müşrik kabul ediyordu. Onlara müşrik ve kâfir unvanıyla hitap ediyordu.

Bu şekildeki taarruz görüntülerini İmam Seccad'ın (a.s) ve yâranlarının hayatlarında gözlemliyoruz. (*Pasdar-ı İslam*, 12. sayı)

İmam Seccad'ın (a.s) Saray Ulemasına Karşı Sert Tavrı

İmam Seccad'ın (a.s) hayatı ve kullandığı yöntemlerle ilgili meseleler bahsinin devamında, İslam hükümetiyle sonuçlanabilecek bir muazzam İslami hareket için müsait zeminin izindeyiz ve onu açıklayacağız:

Özet olarak bu yöntemler bir grup için "beyan ve açıklama", bir başka grup için "teşkilatlandırma", bir diğer topluluk için "yönlendirme ve rehberlik" olarak tanımlanabilir. Yani İmam Seccad (a.s) için çizdiğimiz portrede, onu otuz ila otuz beş yıl boyunca İslam dünyasının şiddetli derecede namünasip şartlarını bir tarafa yönlendirmek isteyen, oldukça sabırlı bir insan olarak görüyoruz. Bu yönlendirmeye onun kendisi veya yerine gelen kimseler, İslam toplumu ve İslam hükümetinin oluşturulabilmesi için asli ve yapılabilecek bütün faaliyet ve çabaları yerine getirebilecekleri bir ortama kavuşabilirlerdi. Eğer İmamlar'ın hayatından İmam Seccad'ın (a.s) otuz beş

yıllık çabasını kesip atarsak, İmam Sadık'ın (a.s) Emevi hükümeti ya da sonraları Abbasi hükümetine karşı öylesine açık ve net tavır takındığı noktaya ulaşamayız.

İslam toplumunun kurulması için, fikrî ve zihnî zemin her şeyden daha gerekli ve önemlidir. O günün İslam âleminde mevcut olan şartlarda bu fikrî ve zihnî zemini oluşturma işi, uzun yıllar boyunca gerçekleştirilmesi gereken bir işti. Bu işi, bütün zahmet ve yoruculuğuna rağmen İmam Seccad (a.s) üstlenmişti.

Bunun yanında, İmam Seccad'ın (a.s) hayatında başka çabalar da görüyoruz ki gerçekte İmam'ın, sözünü ettiğimiz bir önceki zeminde kaydettiği başarının göstergesidir. Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı siyasi ve bazen de çok serttir. Bunun bir örneğini İmam Seccad'ın (a.s) saraya bağlı ulema ve hükümet düzeni için çalışan büyük muhaddislere karşı olan tavrında bulabiliriz. Bu konu, bu tür tavırlar hakkındadır.

İmamlar'ın hayatının en heyecanlı konularından birisi de, bu büyüklerin İslam toplumundaki fikir ve kültür önderleri olan ulema⁽¹⁾ ve şairlere karşı tavırlarıdır. Bunlar, insanların fikir ve zihin yapılarını yönlendiren kimselerdiler. İnsanları Benî Ümeyye ve Benî Abbas halifelerinin toplumda hâkim olmasını istedikleri vaziyete alıştıyorlar ve o vaziyete baş eğmiş ve teslim olmuş bir hâle getiriyorlardı. Bu türden tavır almalar İmam Seccad'ın (a.s) hayatında -diğer İmamlar'ın hayatında da olduğu gibi- ilginç ve önemli bir bahistir.

Bildiğiniz gibi zalim ve zorba halifelerin, İslam'ı kabul eden halka hükümet edebilmek için yapmak istedikleri şeye kar-

1- Ulemeden kastımız o dönemdeki din adamlarıdır ki şunlardan ibaretler: Muhaddisler, müfessirler, kurra (Kur'an okuyucuları), hâkimler ve zahitler. (Yazar)

şı insanların kalben imanlarını celp etmekten başka çareleri yoktu. Zira o günlerde Sadr-ı İslam'dan henüz fazla bir zaman geçmemişti; insanların İslam'a olan kalbî imanı güçlü bir şekilde bakiydi. Eğer insanlar bu zalimle ettikleri biatin, doğru biat olmadığını ve bu zalimin Resulullah'ın halifesi olma liyakatine sahip olmadığını anlasalardı, hiç şüphesiz ona teslim olmazlardı.

Bütün insanlar için bu konunun böyle olduğunu kabul etmesek bile kesinlikle İslam toplumunda birçok insan vardı ki imanlarından dolayı hilafet düzeninin İslam dışı vaziyetine tahammül ediyorlardı. Yani bu vaziyetin İslami olduğunu zannediyorlardı. Bu yüzdendir ki zalim halifeler, o zamanın din ulemasından ve muhaddislerden en üst düzeyde faydalanıyorlardı. Onları kendi meylettikleri şeyler için zorluyorlar; onlardan Hz. Peygamber'in ve büyük sahabelerinin dilinden kendi istek ve arzuları doğrultusunda hadis uydurmalarını istiyorlardı.

Bu konuda oldukça sarsıcı bazı örnekler vardır. Bir örnek olarak şu hadisi nakledeyim: Muaviye zamanında bir kişi Ka'bu'l-Ahbar'la⁽¹⁾ karşılaştı. Ka'bu'l-Ahbar'ın, Muaviye ve Şam yöneticileriyle samimi ilişkileri olduğundan dolayı, bu kişiye sordu ki: Nerelisin?

— Şamlıyım.

— Belki de onlardan yetmiş bin tanesinin hesapsız cennete girdiği askerlerdensin.

— Onlar kimlerdir?

1- Ka'bu'l-Ahbar, II. Halife zamanında Müslüman olan Yahudi birisiydi. Onun naklettiği hadisler hakkında ciddi şüphe söz konusudur. Sadece Şiiler değil; hatta Ehlisünnet'ten birçoklarının da onun hadislerine karşı şüpheleri vardır. O, İslam'a olan düşmanlığı ve inadı yüzünden hadis uydurmuştur. Elbette Ehlisünnet'ten bazıları onu kabul etmektedirler. (Yazar)

- Onlar Dımeşklidirler.
- Hayır, ben Dımeşk'li değilim.
- Onlar kimlerdir?
- Filistinliler!

Eğer adam “Ben Filistinli değilim.” demiş olsaydı Ka’bu’l-Ahbar, Baalbek, Trablus ve Şam’ın geriye kalan bütün şehir ahali hakkında, buraların halkının seçkin, liyakatli insanlar ve cennet ehli olduklarından haber veren hadisler naklelerdi! Ka’bu’l-Ahbar, bu hadisleri ya Şam yöneticilerinin ilgilerini kendisine cezp etmek, onlara yağcılık yapmak için uyduruyordu ya da bu çirkin işin köklerini, onun İslam’a olan düşmanlığı ve inadında aramak gerekir ki bu yoldan Hz. Peygamber’in sözlerinin kolayca tanınmasını engellemek için, bunları İslami hadislere sokmak istiyordu.

Tekzire ve hadis ricali kitaplarında bu türden hikâyeler çokça mevcuttur. Bu hikâyelerden biri de oğlu mektebe giden ve orada öğretmen tarafından dövülen bir emîrin oğluyla ilgilidir. Çocuk ağlayarak eve döndüğünde babasına dedi ki: “Bugün öğretmen beni dövdü.” Babası sinirlendi ve dedi ki: “Şimdi gidip bu öğretmen aleyhinde bir hadis uydurmalarını söyleyeceğim ki artık bu hatayı bir daha yapmasın!”

Bu olay gösteriyor ki; hadis uydurmak onlar için o kadar kolaymış ki, hatta çocuklarının gözyaşına acıdıkları için bir öğretmenin ya da öğretmenin olduğu şehrin aleyhine hadis uyduruyorlardı. Her hâlükârda bu durum, İslam hakkında oldukça bulanık, uyduruk ve yanlış bir kültür ve zihniyetin, İslam dünyasında var olmasına sebep olmuştur. Bu yanlış zihniyetin kaynağı, o zamanın makam ve güç sahiplerinin hizmetinde olan muhaddis ve ulemadır. Dolayısıyla böyle bir durumda, bu gruba karşı olan tavır oldukça önemli ve belirleyicidir.

Şimdi İmam Seccad'ın (a.s) hayatından bu tavırla ilgili olarak bir örnek zikretmek istiyorum. Bu, İmam'ın Muhammed b. Şahab Zühri'ye karşı aldığı tavırla ilgilidir.⁽¹⁾

Muhammed b. Şahab Zühri, önceleri İmam Seccad'ın (a.s) öğrencisi ve yakınlarındandı. Yani İmam Seccad'dan (a.s) ilim almış ve ondan hadis nakletmiş birisidir. Ancak gitgide -cüretkârlığından dolayı- hilafet düzenine yaklaşır ve bu düzenin hizmetine girer. İmamlar'ın onların karşılarında yer aldığı ulema ve muhaddisler zümresine katılır.

Muhammed b. Şahab Zühri'yle daha fazla aşına olmak için onun hakkında birkaç hadis nakledeceğim. Bu hadislerden birisinde o şöyle diyor:

"Başlangıçta hükümdar ve emirlerin, bizi ne biliyorsak yazıp kitap şekline getirmemiz için zorlamalarından önce, ilmin yazılmasından biz hoşlanmıyorduk. Sonra bizler hiçbir Müslümanın bu iş için engellenmemesi gerektiğini ve ilmin her zaman yazılması gerektiğini düşünmeye başladık."⁽²⁾

Bu sözlerden öyle anlaşılıyor ki, o zamana kadar bu türden muhaddisler arasında bildikleri hadisleri yazmaları gelenek değildi. Aynı şekilde açıkça belli oluyor ki Muhammed b. Şahab Zühri emirlerin hizmetindeydi ve onlar onu kendi meyilleri doğrultusunda hadis yazmaya zorluyorlardı.

Muammer adında bir şahıs diyor ki: "Biz, Velid⁽³⁾ öldürülün-

1- Ona bazen Muhammed b. Müslim Zühri de denilmiştir. Yani babasının ismi bazen Şahab bazen da Müslim olarak zikredilmiştir. İhtimal veriyorum ki birisi babasının ismi, birisi de lakabıdır. (Yazar).

2- *Tabakat-ı İbn Sa'd*, c. 2, s. 136.

كُنَّا نَكْرَهُ كِتَابَةَ الْعِلْمِ اِكْرَهْنَا عَلَيْهِ هُوَ لَاءِ الْأُمْرَاءِ فَرَايْنَا أَنْ لَا يَمْنَعَهُ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

3- Velid, Abdümelik b. Mervan'ın büyük oğludur ki ondan sonra hilafete ulaşmıştır. (Yazar)

ceye kadar Zühri'den çok sayıda hadis nakletmiş olduğumu-
zu zannediyorduk. Velid öldürüldükten sonra merkeplere
yüklenip Velid'in hazinelerinden çıkarılan bir yığın defter
gördük. Bunlar Zühri'nin ilmidir! diyorlardı." Yani Zühri,
Velid'in isteği üzerine o kadar hadis yazıp kitap ve defter
doldurmuştur ki, onları Velid'in hazinelerinden çıkarmak istediklerinde merkeplerle taşımak zorunda kaldılar. Velid'in emriyle yazılmış hadislerle dolu olan Zühri'ye ait bu defter ve kitaplarda nasıl hadisler olabilir ki? Hiç şüphesiz onların içinde Velid'in yerildiği bir tek hadis bile mevcut değildi. Daha ziyade Velid ve benzerlerinin işlerine onay mührü vuran hadislerdir.

Zühri'den bir başka hadis daha var ki, hiç şüphesiz onun hilafet düzenine bağlı olduğu döneme aittir. Yakubi, tarih kitabında şöyle yazıyor:

Zühri Allah'ın Peygamberine nispet vererek, onun şöyle buyurduğunu söylüyor: Ancak üç mescide doğru iman ve paklıkla yola çıkılır: Mescid-i Haram, Mescid-i Medine ve Mescid-i Aksa. Mescid-i Aksa'da Allah'ın Resulü'nün ayağını üzerine koyduğu taşın makamı, Kâbe'nin makamı gibidir!"⁽¹⁾

Hadisin bu son kısmı benim dikkatimi çeken kısımdır ki bu taş Kâbe gibi hesap etmektedir. O taş Kâbe'nin sahip olduğu şeref ve değeri atfetmektedir!

Bu hadis Abdullah b. Zübeyr'in Mekke'ye musallat olduğu zamana aittir. İnsanlar hacca gittiklerinde Mekke'de -yani

1- *Tarih-i Yakubi*, c. 2, s. 261.

إِنَّ الزَّهْرِيَّ يَحْدِثُكُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ مَدِينَةَ وَالْمَسْجِدِ الْاِقْصَى، وَإِنَّ الصَّخْرَةَ الَّتِي وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ قَدَمَهُ عَلَيْهَا تَقْوَمُ مَقَامَ الْكَعْبَةِ.

Abdullah b. Zübeyr'in nüfuzu altında olan yerde- birkaç gün kalmaya mecburdular. Bu, Abdullah b. Zübeyr için düşmanlarının aleyhinde -hepsinden önemlisi de Abdülmelik b. Mervan hakkında- tebligat yapmak için iyi bir fırsattı. Abdülmelik, halkın bu tebligatların etkisi altında kalmasını ve Mekke'ye gitmesini istemediğinden, en iyi ve en kolay yol olarak Mescid-i Aksa'nın şeref ve makamını, Mekke ve Medine ölçüsünde kabul eden hadisler uydurmayı gördü. O kadar ileri gitti ki Mescid-i Aksa'da yer alan bir taşı, Kâbe'yle aynı makamda bildi.

Oysa biliyoruz ki İslam kültürü ve geleneğinde dünyanın hiçbir noktası Kâbe ölçüsünde bir şerefe sahip değildir. Dünyanın hiçbir taşı Kâbe'nin taşının yerine geçemez ve Hacerü'l-Esved olamaz. Bu yüzden bu hadisin uydurulma hedefi, insanları Allah'ın evine ve Medine'ye -ki muhtemelen Medine'de Abdülmelik'in düzenin aleyhine yapılan tebligatların merkezidi- doğru gitmekten vazgeçirmek ve Filistin'e yönlendirmektir. Zira Filistin, Şam'ın bir parçası ve Abdülmelik'in nüfuzu altında olan bir bölgeydi.

Elbette insanların bu hadisi ne ölçüde kabul ettiklerini tarih sayfalarında araştırmak gerekir. Acaba bir zaman diliminde insanlar Mekke'ye yerine o taşı ziyaret etmek için Beytü'l-Mukaddes'e gitmişler midir, yoksa böyle bir şey olmamış mıdır?! Eğer böyle bir şey gerçekleşmişse, bu şekilde hadisler uydurmak yoluyla insanları böylesi hatalara sürükleyen asıl suçlu ya da suçlulardan birisini Muhammed b. Şahab Zühri olarak kabul etmek gerekir. Bu da sadece Abdülmelik b. Mervan'ın siyasi hedefleri içindi.

Muhammed b. Şahab Zühri, hilafet düzenine bağlandıktan sonra İmam Seccad (a.s) ve Ali ailesi teşkilatı hakkında da hadisler uydurmakta hiçbir sakınca görmemiştir. Ben bu konuda merhum Seyyid Abdülhüseyin Şerefüddin tarafından

yazılmış olan “*Ecvibetu Mesail-i Carullah*” kitabında iki hadis buldum. Bu iki hadisten birinde Muhammed b. Şahab Zühri, Emîrül-Müminin Ali’nin (a.s) “Cebriyeci”⁽¹⁾ olduğu iddiasında bulunuyor! Ve Hz. Peygamber’e istinaden “**İnsan her mahlûktan daha çok mücadelecidir.**”⁽²⁾ ayetindeki “insan”dan maksadın Müminlerin Emîri Ali olduğunu söylüyor! Esteğfirullah! Başka bir rivayette Seyyidü’ş-Şüheda Hamza’nın şarap içtiğini naklediyor.

Bu iki hadisin uydurulma sebebi, siyasi iktidarda olan Abdülmelik ve Benî Ümeyye hanedanını, hidayet önderleri karşısında himaye etmek, Peygamber ailesi ve o yüce insanın evlat silsilesini -ki Emevilerin karşısında yer alıyorlardı- birinci dereceden Müslüman olma vasfının dışına çıkarmaktan ibaretti. Onları dinî hükümlere amel etmede ve dine bağlılıkta sıradan insanlar gibi, hatta sıradan insanlardan daha aşağıda göstermeye çalışıyordu.!

İmam Seccad (a.s) bu şahıs hakkında oldukça sert ve keskin bir tavır almıştır ki bu tavır bir mektuba yansımıştır. Elbette bazıları bir mektup ne kadar sert bir tavrın göstergesi olabilir diye düşünebilirler. Ama Zühri ve hâkim düzeni muhatap alan bu mektubun içeriği öncelikle oldukça serttir. İkinci olarak, bu mektup Muhammed b. Şahab’a özel kalmayıp, başkalarının eline düşerek ağızdan ağıza dolaşmış ve tarihte ebedi olarak kalıcı olmuştur. -Öylesine tarihte kalıcı olmuştur ki biz bugün üzerinden 1300 yıl geçtiği hâlde bu mektup hakkında konuşuyoruz.- Bütün bunlara dikkat edildiğinde, bu mektubun Zühri türünden ulemanın şeytanî ve yapay kut-

1- Cebriye itikadının takipçisi, yani insanın ihtiyarını (seçme özgürlüğünü) inkâr eden kimseler.

2- Kehf Suresi, 54. Ayet: **وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا**

sallığına nasıl bir darbe indirdiği anlaşılır. Elbette bu mektup Muhammed b. Şahab'a hitaben yazılmıştır; ancak onun benzeri insanları da kapsamaktadır. Bu mektubun Müslümanların özellikle de Şiîlerin eline düşmesi ve elden ele dolaşması hâlinde böylesi şahıslar için ne derecede bir itibarsızlık meydana getireceği malumdur. Şimdi bu mektuptan⁽¹⁾ bazı bölümler nakledeceğim:

Mektubun başında şöyle gelmiştir:

“Allah, bizi ve seni fitnelerden korusun ve ateşten yana sana merhamet etsin.”⁽²⁾

İmam bu cümlelerin ikinci kısmında sadece ona hitap etmiştir. Zira fitneye maruz kalmak herkes için söz konusudur ve İmam Seccad da (a.s) mümkündür ki bir tür fitneye maruz kalsın. Ancak fitnede boğulmaz. Muhammed b. Şahab fitneye maruz kalmış ve fitnede boğulmuştur. Ama cehennem ateşi İmam Seccad'a (a.s) yaklaşmaz. Bunun içindir ki cehennem ateşini Muhammen b. Şahab'a nispet eder. Mektubun böylesi bir tarzla başlaması, İmam'ın ona karşı aldığı tavrın türüne delildir ki hem aşağılayıcı hem de düşmancadır. Sonra buyuruyor ki:

“Bugün öyle bir duruma düşmüşsün ki, seni tanıyan herkesin sana acıması gerekir.”⁽³⁾

Yani sen öyle bir hâlde bulunuyorsun ki, her kim bu hâlini anlasa sana acır. Bu hitabın kime olduğuna dikkat ediniz?

Bu hitap, herkesin kendisine gıpta ettiği bir kimseye yöneliktir. O, hükümet düzeninin büyük âlimlerinden birisidir. An-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 75, s. 132.

2- كَفَانَا اللَّهُ وَإِيَّاكَ مِنَ الْفِتَنِ وَرَجِمَكَ مِنَ النَّارِ.

3- فَقَدْ أَصْبَحَتْ بِحَالٍ يَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَكَ بِهَا أَنْ يَرْحَمَكَ.

cak İmam, onu o kadar alçak ve zavallı görüyor ki şöyle buyuruyor: “Durumunu anlayan herkesin sana acıması gerekir.”

Ondan sonra İmam, Allah’ın ona verdiği nimetlere ve gösterdiği delillere işaret ediyor. Allah’ın sana verdiği bunca nimete rağmen, rabbinin karşısında bu nimetlerin şükürünü yerine getirdiğini söyleyebilir misin? Sonra Kur’an’dan ayetler zikrediyor ve şöyle buyuruyor: “*Sanma ki Allah senin mazeretini kabul edip kusurlarına göz yumacaktır.*” Zira Allah, âlimlerden hakikati insanlara beyan etmelerini istemiştir: “**O kitabı mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz.**”⁽¹⁾

Bu girişten sonra Muhammed b. Şahab için oldukça sert ve işgleyici bir iddianameye başlıyor:

“Bil ki, sakladığın en ufak şey ve yüklendiğin en hafif yük, zalimlerin korkularını rahatlığa çevirmendir. Sapkınlık yolunu onlar için düzelttin. Bunu da öyle bir yaptın ki, ona yakınlaştın ve ne zaman seni davet etse icabet ettin.”⁽²⁾

Burada onun saltanat ve hilafet düzeniyle olan yakınlığını yüzüne vuruyor ve bir kamçı gibi başına indiriyor.

Onların verdiği ve sana ait olmayan şeyleri kabul ettin.⁽³⁾

Bir kimseyle yakınlaştın ki, hiçbir hakkı sahibine geri vermemiştir -maksat zalim halifedir- ve o seni kendisine yaklaştırdığında hiçbir batılı bertaraf etmedin.⁽⁴⁾

Yani “Ben ona hakkı yerine getirmek ve batılı yok etmek için

1- Al-i İmran suresi, 187. Ayet: لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ

2- وَعَلِمَ أَنَّ أَدْنَى مَا كَتَمْتَ وَأَخْفَى مَا احْتَمَلْتَ أَنْ آتَسْتَ وَحَشَةَ الظَّالِمِ وَسَهَّلْتَ لَهُ طَرِيقَ -الْعِيِّ بِدُنُوكَ مِنْهُ حِينَ دَنَوْتَ وَإِجَابَتِكَ لَهُ حِينَ دُعِيتَ.

3- إِنَّكَ أَخَذْتَ مَا لَيْسَ لَكَ مِنْ أَعْطَاكَ.

4- وَدَنَوْتَ مِنْ لَمْ يَرِدْ عَلَى أَحَدٍ حَقًّا وَلَمْ تَرُدَّ بَاطِلًا حِينَ أَدْنَاكَ.

yakınlaştım.” gibi bir bahane de getiremezsin! Sen onunla yakın olduğun süre içerisinde, onun düzeni batılla dolu olduğu hâlde, hiçbir batılı yok etmedin.

“Allah’ın düşmanı olan kimseyi sen kendine dost olarak seçtin.”⁽¹⁾

İmam’ın oldukça sarsıcı saldırısı, bu iddianamede şudur:

“Onların seni kendilerine yaklaştırdıklarında, senden onların zulüm çarklarının etrafında döndüğü bir eksen meydana getirdiklerini anlamadın mı? Üzerinden kendi batıl işlerine doğru geçiş yaptıkları bir köprü kurdular ve sapkınlıklarında yukarı çıkmak için kullandıkları bir merdiven yaptılar. Sen, onların sapkınlıklarına doğru davet edici oldun, onların yolunun takipçisi oldun. Onlar senin vesilenle ulemada şüphe icat ettiler ve senin vesilenle cahil kalpleri kendilerine doğru cezbettiler.”⁽²⁾

Yani ulemanın “Acaba hükümet düzenine yakınlaşmamızda bir sakınca olabilir mi?” şeklinde bir şüpheye kapılmasına sen sebep oldun. Bazıları da bu ağa düştüler. Cahillerin çok rahat bir şekilde halifeye doğru yönelmesine ve ona cezbolmasına sen sebep oldun.

Sonra buyuruyor ki:

“En yakın vezirleri, en güçlü yâranları, senin kadar onların fesatlarını halkın gözünde güzel göstermek için onlara yardımcı olamadılar.”⁽³⁾

1- وَأَحَبِّتَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ.

2- أَوْ لَيْسَ بِدُعَائِهِ أَيْتَاكَ - حِينَ دَعَاكَ - جَعَلُوكَ قُطْبًا أَدَارُوا بِكَ رَحَى مَظَالِمِهِمْ وَجَسْرًا يَعْزُبُونَ عَلَيْكَ إِلَى بَلَايَاهُمْ وَسَلَّمًا إِلَى ضَلَالَتِهِمْ دَاعِيًا إِلَى غَيْبِهِمْ سَالِكًا سَبِيلَهُمْ يُدْخِلُونَ بِكَ الشُّكَّ عَلَى الْعُلَمَاءِ وَيَقْتَادُونَ بِكَ قُلُوبَ الْجُهَالِ إِلَيْهِمْ.

3- فَلَمْ يَبْلُغْ أَخْصُ وُزْرَائِهِمْ وَلَا أَقْوَى أَعْوَانِهِمْ إِلَّا دُونَ مَا بَلَغَتْ مِنْ إِصْلَاحِ فُسَادِهِمْ.

Oldukça sert, anlamlı ve dolu olan bu mektupta İmam Seccad (a.s), siyasal iktidarın ve toplum hükümdarlığının yardımına koşan bu fikirsel iktidar ve ilmî hükümdarlığı rezil etmiş ve bu düzenle uyuşmaya hazır olan kimseleri eleştirmiştir. Bu eleştiri, o günün İslam toplumunda sürekli söz konusu olmuştur ve tarih boyunca da söz konusu olacaktır.

Ben bunu İmam Seccad'ın (a.s) hayatında önemli bir bölüm olarak kabul ediyorum. İmam'ın sınırlı bir topluluk içerisindeki öğretim ve eğitim hareketiyle yetinmediğini, hatta bu derecede siyasi bir harekete de giriştiğini hissediyorum. (*Pasdar-ı İslam*, 11. Sayı).

Bu, İmam Seccad'ın (a.s) hayatının bir özetidir. Elbette bu noktaya da işaret etmem gerekir: Otuz beş yıl süren oldukça verimli imamet döneminde, İmam Seccad (a.s) hilafet düzenine karşı açık bir taarruzda bulunmamıştır. Ancak verimli imamet sofrasının açılması, birçok sayıda mümin ve muhlis unsurların terbiye edilmesi ve Ehlibeyt'in davetinin yayılması yapacağını yaptı ve Benî Ümeyye hilafet düzenininin İmam'dan dolayı endişelenmesine neden oldu. Dolayısıyla İmam'a saldırılarda bulundular. En azından bir kez İmam'ı zincirlere bağlı hâlde Medine'den Şam'a götürdüler.

Kerbela hadisesinde İmam Seccad'ın (a.s) boynuna zincir vurulduğuyla ilgili meşhur olan zincirlenme konusu kesin değildir. Ama bu olayda kesindir. Yani İmam'ı zincirlerle deveye bindirip Medine'den Şam'a götürdüler. Birçok kez de muhaliflerin işkence ve eziyetine maruz kalmıştır. Sonunda da hicrî doksan beş yılında -Velid b. Abdülmelik'in hilafeti sırasında- hilafet düzenininin uşakları tarafından zehirlenmiş ve şehadete ulaşmıştır. (*Pasdar-ı İslam*, sayı: 12)

10. BÖLÜM

İMAM MUHAMMED BAKİR (A.S)

Fikrî Yapılanma ve Örgütlenme Devresi

Ehlibeyt İmamları'nın beşincisi olan İmam Bakır'ın yaşadığı dönem tamamen İmam Seccad (a.s) döneminin mantıksal bir devamıdır. Şimdi artık bir grup insan bir araya toplanmıştır; Şia varlık ve şahsiyet hissetmektedir. Kerbela hadisesinin ve onun ardından gelen kanlı olayların -Harra ve Tevvabin hadiseleri gibi- ve halifelerin baskılarının etkisiyle kaç yıldır Şia'nın daveti yerinde saymaktaydı. Oldukça üstü kalın örtülerle örtülmüş şeyler dışında başka bir şey sunulmuyordu. Şimdi artık İslam ülkelerinin birçok noktasında, özellikle de Irak, Hicaz ve Horasan'da kök salmış; geniş bir kitleyi kendisine doğru çekmişti. Hatta sınırlı bir daire içinde "kısmî örgütlenme" şeklinde yorumlayabileceğimiz fikrî ve amelî bir bağ oluşmuştu. İmam Seccad'ın (a.s) "Bütün Hicaz'da bizim dostlarımızın, bize alaka duyanların sayısı yirmi kişiye ulaşmaz!"⁽¹⁾ diye buyurduğu günler geride kalmıştı. Artık İmam Bakır (a.s) Medine mescidine girdiğinde Horasan ve başka bölgelerden bir sürü insan etrafını sarmakta ve fikhî meseleler hakkında sorular sormaktaydılar. Şii geleneğin dışından olan Tavus-i Yemani, Katade b. Diame, Ebu Hanife ve

1- *Şerh-i Nehcu'l-Belâğa*, c. 4, s. 194; *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 143.

diğer meşhur din âlimleri, İmam'ın geniş ilminin ününü duymuş ve faydalanmak veya münazara etmek için onun yanında toplanmışlardı. Fasih ve sanat yüklü diliyle Kumeyt-i Esedî gibi bir şairin en önemli sanat eserleri "Haşimiyat" adı verilen kasidelerdi. Bu kasideler, dilden dile dolaşarak insanları Alî Muhammed'in hakkıyla ve onların fazilet, ilim ve manevi değerleriyle tanıştıyordu. Diğer taraftan Mervani halifeler, hicrî seksen altı yılında ölen Abdülmelik b. Mervan'ın yirmi yıllık iktidarı döneminde iddialı bütün elebaşların yok edilmesi, bütün muhalefet ateşlerinin söndürülmesiyle kendilerini emniyette hissetmekte ve durumdan memnundular. Diğer taraftan hem kolayca elde ettikleri hilafet makamının değerini geçmiştekiler gibi bilmediklerinden hem de genellikle o makam ve celalin getirisi olan eğlenceler yüzünden öyle fazla yönetim işiyle uğraşmamalarından dolayı, sonuçta İmam ve yâranları bir ölçüde onların taarruzlarından uzak kalmışlardır.

Birkaç açıdan şartlar İmam ve yâranlarının lehine değişmişti. Dolayısıyla ister istemez buradan, İmam Bakır'ın (a.s) imameti döneminde bazen Şia'nın ilerleme, çaba ve mücadelesini son adım yönüne doğru öte merhaleye götürdüğü neticesini çıkarabiliriz. Bu mesele İmam Bakır'ın (a.s) imamet döneminin esas göstergesini oluşturmaktadır. (*Pişvay-ı Sadık*, s. 32, 33)⁽¹⁾

İmam Bakır (a.s) hakkında söylenecek şeyler çoktur. Ancak ben İmam'ın hayatındaki iki noktaya işaret edeceğim. Biri onun İslam maarifi ve İslam ahkâmındaki tahriflere karşı gerçekleştirdiği mücadeleden ibarettir. Bu, İmam Bakır'ın (a.s) imameti döneminde her zamankinden daha geniş çaplı yapılmış olan bir şeydir. Acaba tahrifle nasıl bir mücadele yapılmıştır? Tahrifle mücadeleden maksat şudur: Mukaddes İslam dini; sahip olduğu bilgiler, ahkâm ve Kur'an ayetleriy-

1- Türkçe çevirisi: *İmam Cafer Sadık ve Fikrî Akımlar*, Kevser Yay.

le İslam toplumu için bazı özellikleri ve şartları belirlemiştir. Hatta insanın dünya hayatı ve beşerî hayatıyla ilgili bir takım bilgiler sunmuştur ki eğer insanlar bu bilgileri tanıyıp onlara bağlı kalırlarsa İslam toplumu olarak bazı şeylere tahammül etmeleri gerekmez. Örneğin zalim, fasık ve dinden habersiz hükümetlere tahammül etmek zorunda kalmaz. Ayrımcılığa, servetin toplumda adaletsiz bir şekilde bölüşülmesine ve İslam toplumunda var olan buna benzer birçok fesada mecburen katlanmaz. Bu, İslam ahkâmı ve İslam nizamıyla uyuşmaz.

Hz. Peygamber'in halifesi unvanıyla iş başına gelen bazı sultanlar ve yöneticiler -Benî Ümeyye ve Mervaniler gibi- İslam toplumuna hükümet etme liyakatine sahip değildiler. Kendi saltanatları zamanında zulüm, fesat, ayrımcılık, cehalet, özet olarak her türlü sapkınlık mevcuttu. Eğer İslam ahkâmı ve Kur'an ayetleri gerektiği şekilde insanlara beyan edilseydi bunların hükümeti, yöneticiliği ve kudreti ellerinde tutmalarının imkânı yoktu. Bundan dolayıdır ki tahrife yöneliyorlardı. Tahrifi de birkaç yolla gerçekleştiriyorlardı. Birisi buydu ki: Fakihlerden, ulemadan, muhaddislerden, kurradan (Kur'an okuyucularından) ve tanınmış çehrelerden bazılarını kandırıyor; kendi yanlarına çekiyorlardı. Kimisini parayla, kimisini de tehditle satın alıyorlardı. Kendi istedikleri şeyleri halk arasında yamaları için bazılarını tamah, bazılarını da korku yoluyla yanlarında tutabiliyorlardı. Dolayısıyla eğer İslam tarihinin ilk birinci ve ikinci asrına bakarsanız, tuhaf bir manzarayla karşılaşsınız! İnsan iman, takva ve ilimle meşhur kimselerin zalim hâkimlerin ve sultanların hizmetine girerek; tuhaf, acayip bir takım ahkâmı, insanlara İslam ahkâmı diye yutturduğunu görür. Şu vereceğim örneğe dikkat ediniz. Allah-u Teala Kur'an'da "**Sizden olan emir sahiplerine itaat edin.**" buyuruyor. O dönemdeki bazı âlimler demişler ki, emir sahibi (ulu'l-emr) yönetimi hangi yöntemle ele geçirirse

geçirsin fark etmez. Yönetimi ele geçiren şahıs, itaat edilmesi gereken emir sahibidir. Hileyle, kılıçla, zorbalıkla, zorla, boyun vurmakla bile olsa, sonuçta yönetimi ele geçiren şahıs “ulu'l-emr” olur.

Bu görüş, o kadar mantıksız ve yanlıştır ki, eğer İslam'a ve halkın iman ve itikadına dayandırılmazsa, insan için kabul edilebilir bir yönü yoktur. Ama bunlar bunu İslam'a atfettiler ve bu tür sözlerden çokça söylediler. İslam tarihinin ilk birinci ve ikinci asrında, maşaallah bu tür konular bolca bulunur. Halifeler, bu meşhur çehreleri yanlarında Mekke'ye getiriyorlar, Medine'ye götürüyorlar, halka sunuyorlar ve umumi toplantılarda onları söz konusu ediyorlardı. Onları kendi meşruyetleri için vesile olarak kullanıyorlardı. Dinin tahrifindeki yollardan birisi buydu. Âlim, fakih, iman ve zühd kisvesindeki şahıslar, böylesine halifelerin hizmetindeydiler. Halifelerin halkın inanmasını istedikleri şeyleri, bunlar din adına halka yutturuyorlardı. Bunlardan bazıları da kitaplarda varlığını korumakta ve maalesef birçok Müslüman henüz o türden şeylere inanmaya devam etmektedir.

Tahrif yollarından birisi de buydu ki, halifeler kudret tahtına oturduklarında ve söyledikleri her şeyi halkın kabul etmeye mecbur olduğunu hissettiklerinde, bir sözü, bir fikri, bir esası İslam adına beyan ederek yaygın bir kültür şekline getiriyorlardı. Bu, halkın zihniyet hâlini alıncaya kadar İslam dünyasının her yerinde söyleniyor, ha bire tekrarlanıyor, ha bire ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Bu durumda İslami hükümeti kurup, Alevi nizamı gerçekleştirmek isteyen Ehlibeyt İmamları'nın ne yapmaları gerekir? Yapmaları gereken ilk iş insanların zihniyetlerini değiştirmektir. İnsanların zihnine nüfuz eden, onların deyimleriyle İslami ama İslam zıddı kültürü insanlardan almalı ve yerine

iyi ve doğru bir kültür, hakiki Kur'an ve gerçek tevhidi yerleştirmelidir. Bu, bizzat kültürel mücadeledir. Öyleyse kültürel mücadele, inkilabi bir yönlendirme ve hedef olmaksızın, sadece oturup İslam ahkâmından bir şeyler beyan etmek değildir. Bu, mücadele değildir. Kültürel mücadele, insanların zihniyetini, insanların zihniyetine hâkim olan kültürü değiştirmeye çalışmak, bu yolla ilahî hükümet için yolu açmak, tağutî ve şeytanî hükümet yolunu kapatmaktır. İmam Bakır (a.s) bu işe başlamıştır. İmam'a verilen "Bakıru Ulumi'l-Evvelin" lakabından maksat budur. O, Kur'ani hakikatlerin ve İslami ilimlerin açıklayıcısıydı. Kur'an'ı insanlara gerçekten beyan ediyordu. Bunun içindir ki bir yerlere bağlı olmayıp, iplerini başkalarının eline vermeyen bir şahıs İmam Bakır'la (a.s) görüştüğünde kesinlikle zamanın yöneticilerinin durumu hakkındaki görüşü değiştirdi. Bu sebeptendir ki İmam Bakır (a.s) döneminde sıradan birçok insan Ehlibeyt Mektebi'ne eğilim göstermişti. İnsanlar imamet mektebine, günümüzün yaygın örfünde Şialığa yönelmişlerdi. Gerçek Şialık, hakikî İslami hükümetin kurulması için Ehlibeyt Mektebi'ni takip etmektir. Gerçek Şiîlik, Kur'an kelamının yücelmesi için, insanlar arasında Kur'an kaynaklı bilgilerin açıklığa kavuşması ve uygulanması için çaba sarf etmektir... İmam Bakır'ın (a.s) irtibat kurduğu ve konuları kendisine söylediği kişilerin zihniyeti değişiyordu. Bu, İmam Bakır'ın (a.s) ilk işiydi ki oldukça önemli ve esaslı bir işti. İmam Bakır'ın (a.s) en fazla yaptığı iş de buydu.

İmam'ın hayatındaki bir diğer iş "teşekkül"den ibarettir. Bu ne demektir? İnsan bazen kültürü değiştirmek için mücadele ederken, elindeki bilgileri gelişigüzel ortalığa saçar. Bu, insanın tohumu hesapsız kitapsız bir yere serpmesine benzer. Bazı tohumlar yeşerecek, bazıları yeşermeyecek, bazıları yeşerdikten sonra kuruyacak ve bazıları yeşerdikten sonra ayakta kalıp yok olacaktır. Böylesi bir tohum ekmek çok faz-

la verimli olmaz. Bazen de böyle değildir. İşi bilen becerikli ve akıllı çiftçi tohumları serpmeye ek olarak, onları koruma altına da almaktadır. Bu koruma işi nasıl gerçekleştirilir? İslam dünyasında bu olumlu bilgilendirmenin etkisinde kalan kimselerin, sorularını sorabilecekleri, sorunlarını onlar vasıtasıyla halledebilecekleri bir grup insanın görevlendirilmesini gerektiriyordu. Bu grup sayesinde hem halkın bilgisi artırılabilecek, hem düşmanın aleyhteki propagandalarının etkisi kırılacak, hem de insanların birbirlerine olan bağlılıkları arttırılacaktı. Özetle bu sağlıklı tohumların o uygun ve hazır zeminde yeşerebilmesi için uygun ortam sağlanmalıydı.

İmam Bakır'ın (a.s) işlerinden birisi buydu. Önce kendi dostlarından bazılarıyla özel olarak ilgileniyor, onları yetiştiriyordu. Daha sonra bu yetişmiş kadroları bir birleriyle irtibata geçiriyordu. Son olarak da İmam'ın işlerini yapsınlar diye onları kendi temsilcileri unvanıyla İslam dünyasının değişik bölgelerine seçip gönderiyordu. Bu, İmam Bakır'ın (a.s) gizli örgütlenme şekliydi ki İmam Bakır (a.s) zamanından önce başlamıştı. Ama onun zamanında bu örgütlenme hız kazanmıştı. Elbette İmam Sadık (a.s) ve İmam Musa b. Cafer (a.s) zamanında doruğuna ulaştı. Bu da oldukça tehlikeli olan bir diğer işti.

Bunun için bazı rivayetlerde İmam Bakır'ın (a.s) ashabından bazılarının "Ashab-ı Sır" unvanıyla kabul edildiklerini görürsünüz. Örneğin, Cabir b. Yezid-i Cu'fi. Cabir, Ashab-ı Sır unvanıyla sır ehli olanlardandı. Kimler sır ehli idiler? İslam dünyasının köşe bucağında bulunan bu türden kimselerdiler; bunlar her yerde mevcuttular. Yol gösterirler, el uzatırlar, hidayet ederler; özet olarak uygun ve ilgili insanların zihinlerini tatmin etmek bu insanların görevidir. Düzen ise ne zaman bu tür kişileri ele geçirse, onları en zor baskılara tabi tutuyordu. (31.7.1987)

Kısa bir incelemeyle İmam Bakır'ın (a.s) on dokuz yıllık imamet dönemini -hicrî doksan beş yılından yüz on dört yılına kadar- böyle özetlemek mümkün olabilir: Babası İmam Secad (a.s) ömrünün son anlarında, onu Şia'nın önderi ve kendi halifesi olarak seçer. Diğer çocuklarının ve yakınlarının yanında bu makamı onun için tescil eder. Rivayetlerin diliyle, ilimle dolu⁽¹⁾ ya da Resullah'ın silahının bulunduğu sandığı ona gösterir ve buyurur ki: *"Ey Muhammed! Bu sandığı evine götür."* Sonra başkalarına hitaben der ki: *"Bu sandıkta dirhem ve dinar adına hiçbir şey yoktur. Aksine bu sandık ilimle doludur."*⁽²⁾ Böylece ve bu dille, ilmî ve kültürel mirasçısını orada hazır bulunanlara tanıtır.

İlk anlardan itibaren, İmam ve hakiki yâranlarının belli bir hedef doğrultusundaki geniş çaplı çabaları, Şiî hareketin yayılmasında yeni bir dönem gerçekleştirmiştir. Bu davet Şiîlerin yoğun olarak yaşadıkları Kufe ve Medine gibi bölgelere ek olarak yeni bölgeler, özellikle de Benî Ümeyye hükümetinin merkezinden uzak olan İslami merkezleri de etkisi altına almıştır. Bu bağlamda Horasan'ın adını her yerden önce anabiliriz. Şiî tebligatının o bölge halkı üzerindeki etkilerini değişik rivayetlerde gözlemliyoruz.⁽³⁾

Bu amansız çaba boyunca İmam ve yâranlarını bilinmez ve üstü örtülü bir harekete mecbur kılan ve onlara her lahza ilahî vazifeyi fısıldayan şey, toplumun üzücü gerçeği idi. Onlar,

1- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 229.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s.229.

3- Bunlardan biri Ebu Hamza Sumali'nin rivayetidir:

حتّى اقبل ابو جعفر عليه السلام- و حول اهل خراسان و غيرهم يستلونونه مناسك الحج.
(*Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 357) ve Horsan ulemasından birinin Ömer b. Abdülaziz'le yaptığı ibretli ve çarpıcı konuşmayı nakleden rivayet.
(Bakınız: *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 336). (Yazar)

karşılarında kokuşmuş sistemin oluşturduğu kötü ortamdan dolayı her geçen gün daha fazla günahın batağına batan bir kitle görüyorlardı. Yavaş yavaş iş bir yere varmıştı ki, sıradan insanlar da ileri gelenler ve yöneticiler gibi imametın kurta- rıcı davetine kulak vermemektedirler. “Onları çağırduğumuzda bizim davetimizi kabul etmezler.”⁽¹⁾ Öbür taraftan, her şeyi, hatta dersi, bahsi, fıkhi, kelamı, hadisi ve tefsiri Emevi tağutların arzu ve istekleri doğrultusunda olan yoldan sapmış akımda hiçbir ümit kapısı onların yüzüne açık değildi. Eğer Şia da on- ları davet ve hidayet etmezse, hidayet yolu bir kerelik onların yüzüne kapanmış olacaktır. “Eğer onları bırakırsak başka hiçbir vesileyle hidayet olmazlar.”⁽²⁾

Bu toplumsal düzensizlik gerçeğinin derinden anlaşılması esası üzerine İmam, fikir ve kültür alanlarında sağlıklı bir içtimai ortamın yaratıcıları olan satılmış şairler ve ulemanın karşısında kendi özel duruşunu ortaya koyuyor. Kınayıcı kamçısını onların başına indirmekle, onların kendi ölü vic- danlarında olmasa bile, gafil takipçilerinin akıl ve kalplerinde bir uyarı ve şuur dalgalanması meydana getiriyor. İtirazcı bir tarzla Şair Kesir’e buyuruyor ki: “Abdülmelik’i mi övüyorsun?!” O ise kurnazlığından ya da saflığından dolayı günahını ört- me çabasına giriyor ve şöyle cevap veriyor: “Ona hidayet önderi olarak hitap etmedim. Belki onu “aslan, güneş, deniz, ejderha ve dağ” olarak nitelendirdim. Aslan köpektir, güneş cansız cisimdir, deniz cansız bir bedendir ve ejderha iğrenç bir böcektir ve dağ ise bir kaya.” İmam bu bahane ve açıklama karşısında anlamlı bir tebessüm eder. O zaman inkılabi ve hedefli bir şair olan Kumeyt ayağa kalkar, kendi “Haşi- mi” kasidelerinden birisini okur ve bu iki tür sanat arasındaki

1- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 288: *إِنْ دَعَوْنَاهُمْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَنَا*

2- *Biharu'l-Envar*, c. 26, s. 253: *وَإِنْ تَرَكْنَاهُمْ لَمْ يَهْتَدُوا بِغَيْرِنَا*

karşılaştırmayla ilgili hazır bulunanların ve bu olayı duyan herkesin zihninde bir hatıra bırakır. ⁽¹⁾

Halk arasında büyük bir haysiyet ve itibara sahip olan İbn Abbas'ın meşhur öğrencisi İkrime, İmam'ı ziyarete gider. Öylesine İmam'ın vakar, maneviyat, ilmî ve ruhi şahsiyetinin etkisi altında kalır ki, elinde olmadan kendisini İmam'ın kucağına atar. Kendisi şaşkınlıkla şöyle söyler: "Ben İbn Abbas gibi büyük insanlarla oturup kalkmışım; asla onlar karşısında böyle bir duyguya kapılmadım." İmam cevabında şöyle buyurur:

Yazıklar olsun sana ey Şam'ın küçük kölesi! Sen şu anda Allah'ın izniyle yükselmiş ve O'nun isminin zikredildiği evlerin karşısındasın."⁽²⁾

İmam, her uygun fırsatta Şiî yaşantısının acı gerçeğinden bir köşeyi göstermek, baskıları, musallat kudretler tarafından imam ve yâranlarına yöneltilen zorlukları açığa vurmaya çalışıyordu. Onların ölü ve durgun kanlarını hareketlendirerek uyuşmuş kalplerine heyecan vermek suretiyle, onları direnişçi bir hayata hazırlıyordu.

İmam, kendisine "Nasıl sabahladın ey Hz. Peygamber'in oğlu?" diye soran adama şöyle cevap veriyor:

"Acaba bizim kim olduğumuzu ve nasıl sabahladığımızı anlamamanızın zamanı gelmedi mi? Bizim hikâyemiz, Firavun'un yönettiği toplumda yaşayan Benî İsrail'in hikâyesine benzer ki oğullarını öldürüyorlar ve kızlarını

1- Bu beyitle başlayan: *غَيْرُ مَا صَبَوَةٍ وَ لَا أَحْلَامِ / مَنْ لِقَلْبِ مُتَيْمٍ مُسْتَهَامِ* ve anlamlı, çarpıcı ve marifet yüklü şu beyitle son bulan kaside:

سَاسَةٌ لَا كَمَنْ يَرَى رَعِيَةَ النَّاسِ / سَوَاءٌ وَرَعِيَةَ الْأَنْعَامِ

2- *وَيْلَكَ يَا عُبَيْدَ أَهْلِ الشَّامِ إِنَّكَ بَيْنَ يَدَيِ يُبُوتِ أذنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ.*

hayatta bırakıyorlardı! Bilin ki bunlar -yani Benî Ümeyye-
bizim erkeklerimizi öldürüyor ve kızlarımızı yaşatıyor.”

Bu etkili ve cazip beyandan sonra asıl meseleyi -yani Şia he-
deflerinin önceliği ve Ehlibeyt hükümetini- öne sürüyor:

“Arap, Acem’den üstün olduğunu zannediyordu; çünkü
Muhammed (s.a.a) Arap’tı. Acem de bu zanna boyun eği-
yordu. Kureyş, diğer Arap kabilelerinden üstün olduğu-
nu düşünüyordu; çünkü Muhammed (s.a.a) Kureyş’tendi.
Onlar bu zanna boyun eğdiler. Eğer onların bu iddiaları
doğruysa, öyleyse biz de Kureyş’in diğer kollarından üs-
tünüz; çünkü biz Muhammed’in (s.a.a) evlatları ve ailesi-
yiz; kimse bu nispette bizimle ortak değildir.”

Herhalde çok heyecanlanan adam şöyle der: “Allah’a yemin
olsun ki bizler Hz. Peygamber ailesini seviyoruz.”

Onu fikrî, kalbî ve amelî bağıllığın -velayet- sınırına kadar
ilerleten İmam, uyarıcı ve bilinçlendirici son sözü de şöyle
söyler:

“Öyleyse kendini belaya hazırla. Allah’a yemin olsun ki
bela bizim Şiîlerimize; selin, dağın eteklerine yakın oldu-
ğundan daha yakındır. Nasıl emniyetin rahatlığı önce bize
ulaşır sonra sizlere geliyorsa, bela da önce bize, sonra siz-
lere ulaşır.”

Daha sınırlı ve emin bir alanda İmam’ın Şiîleriyle rabitası baş-
ka türlü özellikler taşımaktadır. Bu irtibatla İmam’ı canlı bir
bedende düşünen beyinin diğer organlarla olan rabitasında,
atan kalbin, sistemlerin ve organların beslenmesindeki rabita-
sında gözlemlediğimiz gibi gözlemliyoruz.

İmam’ın bu grupla olan irtibatlarının elimizde olan gösterge-
leri, bir yandan fikrî öğretimler alanındaki açıklığı sergiler,

diğer taraftan onlarla İmam arasındaki hesaplı bir teşekkül ve bağlılığı gösterir.

İmam'ın en yakın sırdaşlarından olan Fuzeyl b. Yesar⁽¹⁾, hac merasiminde İmam'a eşlik eder. İmam, Kâbe'yi tavaf eden hacılara bakar ve şöyle der:

“Cahiliyet döneminde de böyle dönüyorlardı! Oysaki bize doğru dönmeleri, bizi sevdiklerini söylemeleri ve yardımlarını bize sunmaları emredilmiştir. Kur'an -İbrahim'in dilinden- buyuruyor ki: **Ey Rabbim! İnsanların kalplerini onlara yönlendir.**”

İmam, Cabir Cu'fi'yle ilk görüşmelerinde Kufeli olduğunu kimseye söylememesini ve kendini Medineliymiş gibi göstermesini tembihliyor. Böylece imamet ve Şia'nın sırlarını taşıma kabiliyeti baştan beri kendisinde görülen bu yeni öğrenciye sırdaşlık ve sırları saklama dersi veriyor. Bu müsait öğrenci, sonraları İmam'ın sırdaşı olarak tanınıyor ve hilafet düzeniyle işi buraya kadar varıyor.

Nu'man b. Beşir diyor ki: “Ben hac yolculuğunda Cabir'le birlikteydim. Medine'de Ebu Cafer'le -İmam Bakır'la- görüştü ve son gün İmam'la vedalaşarak sevinçli bir şekilde dışarı çıktık. Kufe'ye doğru yola koyulduk. Menzillerin birinde bir kişi bize yetişti -Nu'man o şahsın nişanelerini ve Cabir'le olan kısa konuşmasını naklediyor- ve Cabir'e bir mektup verdi. Cabir mektubu öpüp gözünün üstüne koydu, sonra açıp okudu. Mektubu okudukça yüzünün git gide gerildiğini gördüm. Mektubu okumayı bitirdi; tekrar sardı. Yolu devam edip Kufe'ye ulaştık. Ama Cabir'i mutlu göremedik. Kufe'ye geldiğimizizin ertesi günü kendisine duyduğum say-

1- İmam'ın Fuzeyl hakkındaki övgüleri için bk. *Kamusu'r-Rical*, c. 97, s. 343-345 (Yazar).

gı gereği onu görmeye gittim. Ansızın hayret verici bir manzarayla karşılaştım. Cabir, çocuklar gibi bir çubuğa binmiş ve boynuna koyun kemiğinden bir boyunduruk asmış bir hâlde, saçma sapan şiirler okuyarak evden dışarı çıktı. Bana baktı ve hiçbir şey söylemedi. Ben de bir şey söylemedim. Ama elimde olmadan bu duruma ağladım. Çocuklar benim ve onun etrafına toplanmışlardı. O, umursamadan yola koyuldu, Rahbe'ye⁽¹⁾ ulaşınca kadar gitti; çocuklar her yerde onu izliyorlardı. İnsanlar birbirlerine "Cabir b. Yezid delirmiş." diyorlardı. Birkaç gün geçmeden Halife Hişam b. Abdümelik'in mektubu Kufe hâkiminin eline yetiştirdi. Şöyle yazmıştı: "Cabir b. Yezid Cu'fi adlı adamın kim olduğunu araştır. Tutukla, boynunu vur ve başını bana gönder." Kufe hâkimi şehrin kenar semtlerinde oturanlardan Cabir'in kim olduğunu soruşturdu. Dediler ki: Emîr sağ olsun! O, üstün biri ve hadis ilmine sahipti; bu yıl hacca da gitmişti. Delirdi; şu anda Rahbe'de bir çubuğa binmiş çocuklarla oyun oynuyor. Nu'man diyor ki: Hâkim, emin olmak için Cabir ve çocukların yanına gitti. Onu çubuğa binmiş hâlde oyun oynarken buldu. Sonra dedi ki: Allah'a şükürler olsun ki onu öldürmekten beni muaf tuttu.⁽²⁾

Bu, İmam'ın yakın yâranlarıyla irtibatının nasıl olduğunun bir örneğidir. Hesaplı ve teşkilatlı bir irtibatın göstergesidir. Hükümetin, İmam'ın yârânı karşısındaki duruşunun da bir numunesidir. Buradan malum oluyor ki hilafetin adamları -ki her şeyden çok kendi makamlarını korumayı, sağlamlaştırmayı ve kudreti düşünüyorlardı- İmam'ın yakın yâranlarıyla rabitasından ve toplu faaliyetlerinden tamamen habersiz kalmıyorlardı. Az çok bunun kokusunu alıyorlar, onu açığa çıkarmaya ve

1- Kufe Mescidi'nin giriş eşiği.

2- *Kamusu'r-Rical*, c. 2, s. 329-330 ve *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 282-283 (Yazar).

ezmeye çalışıyorlardı.⁽¹⁾ Daha sonraları İmam'ın hayatında ve de Şia'nın genel ortamında taarruzvari bir görüntü meydana gelmeye başlar. Bu durum Ehlibeyt İmamları'nın hayatlarında başka bir dönemin başlangıcını müjdeler.

Gerçi İslam tarihi metinlerinde, hadis kitaplarında ve diğer kitaplarda İmam'ın taarruzvari ve nispeten de şiddetli faaliyetlerinden açıkça bir söz yoktur. Elbette bunun kendisi birkaç sebepten kaynaklanmaktadır ki onların en önemlisi ortama hâkim olan baskı ve İmam'ın siyasi hayatındaki olaylardan haberdar tek kaynak olan İmam'ın yâranlarının takiiye etmeye mecbur olmalarıdır. Ama her zaman uyanık düşmanın tepkilerinden herkesin işinin derinliğini keşfetmek mümkündür. Hişam b. Abdülmelik düzeni gibi muktedir ve tedbirli bir düzen -ki bir tarihçi onu Emevi halifelerinin en muktediri olarak nitelendiriyor- eğer İmam Bakır (a.s) ya da herhangi bir kimseyle hışımla yüz yüze geliyorsa, hiç şüphesiz onun yöntem ve amelini kendisi için bir tehdit görüyordur. Hiç şüphe götürmez ki eğer İmam Bakır (a.s) fikir ve teşkilat yapılanmasıyla değil de sadece ilmî faaliyetlerle meşgul olsaydı, Halife ve hilafet rejiminin başları zorluk çıkar-maya ve şiddet kullanmaya değmeyeceğini bilir, bunu kendi maslahatlarına görmezlerdi. Çünkü şiddet kullandıklarında öncelikle İmam'ı kendi aleyhlerinde sert karşılık vermeye yönelteceklerdi. (Daha sonraları Şehid-i Fah⁽²⁾ Hüseyin b. Ali kıyamında bunun örneği yaşandı.) İkinci olarak da sayıları hiç

1- Bu gerçeği, Cabir olayının ve buna benzer diğer çeşitli olayların yanı sıra Abdullah b. Muaviye Caferi'nin, Medine hâkiminin İmam Bakır'a yönelik tehdit mesajını naklettiği rivayeti de açıkça onaylıyor. (Bk. *Biharul-Envar*, c. 46, s. 246) (Yazar).

2- Hüseyin b. Ali -Hüseyin-I Fah- Ali b. Hüseyin b. Hasan b. Hasan Müçteba'nın oğludur. Annesi Abdullah b. Hasan'ın kızı Zeynep'tir. O, Mansur'un torunu Musa Elhadi zamanında kıyam etmiştir. Fah, Mekke'ye bir fersah uzaklıkta bir kuyunun adıdır.

de az olmayan İmam'ın dost ve müritlerinin hışmını kendi üzerlerine çekeceklerdi ve kendi düzenlerinden rahatsızlık duymalarına sebep olacaktı. Kısacası İmam Bakır'ın (a.s) ömrünün sonlarına doğru hilafet rejiminin gösterdiği nispeten şiddetli tepki, İmam'ın nispeten şiddetli ve had safhadaki çalışmalarını ispatlamanın delili olabilir.

İmam Bakır'ın (a.s) Şam'a Çağrılması

İmam Bakır'ın hayatının son dönemlerindeki en önemli olaylardan birisi, Emevi hükümetinin başkenti olan Şam'a çağrılmasıdır. Hilafet düzeninin karşısındaki duruşundan haberdar olmak için Emevi halifesi İmam Bakır'ın -ve bazı rivayetlere göre henüz genç ve babasının yakın yar ve yardımcısı olan İmam Sadık'ın da- tutuklanıp Şam'a getirilmesini emreder. İmam'ı Şam'da Halife'nin sarayına götürürler. Hişam, meclis-tekilere ve etrafındakilere İmam'la karşılaşma esnası için gerekli olan emirleri vermiştir. Önce Halife'nin kendisi ve sonra da ileri gelenlerden mecliste hazır bulunanların İmam'ı (a.s) eleştiri yağmuruna tutmalarına karar verilmiştir. O, bu işten iki şeyi hedefliyordu:

Birincisi, bu sertliklerle ve küfürlerle İmam'ın ruhiyesini zayıflatmak ve ortamı gerekli görülen her iş için hazır hâle getirmektir. Diğeri ise birbirine düşman iki cephenin en ileri gelenleri arasında düzenlenmiş olan toplantıda düşmanını mahkûm etmek. Böylece bu mahkûmiyet haberinin yayılması yoluyla -ki bu, hatipler, uşaklar ve Halife'nin şahsi casusları gibi her zaman hazırda olan yaygaracıların bereketine rahatça uygulanabilirdi- düşmanının adamlarını silahsızlandırmak.

İmam, içeri girer. Her yeni gelen kimse; Halife'ye, üstelik özel "Emîrül-Müminin" lakabıyla selam vermelidir. Bu alışılmış geleneğin aksine İmam, orada hazır bulunan insanlara yüzü-

nü döner ve eliyle onlara hitap ettiğini belirterek selam verir: “es-Selamu aleykum.” Sonra izin verilmesini beklemeksizin oturur. Bu davranıştan dolayı kin ve haset ateşi Hişam’ın kalbinde alevlenir. Planını başlatır: “Sizler -Ali evlatları- her zaman Müslümanların vahdetini bozdunuz. Kendi tarafınıza davet ederek, onlara nüfuz ettiniz ve nifak tohumlarını ektiniz. Akılsızlık ve cahillik yüzünden kendinizi imam ve önder zannettiniz.” Bir müddet böyle saçmaladıktan sonra susar. Ondand sonra uşakları ve yaltakçılarının her biri buna benzer sözler sarf ederler. Hepsisi bir ağızdan İmam’a töhmet ve saygısızlık ederler.

İmam bu süre boyunca sessiz sakin oturmuştur. Herkes sustuğunda İmam ayağa kalkar. Hazır bulunanlara döner; Allah’a hamdüsenadan ve Peygamber’ine salat selamdan sonra kısa ama çarpıcı cümlelerle o dağınık topluluğun başıboşluğunu ve hedefsizliğini yüzlerine vurur. Köle ve kukla oluşlarını bir kamçı gibi kafalarına ve yüzlerine indirir. En üstün İslami ölçülere -hidayete- uygun olan kendi durumu ve ailesinin iftihar edilecek geçmişini aydınlığa kavuşturur. Sonunda da tarihte Allah’ın sünnetleri doğrultusunda olan kendi yolunun hayırlı sonundan söz ederek; onların dağılmış ruhiyelerinin dağınıklığını daha da derinleştirir:

Nereye gidiyorsunuz ey insanlar!⁽¹⁾ Kendiniz için nasıl bir son istiyorsunuz? Bizim vesilemizle Allah sizin atalarınızı hidayet etti. Bizim vesilemizle işlerinizi sonlandıracak. Eğer bugün sizin için erken gelmiş devlet varsa, bizim için

1- İmam, “Ey insanlar!” sözüyle bu hassas ve muazzam mecliste Hali fe’nin etrafında oturmuş, onu korumak için canla başla hazır olan en yüksek devlet makamlarında olan kimselere hitap ediyor. Yani gerçekte o tağuti toplumda bu müstebirleri sıradan insanlardan ayıran ve onların özel kişiliklerini teşkil eden bütün değerlerin reddedilmesidir. Sade bir hitap kalıbında derin ve esaslı bir savaş... (Yazar).

de gelecekte devlet vardır ve bizden sonra hiç kimseye devlet yoktur. Akıbet ehli bizleriz ki Allah buyurdu: **Akıbet takva sahiplerine aittir.**"⁽¹⁾

Bu kısa ve içerikli beyan -ki mazlumiyeti, karşı tarafı bas-kı altına almayı, müjdeyi, tehdidi ve reddetmeyi aynı anda içermektedir- o kadar etkilidir ki, eğer yayılır ve insanların kulağına ulaşırsa, duyan herkesi onu söyleyenin haklılığına inandırması mümkündür. Bu söze cevap vermek için aynı ölçüde konuşma becerisi, kendine güven ve kalp itminanına gerek vardır. Bu da İmam'ın muhataplarında mevcut değildi. Dolayısıyla şiddet ve zora başvurmaktan başka bir çare kalmamaktadır.

Hişam, İmam'ın hapse atılması emrini verir. Yani fiili olarak kendi ruhiyesinin zayıflığını, mantığının yetersizliğini itiraf eder. İmam (a.s) hapiste hem aydınlatma ve hakikatleri beyan etme işiyle meşgul olur, hem de hapisanedeki insanları etki altına alır. Öylesine ki hapisanede onun sözlerini canı gönülden kabul edip ona bağlanmayan kimse kalmaz. Memurlar bu durumu Hişam'a haber verirler. Bu durum, onlarca yıldır özel bir şekilde Şam'ı Alevi tebligatlardan uzak tutmuş bir düzen için kesinlikle tahammül edilebilir değildir. Hişam, İmam'ı ve beraberindekileri hapisten çıkarmalarını emreder. Onlar için hiçbir yer Medine'den yani yaşadıkları şehirden daha uygun değildir. Elbette her zamanki gözaltı ve zorlamaların miktarı arttırılarak devam edecektir. Gerektiğinde son darbeyi indirmek, sessiz sedasız rakibini kendi evinde ve yatağında yok etmek ve "İmam öldürme" töhmetinin vebalini

1- أَيُّهَا النَّاسُ! أَيْنَ تَذْهَبُونَ؟ وَأَيْنَ يُرَادُ بِكُمْ؟ بِنَا هَدَى اللَّهُ أَوْلَكُمْ وَبِنَا يَخِينُكُمْ آخِرَكُمْ، فَإِنْ-
يَكُنْ لَكُمْ مُلْكٌ مُعْجَلٌ فَإِنَّ لَنَا مُلْكًا مُؤَجَّلًا وَلَيْسَ بَعْدَ مُلْكِنَا مُلْكٌ، لِأَنَّا أَهْلُ الْعَاقِبَةِ
يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

boynuna almamak için de İmam'ın Medine'de olması daha uygundur. Sonra Hişam'ın desturuyla onları hızlı bineklere -ki bütün yolu hiç durmadan katedebilirler- bindirirler ve Medine'ye doğru sürerler. Daha önceden destur verilmiştir ki yol arasındaki şehirlerde hiç kimse bu kafilayla alış veriş yapma ve onlara su, ekmek satma hakkına sahip değildir.⁽¹⁾

1- Bazı rivayetlere göre, yol arasındaki şehir halklarına Muhammed b. Ali ve Cafer b. Muhammed'in Hristiyan olduğu ve İslam dininden çıktıkları tebligati yapılmıştır. (*Biharul-Envar*, c. 46, s. 306).

Bu olayın benzerini, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Hindistan özgürlük hareketinde görmek mümkündür: Hindistan'ın meşhur dindar ve muteber âlimlerinden ve ilk Müslüman direnişçi önderlerinden -Kıtaya Özgürlük Örgütü'nün liderlerinden- sayılan Mevlana, mücadele karşıtı bir grup din adamı tarafından "Vahhabi" unvanıyla tanıtıldı. Bu töhmet için hiçbir münasebet ve bahane lazım değildi; sadece gafil ve şuursuz toplulukların gözünde sevilen, meşhur ve mücadelecî çehreleri itibar ve güvenilirlikten düşürmekti yapılacak olan. Bu amaç için "Vahhabi" töhmeti uygun bir vesileydi. Başlı başına bir nağme olan Vahhabiyyet fırkasının Hicaz'daki itikadi ve amelî yıkımları, o günlerde istismanın uğursuz şeypurundan yeni yeni oluşmaya başlıyor, İslam dünyasının bütün noktalarında nefret ve gazap dalgaları meydana getiriyordu. "Vahhabilik" töhmeti en sevilen çehreleri bile gözden düşürmeye yeterli olabilirdi. Sıradan insanlar bilmiyorlardı ve bilemezlerdi de, Vahhabiyyet nedir, nereden kaynaklanmaktadır, ne demektedir ve ömürlerini İngiltere sömürüsüyle mücadele etmek için harcayan bu sağlam ulemanın Vahhabi olması -yani İngiltere'nin elinin oyuncuğu- mümkün müdür acaba? Bildikleri tek şey şuydu ki, Vahhabilik yanlış ve sapmış bir mezheptir. Şimdi ise bu direnişçi ulemanın Vahhabi olduklarını duyuyorlardı ve bu yeterliydi. (Hindistan'ın Özgürlük Hareketinde Müslümanlar kitabına bakınız.) Ben İmam Bakır ve İmam Sadık'ın Şam'a çağırılması ve onlara "Hristiyanlık" töhmetinin vurulması olayını yüz küsur yıl önce Hindistan'da gerçekleşen olayla tatbik ediyorum ve o zaman kendi zamanımızda ve mekânımızda vuku bulan olaylara göz atıyorum. Üzücü bir hayretle şu Arapça mısrayı hatırlıyorum:

"النَّاسُ كَالنَّاسِ، وَالْأَيَّامُ وَاحِدَةٌ" İnsanlar her zaman aynıdır ve zaman her zaman birdir. (Yazar).

Bu hâlde üç gün üç gece yol alırlar; su ve ekmek azıkları tükenir.

Şimdi Medine şehrine varmışlardı. Şehir halkı ferman gereği şehrin giriş kapılarını kapatır, azık için gerekli şeyler satmaktan çekinir. İmam'ın yâranları açlıktan ve susuzluktan yakınıyorlardı. İmam, şehre tepeden bakan bir yükseltinin üzerine çıkar ve en güçlü feryadıyla şehir halkına seslenir:

“Ey şehrin zalim insanları! Benim Allah'ın azığı, ki Allah onun hakkında şöyle buyurmuştur: **Allah'ın azığı sizin için daha iyidir, eğer mümin iseniz.**”⁽¹⁾

Yerinde bir şuur ve cesaret, hileyi etkisiz hâle getiriyor. Şehir halkından bir adam, kandırılmış ve gafil hemşerilerini uyarır ve bu feryadın kendi zamanının sapmış kavmine seslenen Şuayb Peygamber'in feryadı gibi olduğunu hatırlatır. Bir zamanlar geçmiştekilerin karşı karşıya kaldıkları mesajla şu anda kendilerinin karşı karşıya geldiklerini anlatır. Bugün kendileri, o peygamberin mesajını duymazlıktan geldiklerinden dolayı o kavmi kınayıp, lanet okumaktadırlar. Evet, tarih şu anda aynı mesaj, aynı elçi ve aynı muhataplarla tekrarlanmıştır. Bu yerinde sözler kalplere etki eder. Şehrin giriş kapıları açılır, hilafet düzeninin aleyhteki propagandalarına rağmen o düzenin düşmanını şehre kabul ederler.⁽²⁾

Bu tarihî rivayet; bir taraftan o zamanın siyasi durumunun, yaşanan baskının ve halkın geneline ahmaklaştırma çalışmalarının göstergesi ve diğer taraftan Benî Ümeyye hükümetinin düzeni karşısında İmam Bakır'ın (a.s) özel durumunu göstermektedir. Bu rivayetin devamı şöyledir: Medine'deki olayları Hişam'a haber verdiklerinde, her şeyden önce hila-

1- Hud suresi, 86. Ayet: **بَيِّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**

2- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 264, *Kafi*'den nakil.

fet rejimi yöneticilerinin planlarının aksine konuşup, halkı o büyük gafletten kurtarmaya cüret eden bu küstah adamın, ihanetinin karşılığını almasını emretti. Halife'nin emriyle onu öldürdüler.

Bununla birlikte İmam, hâkim güçle zor sahnelerde çatışmaktan ve yüz yüze savaşmaktan sakınıyordu. Eline kılıç almadığı gibi, aceleyle ileriye hesaplamadan kılıcın kabzasına sarılan elleri de kılıçtan çektirerek, onları daha zeki ve uyanık olmaya mecbur etti. Dil kılıcını da yapılandırma çalışmasının zorunluluğu icap etmediği sürece kılıfına koyardı. Duygu coşkunu geçidinde takatini kaybeden ve canı boğazına gelen kardeşi Zeyd'e huruç -kıyam- izni vermedi. Günlük hayatın sıradan ilişkilerinde ve deneyimsiz unsurlarla ilişkilerde en fazla kültürel ve fikrî faaliyetlerle yetinirdi. Bu, aynı zamanda hem ideolojik temellendirme ve hem de siyasi takiiye gereği bir işti. Ancak daha önceki kısa işaretlerden de anlaşılacağı üzere İmam'ın bu akıllıca taktiği, yakın dostlarına Şiî İmamları'nın hareket gayelerini anlatmasına engel olmamıştır. Asıl hedef Ehli Beyt İmamları'nın başında olduğu bir İslam devleti kurmaktır. Bu hedefe ulaşmak için yapılan mücadelede İmam (a.s) gerekli yerlerde dostlarının duygu coşkunu belli ölçülerde yansıtmalarına izin vermiştir.

Pek de uzak olmayan, arzulanın geleceğın müjdesi, İmam Bakır'ın (a.s) yöntemlerinden birisidir. Ayrıca İmam, kendi yerini Şia'nın aşamalı hareketinde nerede ve hangi merhalede gördüğünün de göstergesidir.

Ravi diyor ki, Hz. Ebu Cafer'le oturmuştuk; ev, insanla doluydu. Yaşlı bir adam içeri girdi; selam verdi ve şöyle dedi: "Ey Hz. Peygamber'in oğlu! Allah'a yemin olsun ki ben sizi ve sizin dostlarınızı seviyorum. Allah'a yemin olsun ki bu sevgim dünya hayatının süslerinden dolayı değildir. Sizin düşmanı-

nızı düşmanım olarak kabul ediyorum. Düşmanlarınızdan uzağım ve bizarım. Bu kin ve husumet, aramızda dökülen kanlardan kaynaklanmıyor. Allah'a yemin olsun ki ben sizin emir ve nehiyelerinizi kabul ettim. Sizin zafer zamanınızın gelmesini bekliyorum. Acaba benim için bir ümit var mı? Canım sana feda olsun!"

İmam, adamı çağırıp yanına oturttu ve dedi ki:

"Ey yaşlı adam! Birisi babam Ali b. Hüseyin'den de, aynen bu soruyu sormuştu. Babam ona dedi ki: Eğer bu beklentiyle ölürsen, Hz. Peygamber'e, Ali'ye, Hasan ve Hüseyin'e ve Ali b. Hüseyin'e kavuşursun. Böylece kalbin serinler; ruhun muradına erer ve gözün aydınlanır. Allah'ın yüce insanlarıyla birlikte huzur ve rahatlık ortamında yer alacaksın. Eğer hayatta kalırsan, bu dünyada gözünün aydın olacağı günleri göreceksin. O günlerde bizimle birlikte ve bizim yanımızda en seçkin yere sahip olacaksın."

Yaşlı adam giderken İmam arkasından bakıyor ve şöyle diyor:

"Her kim cennet ehlerinden birisini görmek isterse bu adama baksın."⁽¹⁾

Hatta bazen daha da ileri gidip, zafer için yıl belirler ve Şia'nın o kadim rüyasını gerçeğe dönüştürürdü. Ebu Hamza Sumali diyor ki: Ebu Cafer'in şöyle söylediğini duydum:

"Allah bu iş -Alevi hükümetin kurulması- için hicrî yetmiş yılını belirlemişti. Hüseyin öldürüldüğü için Allah insanlara gazaplandı ve bu işi yüz kırkıncı yıla kadar erteledi. Biz bu vadeyi size söyledik -yakın dostlara- ve siz onu ifşa ederek, bu sırrı örten perdeyi açtınız. Ondan sonra artık

1- *Biharu'l-Envar*, c. 46, s. 361 ve 362.

Allah, bizim için bir vakit tayin etmedi. Allah, bir şeyi yok etmek isterse yok eder ve istediği şeyi de sabit kılar.”

Ebu Hamza diyor ki: Bu sözü İmam Sadık’a (a.s) söyledim. Buyurdu ki: “*Evet, böyleydi.*”⁽¹⁾

Buna benzer açıklamalar, İslam nizamının ve Alevi hükümetinin teşkilini, o boğucu ortamda ve öldürücü baskıda hoş bir rüya gibi tek ümitlendirici ve harekete geçirici aydınlık olarak, Şia’nın mazlum kalbine dolduruyor; kesin ve değişmez bir gelecek hâline getiriyordu. Böylece onunla aralarında olan uzak mesafeleri katetmek için onların güç ve teslimiyetlerini artırıyordu.

İmam’ın on dokuz yıllık rehberlik dönemi, dosdoğru, kesintisiz ve aydınlık bir çizgi gibi bu şekilde geride bırakılır. Bu on dokuz yılda hem ideolojik öğretim, hem kişisel yapılanma, hem mücadele taktikleri, hem toplu örgütlenme, hem teşekkül oluşturma, hem siyasi çizginin korunup devam ettirilmesi, hem takiiye, hem de olabildiğince daha fazla ve güçlü bir ümit ateşinin yakılması vardır. Özetle mücadele ve bu geçişi çetin olan taşlık bölgeden geçmek için çalışıp didinmeyle geçen on dokuz yıl. Sonunda bu kısa ve bereketli ömür sona erdiğinde, Alevi hareketinin yeminli düşmanı bu hareketin can damarının gitmesiyle rahat nefes alabileceğini ve Şia’nın tebligat mücadelesinden kurtulup, ülke içindeki ve sınırlardaki sayısız sorun ve baş ağrılarıyla uğraşabileceğini zannettiğinde, bu ateşli hareketin yakıcı ve sıcak közleri Emevi rejiminin temellerine en son can alıcı yıldırımını indirir. Düşmanın sırlarının ifşa edilmesi ve aydınlatmalarla geçirilmiş bir ömür, ölümünden sonra da yapacağını yapar. Hayatıyla şuur vermişti; ölümüyle de bu çabaya devam eder. Kendi yâranları ve

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 368.

anlama, düşünme açlığı çeken gafil halk topluluklarına yeni bir ders, yeni bir mesaj gönderir. Bu mesaj da onun hayatındaki bütün planlar gibi sakın ve derindir. Dostlara ve ihtiyacı olanlara fayda ulaştırır; ama düşmanların uykusunu kaçıır. Bu, İmam Bakır'ın (a.s) takiyyesinden bir numune ve onun o özel zaman dilimindeki davranış ve düşünce tarzının genel durumunun göstergesidir. Sonraları İmam'ın hayat tarihinden bahsedenler de bu kısa hadise sığdırılmış olan bu büyük işi ya görmeden ya da görmemezlikten gelerek geçmişlerdir. Acaba bunu görmediklerini söylemek mümkün müdür?

Kısa keseyim, olay şu ki: İmam, oğlu Cafer b. Muhammed'e geriye bıraktığı malının bir kısmını -sekiz yüz dirhemi- on yıl boyunca kendisine taziye ve ağlama meclisi düzenlenmekte kullanmasını emreder. Taziye mekânı Mina, zamanıysa hac mevsimidir.⁽¹⁾ Sadece bu kadardır. Hac mevsimi, uzak diyarlardaki ve tanınmayan Müslüman kardeşlerin görüşme zamanıdır. Binlerce insan o zaman ve mekânda "birlik" olma provası yapar. Bu aynı dili paylaşmayan ama gönül birliği olan kimseler, orada bir dilden Allah'ı çağırırlar ve milletlerin bir bayrak altında toplanma mucizesini gözlemlerler. Eğer bütün İslam dünyasına ulaşması gereken bir mesaj varsa bundan daha uygun bir fırsat olamaz. Hac amelleri kaç gün boyunca peyderpey sürer ve bu günlerden ve bu mekânlardan hangisi daha uygundur? Mekke bir şehirdir ve halk, şehirde hem dağınık hem de meşguldür. Üstelik de herkes orada tavaf, sa'y ve namaz gibi hac amelleriyle meşguldür. Meş'ar geceleme mekânıdır. Bu iş için Mina'dan daha uygun bir mekân yoktur. Arafat gerçi gündüz durağıdır; ama kısa sürelidir. Hareket

1- *Biharul-Envar*, c. 46, s. 215 ve 220.

عن ابی عبدالله قال: قال لی ابی: یا جعفر اوقف لی من مالی کذا و کذا لنوادب تندبنی عشر سنین بمنی ایام منی.

yorgunluğuyla bir sabah ve hareket etme hazırlığıyla ikindiden ibaret bir gündür. Hepsinden daha uygun olan Mina'dır. Hacılar Arafat'tan dönüşte üç gece orada gecelemeğe ve bu tanışmak, konuşmak ve dertleşmek için her yerden daha iyi bir fırsattır. Gündüzleri Mekke'ye gidip gelme zahmetine kim katlanabilir ki? Kalmak ve topluluklara, toplanma mekânlarına başvurmak için uygun bir fırsattır. Doğal olarak herkesin yolu, her yıl bu üç günde, bu sahrada düzenlenen taziye meclisine düşer. Gitgide değişik ufuklardan gelen halklar onunla tanıştılar. Yıllardır Medine halkından bir topluluk -Müslümanlar, sahabe, fakihler ve büyük muhaddisler- burada ve bu günlerde toplanırlar. Kim için? İslam dünyasının en seçkin çehrelerinden biri olan Muhammed b. Ali b. Hüseyin için. Peygamber ailesinden büyük bir adam, fakihlerin ve muhaddislerin başı, fıkıh ve hadisin bütün ünlülerinin üstadı... Neden her yerden kalkıp buraya geliyorlar ve burada her yerden söz ediyorlar? Asıl, neden söz ediyorlar? Yoksa onun ölümü tabii bir şekilde değil miydi? Kim onu öldürmüştü ya da zehirletmişti? Neden? O ne yapıyor ve ne konuşuyordu? Acaba bir hedefi mi vardı? Acaba insanlara çağrıda mı bulunuyordu? Acaba Halife için bir tehlike miydi? Acaba... Acaba... Onun peşinden onlarca soru ve şüphe; onun peşinden onlarca soru işareti ve inceleme. İşte o zaman taziye sahipleri ve toplumun köşe bucağına yayılmış, orada burada var olan haberdar insanlar tarafından, Medine ya da Kufe'den buraya koşmuş ve aslında bu sorulara cevap vermek için gelmiş kişiler tarafından cevap yağmuruna tutulurlardı.

Bunlar, bu eşsiz fırsattan yararlanarak İslam dünyasının her tarafından burada toplanmış olan insanlar için meseleleri beyan etmek için gelmişlerdir. Elbette aynı zamanda din kardeşlerini ve dostları görmek, haber alış verişinde bulunmak ve ferman almak için de gelmişlerdi... Sözün özü Şia'nın daveti o

günlerin en büyük binlerce küresel haberleşme ağı kanalıyla gerçekleşiyordu. İmam Bakır'ın (a.s) başarılı planı -öldükten sonra da cihad planı - budur işte. Hayatı da, ölümü de Allah için olan, o bereketli varlık budur işte.

Allah, her nerede olursa olsun onu mübarek kıldı; doğduğu güne ve öldüğü güne ve diriltileceği güne selam olsun.⁽¹⁾
(*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 33-54)

1- Meryem Suresi, 15 ve 31. ayetlerden alıntıdır.

11. BÖLÜM

BENÎ ÜMEYYE HÜKÜMETİ'NİN SON DÖNEMLERİ VE İMAM CAFER SADIK (A.S)

İmam Bakır (a.s) elli yedi yaşındayken Benî Ümeyye halifelerinin en muktedirlerinden biri olan Hişam b. Abdülmelik döneminde, dünyadan göçtü. Geniş İslam coğrafyasının tamamında bulunan Emevi hükümetinin sınırsız eğlenceleri, sorunları ve perişan vaziyet Hişam'ın, Şîî teşkilatının çarpan kalbi olan İmam Bakır'a karşı komplo düzenlemekten ve kötü düşüncelerinden geri kalmasına engel olmamıştı. Halife'nin isteği üzerine uşakları İmam'ı zehirlediler. Zorba Emevi tağutu, ülkenin doğu ve batı sınırlarındaki fetihlerle elde ettiği lezzet ve sarhoşluğu, ülke içindeki en büyük ve en tehlikeli düşmanını öldürmekle zirveye taşıdı.

Benî Ümeyye rejimi, İmam Bakır'ın (a.s) hayatının son dönemleri ve oğlu İmam Sadık'ın (a.s) imametinin başlangıç yıllarında, kendi tarihinin en maceralı dönemlerinden birini geçiriyordu. Bir taraftan Türkistan ve Horasanı kapsayan Kuzey doğuda, Küçük Asya ve Azerbaycan'ı kapsayan kuzeyde ve Afrika, Endülüs ve Avrupa'yı kapsayan Batı'da askerî güç gösterileriyle meşguldü. Diğer taraftan genellikle zulüm altında, rejimden razı olmayan ve bazen de Emevi Moğol serdarlarının tahrik ve yardımlarıyla yerli halklar tarafından Irak, Horasan ve Afrika'nın kuzeyinde gerçekleştirilen

ayaklanmalarla meşguldü.⁽¹⁾ Bunlara ilave olarak, ülkenin her yerinde, özellikle de Irak'ta devlete yakın kişilere verimli topraklar dağıtılarak, sıradan halk sefaletle mahkûm edilmişti. Hişam'ın ve Irak'taki muktedir valisi Halid b. Abdullah Kasri'nin⁽²⁾ efsanevi israfları ve bilahare Irak, Horasan ve Şam gibi çeşitli noktalarda meydana gelen kıtlık ve veba, Benî Ümeyye'nin en meşhur halifelerinden birinin eliyle yönetilen geniş İslam ülkesinde tuhaf bir hâl meydana getirmişti. Bütün bunlara bir de İslam âleminin manevi, fikrî ve ruhi boyuttaki zaafını eklemek gerekir.

Fakirlik, savaş ve hastalıkların Emevi hükümdarlarının kudret talepleri ve istibdatlarından kaynaklanan bir yıldırım gibi zavallı halkın başına düşüp yaktığı ve kül ettiği İslam ülkesinin perişan ve gamlı ortamında, fazilet, takva, ahlak ve maneviyat filizlerinin geliştirilmesi imkânsızlık gibi görünüyordu. Zavallı ve mazlum halkın sığınağı olması gereken din adamları, hâkimler, muhaddisler ve müfessirler, halkın

1- Bir tarihçi, bunların hepsini hiç istisnasız Hariçîlere nispet etmektedir. Bunun kendisi hilafet düzeninin, genellikle ya da en azından bazen hak talep etmek için yapılan bu kıyam ve ayaklanmalara olan bakışının göstergesidir. (Yazar)

2- Halid b. Abdullah Kasri, yıllık gelirinin on üç milyon olmasıyla suçlandı. Hişam ona şöyle yazdı: Emîrü'l-Müminin'in mahsulü satılmadan hiç kimse mahsul satmamalıdır! Genellikle Halife'yle uyuşmayan Halid, hutbesinde şöyle der: "İnsanlar fiyatları benim yükselttiğimi zannediyorlar. Fiyatları kim yükselttiyse Allah'ın laneti onun üzerine olsun." (Bunun Halife'nin işi olduğunu söylemek istiyor). Hişam'ın karısının üzerinde değerli taşlardan işlemeleri bulunan altın iplerle örülmüş bir elbisesi vardı. Öyle ki bu elbisenin ağırlığından yürümeye gücü olmuyordu. Bu elbiseye bir fiyat biçilemiyordu. Hişam'ın saf ipek ve altından örülmüş, uzunluğu yüz ve genişliği elli zira ölçülürken, kendisine ait bir halısı vardı. (*İbn Esir*, c. 5, s. 220 ve *Beynu'l-Hafa ve'l-Hulefa*, s. 28 ve 56). (Yazar)

sorunlarını çözmedikleri gibi, genellikle kendileri bir şekilde ve bazen siyaset adamlarından daha tehlikeli bir hâlde halkın sorunlarına sorun ekliyordular. Hasan-ı Basri, Katade b. Diame, Muhammed b. Şehab Zühri, İbn Beşir, Muhammed b. el-Munkedir, İbn Ebi Leyla vb. onlarca fıkıh, kelim, hadis ve tasavvufun meşhur ve tanınmış çehreleri, gerçekte büyük hilafet düzeninin temel taşlarıydılar ya da emîrlerin ve valilerin elinin oyuncağıydılar.

Bu ünlü ve haysiyetli şahsiyetlerin durumları araştırıldığında, onların kudret, şöhret ve dünyevi lezzetler gibi alçak arzuların esiri; korkak, aşağılık, refah arzulayan zavallılar ya da riyakâr ve budala zahitler veya kanlı itikadi ve kelami bahislerle meşgul âlim görüntüsüne bürünmüş adamlar olarak araştırmacıların zihninde canlanacağını söylemek üzücüdür.⁽¹⁾

Marifet ve güzel hasletleri canlandırıp verimli hâle getirmesi gereken Kur'an ve hadis, kudret sahipleri ya da verimsiz bir ömürle meşgul olan fasık ve zalimlerin elinde bir araç hâline gelmişti.

İşte böyle zehirli, boğucu, karanlık, bela yüklü ve çetin günler yaşanırken, İmam Sadık (a.s), ilahî emanet yükünü omuzladı. Doğrusu Şiî kültüründe bilinen yüce anlamıyla "imamet", karanlık ve bela yüklü böylesi günlerde derbe-

1- Bunların utanç verici, ihanetvari ve aynı zamanda da budalaca duruşlarının binlerce örneğinden biri şudur: Hasan-ı Basri, Haccac b. Yusuf'la -o kan içici, haddini aşan ve namazsız tuğyanger- mücadele etmeyi caiz görmedi. Bu işe muhalefet etti ve şöyle dedi: "Benim reyim şu ki; onunla savaşılmaz. Eğer o, Allah'ın size musallat ettiği cezaysa, sizin Allah'ın cezasını kılıçla uzaklaştırmaya gücünüz yetmez; eğer nazil olmuş bir belaysa, Allah'ın kendisi hüküm verinceye kadar sabredin ki O, hüküm verenlerin en iyisidir." (İbn Sa'd, *et-Tabakat*, c. 1, s. 119, Mahmud Subhi'nin *Nazariyyetu'l-İmame* adlı kitabından naklen, s. 23). (Yazar)

der, kandırılmış, zulme uğramış, yanlış bakış açısına sahip ümmet için ne kadar da zaruri ve hayatidir. Daha önce de gördüğümüz gibi imamet, “doğru İslami tefekkür ve adil tevhid nizamı” olmak üzere iki hayat verici akımın kaynağıdır. İmam ise iki görevle yükümlüdür. Birincisi mektebin beyanı, tatbiki ve tefsiridir. Bu görevin icrası bazen kasıtlı ve bazen cehaletten kaynaklanan tahriflerin önünü almanın garantisidir. İkinci görev ise, tevhide dayalı adil düzenin kurulması için ortam oluşturulması ve böylesi bir düzen oluştuğu takdirde onu devam ettirmektir.

İşte böylesi karmaşık bir durumda İmam Sadık (a.s) imamet yükünü omuzluyor ve söz konusu iki görevi uhdesine alıyor. İmam (a.s) aynı anda, iki vazifeyle karşı karşıya kalmıştır. Aca-ba hangisini daha önce yerine getirmelidir? Siyasetin oldukça fazla zorluklarının olduğu bir gerçektir. Hişam, onca sorunla ve eğlenceyle meşgul olmasına rağmen, siyaseti İmam Sadık’a (a.s) bırakarak ondan intikam almayacak birisi değildi. Tahrif-ile mücadele etmek için yapılan fikrî faaliyet gerçekte, hilafet düzeninin şah damarını kesmek demektir. Çünkü bu düzenin bekası, ancak bozulmuş bir dine yaslanmayla mümkündü.⁽¹⁾

1- Bu dikkate değer ve üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır ki toplum ve toplumsal davranışların hakikî İslam düşüncesinden bunca uzaklaşmış olmasına rağmen, dinî inanç genel halkın ve hatta birçok büyük başların zihninde onların amel ve hayatlarında hassas bir role sahip olacak düzeydeydi. Bu genel inanç yoluyla -ki ne yazık ki hakiki İslam’a değil de İslam adına sunulan bir takım şeylere inanmaktan ibaretti, - hilafet rejimi aşağılık varlığını sürdürmeyi başaramıştı. Büyük başların işlerine çok iyi yarayan bu inançlardan bir numuneyi “biat” meselesinde görmek mümkündür. Birçok insan Hz. Peygamber’e olan saygılarından ve ahdi -özellikle de biat ahdini- bozmanın haram oluşunu gözeterek, halifede gördükleri bütün o günahlar ve suçlara rağmen biatlerini korumuş ve onun emirlerinden dışarı

Öyleyse ne Hişam ve ne de Sünnî uleması, İmam'ın doğru dini anlatmasına razı olmayacaklardı. Sünnî ulemadan maksadımız, sapmış toplumun genel ve revaçta olan yönünde hareket eden ve mevcut durumu korumaya çalışan saray âlimleridir.

Diğer taraftan, ortam inkılabi Şiî düşüncesinin yayılması için de hazır hâldedir. Bir taraftan savaş, fakirlik ve istibdat gibi inkılâbı yeşerten şartlar mevcuttu, diğer taraftan önceki imamın çalışmaları, yakın bölgelerin ortamını hatta uzak noktaları bir hadde kadar hazır hâle getirmişti.

İmamet akımının genel stratejisi, öncelikli olarak bir grup insanın bu davaya inanarak, canla başla bu dava için çalışmasını sağlamaktır. Sonraki aşamada, başka insanların da bu kararlı mücadeleci teşkilatına katıldığı bir ortamda, tevhidî ve Alevi inkılâp meydana getirmektir. Bu genel hareket çizgisinin mantıksal gereği, bütün noktalarda Şiî düşüncesinin yayılma havasını yumuşatmak için İslam dünyasının her yerinde, herkesi kapsayan bir davet oluşturmaktır. Bir başka davet ise, uygun fertlerin ve "Gizli Şiî Teşkilatı"nın fedakâr üyelerinin hazırlanması için yapılmalıdır.

İmamet hakiki davetinin zorlukları da bu noktada saklıdır. Bu davet, İslam'ın temel ölçülerine riayet ederek, kudreti her türlü zorba, haddini aşan ve halkın özgürlüğüne saldırıda bulunan kimselerden uzak tutmaya çalışmalıdır. Aynı zamanda bu davet, çaresiz halkın anlama kapasitesi ve duygusal şartlarını göz önünde bulundurup, onların tabii gereksinmelerine yaslanarak gelişim ve ilerlemesine devam etmelidir. Tersine bazı mücadeleler her ne kadar görünüşte meslekî ve mektebî

çıkmamışlardı. "Vasiyet ve biat" in hilafet nizamının devam ettirilmesine imkân sağlamada oynadığı kesin rolü ve bir rejimin dağılmasını engellediğini gösteren örnekler ne de çoktur. (Yazar)

sloganlarla işlerine başlasalar da, fiiliyatta bütün güç sahipleri gibi güç gösterilerinde bulunur, ahlaki ve toplumsal usullere göz yumarlar. İmamet akımı bu sorundan uzaktır. İmamet akımının uzun süreli olmasının sırrı budur. İmamet hareketiyle aynı yönde olan -Benî Abbas hareketi gibi- hareketlerin ilerlemesinin ve bu hareketin nispi yenilgisinin sırrı da budur. Bu konuya, tarihsel kaynaklara dayanarak ve daha geniş bir açıklamayla daha sonra değineceğim.

Müsait durum, önceki imamın çalışmalarının sağlamış olduğu ortam ve Şia hareketinin katetmiş olduğu uzun ve zorlu yol dikkate alındığında, İmam Sadık'ın (a.s) Şia'nın yıllardır beklediği Alevi devletini kuracak kişi olduğu ümidini gönüllerde uyandırıyor. Kendinden öncekilerin uzun mücadelelerinin verimini alacak ve Şia inkılâbını geniş çapta İslam âleminde gerçekleştirecek "kaim", İmam Sadık mıydı? İmam Bakır'ın işaretleri, hatta bazen açıkça beyanları da bu arzunun filizlerinin gelişmesinde etkili olmuştur.

Cabir b. Yezid diyor ki: Birisi İmam Bakır'dan (a.s) kendisinden sonra "kıyam eden" hakkında soru sordu. İmam eliyle Ebu Abdullah'ı (İmam Sadık'ı) işaret etti ve dedi ki: "*Budur Allah'a yemin olsun ki Muhammed (s.a.a) ailesinin kıyam edeni.*"⁽¹⁾ (Pişvay-ı Sadık, sayfa: 54-61.)

İmam Sadık'ın Sis Perdesi Ardındaki Hayatı

Burada İmam Sadık'ın hayatı hakkında araştırma yapanlar için en üzücü şeylerden birisine işaret etmem gerekiyor. O da şu ki: İmam Sadık'ın hayatıyla ilgili bilgiler, özellikle de Benî Ümeyye hükümetinin son zamanlarıyla aynı zamana denk gelen imametinin başlangıç yıllarıyla ilgili bilgiler net değil-

1- *Biharu'l-Envar*, c. 47, s. 131.

dir. Yüzlerce tarihsel rivayet içerisinde iniş çıkışlar ve keşmekeşler gözlemlenen bu maceralı ve olaylarla dolu hayat, ne tarihte, ne muhaddislerin ve ne de tezkire yazarların sözlerinde asla düzenli ve kesintisiz bir şekilde yansıtılmamış, hadiselerin zaman ve özellikleri belirlenmemiştir. Araştırmacı, karinelere dayanarak, zamanın genel olaylarını gözeterek ve her rivayeti onda zikredilen şahıslar ve olaylar hakkında başka kaynaklardan elde ettiği bilgilerle kıyaslayarak, olayın zamanını, mekânını ve özelliklerini keşfetmelidir. Bu üstü örtülülüğün bir sebebini İmam'ın yâranlarıyla birlikte yaptığı örgütsel faaliyetlerinin gizliliğinde aramak gerekir.

Genel olarak üstü örtülü ve örgütsel işler, saklılığın doğru kurallarıyla birlikte olduğu takdirde her zaman için saklı kalması gereklidir. O gün saklıydı; o günden sonra da saklı kalır. Sır sahiplerinin sırdaşlıkları ve sırları korumaları, namahremlerin oraya ulaşmasına izin vermez. Ne zaman iş netice verir ve işi gerçekleştirenler kudreti ele geçirirlerse, kendileri saklı işlerin ayrıntılarını açığa vururlar. Bu yüzdendir ki şu anda Benî Abbas hareketinin birçok ayrıntıları, hatta Benî Abbas'ın elebaşlarının Abbasi daveti dönemindeki hususi fermanları, teşkilatlarının takipçileri olan fertlerle yaptıkları gizli görüşmeler bugün tarihte kaydolmuş hâdedir ve herkes bunlardan haberdardır.

Şüphesiz eğer Alevi hareketi de neticeye ulaşıyorsa, kudret ve hükümet Ehlibeyt İmamları'nın eline ya da onların seçtikleri kimselerin eline geçseydi, biz bugün Alevi davetin bütün sırlarından, her yere yayılmış ve oldukça gizli olan örgütünden haberdar olacaktık.

Bir başka sebebi de, tarih yazıcılığının ve tarih yazarlarının özelliklerinde aramak gerekir. Eğer mahkûm ve mazlum bir topluluktan resmî tarihte bir şeyler nakledilmiş olsa bile bu,

şüphesiz zalim ve hâkim akımın istediği ve izin verdiği ölçüde olacaktır. Resmî tarihçi için mazlumlar hakkında oradan buradan binlerce zahmetle elde edilmesi gereken ve birçok korkularla kaydedilen üzücü sözler yerine, zahmetsiz ve kaygısız bir şekilde elde edilip, karşılığında da ücret alınabilecek ve tehlikeye atılmayı gerektirmeyecek yöneticilerle ilgili birçok haberler ve sözler vardır!

Şimdi bu açık hakikati başka bir olayın yanına koyalım. Kendilerinden sonraki araştırma ve incelemeler için kaynak ve senet olarak kabul edilen ve İmam Sadık'ın (a.s) hayatından beş yüz yıl sonraya kadar yazılmış olan meşhur ve muteber tarih kitaplarının hepsi Abbasi rengine boyanmıştır. Zira bildiğimiz gibi Abbasiler hicrî yedinci asrın ortalarına kadar devam etmişlerdir. Eski meşhur tarih kitaplarının hepsi, bu uzun ömürlü kudret ve saltanat silsilesi döneminde yazılmıştır. Bu durumda sonuç tahmin edilebilir. Bir Abbasi tarihçiden, İmam Sadık'ın (a.s) ya da diğer Ehlibeyt İmamları'nın hayatları hakkında doğru ve düzenli bilgiler toplayabilmesi ve kitabında yazması asla beklenemez. İmam Sadık'ın (a.s) hayatındaki birçok tahriflerin ve esrarengizliklerin sırrı budur. Bizi İmam'ın genel hayat çizgisiyle aşına edebilecek tek yol, onun hayatının önemli göstergelerini bu belirsizliklerin arasından onun tefekkür ve ahlakından tanıdığımız genel usulün yardımıyla çıkararak, İmam'ın hayatının ana hatlarını oluşturmaktır. Daha sonra özelliklerin ve özelliklerin belirlenmesi için, Kur'an eşliğinde ve dağınık tarihsel deliller ve de Kur'ani delillerle tarihî ayrıntılara girmektir. (*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 65-67)

12. BÖLÜM

İMAM CAFER SADİK (A.S)

İmam Bakır (a.s) dünyadan ayrıldığında, bu süre boyunca İmam'ın (a.s) kendisinin ve İmam Seccad'ın (a.s) yaptıkları faaliyetlerin etkisiyle, durum epeyce Peygamber hanedanının lehine değişmişti. Ben iki kelimeyle İmam Bakır (a.s) ve İmam Sadık'ın (a.s) planlarını size deşifre edeceğim. Elbette o günlerde bunlar sır olarak kabul ediliyordu. Hani duymuşsunuzdur, derler ki mesela Cabir b. Yezid Cu'fi "sır ashabi"ndandı ve her kim ki bizim sırrımızı yaysa Allah'ın laneti onun üzerine olsun... O günlerde onları açığa vuranların Allah'ın laneti maruz kalacağı sırlar, şu anda benim ifşa etmek istediğim sırlardır. Ancak bugün artık bunları ifşa etmenin hiçbir sakıncası yoktur. Belki bugün insanların İmam'ın ne yapmak istediğini bilmeleri gereklidir. İmam Sadık'ın (a.s) planı, İmam Bakır'ın (a.s) vefatından sonra işleri toparlayıp aleni bir kıyam gerçekleştirmek ve Benî Ümeyye hükümetini -ki her gün bir halife değişiyordu ve bu Benî Ümeyye düzeninin zayıflığının dorukta oluşundan kaynaklanıyordu- devirmektir. Horasan, Rey, İsfahan, Irak, Hicaz, Mısır, Marakeş ve Müslümanların yaşadığı bütün bölgelerde İmam Sadık'ın (a.s) partizanlarının örgütü yayılmış durumdaydı. Bütün buralardan Medine'ye kuvvet gelecek, İmam Şam'a ordu gönderip Şam hükümetini devirecek ve kendisi hilafet bayrağını göklere çekerek, Medine'de Hz. Peygamber'in hükümetini yeniden kuracaktı. İmam Sadık'ın (a.s) planı buydu.

İmam Bakır'ın (a.s) ömrünün son günlerinde konuşuluyor ve soruluyor ki "Kaim-i Al-i Muhammed kimdir?" O, İmam Sadık'a (a.s) bakıyor ve "Kaim-i Al-i Muhammed'in bu olduğunu görür gibiyim." Elbette bildiğiniz gibi "Kaim-i Al-i Muhammed" özel isim değil, genel bir isimdir. "Veliyy-i Asr"ın⁽¹⁾ ismi değildir. Hz. Veliyy-i Asr, Al-i Muhammed'in en son kaimidir. Ama Al-i Muhammed'den bu zaman boyunca kıyam eden herkes -ister zafer elde etmiş olsun isterse olmasın- "Kaim-i Al-i Muhammed"dir. Bazı rivayetlerde bizim kaimimiz kıyam ettiğinde şu işleri yapacak, bu işleri gerçekleştirecek, bu refahı meydana getirecek, bu adaleti yaygınlaştıracak şeklindeki tabirlerden maksat Hz. Veliyy-i Asr değildir o günlerde. Maksat şuydu ki: Al-i Muhammed'den adalet ve hak hükümetini meydana getirecek olan kişi, kıyam ettiğinde bu işleri yapacaktır ve bu doğrudur da. İmam Sadık(as.) "Kaim-i Al-i Muhammed" olması beklenen kişiyken imamete ulaştı.

İmam Sadık (a.s) mücadele, ilim ve teşkilat adamıydı. Ama ilim adamı oluşunu hepimiz daha fazla duymuşsunuz. İmam Sadık'ın (a.s) ders mahfili ve o yüce insanın meydana getirdiği öğretim alanı hem kendisinden önce hem de kendisinden sonra Ehlibeyt İmamları'nın tarihinde eşsizdi. Bir asırdan fazla bir zamandır garazlı, bozulmuş ve cahil insanlar tarafından tahrif edilen asil Kur'ani manalar ve İslam'ın doğru sözleri İmam Sadık (a.s) vasıtasıyla anlatıldı. Bu, düşmanların ondan tehlike hissetmesine sebep oldu. Ama mücadele adamı oluşunu az duydunuz. İmam Sadık (a.s), geniş çaplı ve sürekli bir mücadeleyle meşguldü. Bu mücadele; gücü ele geçirerek, İslami ve Alevi hükümeti oluşturma mücadelesidir. Yani İmam Sadık (a.s), Benî Ümeyye hükümetini yok etmek ve onun ye-

1- Hz. Mehdi -a.s- (Çeviren)

rine gerçek İslami hükümet olan Alevi hükümetini iş başına getirmek için ortamı hazırlıyordu. Bu, İmam Sadık'ın (a.s) hayatına dikkat eden ve araştıran kimse için açıktır.

Ama İmam'ın teşkilat adamı oluşunu konu alan üçüncü boyutunu birçoğunuz kesinlikle duymamışsınızdır. İmam Sadık (a.s), kendisini kabul eden müminlerden ve Alevi hükümeti taraftarlarından bütün İslam âleminde, Horasan'dan Maveraynnehr'e ve Afrika'nın kuzeyine kadar uzanan muazzam bir teşkilat meydana getirmişti. Teşkilatın anlamı neydi? İmam Sadık (a.s), insanların bir şeyi bilmesini isterse, bütün İslam topraklarında onun temsilcileri halka İmam'ın bilmesini istediği şeyleri söylüyorlardı. Her yerden Ali ailesinin muazzam siyasi mücadelesi için para topluyorlardı. İmam Sadık'ın (a.s) taraftarları müracaat etsinler, dinî yükümlülüklerini, aynı şekilde siyasi yükümlülüklerini ondan sorabilsinler diye bütün şehirlerde İmam'ın temsilcileri mevcuttu.

Siyasi yükümlülüklerin de, aynı dinî yükümlülükler gibi yerine getirilmesi farzdır. Bizim için itaat edilmesi farz olan veliyy-i emrin, namaz, zekât, oruç ve diğer farzlardaki mezhebî ve İslami fetvalarıyla cihad, siyasi ilişkiler, ülke içi ilişkiler ve bütün diğer siyasi meselelerle ilgili siyasi fetva ve fermanları birdir. Bunların hepsine itaat etmek gerekir. İmam Sadık (a.s) böyle bir muazzam teşkilatı meydana getirmişti. Bu teşkilat ve bu teşkilatta bulunan insanların yardımıyla Benî Ümeyye düzeniyle mücadele ediyordu. Elbette İmam Sadık'ın (a.s) hayatı oldukça önemli ve öğreticidir. İmam (a.s), on yıl Benî Ümeyye ile ve uzun bir süre de Benî Abbas'la mücadele etti. Benî Ümeyye karşısındaki zaferi kesinleştiğinde, Benî Abbas rahatsız edici ve fırsat düşkünü bir akım unvanıyla meydanı ele geçirdi. Bundan sonra İmam Sadık (a.s), hem Benî Ümeyye ve hem de Benî Abbas'la mücadele etti.

Meşhur tarihçi Taberi'den bu konuyla ilgili bazı şeyler nakledilmiştir. İmam, imametinin ilk on yılında Benî Ümeyye ile savaştı. Bu dönemde İmam Sadık'ın (a.s) mücadelesi aleniydi. Yani saklılık, takiyye ve gizlenme yoktu. Sebebi de şuydu ki, Benî Ümeyye halifeleri o kadar meşguldüler ki artık İmam Sadık'ın (a.s), Şiîlerin peşine düşecek ve onlara zorluk çıkaracak fırsatları yoktu. ...Dolayısıyla İmam Sadık'ın (a.s) gizliliğe ihtiyacı yoktu. İmam Sadık (a.s), Arefe gününde Arafat'a gidip büyük cemiyetin içinde duruyordu. Bunlar nerelerden gelmişlerdi? İslam âleminin bütün noktalarından; Afrika'dan, Orta Doğu'dan, Hicaz'dan, Irak'tan, o günün İran'ından, Horasan'dan, o günün Afganistan'ından, Doğu Türkistan'dan... Burada her yerden insan vardı. Orada bir bomba patlatmış olsan, bütün İslam âleminde patlatmışsın demektir. Bir kelime söz söyleyen, uluslararası bir tebligat sisteminde bu sözü söylemiş gibisindir. İmam Sadık (a.s), bu cemiyetin içine gelip açıkça ve resmen şöyle ilan ediyordu: *"Ey insanlar! Bugün hak üzere olan imam ve hâkim Ebu Cafer Mansur değil, Cafer b. Muhammed'dir."* Daha sonra İmam (a.s) sözünün delilini de getiriyordu. Elbette kelami ve akli deliller getirmiyordu. Çünkü o kalabalıkta insanların bu tür delilleri dinlemeye hâllerinin olmadığı belliydi. Ama başka türden delil getiriyordu. Mansur, Abbasi ve diğerleri, insanları inandırmak için kendilerini Hz. Peygamber'in halifeleri olarak gösteriyorlardı. Bir soy kütüğü yapmışlardı ve biz Abbas'ın çocuklarıyız diyorlardı. İki tane soy kütüğü yapmışlardı ve değişik zamanlarda bunlardan birini söz konusu ediyorlardı.

Birisi şuydu: Biz Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın çocuklarıyız. Hz. Peygamber'in vefatından sonra hilafet Benî Haşim'e aitti. Benî Haşim'in içinde de herkesten daha yaşlı ve olgun olan Hz. Peygamber'in amcası Abbas'tı. Öyleyse Hz.

Peygamber'den sonra hilafet Abbas'a aittir. Sonrasında da onun çocukları olduğumuz için bize ulaşır. Bu sözlerinden birisiydi.

Başka bir soy kütüğü daha naklediyorlardı. Diyorlardı ki biz Ali Abbasi'nin çocuklarıyız; Ali b. Abdullah b. Abbas. Doğru söylüyorlar; bunlar Ali Abbasi'nin torunlarıydılar ya da Ali Abbasi'nin oğullarıydılar. O, Muhammed Hanefiye'nin öğrencisiydi. Muhammed Hanefiye ise Emîr'ül-Müminin Ali b. Ebu Talib'in oğlu ve o da Peygamber'in damadıdır. Hilafet Hz. Peygamber'den Ali'ye ulaştı; Ali'den Hasan ve Hüseyin'e değil, Muhammed Hanefiye'ye ulaştı. Ondan bizim büyük babamız olan Abdullah b. Abbas'a ve ondan da bize ulaştı. Dolayısıyla biz halifeyiz.

Böyle bir soy kütüğü düzenlemişlerdi ve bu, o zamanın insanları için inandırıcıydı. Çünkü düşünce düzeyleri düşüktü. Bunun içindir ki İmam, o kalabalık içinde duruyor ve imamet hakiki soy kütüğünü beyan ediyordu: *"Ey İnsanlar! Allah'ın Resulü imamdı."*⁽¹⁾ İmam olduğu için de toplumun önder ve rehberiydi. Ardından Şia'nın da söylediği şeyi söylüyordu: *"Ondan sonra Ali b. Ebu Talib'di."*⁽²⁾ *Sonra Hasan, Hüseyin, Ali b. Hüseyin, Muhammed b. Ali ve sonra ben."* Kendisini imam unvanıyla tanıtıyordu. Sıra dışı olan bu sözü söylemek büyük bir cesaret ister. Bu, en büyük muhalefet duyurusuydu. İmam Sadık (a.s) bu işi Benî Ümeyye döneminin son zamanlarına kadar yapıyordu. Ama Benî Abbas döneminde işler takiyye ve gizlilikle yürütülüyordu. Çünkü Benî Abbas, Ali Ailesi'nin sloganlarını ve sözlerini kullanıyorlardı. Yüzleri Ali Ailesi yüzü, amelleri Benî Ümeyye ameliydi.

1- يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامَ.

2- ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.

Benî Ümeyye döneminde mücadele o şekildeydi. Ama daha uzun süreli olan Benî Abbas döneminde daha gizli bir şekilde gerçekleştiriliyordu. Benî Abbas, fırsattan yararlanarak İmam Sadık'ın (a.s) gerçekleştirmekte olduğu inkılâbı saptıran sapkın bir akımdı. Bu, inkılâpların her zamanki tehlikesidir. İnkılâbın asli kural ve ölçüleriyle uyuşmakta olan o doğru inkılâbî çizgi, bazen yerini hak sloganlara sahip olan eğri, sapmış, fasit ve batıl bir çizgiye kaptırır. Bunun içindir ki insanın çok dikkatli olması gerekir. O zamanın insanları gereken dikkati gösterememişlerdi. Benî Abbas hükümetinden yirmi otuz yıl geçmesine rağmen, uzak bölgelerdeki insanlar Benî Abbas hükümetinin iş başına gelişinin, Ali Ailesi için yaptıkları mücadelelerin mahsulü olduğunu zannediyorlardı ve bunların Ali Ailesi olduğunu sanıyorlardı. Bunların gaspçı olduklarından haberleri yoktu. (7.9.1980)

İmam Sadık (a.s), bu dönemde iki merhale kateder. Birincisi hicrî yüz on dört yılından, Mansur'un hilafetine kadar olan dönemdir. Bu dönem huzur ve rahatlık dönemidir. Benî Ümeyye ve Benî Abbas'ın ihtilaflarından dolayı "İmamlar, fırsat elde ettiler." şeklinde meşhur olan dönem işte bu dönemdir. İmam Bakır (a.s) döneminde böyle bir şey yoktu. İmam Bakır (a.s) zamanı, Benî Ümeyye'nin kudretli dönemiydi ve Hişam b. Abdülmelik, Abdülmelik'ten sonra Benî Ümeyye'nin en büyük şahsiyetiydi.⁽¹⁾ Dolayısıyla İmam Bakır (a.s) zamanında bunlardan hiç kimsenin arasında İmam'ın yararlanabileceği fırsatları meydana getirebilecek ihtilaf yoktu. Bu durum, İmam Sadık (a.s) dönemine aittir. Bu dönemde Benî Abbas'ın daveti yavaş yavaş yayılmaya başlamış ve Şîî Alevi davetiyse bütün İslam dünyasında doruk noktasına ulaşmıştı.

1- وَكَانَ هِشَامَ رَجُلَهُمْ .

Mansur iş başına geldiğinde elbette durum zorlaşır. İmam'ın hayatı, İmam Bakır'ın (a.s) hayatı dönemine geri döner ve tekrar baskı hâkim olur. Bu dönemde İmam Sadık'ı (a.s), defalarca Hayre'ye, Rumeyle'ye ve başka yerlere sürgün ettiler. Defalarca Mansur İmam'ı çağırdı. Bir keresinde: "Allah beni öldürsün eğer seni öldürmezsem."⁽¹⁾ dedi. Bir defasında Medine valisine emir yollayarak, İmam'ın evini ateşe vermelerini söyledi.⁽²⁾ İmam, ateşin içine girip tuhaf bir gösteride bulundu. "Ben yeryüzünün atan damarlarının çocuğuyum." Bunun kendisi muhalifleri daha fazla rahatsız etti. Mansur'la Hz. Sadık (a.s) arasındaki çatışma, oldukça çetin bir çatışmadır. O, defalarca İmam'ı tehdit etmiştir.

Elbette İmam'ın Mansur karşısında kendini küçük gösterdiğini beyan eden rivayetlerin hiç birisi doğru değildir. Ben bu rivayetleri inceledim. Hiç birisi kesinlikle doğru değildir. Bunların senedi genellikle Rabi-i Hacib'e ulaşır. Rabi-i Hacib'in fasıklığı kesindir. Mansur'un yakınlarından. Bazıları da safça Rabi'nin Şiî olduğunu söylemişlerdir. Rabi ne zaman Şiî olmuştur? Rabi b. Yunus'un hayatını inceledim. Rabi b. Yu-

1- *el-İhticac ale Ehli'l-Licac*, Tabersi, c. 1, s. 163: قَتَلَنِي اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْكَ

2- *el-Kâfi*, c. 1, s. 473:

وَجَّهَ الْمَنْصُورُ إِلَى حَسَنِ بْنِ زَيْدٍ وَهُوَ وَالِيهِ الْحَرَمَيْنِ أَنْ أَحْرَقَ عَلِيَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ دَارَهُ فَأَلْقَى النَّارَ فِي دَارِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ فَأَخَذَتِ النَّارُ فِي الْبَابِ وَالِدَهُ لِيَزْجَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ يَتَخَطَّى النَّارَ وَيَمْشِي فِيهَا وَيَقُولُ أَنَا ابْنُ أَعْرَاقِ الثَّرَى أَنَا ابْنُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ.

Mansur Devanigi, Mekke ve Medine valisi olan Hasan b. Zeyd'e bir kişiyi gönderdi ve ona Cafer b. Muhammed'in evini yakması mesajını ilettiler. İmam'ın evini ateşe verdiler. Ateş evin kapısına ve odalara ulaştı. Hz. Sadık, ateşin üzerine ayağını koydu, ateş üzerinde yürüyor ve şöyle diyordu: "Ben yeryüzünün atan damarlarının çocuğuyum, ben İbrahim Halilullah'ın çocuğuyum."

nus, doğuştan Benî Abbas düzeninde yer alıp, onların uşaklığını yapmıştır. Mansur'un özel hizmetkârıdır. Mansur öldüğünde eğer o olmasaydı, hilafet Mansur'un ailesinin elinden çıkacaktı; çünkü amcaları vardı. Ama Rabi uyduruk bir vasiyetname yazarak Mansur'un oğlu Mehdi'nin halife olmasını sağladı. Kendisinden sonra da oğlu Fazl b. Rabi onların hizmetine girmiştir. Bunlar ailecek Benî Abbas'a vefalı ve muhlis olan kimselerdendirler. Ehlibeyt'le de hiç bir ilgileri yoktur. Bu tür rivayetleri her kim söylemişse yalan uydurmuştur. Bu rivayetler İmam'ı o günün İslami muhitinde, halifeler karşısında kendini alçaltan kimselerden göstermek için uydurulmuştur. Her hâlükârda İmam Sadık'la (a.s) Mansur'un çatışmaları çok sertti; öyle ki hicrî yüz kırk sekiz yılında İmam Sadık'ın şehadetiyle sonuçlanmıştır. (19.7.1986)

Bizim söz konusu bahsimiz açısından İmam Sadık'ın hayatının önemli ve seçkin hatlarını şöyle sıralayabilirim:

- 1- İmamet meselesinin beyanı ve tebliğ edilmesi.
- 2- Şiî fıkıh yöntemiyle din ahkâmının beyan ve tebliğ edilmesi ve de Şia'nın bakış açısıyla Kur'an tefsiri.
- 3- Siyasi-ideolojik bir gizli örgütün varlığı.

İmam Sadık'ın (a.s) İmamete Daveti

Şimdi asıl konuya dönelim. İmam Sadık da (a.s) diğer Şiî İmamları gibi davetinin merkezine "imamet" konusunu oturtmuştur. Bu tarihsel gerçeğin ispatlanması için en kesin delil, İmam Sadık'ın (a.s) dilinden imamet iddiasını açıkça ve net bir şekilde ifade eden birçok rivayettir.

İmam, bu konunun yayılması ve tebliğ edilmesi sırasında, kendisini mücadelenin doğrudan ve net olarak zamanın yöneticilerini reddetmesi ve kendisini velayet ve imametın gerçek

sahibi unvanıyla insanlara tanıtması gereken bir merhalesinde görüyordu. Kural gereği bu iş sadece mücadelenin önceki merhalelerinin başarıyla yerine getirilmiş olması durumunda gerçekleşebilir. Geniş bir kitlede siyasi ve toplumsal bilgilen-dirmeler gerçekleşmiş ve her yerde potansiyel hazırlıklar hissedilmektedir. İdeolojik zemin dikkate değer bir toplulukta meydana gelmiştir. Adalet ve hak hükümetin gerekliliği birçok topluluklar için ispatlanmıştır. Bilahare rehber, son mücadeleye için güçlü kararını vermiştir. Bütün bunlar olmadan, toplumun hak imam ve yöneticisi unvanıyla bir şahısın adını söz konusu etmek, acemice ve faydasız bir iş olacaktır.

Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da şu ki: İmam bazı durumlarda imameti sadece kendisi için ispatlamakla yetinmiyor; aksine kendi adıyla birlikte hak üzere olan ve kendinden önceki Ehlibeyt İmamları'nın isimlerini de zikrediyordu. Gerçekte Ehlibeyt İmamları'nın silsilesini birbirine bağlı ve birbirinden ayrılmaz olarak söz konusu ediyordu. Bu iş Şiî tefekkürünün bütün hak dışı olan yöneticileri reddetmesine ve onları "tağut" olarak kabul etmesine dikkat edildiğinde, bu dönem Şiîlerinin cihadının, geçmiş dönemlere bağlılığının da bir işareti olabilir. Gerçekte İmam Sadık (a.s), bu beyanla kendi imametini, kendinden öncekilerin imametinin neticesi olan zorunlu bir sonuç olarak sayıyordu. İmametini geçmiş olmama, köksüz ve temelsiz olma durumundan uzaklaştırıyor ve soyunu emin ve şüphe götürmez bir kanaldan Hz. Peygamber-i Ekrem'e bağlıyordu. Şimdi İmam'ın davetinin nasıl olduğuna dair birkaç numuneye dikkat ediniz:

Benim bu bapta gördüğüm en ilginç rivayet, Amr b. Ebi Mikdam'ın hadisidir ki hayret verici bir tablo çizmektedir. Zilhiccenin dokuzuncu günü, yani Arefe günüdür. Büyük bir kalabalık o günün özel merasimini yerine getirmek için toplanmıştır. Müslümanların yaşadığı bütün bölgelerin doğal

temsilcileri, Horasan'ın uzak noktalarından tut da Akdeniz sahillerine kadar her yerden burada toplanmışlar. Bir tek kelime, yerinde bir söz, burada en kapsamlı toplu iletişim araçlarının işini o zamanda yapabilir. İmam, kendisini bu cemiyete ulaştırır; bir mesajı vardır. Amr diyor ki: “Gördüm ki İmam (a.s) halkın arasında durmuş; olabildiğince yüksek bir sesle -her yerde ve her kulakta tınlayacak bir feryatla, duyanlar vasıtasıyla İslam dünyasının her tarafına yayılsın diye- sözünü üç kez söyledi. Yüzünü başka tarafa döndü ve üç kez aynı sözü yineledi. Sonra yüzünü diğer üç tarafa doğru döndü ve yine aynı feryat ve aynı sözler... Bu şekilde İmam on iki kez, sözünü tekrarlardı. Bu mesajını şu ibaretle beyan etti:

Ey insanlar! Resulullah (s.a.a) imamdı. Daha sonra Ali b. Ebi Talib, daha sonra Hasan, daha sonra Hüseyin, sonra Hüseyin'in oğlu Ali, sonra Ali'nin oğlu Muhammed, daha sonra... imamdır.⁽¹⁾

Bir başka hadis, Ebu Sebah Kenani'dendir ki o hadiste İmam Sadık (a.s), kendisini ve diğer Şiî İmamları'nı şöyle tarif ediyor:

“Biz, Allah'ın itaatimizi insanlara vacip ettiği kimseleriz. Enfal⁽²⁾ ve safvu'l-mal bizim ihtiyarımızdadır.”

Safvu'l-mal, isyankâr tağutların kendilerine has kıldıkları ve müstahak olanları onlardan uzaklaştırdıkları mallardır. Bu gaspedilmiş mallar, Müslüman mücahidlerin zaferiyle mağlup zalimlerin tasarrufundan kurtarıldığında diğer ganimetler gibi bölünmezler; ki tek bir kişinin eline geçip de ona sahte bir büyüklük ve yalancı bir iftihar sunmasınlar.

1- *Biharul-Envar*, c. 47, s. 58: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامَ ثُمَّ كَانَ عَلِيٌّ
بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، ثُمَّ...

2- Savaşmaksızın İslam hükümetinin eline geçen savaş ganimetleri.

Daha ziyade İslam hâkimine teslim edilir ve o da onlardan Müslümanların genel maslahatları için faydalanır. İmam bu rivayette kendisini safvü'l-malın ve de enfalin -ki bu da imama aittir- ihtiyar sahibi olarak tanıtıyor. Bu beyanla açıkça bu günün İslam toplumunun hâkiminin kendisi olduğunu anlatıyor. Bütün bunların onun elinde olması gerekir ve onun belirlediği yerlerde doğru bir şekilde kullanılmalıdır.

Başka bir hadiste, geçmiş Ehlibeyt İmamları'nın adlarını bir bir sayıyor. Onların imametlerine ve fermanlarına itaat etmenin vacip ve kati olduğuna şهادet ediyor. Kendi adına geldiğinde, susuyor. İmam'ın sözlerini dinleyenler çok iyi biliyorlar ki İmam Bakır'dan sonra ilim ve hükümet mirası İmam Sadık'ın (a.s) ihtiyarındadır. Böylece hem kendi hilafetini söz konusu ediyor, hem de delillendirme tarzında yüce cediti Ali b. Ebu Talib'le olan kendi rabıta ve bağını beyan ediyor.⁽¹⁾ *el-Kâfi* kitabının el-Hücce babında ve de Biharu'l-Envar'ın kırk yedinci cildinde açıkça ya da kinayeyle imamet iddiasından ve ona davetten söz eden hadislerden çokça bulmak mümkündür.

Diğer bir kesin delil, İslam ülkesinin her yerinde İmam'ın geniş propaganda örgütünden söz eden ve böyle bir örgütün varlığını kesin ortaya koyan şahitlerdir. Bu şahitler öylesine çok ve katidir ki hatta bir tek net hadis bile var olmasaydı bu konunun kesinliğine bir halel gelmezdi. Ehlibeyt İmamları'nın hayatını araştıranların aklına şöyle bir soru gelir: Benî Ümeyye'nin son dönemlerinde, Şii İmamları'nın davetçi ve tebliğcileri yok muydu ki insanlardan onlar için itaat ve himaye sözü alsınlar? Bu durumda, öyleyse Şia ve İmamlar arasındaki mali ve fikrî irtibatlarda açıkça görülen örgütsel devamlığın nişaneleri nasıl açıklanabilir? Dünya-

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 186.

nın her yerinden Medine'ye bunca humus ve mal taşınması? Dinî meselelerle ilgili bunca soru? Her yere yayılmış olan Şia'ya bunca davet? Ve o zaman İslam ülkesinin önemli bölümlerinde Al-i Ali'ye karşı eşi görülmemiş bunca muhabbet ve ihtiram? İmam'ın etrafındaki bunca Horasanlı, Sistanlı, Kufeli, Basralı, Yemenli ve Mısırlı muhaddis ve ravi topluluğu? Hangi muktedir el bütün bunları meydana getirmiştir? Acaba tesadüf ya da kendi kendine oluşumu, bu birbirine münasip ve rabitalı olayların sebebi olarak kabul etmek mümkün müdür?

Emevi hilafetin yaygaracıları tarafından istisnasız her yerde yapılan bunca muhalif tebliğlere rağmen -öyleki Ali b. Ebu Talib'in adı İslam'ın en çirkin çehresi olarak minberlerde ve hutbelerde zikredilmektedir- Ali Ailesi'nin öylesine uzak ve bilinmez noktalarda bunca muhabbet ve cazibeye sahip olması, güçlü bir tebligat örgütüne sahip olmadan mümkün olabilir mi? Birilerinin sadece onlarla görüşmek ve faydalanmak, onlara muhabbet ve bağlılıklarını arz etmek için uzun yollar katedip Hicaz'a, Medine'ye gelmesi; Şia akidesi üzerine din ilimlerini, aynı şekilde siyaset ve hükümeti onlardan öğrenip, birçok durumda sabırsızca silahlı bir hareket -rivayetlerin dilinde kıyam ve huruc- gerçekleştirmek için onlardan izin istemeleri, böyle bir örgüt olmadan mümkün müdür? Eğer Şia'nın donanımı sadece Ehlibeyt İmamları'nın ilim ve zühdünün ispatlanması yönündeyse, silahlı kıyam isteğinin ne anlamı olabilir?

Şöyle bir soru sormak mümkündür: Doğrusu eğer böyle bir geniş çaplı tebligat örgütü mevcutsa, neden tarihte ondan hiç bahsedilmemiş ve ondan açıkça bir olay nakledilmemiştir? Cevap -daha öncede işaret edildiği gibi- özetle şu ki, bu nişanesizliğin sebebini öncelikle İmam'ın yâranlarının mu-teber ve müterakki asıl olan "takiyye"ye titizce bağlılıkların-

da aramak gerekir. Bu takiyye, yabancıların İmam'ın örgütüne nüfuz etmesine engel oluyordu. Sonra ise Şia cihadının o merhalede hedefine ulaşamaması ve kudreti ele geçirememesinde aramak gerekir. Bunun kendisi, birçok sebebin sonucudur. Eğer Benî Abbas da kudreti ele geçiremeseydi, hiç şüphesiz gizli çaba ve faaliyetleri, tebliğ faaliyetleri esnasındaki acı tatlı hatıraları sinelerde kalacak, kimse onlardan haberdar olmayacaktı ve tarihte de kaydedilmeyecekti. (*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 74-80.)

Takiyyeden söz edince şöyle söylemeniz mümkündür: Takiyye, zorba bir devletin işbaşında bulunduğu, bizim de saklı olduğumuz ve onun korkusundan bir şey söyleyemediğimiz zamanlara aittir. Hayır, o zaman bile takiyye korku meselesi değildir. “*Takiye müminin siperidir.*”⁽¹⁾ Siperi nerede kullanırlar? Siper, savaş meydanında kullanılır ve çatışma esnasında işe yarar. Öyleyse takiyye çatışma zemininde mevcuttur; çünkü siperdir, kalkandır, sığınaktır.

O zaman da böyleydi. Takiyye etmemizin manası, düşmanımızın uğursuz gövdesine kılıç darbesi indirmektir. Ama bir şekilde ki, o ne kılıcı, ne kılıcı tutan eli, ne kılıcın kalkmasını ve indirilmesini görsün ve anlasın. Sadece acısını hissetsin. Takiyye buydu. O günlerde takiyye edenler, böyle takiyye ediyorlardı. Onlar gizlice ve düşmanın gözünden uzak, gizli evlerde binlerce gözetleme ve dikkatle, örneğin bildiriler hazırlıyorlardı ki bunlar yayıldığında nizamın haysiyeti iyice zedeleniyordu. Bu iş, yukarı kalktığında düşmanın beline ve kafasına inen bir kılıç darbesi gibiydi. Dolayısıyla takiyye ediyorduk cümlesi, düşmanın ne yaptığımızı anlamasına izin vermiyorduk anlamındadır. Takiyye bir siperdi ve takiyye

1- *Biharu'l-Envar*, c. 72, s. 394: التَّقِيَّةُ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ

eden kimse bu siperin arkasına saklanıyordu. Takiyyenin anlamı budur; şu anda da bu anlama gelir. (9.11.1368)

Şiî Fıkıh Tarzında Din Ahkâmının Beyanı ve Tebliği

İmam Sadık'ın hayatında bu da net çizgilerden birisidir. İmam'ın hayatında bu çizgi diğer Ehlibeyt İmamları'na oranla daha belirgin, daha açık ve daha doğru bir şekilde görülür. Öyle ki Şia fıkıhı, "Caferî Fıkıhı" adını almış ve İmam'ın siyasi faaliyetlerini görmezlikten gelen kimseler bile, İmam Sadık'ın (a.s) kendi zamanının en geniş -ya da en genişlerinden biri- ilmî ve fıkhi havzasına sahip olduğunu kabul etmektedirler. Bu arada, Ehlibeyt İmamları'nın hayatları hakkında araştırma yapanların çoğunun gözünden kaçan şey, bu işin siyasi ve düşmana darbe indirici olma boyutudur ki şimdi bu konudan bahsedeceğim.

Konuya giriş unvanıyla şunu bilmek gerekir ki, İslam'da hilafet düzeni yalnızca siyasi bir teşkilat olmaması hasebiyle diğer hükümet sistemlerinden farklıdır. İslam'da hilafet, dinî ve siyasi rehberliktir. İslam hâkimi için "halife" ismi ve lakabı, şu hakikatin göstergesidir: Halife, siyasi bir rehber olmaktan öte Hz. Peygamber'in halefidir. Hz. Peygamber ise bir dini getiren, ahlak öğreten kimsedir; elbette aynı zamanda siyasi hâkim ve rehberdir. Öyleyse İslam'da halife, siyasetin yanında insanların dinî işlerinin sorumlusu ve de onların dinî önderidir.

Bu şüphe götürmez gerçek, İslam halifelerinin ilk silsilesinden sonra gelen, dinî şuur ve bilgiden çok az nasip almış, bazen de hiç nasip almamış olan halifelerin bu eksikliği kendilerine bağlı din adamları vasıtasıyla gidermeye çalışmalarına neden olmuştur. Satılmış fakihler, muhaddisler ve müfessir-

lerin kendi düzenlerine katılmasıyla bu sistemi yine din ve siyaset karışımı bir sisteme dönüştürmeye çalışmışlardır.

Şeriat rengine boyanmış unsurların hükümet sistemindeki varlığının bir başka faydası da şuydu ki, bunlar zalim ve baskıcı yöneticilerin arzusuna ve fermanına göre maslahatlar gereği İslami hükümleri çok rahat değiştirip, dönüştürebiliyorlardı. -Sıradan halk için teşhisi mümkün olmayan- istinbat ve içtihat örtüsü altında hükümdarlar için Allah'ın hükmünü değiştiriyorlardı.

Önceki asırların tarihçi ve yazarları, genellikle siyasi güç odaklarının ellerinin hissedildiği uyduruk hadis ve şahsî reye göre tefsirle ilgili korkunç numuneler zikretmişlerdir. İlk günlerde -hicrî birinci asrın sonlarına kadar- daha çok rivayet ve hadis şeklinde olan bu iş yavaş yavaş fetva şekline de dönüşmüştü. Böylece Benî Ümeyye'nin son dönemleri ve Benî Abbas'ın ilk dönemlerinde bir çok fakihler, kıyas ve istihsan⁽¹⁾ gibi bidat yöntemlerle kendi görüşlerine göre -ki gerçekte genellikle kudret sahibi yöneticilerin görüşleriydi-

1- İstihsan kelimesi Arapça "حسن" husn kökünden olup sözlükte "iyi görmek, iyi saymak, bir şeyi iyi kabul etmek ve aynı şekilde ona uymak hedefiyle iyilik talep etmek" anlamlarına gelir. Terim olarak ise "Bir meseleden ona benzeyen meselelere geçiş, müçtehidin kendi aktının hakemliğiyle iyi kabul ettiği şey, insanın anlama ve derk etmesinde öncelik bulan şey ve..." anlamından ibarettir. Bu yüzden istihsanın kıyasla birlikte, ıstıslah ve mesalih-i mürsele kaidesiyle yakın bağı vardır. Söz konusu geçiş ise kıyas üzerine kurulmuştur. Şii fakihlerin istihsan kaidesine muhalif olmalarının sebebi, söz konusu bakış açısının, kendi beğeni ve arzusuna dayanarak bir hükmü ilahî şer'e nispet etmesinde müftünün elini açık bırakıyor olmasıdır. Öyle ki böyle bir nispet, delil ve nassa dayandırılmadan, onun iyi saydığı şey vacip, kötü saydığı şey de haram olmaktadır. Oysaki Şia fakihleri, Şari'den isnat edici bir delil olmaksızın hiç bir hükmü ona nispet etmezler ve teşri işi onların gözünde tamamen kurallara bağlı bir iştir.

İslam ahkâmı sadır ediyorlardı. Bu iş aynen Kur'an tefsiri için de yapılıyordu. Müfessirin şahsî rey ve görüşüne göre Kur'an tefsiri, Allah'ın hükmünü insanların gözünde kolayca değiştirebilecek ve onları, müfessirlerin istedikleri şeylere -ki o da genellikle hükümdarların istediği şeyleri istiyordu- inandırabilecek işlerden birisiydi.

Bu nedenle İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren fıkıh, hadis ve tefsir iki akıma bölündü. Birisi gaspçı hükümet düzenine bağlı akımdı. Bu akımın taraftarları, hakikatleri düzenin maslahatlarına feda ediyor ve küçük değerler karşılığında Allah'ın hükümlerini değiştiriyorlardı. Diğeri ise asil ve emin akımdı. Bu akıma bağlı olanlar hiç bir maslahatı, ilahî ahkâmın beyan edilmesi maslahatının önüne geçirmiyorlardı. Her adımda hükümetin ve satılmış fakihlerin karşısında yer alıyorlardı. O günlerde bu akım, kaçak ve gayriresmî bir görünümde idi.

Bu noktaya dikkatle, Caferî fıkının İmam Sadık (a.s) döneminin resmî fakihlerinin fıkıyla olan ihtilafının yalnızca sade bir mezhebî ve itikadî ihtilaftan ibaret değil, aynı zamanda kendisinde iki karşıt içeriği taşıdığı anlaşılacaktır. Bu karşıt içeriğin birincisi ve en önemlisi, hükümet düzeninin dinî şuurdan nasibini almadığını, onun insanların fikrî işlerini idaredeki yetersizliğini ve hilafet makamına sahip olmadaki liyakatsizliğini ispatlamaktır. Diğeri ise resmî fıkıhtaki tahrif konularını belirlemektir. Bu tahrif, fıkhi ahkâmın beyanında fakihlerin maslahatçı davranışlarından ve onların hâkim kudretlerin tahakküm ve isteklerini gözetmelerinden kaynaklanıyordu. İmam Sadık, (a.s) ilmî sistemin yayılması, fıkıh ve İslam maarifinin beyanı ve hükümete bağlı ulemanın izlediği yöntemin dışında bir yöntemle, Kur'an tefsiri yoluyla fiilen o düzenle çatışmaya girmişti. İmam bu vesileyle, hilafet hükümetinin önemli bir parçası sayılan bütün mezhebî örgütleri ve resmî fakihleri hatalı addediyor ve hükümet

düzeninin dayandığı dinî boyutu etkisiz hâle getiriyordu.

Benî Ümeyye hükümet düzeninin İmam Sadık'ın saldırı nitelikli ilmî ve fikhî sistemine ne ölçüde dikkat ettiğine dair açık ve kesin deliller elde yoktur. Ama güçlü bir ihtimalle, Benî Abbas zamanında, özellikle de çok uyanık ve zeki olan ve bu yüzden de hilafetinden önceki ömrünün tamamını Emeviler aleyhine mücadele ortamında geçirmiş olan Mansur döneminde hükümet, direniş ve Alevi direnişçiler hakkında ayrıntılı bilgilere sahipti. Hilafet düzeninin elebaşları, dolaylı direnişin etkin rolüne dikkat etmekteydiler.

Mansur'un birçok tarihsel rivayette nakledilen İmam'ın fikhî ve öğretim faaliyetlerine karşı gösterdiği sınırsız tehditler, baskılar ve zorluk çıkarmalar, onun bu konudaki dikkat ve hislerinden kaynaklanmaktadır. Yine onun, Hicaz ve Irak'ın meşhur fakihlerini kendi hükümet merkezinde toplama konusundaki ısrarcı tutumu ve vurgusu -yine birkaç tarihsel rivayetin konusudur- bu ihtiyaç hissinden kaynaklanmaktaydı. İmam'ın yâranlarıyla ve yakınlarıyla görüşmelerinde ve öğretilerinde, "halifelerin ilimden nasiplerini almamış olmaları" nedeniyle, İslami açıdan onların hükümet etmeye haklarının olmadığına dair beyanları açıkça gözlemlenmektedir. Gerçekte İmam, bu beyanlarıyla fıkıh ve Kur'an dersinin sahip olduğu o saldırı nitelikli içeriği açık bir şekilde ortaya koyuyor.

İmam'dan nakledilen bir hadiste şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın itaat edilmesini farz ve gerekli kıldığı kimseler bizleriz. Oysaki sizler, insanların onların cahilliklerinden dolayı Allah katında mazur olmayacakları kimselere itaat ediyorsunuz."⁽¹⁾

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 186: نَحْنُ قَوْمٌ فَرَضَ اللَّهُ طَاعَتَنَا وَأَنْتُمْ تَأْتُمُونَ بِمَنْ لَا يُعْذَرُ النَّاسُ بِجَهَالَتِهِ

Yani liyakatsiz rehber ve yöneticilerin cahilliklerinin etkisiyle sapan ve Allah yolundan başka bir yola giden insanlar, Allah katında şu mazerete tutunamazlar: “Biz kendi teşhisimizle yanlış yola girmedik; rehber ve önderlerimiz cahilliklerinden dolayı bizi yanlış yola sürüklediler.” Çünkü böyle bir rehberle itaat etmenin kendisi yanlış bir iştir. Dolayısıyla sonraki yanlış işleri de açıklamak mümkün değildir.⁽¹⁾ İslam’ın inkılâbî toplumunda siyasi rehberliğin, inkılap rehberi olduğu ve bu inkilabî rehberliğin fikrî ve ideolojik rehberlikle birlikte olması gerektiği şeklindeki husus hem İmam Sadık’tan (a.s) önceki ve hem de sonraki Ehlibeyt İmamları’nın öğretilerinde açıkça mevcuttur. Ali b. Musa (a.s), cedit İmam Muhammed Bakır’dan (a.s) naklettiği bir rivayette imamet silsilesinde “silah”ı, Benî İsrail arasındaki “tabut”a benzetiyor:

“Bizim aramızda silah, Benî İsrail arasındaki tabut gibidir ki her kimin elinde olsa nübüvvet -başka bir rivayette de hükümet- onun olur. Bizim aramızda da silah kimin elindeyse, rehberlik ve önderlik ona aittir.”

Bu tabirin derin ve simgesel anlamına dikkat edilmelidir. Devamında ravi şöyle soruyor: “Silahın, dinin ideolojik ilmine sahip olmayan kimsenin yanında olması mümkün müdür?”⁽²⁾

1- Kur’an da bu anlamı bir kaç yerde değişik cümlelerle tekrarlamıştır. Sapmış yolun, başlarından ve onları takip edenlerden ve takipçilerin: “Bizi bu sapmış önderler saptırdılar...” şeklindeki şikâyetlerinden bahsetmiştir. Sonunda da böyle bir özrün hiç kimse için kabul edilmeyeceğini ve her iki grubun da sonunun aynı olduğunu beyan etmiştir. Bakınız; Bakara Suresi, 167. ayet; Şurâ Suresi, 91 ila 102. ayetler; Sebe Suresi, 31 ila 33. ayetler; Nisâ Suresi, 97. ayet. (Yazar).

2- *فَيَكُونُ السِّلَاحُ مَزَانًا لِلْعِلْمِ* “Muzail” kelimesinden bu anlamı çıkarmak için, meşhur hadisçi Allame Meclisi’nin “*Miratu’l-Ukul*” kitabından faydalanılmıştır. (Yazar).

İmam cevabında buyuruyor ki: “Hayır.”⁽¹⁾ Yani toplumun önderliği ve Müslüman inkılabi ümmetin rehberliği, silah ve ilime birlikte sahip olan kimsenin elindedir.

Dolayısıyla İmam bir taraftan imametın şartı olarak din ilmini ve Kur’an’ı doğru anlamayı kabul ediyordu. Diğer taraftan da ilmî sistemin oluşturulması ve kendi etrafında din ilimlerine müştak büyük bir ordunun toplanması için genel olarak hilafet düzenine bağlı ulema, muhaddis ve müfessirlerin rayiç dini kavrama anlayışlarından farklı bir özel yöntemle öğrenci yetiştiriyordu. Böylece İmam (a.s) hem kendi ilahiyatçılığını ispatlıyor ve hem de kendisine bağlı, anlı şanlı ulemasıyla hilafet düzeninin ilahiyatçılarının bilgisizliğini gözler önüne seriyordu. Bu geçitteki süreğen, derin ve sakin taarruzuyla kendi mücadelesine yeni bir boyut kazandırıyor.

Daha önce de işaret edildiği gibi, kendileri kudrete ulaşmadan önce Alevi direniş muhitinde ve Ali Ailesi’nin takipçilerinin yanında yıllarca kalmış, onların yanında birçok sırları ve iniş çıkışları görmüş olan Benî Abbas’ın ilk halifeleri, bu ders, hadis ve tefsirin taarruzvari rolünü selefleri olan Emevilerden daha iyi anlıyorlardı. Sanki bundan dolayıdır ki Mansur Abbasi, İmam Sadık’la (a.s) giriştiği o çirkin çatışmalar arasında uzun süre İmam’ın insanlarla oturup kalkmasını, onlara dini öğretmesini, insanların onunla ilişki kurmasını ve ona soru sormalarını yasaklamıştı. Öyle ki Mufazzal b. Ömer’in -Şia’nın tanınmış çehrelerinden biri- naklettiğine göre ne zaman karı koca ilişkisi, boşanma ve bunlara benzer konularda birisi için bir sorun ortaya çıksa, İmam’ın cevabını öyle kolayca elde edemiyordu.⁽²⁾ (*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 88-95.)

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 238.

2- *Menakıb*, İbn Şehraşub, c. 4, s. 238.

Siyasi ve İdeolojik Gizli Örgütün Varlığı

İmam Sadık (a.s), babalarının -yani İmam Seccad'ın (a.s) ve İmam Bakır'ın (a.s); özellikle de İmam Bakır'ın (a.s) hayatının son dönemlerindeki- geniş çaplı çabalarının yardımıyla bütün İslam âleminde mektebe bağlı, asil, devrimci, fedakâr ve tehlikelere atılmaya hazır bir grup mümin ve Müslüman topluluk oluşturmayı başarmıştı. Bunlar sıradan insanlar değildiler. Sıradan insanlar olmamaları, seçkin tabakalardan oldukları anlamında değildir. Seyyar satıcılar, tüccarlar, köleler ve buna benzer gruplardan insanlardılar... Ama manevi üs açısından bunların hiç birisi sıradan insanlara benzemiyorlardı. Hayatları, hedeflerinde ve mekteplerinde özetlenen kimselerdiler. Her yerde de vardılar. İlginçtir ki İmam Sadık'ın (a.s) yâranları her yerde idiler. Zannetmeyin ki sadece Medine'diydiler. Kufe'de Medine'den daha fazlaydılar. Hatta Şam'da bile vardı. Bunlar, İmam Sadık'ın (a.s) muazzam örgütünün adamlarıydılar. Alevi hizbi, Şia hizbi... Daha önceleri Şia'nın teşkilatlanmış örgütü derken bunu kastediyordum. Bu, İmam Sadık'ın (a.s) hayatının bilinmeyen yönlerinden birisidir. Bu, benim üzerinde ısrar ettiğim ve tekitle durduğum şeydir. Muazzam teşkilatlı bir örgüt, kâmil bir hizip İmam Sadık (a.s) tarafından yönetiliyordu. Bu, güç noktasıydı. (5.9.1980)

Bu örgüt, İslam ülkesinin birçok uzak noktasında, özellikle de Irak'ta ve Horasan'da imamet meselesi hakkında gözcü ve verimli faaliyetleri üstlenmişti. Ancak bu sadece meselenin bir yüzü ve küçük bir bölümüdür. Gizli örgütlenme konusu İmam Sadık (a.s) ve diğer Ehlîbeyt İmamları'nın siyasi hayat sahnesinde, en önemli, en heyecan verici ve aynı zamanda da bu maceralı hayatların en meçhul ve en üstü örtülü bölümüdür.

Daha önce söylediğim gibi, böyle bir örgütün varlığını ispatlamak için açık delillerin olması beklenmemelidir ve bu olmaz da. İmamlar'dan ya da yakın yâranlarından birinin açıkça siyasi-fikrî bir teşkilatın varlığını itiraf etmeleri beklenmemelidir. Hatta bir gün düşman bu gizli örgütün varlığından haberdar olurda İmam'dan ya da yâranlarından birinden onun hakkında bir şeyler sorarsa, o böyle bir şeyin varlığını tamamen inkâr etmeli; düşmanın zannını töhmet ya da suizan olarak nitelendirmelidir. Bu, yeraltı teşkilatlanmaların her zamanki özelliğidir. Elbette Ehlibeyt İmamları'nın hayatlarını tahkik eden insanlardan, böyle bir teşkilatın varlığını inandırıcı delil ve senetler olmadan kabul etmeleri de beklenemez. Sıradan insanların dikkatini çekmeyen ancak dikkat edildiğinde, üzerinde düşünüldüğünde, gizli bir akımın varlığından haber veren, görünüşte sade hadiselerin derinliklerinin, şahitlerin ve karinelerin araştırılması gerekir. İmamlar'ın iki buçuk asır süren hayatlarına bu bakış açısıyla bakıldığında, onların hizmetinde ve emirlerinde bir yeraltı örgütünün varlığı hemen hemen kesinliğe kavuşur. (*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 96-97)

13. BÖLÜM

GİZLİ ÖRGÜT

Örgütten maksat nedir? Malumdur ki örgütten maksat; bugünkü anlamıyla düzenli, tertipli bir topluluk -yani düzenli kadrolar, bölgesel, şehirselle ve diğere komutalıklar- değıldir ve olamaz da. Buradaki örgütün anlamı birbirlerine bağıllık hissedene bir grup insanın, ortak bir hedef doğrultusunda çeşitli işleri ve vazifeleri bir merkez, bir atan kalp ve bir beynin komutasıyla yerine getiriyor olmalarıdır.

Bu topluluk, Hz. Ali (a.s) zamanında -yani Sakife'yle hilafet arasındaki yirmi beş yıllık sürede- hilafet düzeninin hak görünümü çabalarına ve genel halk tarafından kabul görmesine rağmen hükümetin, en seçkin ve en fedakâr Müslüman olan Ali b. Ebu Talib'e ait olduğuna inanan sahabeden bir grup insandılar. Onlar Hz. Peygamber'in, Ali'nin hilafeti konusundaki açıklamasını unutmayan, Sakife sonrası ilk günlerde de hilafeti ele geçirmiş olanlara karşı muhalif görüşlerini ve İmam'a karşı vefalarını ilan etmişlerdi. Sonraları, İmam'ı susmaya ve hatta ilk halifelerle işbirliğine zorlayan büyük maslahata göre onlar, İslam toplumunun sıradan gidişatı içinde yer aldılar. Ancak hiçbir zaman kendi doğru teşhislerinden, görüşlerinden ve reylerinden vazgeçmediler. Her zaman Ali'nin (a.s) takipçileri olarak kaldılar. Bundan dolayıdır ki "Ali Şiisi" adını hak ederek aldılar. Bu fikrî ve ilmî tutumlarıyla meşhur

oldular. Selman, Ebuzer, Ubeyy b. Ka'b, Mikdad, Ammar, Huzeyfe ve... gibi meşhur ve iftihar kaynağı sahabeler bu topluluktandırlar.

Tarihsel şahitler şunu onaylıyor ki, bu topluluk Şiî düşüncesini -yani fikrî ve siyasi rehber unvanıyla imamı takip etmenin gerekliliğine dair inancı- sürekli olarak maslahatı da gözeterek, hikmetli yöntemlerle insanlar arasında yaymış ve gitgide sayılarını artırmışlardı. Yani Alevi hükümetinin kurulması için ön hazırlık unvanıyla gerekli sayılan işi yapmışlardı.

Emîrü'l-Müminin, hicrî otuz beş yılında hükümete ulaştığında, Şia'nın hükümet ve imamet alanındaki görüşlerini kabul eden sadece bunlardılar. İmam'ı bu ölçüler esasına göre sarılmaz bir imanla kabul etmiş olanlar, işte bu Şiî topluluktur. Yani doğrudan ya da dolaylı olarak İmam'ın yirmi küsur yıllık dönemde terbiye ettiği kimselerdi. Diğerleri -yani halkın geneli- her ne kadar da İmam'ın rehberlik havzalarında yaşıyor ve fiilen Şiî tefekkürü yönünde adım atıyor olsalar da, onları Şiî teşkilatı topluluğuna dâhil edecek söz konusu fikrî ve ruhi bağlılıktan yoksundular.

İmam'ın taraftarları arasındaki bu iki kesime dikkat edildiğinde, o zamanın Müslümanlarından Ammar, Malik Eşter, Hucr b. Adıyy, Sehl b. Huneyf ve Kays b. S'ad gibi kimselerle Ebu Musa Eş'ari, Ziyad b. Ebih ve S'ad b. Vakkas gibi kimselerin İmam'a karşı sergiledikleri oldukça birbirinden farklı tavırları açıklanıp yorumlanabilir. Şiî teşkilatının oluşturulması için atılan ilk adım gerçekte bu görüşmede atılmış bile olsa, kabul etmek gerekir ki bu işin planı uzun süre önce İmam Ali b. Ebu Talib'in yakın yâranlarına hitaben söylediği sözlerde öngörülmüştür.

İmam Hasan'ın sulhundan sonra yapılan önemli işlerden birisi, Şiî düşüncesinin yayılabilmesi için mevcut Şiî topluluğa

bir çeki düzen verilmesiydi. Emevi saltanatının zalimce sultas ve yapılan baskılar, bu topluluğu daha dinamik bir hâle getirmek için uygun bir ortam oluşturmuştu. Her zaman durum böyledir; baskı ve zor kullanma, baskı altındaki güçlerin dağılmasına sebep olmak yerine, onların daha çok birbirlerine bağlanmalarına, daha sağlam olmalarına ve daha çok yayılmalarına sebep olmaktadır.

İmam Hasan, Muaviye'yle anlaşma yaparken bazı hedefleri amaçlıyordu. Öncelikle asil ve güvenilir Şiî kuvvetlerinin bir araya toplanması, onların Emevi düzenininin Şiî aleyhtarı amansız komplolarının zararlarından korunması, asil İslam tefekkürünün sınırlı ancak derin bir şekilde yayılması, potansiyel kuvvetlerin cezbedilmesi ve Şiî topluluğuna katılması gerekiyordu. Daha sonra ise uygun bir fırsat kollanarak, yerinde ve zamanında bir hareketle Benî Ümeyye'nin cahiliyet nizamını havaya uçurup, yerine tekrardan Ehlibeyt anlayışına dayalı İslami düzen kurulmalıydı. İmam Hasan'ın stratejisi ve sulhu kabulü, İmam için kaçınılmaz kılan asıl neden buydu işte.

Sulh hadisesinden sonra İmam Medine'ye dönmüş ve orayı yeniden kendisi için siyasi ve fikrî yapılanma merkezi olarak seçmişti. Bu esnada Museyyeb b. Necebe ve Süleyman b. Sured Huzai'nin önderliğinde bir grup Şiî, Medine'ye İmam'ın yanına gelip askerî kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi, Kufe'nin ele geçirilmesi ve Şam ordusuna saldırı yapılması önerisinde bulundular. İmam, onların arasından o iki kişiyi seçerek onlarla baş başa görüştü. Niteliği ve niceliği hakkında hiçbir bilginin elde olmadığı beyanlarla onları bu planın yanlışlığına dair ikna etti. Yâranlarının ve yol arkadaşlarının yanına döndüklerinde, kısa ve öz sözlerle askerî kıyam konusunun kapandığını, Kufe'ye geri dönüp kendi işleriyle meşgul olmaları gerektiğini anlattılar.

Bu karara dikkatle, zeki muasır Arap tarihçi Hüseyin, siyasi Şîi teşkilatının ilk temellerinin o gün ve o iki meşhur önde gelen Şîi'nin İmam Hasan'la yaptıkları bu görüşmede atıldığına inanmaktadır.

“Beni kaybettiğinizde, o kadar şeyler göreceksiniz ki ölü-mü arzulayacaksınız. Adaletsizlik, düşmanlık, her şeyi kendine has kılma arzusu, Allah'ın hakkını hafife alma, can korkusu... Böyle olduğunda, kendinizi toplu bir hâlde Allah'a sarılarak koruyun ve dağılmayın. Direniş ve namaza -Allah'ın zikrine- sarılın. Bilin ki Allah, kullarının her an bir başka renge bürünmesine gazaplanır. Haktan ve hak ehlinden vazgeçmeyin. Zira her kim bizim yerimize başkasını seçerse dünyayı kaybedecektir ve bu âlemden günahkâr olarak ayrılacaktır.”⁽¹⁾

Emevi döneminin keşmekeşinin açıkça resimlendiği ve örgütlenme ve işbirliğine dair bir ferman olan bu sözler, Şîi hizbi konusundaki en ilginç kaynaklar arasındadır. Bu taslak, İmam Hasan (a.s) ve Şîîlerin en olgunlarından iki kişi arasında gerçekleşen görüşmede uygulama ve fiiliyata geçmiştir. Hiç şüphesiz bu zekice plandan bütün Şîîlerin ve takipçilerin haberi yoktu. Dostlardan İmam'a yöneltilen itirazların sırrı da buydu. Ancak İmam tarafından defalarca verilen “Nereden belli? Belki de bu sizin için bir imtihan -düşmanlarınız

1- Tuhefu'l-Ukul, s. 82.

قال امير المؤمنين على بن ابي طالب: ... لو قد فقدتُموني اَرَأَيْتُمْ بَعْدِي أَشْيَاءَ يَتَمَنَّى أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ مِمَّا يَرَى مِنَ الْجَوْرِ وَالْعُدْوَانِ وَالْأَثَرَةِ وَالِاسْتِخْفَافِ بِحَقِّ اللَّهِ وَالْخَوْفِ عَلَى نَفْسِهِ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَعَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَالتَّقِيَّةِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبْغِضُ مَنْ عَادَهُ التَّلَوُّنَ لَا تَزُولُوا عَنِ الْحَقِّ وَأَهْلِهِ فَإِنَّ مَنْ اسْتَبَدَلَ بِنَا هَلَكَ وَفَاتَتْهُ الدُّنْيَا وَخَرَجَ مِنْهَا آثِمًا...

için- yok olucu bir paydadır."⁽¹⁾ şeklindeki cevap, bu siyaset ve tedbire üstü örtülü bir işarettir.

Muaviye'nin yirmi yıl süren despotça yönetimi boyunca, onun İslam ülkesinin her yerinde yaptırdığı Ali aleyhtarî tebligatların nasıllığı hakkında tarihçiler acı bilgiler kaydetmişlerdir. Hatta öyle ki Emîrül-Müminin'e (a.s) lanet okumak yaygın bir adet hâline gelmişti. İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin (a.s) tarafından yapılan belirgin ve bariz faaliyetlerin görülebilir olmayışıyla birlikte, sadece böyle bir bağlılık ve örgütün varlığıydı ki Şiî düşüncesinin gelişimine, Hicaz ve Irak'ta Şiîlerin sayılarının çoğalmasına olanak sağlıyordu.

Sulh hadisesinden yirmi yıl sonra, bu bölgelerin fikrî akımlarına bir göz atalım. Kufe'de, Şiî büyükleri şahsiyetli en meşhur çehrelerdirler. Mekke'de, Medine'de ve hatta bazı uzak bölgelerde de Şiîler bir zincirin halkaları gibi birbirlerine bağlı ve birbirlerinden haberdardılar. Birkaç yıl sonra Şiî büyüklerinden biri -Hucr İbn Adıyy- öldürüldüğünde, baskılara rağmen ülkenin birkaç yerinde feryatlar yükselir. Horasan'da meşhur bir şahsiyet, şiddetli bir itirazın ardından aşırı üzüntüden dolayı can verir.⁽²⁾ Muaviye'nin ölümünden sonra, binlerce kişi İmam Hüseyin'e (a.s) mektup yazarak onu kıyam için Kufe'ye davet eder. İmam'ın şehadetinden sonra, on binlerce kişi intikamcılar grubuna katılır. Tevvabîn grubunda ya da Muhtar ve İbrahim b. Malik'in ordusunda hükümet aleyhine ayaklanmalar çıkarırlar.

1- Bu durum, partilerin rehberlik ve yönetimleri altında yönetilen bu günün toplumsal yapısına bir hadde kadar ve bazı yönlerden kıyaslanabilir ve benzetilebilir.

2- *Sulh-i İmam Hasan* (İmam Hasan'ın Barışı), Şeyh Razi Al-i Yasin, Farsça Çev: Seyyid Ali Hamenei.

İslam tarihini inceleyen kimse kendisine sormalıdır: Şîî eğilim ve tefekkürünün bu ölçüde yayılması, birlik beraberlik içinde, bir yürek ve aynı yöndeki Şîîler grubu tarafından yapılan örgütsel hesaplı faaliyetler -İmam Hasan (a.s) sulhundan hemen sonra İmam Hüseyin'in (a.s) ön gördüğü teşkilat tarafından- olmaksızın mümkün ve makul müdür? Hiç şüphesiz cevap olumsuzdur. Yüzlerce hâkim, Kur'an hocası, hatip ve vali tarafından idare edilen güçlü Emevi düzeninin hesaplı tebligatına, bütünlük içinde, aynı yönde ve elbette gizli olmayan bir başka hesaplı tebligat olmaksızın cevap vermek mümkün değildir. Elbette bu başkaldırlar bazı durumlarda yenilgiyle sonuçlanmıştır.

Muaviye'nin ölümüne yakın dönemlerde, bu örgütlenmiş faaliyetler daha fazla ve ahengi daha hızlıydı. Öyle ki, Medine valisi İmam'ın faaliyetleri hakkında edindiği bilgiler üzerine Muaviye'ye şöyle yazmıştı: "Ömer b. Osman -bu konuyla ilgili memur- Iraklı bazı adamların ve Hicaz'dan meşhur kimse-lerin Hüseyin'in yanına gidip geldiklerini haber verdi. Ben de bu konuyu araştırdım. Onun -Hüseyin (a.s)- şu anda muhalefet bayrağı açmak niyetinde olduğunu haber aldım. Görüş ve fermanınızı bana yazın."⁽¹⁾

Kerbela olayı ve İmam'ın şehadetinden sonra, Irak'ta Şîîlerin örgütlü faaliyetleri gitgide daha düzenli ve daha hareketli hâle geldi. Bu, birçoğu hilafet düzeninin darbesiyle gafil avlanmış ve kendilerini Aşura'da savaş meydanına ulaştırmayı başaramamış Kufe Şîîlerinin psikolojik durumlarının etkisiyle meydana gelmiş bir durumdu. Onların üzüntü ve gamları bu duruma daha da renk katıp, parlak hale getiriyordu.

1- *Sevretu'l-Hüseyin*, s. 118. A'yanu's-Şia ve Ahbaru't-Tıval'den naklen.

Hicrî üçüncü asrın meşhur tarihçisi Taberi şöyle yazıyor: “Onlar -Şiîler- sürekli olarak silah toplamak, savaş hazırlıkları yapmak, ister Şiî ister gayrı Şiî insanları Hüseyin’in (a.s) kanının intikamını almaya davet etmekle meşguldüler. İnsanlar birbiri ardınca bu davete olumlu cevap veriyor ve onlara katılıyorlardı. Yezid b. Muaviye ölünceye kadar bu iş böylece devam etti.”⁽¹⁾

“*Cihadu’s-Şia*” kitabının yazarı doğru bir görüş beyan ediyor: “İmam Hüseyin’in (a.s) şehadetinden sonra Şiî topluluğu, siyasi bağların ve dinî itikatların onları bütünleştirdiği, önderler ve savaşçı birliklere sahip, örgütlenmiş bir topluluk gibi ortaya çıktı. Tevvabîn grubu ise, böyle bir topluluğun ilk göstergesiydi.”⁽²⁾

Tarihî olayların incelenmesinden ve tarihçilerin görüşlerinden anlaşıldığı üzere, Muaviye zamanının olayları ve aynı şekilde İmam Hüseyin’in şehadetinden sonraki olayların planlanması ve önderliği sadece Şiîlere aitti ve onların elindeydi. Yoksa insani hedeflerle ya da Emevi düzenden duydukları rahatsızlıktan veya başka hedef ve sebeplerden dolayı fiilen Şiîlerle birlik olmuş, onlarla birlikte savaş meydanına gelmiş ya da Şiî rengi olan işlerde katılım göstermiş birçok sıradan insan vardı. Dolayısıyla tarihin o dönemindeki çeşitli olaylara karışan ve onlarda etkin ya da sıradan bir rol alan insanların tümünün Ehlibeyt İmamları’nın düzenli ve hesaplı örgütünde yer alan kimseler oldukları düşünülmemelidir.

Yukardaki açıklamayla üzerinde vurguyla durmak istediğim nokta şu ki: Söz konusu günlere kadar -yani İmam Hüseyin’in (a.s) şehadetinden sonra- Şiî adı ve terimi, Emîrû’l-Müminin

1- Taberi, c. 7, *Cihadu’s-Şia*’dan naklen, s. 28.

2- *Cihadu’s-Şia*, s. 27.

dönemindeki gibi sadece düşünce ve amel açısından hakikî imamla doğrudan ve belirgin rabıtası olan kimseler için kullanılıyordu. İmam Hasan'ın (a.s) sulhundan sonra, İmam'ın fermanı ile örgütlü Şîî teşkilatını meydana getirenler bunlardı. Geniş çaplı ve derin tebligatlarla insanları söz konusu teşkilatın içine alan, düşünce ve ideolojik açıdan kendileriyle aynı olmayan kimseleri Şîî hareketlerin içine çekenler de bunlardı. Hiç şüphesiz konunun başında İmam Sadık'tan (a.s) naklettiğimiz rivayet -ki müminler topluluğunu üç ya da beş kişiyle sınırlamaktadır- bu gruptan olan kimseleri dikkate almaktadır. Yani Ehlîbeyt İmamları'nın sarsılmaz Şîî ve takipçileri, Alevî-Haşimî inkılabın tekâmül sürecinde şuurlu ve belirleyici role sahip olan kimselerdirler. İmam Seccad'ın (a.s) gizli ve görünüşte sakın çabalarının etkisiyle, bu topluluk potansiyel unsurlarını yeniden ele geçirdi ve genişletti. İmam Sadık'ın (a.s) biraz önce zikredilen rivayetinde beyan edildiği gibi insanlar buna katıldılar ve çoğaldılar. İmam Seccad (a.s), İmam Bakır (a.s) ve İmam Sadık (a.s) dönemlerinde, devamlı olarak şüpheli hareketleriyle hilafet rejiminin başlarını kaygılandıran ve onları bazen şiddetli tepkiler göstermeye yönelen işte bu topluluktur.

Kısaca, Şîa kültüründe ve İslam'ın ilk asırlarında ve Ehlîbeyt İmamları'nın zamanlarındaki Şîîlerin dışındaki kimselere göre Şîî kelimesi, sadece Peygamber ailesinin muhabbetini kalbinde taşıyan ya da imam mihverli ve eksenli hareketlere ve faaliyetlere katılmıyor olsalar bile. sadece onların hak oluşlarına ve davetlerinin doğruluğuna inanan kimseleri kapsamıyordu. Bilakis bunlara ek olarak Şîî olmanın esaslı ve kesin bir şartı vardı. O da "İmamla fikrî ve amelî bir bağlılık; imamın denetim ve rehberliğinde gasbedilmiş olan hakkın geri alınması; fikrî, siyasi ve bazen de askerî gibi muhtelif sahalarda İslami ve Alevî nizamın teşkil edilmesi yönündeki

faaliyetlere katılmak"tan ibaretti. Bu bağıllık Şîî kültüründe "velayet" olarak isimlendirilmektedir. Gerçekte "Şîî", imamet hizbi için bir isimdi. İmamın rehberliğinde belirli faaliyetlerle meşgul olan ve baskı dönemindeki bütün itirazcı örgüt ve partiler gibi gizli şekilde ve takiyyeyle varlığını devam ettiren bir parti. Bu, Ehlibeyt İmamları'nın özellikle de İmam Sadık'ın (a.s) hayatına ince bir bakışın özüdür. Daha önce de söylediğimiz gibi bu, açık ve net delillerle ispatlanmasını beklenebilecek bir şey değildir. Çünkü gizli bir evin kapısına asla "Burası gizli bir evdir." yazan bir tabela asılması beklenmemelidir, beklenemez de. Gerçi kesin bilgi kazandıracak karineler olmadan da onun varlığını kesin kabul etmek de mümkün değildir. Öyleyse karineler, şahitler ve işaretlerin arayışı içine girmek gerekir. (*Pişvay-ı Sadık*, sayfa: 98-107)

14. BÖLÜM

İMAM MUSA KÂZİM (A.S)

Hız. Ebu'l-Hasan Musa b. Cafer'in (a.s) hicrî yüz kırk sekiz yılından yüz seksen üç yılına kadar olan yaklaşık otuz yıllık imamet dönemi, Ehlîbeyt İmamları'nın hayatının en önemli dönemlerinden birisidir. Benî Abbas'ın en muktedir iki sultanı -Mansur ve Harun- ve en zalim diğeri ikisi -Mehdi ve Hadi- bu dönemde hükümet etmişlerdir. Horasan'da, Afrika'da, Musul Adası'nda, Deyleman'da, Corcan'da, Şam'da, Nusaybin'de, Mısır'da, Azerbeycan'da, Ermenistan'da ve diğeri bölgelerde gerçekleşen ayaklanmalar ve kıyâmlar bastırılarak kontrol altına alınmışlardır. Geniş İslam sınırlarının doğu, batı ve kuzeyinde gerçekleşen fetihler, elde edilen bol ganimet ve servetler, Abbâsî tahtının kudretini ve dayanıklılığını artırmıştı.

Bu dönemde zirveye ulaşmış veya yeni doğmuş bazı fikrî ve itikadi akımlar, zihnî ortamı çatışmalarla doldurmuş, otoritenin kullanacağı bir silah ve halkın İslami ve siyasi uyanıklığına yönelik bir afet hâline gelmiş ve meydanı asil İslami maarif bayraktarlarına ve Alevî davetin sahiplerine daraltıp zorlaştırmıştı.

Şiir, sanat, fıkıh, hadis hatta zühd ve takva, güçlülerin hizmetine girmiş ve onların allı pullu düzenlerinin yedek parçaları hâline gelmişlerdi. Bu dönemde artık her ikisinde de zamanın musallat hükümetinin bir şekilde tehdit edildiği ne Benî

Abbas'ın son dönemlerindeki ve ne de Harun'un ölümünden sonraki dönemde olduğu gibi hilafet düzeni için ciddi bir tehdit ve halifeyi derin ve üstü kapalı Ehlibeyt davetinden gafil bırakacak bir husus söz konusu değildi.

Bu dönemde, Ehlibeyt ve sadık yâranlarının siyasi ve fikrî hareket ve direnişine gelişme ve devam fırsatı verecek tek şey, o yüce insanların tükenmeyen çabaları, muazzam cihatları ve ilahî bir yöntem olan takkiye idi. İşte bu durum Hz. Musa b. Cafer'in (a.s) cihadının ne derece hayret verici ve şaşırtıcı üstünlüğe sahip olduğunu gösterir.

Arz etmem gerekiyor ki, İslam tarihi araştırmacıları, İmam Musa b. Cafer'in (a.s) hayatını araştırırken bu İmam-ı Humam'ın⁽¹⁾ muazzam ve benzersiz "uzun süreli hapis" hadisesine gereken dikkati göstermemişler; neticede o yüce insanın muazzam cihadından gafil kalmışlardır.

Yüce makam sahibi İmam'ın hayatıyla ilgili değişik ve birbiriy-le bağlantısız hadiseler; Peygamber sülalesinden olan bu şahsiyetin kutsi, manevi ve ilmî makamına yönelik yapılan vurgular; öğrencileri, ashabı ve ailesi hakkında nakledilen olaylar; kelami ve ilmî münazaralar ve buna benzer şeylerle ilgili söylenecek sözlerin tümü, o yüce insanın otuz beş yıllık imamet hayatının tamamını kaplayan kesintisiz cihad çizgisini dikkati nazara almaksızın eksik ve yarım kalacaktır. Bu çizginin beyanı ve açıklanmasıyla feyiz dolu bu hayatın bütün parçaları birbirine bağlanır; anlam içeren her olaydan, her hadiseden, her hareketten açık, kâmil ve hedefli bir tablo oluşur.

Hz. İmam Sadık (a.s) neden Mufazzal'a şöyle buyuruyor: "*Bu gencin imamet olayını sadece güvenilir kimselere söyle.*" Neden

1- Humam: Arapça (م م ه) kökünden, "Büyük, yiğit ve bağışlayan" anlamında.

Abdurrahman b. Haccac açıkça söylemek yerine kinaye ile diyor ki: “Kalkan onun bedenine göredir.” Neden Safvan-ı Cemmal gibi yakın yâranlarına, onu alamet ve nişanelerle tanıtıyor? Bilahare neden vasiyetinde vasi olarak kendi evladının adını ilki Mansur Abbasi, diğeri Medine valisi ve sonrasında da iki tane kadının adından oluşan dört kişinin adından sonra zikrediyor? Öyle ki İmam’ın vefatından sonra Şiû büyüklerinden bir topluluk, halefinin bu yirmi yaşındaki genç olduğunu bilmiyorlar. Neden Harun’la yaptığı konuşmada ona: “*kendilerine haraç (vergi) verilen iki halife*”⁽¹⁾ sözüyle hitap ederek yumuşak ve inkârcı bir yöntemle konuşuyor; yani bir ülkede iki halife! Ama zahit ve sözü etkili olan Hüseyin b. Abdullah adlı kişiye hitaben imamı tanıtmak için söze başlarken ilk baştan kendisini itaati farz olan tek imam olarak, yani şu anda Abbasi halifesinin kullandığı makamın sahibi olarak tanıtıyor?

Neden Harun’un düzeninde yüksek bir makama sahip olan ve İmam’ın hayranlarından olan Ali b. Yaktin’e, takiyye etmesini emrediyor; ama aynı düzene hizmet eden Safvan-ı Cemmal’e Halife’yle ilişkisini kesmesini söylüyor? Nasıl ve hangi vesileyle geniş İslam coğrafyası içinde dostları ve yâranları arasında onca bağı oluşturarak böylesine büyük bir sistem kurabiliyor?

Neden Mansur, Mehdi, Harun ve Hadi, her birisi kendi dönemlerinde bir zaman İmam’ı öldürmeye, hapsetmeye ve sürgün etmeye yelteniyorlar? Neden bazı rivayetlerden anlaşıldığı üzere İmam, bu otuz beş yıllık dönemin bir kesitini saklanarak geçiriyor. Şam’ın bir köyünde ya da Taberistan bölgesinde bulunuyor ve Halife onu takip ediyor? Neden İmam, dostla-

1- *el-İhticac ala Ehli'l-Licac*, Tabersi, c. 2, s. 389: خليفتان يجيئ إليهما الخراج

rına ve yâranlarına Halife'nin kendisi hakkında onlardan bir şey sorması durumunda, kendisini tanımadıklarını ve nerede olduğunu bilmediklerini söylemelerini tembihliyor?

Neden Harun, bir hac yolculuğunda İmam'a onca ihtiram gösteriyor; ancak bir başka hac yolculuğunda hapsedilmesini ve sürgün edilmesini emrediyor? Neden hilafetinin başlangıcında mülayim ve bağışlayıcı bir tavır takınan ve Alevileri hapisten çıkaran Harun karşısında Fedek'i geniş İslam coğrafyasını kapsayacak anlamda tanımlıyor. Öyle ki Harun bu tanımlama üzerine "Öyleyse benim yerime geç otur." anlamına gelecek kinayeli bir söz söylüyor. Neden o mülayim halifenin davranışları birkaç yıl geçtikten sonra böyle şiddetli ve acımasız hâle geliyor? İmam'ı hapse atıyor. Hapiste tuttuğu yıllardan sonra, hapisteki varlığına bile tahammül etmek, Harun'a zor geliyor ve İmam'ı zehirletip şehit ediyor.

İmam Musa b. Cafer'in (a.s) hayatındaki bütün bunlar ve dikkate değer, anlamlı ve aynı zamanda görünürde birbirleriyle ilişkisiz, hatta bazen da birbirine zıt yüzlerce olay, o yüce insanın imametinin başlangıcından şehadet anına kadar devam eden o kesintisiz bağı gözlemleyebildiğimiz zaman anlamlı ve birbirleriyle ilintili hâle gelir. Bu bağ, 250 yıllık dönem boyunca çeşitli şekillerde süregelen Ehlibeyt İmamları'nın direniş ve cihad hattıdır. Bu direniş ve cihadın birinci hedefi asil İslam'ın ve Kur'an'ın doğru tefsirinin beyan edilmesi, İslam maarifinden açık bir tablonun sunulmasıdır. İkinci hedef imamet ve siyasi hâkimiyet meselesinin İslam toplumunda beyan edilmesidir. Üçüncüsü ise o toplumun oluşturulması için çaba göstererek, bütün peygamberlerin ve yüce İslam Peygamberi'nin hedefini gerçekleştirmektir. Yani adaletin sağlanması, hükümet sahnesinden endadullah'ın⁽¹⁾ uzaklaş-

1- Endad: Allah'a koşulan ortaklar ve öne sürülen benzerler.

tırılması ve hayatı yönetme sorumluluğunun halifetullah ve Allah'ın salih kullarına bırakılması.

İmam Musa b. Cafer de (a.s) bütün hayatını bu mukaddes cihad için adamıştı. Dersi, talimi, fıkıhı, hadisi, takiyyesi ve eğitimi hep bu yöndeydi. Elbette yaşadığı dönemin kendine has özellikleri vardı. Dolayısıyla cihadı da zamanın özelliklerine uygun olarak gerçekleşiyordu; tıpkı İmam Seccad (a.s) başlayarak İmam Hasan Askerî'ye kadar olan sekiz imam gibi. Bunlardan her birinin ya da birkaçının zamansal özellikleri ve o doğrultuda cihatlarının bir takım özellikleri vardı. Onların hayatının toplamı, iki yüz elli yıllık hayatın dördüncü dönemini oluşturur. Bu dönem de kendi içerisinde dönemlere ayrılır. (18.10.1989)

Kesintisiz Bir Çaba ve Takiyye Yöntemine Tutunma

Musa b. Cafer'in (a.s) hayatı, hayret verici ve ilginç bir hayattır. Öncelikle Musa b. Cafer'in (a.s) özel hayatında, durum İmam'ın bütün yakınları için gayet açıktı. Yakınlarından ve özel ashabından Musa b. Cafer'in (a.s) ne için çabaladığını bilmeyen kimse yoktu. Musa b. Cafer'in (a.s) kendisi açıklamalarıyla, işaretleriyle ve yaptığı rumuzlu işlerle bunu başkalarına gösteriyordu. Hatta evinde, Musa b. Cafer'in (a.s) özel odasında da durum böyleydi. İmam'ın yakınlarından olan ravi diyor ki: "Ben odaya girdim. Musa b. Cafer'in (a.s) odasında üç şey olduğunu gördüm; birisi sert bir giysi, normal günlük giyilen giysilerin sıradanlığından uzak bir giysi." Yani günümüzün tabiriyle savaş kıyafeti olduğunu anlamak ve söylemek mümkündür. Bu giysiyi Musa b. Cafer (a.s) bir sembol olarak odasında bulundurmuş, ancak giymemiştir. Sonra asılı bir kılıç (وسيفٌ مُعَلَّقٌ). Tavana ya da duvara bir kılıç asmış. Bir

de bir Kur'an (وَمُصْحَفٍ) mevcuttu. Bakınız ne sembolik ve ne güzel şeyler! Özel ashabı dışında kimselerin giremediği özel odasında dindar, savaşçı bir adamın nişaneleri gözlemleniyor. Hedefin cihad olduğunu gösteren bir kılıç. İnkılabî ve askerî mücadelecî bir hayatın vesilesi olduğunu gösteren sert bir giysi. Hedefin bu vesilelerle Kur'ani hayata ulaşmak olduğunu, bunun için de bütün zorluklara tahammül edileceğini gösteren bir Kur'an. İmam'ın düşmanlarıysa bütün bunları tahmin ediyorlardı.

Öncelikle Musa b. Cafer'in (a.s) imamet hayatı, en zor dönemlerden birinde başladı. Zannediyorum İmam Seccad'ın (a.s) döneminden sonra hiçbir dönem, Musa b. Cafer'in (a.s) döneminin zorluğuna sahip değildi. Musa b. Cafer (a.s), hicrî yüz kırk sekiz yılında, babası İmam Sadık'ın (a.s) vefatından sonra imamete ulaştı. Hicrî yüz kırk sekiz yılında durum şöyledir: Benî Abbas ilk çatışmalardan, hilafetlerinin ilk zamanlarında meydana gelen kendi aralarındaki dâhilî ihtilaf ve savaşlardan kurtulmuştu. Hilafetlerini tehdit eden Benî Hasan gibi büyük isyancıları -Benî Abbas aleyhinde direniş ve isyanda bulunan, Muhammed b. Abdullah b. Hasan, İbrahim b. Abdullah b. Hasan ve İmam Hasan'ın geriye kalan evlatları- bastırıp ezmişlerdi. Benî Abbas, birçok isyancı ve elebaşlarını öldürmüştü. Mansur Abbasi'nin ölümünden sonra açılan ambar ve mahzenlerde öldürdüğü birçok kimselerin cesetlerini bir yere koyduğu, iskeletlerden malum olmuştu. Mansur, Benî Hasan'dan, Benî Haşim'den, kendi akrabalarından ve yakınlarından o kadar meşhur ve tanınmış kişileri öldürmüştü ki, iskelet dolusu bir ambar oluşmuştu. Bütün bunlardan kurtulduktan sonra sıra İmam Sadık'a (a.s) geldi. İmam Sadık'ı (a.s) da hileyle zehirledi. Artık Benî Abbas'ın siyasi ortamında başka bir bulanıklık mevcut değildi. Mansur'un böylesine kudretin kemalinde ve görünüşte

saltanatının doruğunda yaşadığı bu şartlar altında, imamet sırası henüz genç olan Musa b. Cafer'e (a.s) ulaştı; o da onca dikkat ve korumayla. Öyle ki İmam Sadık'tan (a.s) sonra kime başvuracaklarını anlamak isteyen insanlar, zahmetle ona yol buluyorlar ve Musa b. Cafer'e (a.s) ulaşıyorlardı. Musa b. Cafer de (a.s) onlara çok dikkatli olmalarını tavsiye ediyordu. Eğer benim sözümü dinlediğinizi, benden talimat aldığınızı ve benimle irtibatınızın olduğunu anlarsa, öldürülürsünüz. Dikkatli olun. Musa b. Cafer (a.s), bu şartlar altında imamete ulaştı ve mücadelesine başladı.

Musa b. Cafer imamete ulaştığında mücadelesine nasıl başladı, ne yaptı, kimlerle toplantı yaptı, nereye gitti, bu otuz beş yılda Musa b. Cafer'in (a.s) başına neler geldi diye sorarsanız, üzülerek belirteyim ki benim cevabım yok. Bu, üzücü şeylerden birisidir ki insan sadr-ı İslam'a yakın bir dönemde araştırma yapsın; ancak hiçbir şey bulamasın! Bu otuz beş yıllık dönemden düzenli ve yazılı bir şeyler kimsenin elinde yok! Bundan dolayı kitap yazılmadığını, araştırma yapılmadığını ve bunların yapılması gerektiğini arz ediyorum. Elimizde sadece bir şeyler çıkarabileceğimiz dağınık bilgiler mevcuttur.

Bunlardan birisi şu ki: Musa b. Cafer'in (a.s) otuz beş yıllık imameti döneminde dört halife işbaşına geldi. Birisi Mansur Abbasi'dir. Musa b. Cafer (a.s), imametinin ilk on yıllık dönemini Mansur Abbasi'yle geçirmiştir. Sonra Mansur'un oğlu Mehdi'dir ki, o da on yıl hilafette kalmıştır. Sonra onun oğlu Hadi Abbasi'dir ki hilafeti bir yıl sürmüştür. Hadi'den sonra da Harun Reşid gelmiştir. Musa b. Cafer, yaklaşık olarak on iki, on üç yıl süren Harun'un hilafeti döneminde imametın daveti ve tebligatıyla meşgul olmuştur. Bu dört halifeden her birisi, Musa b. Cafer'i (a.s) farklı şekilde baskı altında tutmuştur.

Mansur, İmam'ı Bağdat'a davet etti. Bu davet aslında sürgündü ve bu vesileyle zorunlu olarak orada hazır bulunmasını sağladı. Elbette bu naklettiğim şeyler o hadiselerin sadece bir kısmıdır. İnsan, Musa b. Cafer'in (a.s) hayatına bakacak olursa hadiselerin çok fazla olduğunu görür. Musa b. Cafer'in (a.s) Medine'den Bağdat'a getirilmesi bunlardan biridir. Bağdat'ta İmam'ı bir süre gözaltında tuttular; ona baskı yaptılar. Rivayetten anlaşıldığına göre, Mansur İmam'ı birçok mahzurda bırakmıştır. Bu, sadece bir tanesidir. Bu durum ne kadar sürmüştür? Belli değil. Mansur zamanında, görünürde İmam'ı, Irak'ta "Ebcer" adlı bir bölgeye getirdiler. İmam orada bir süre sürgündeydi. Ravi diyor ki bir kez orada, o hadisede Musa b. Cafer'i (a.s) ziyarete gittim; İmam şöyle buyurdu, böyle yaptı. Mehdi Abbasi zamanında en azından bir kez İmam'ı Medine'den Bağdat'a getirdiler. Ravi diyor ki, ben Musa b. Cafer'i (a.s) Bağdat'a götürdükleri yolda ilk defasında -malum ki İmam'ı kaç kez Bağdat'a götürmüşlerdir; ben Mehdi zamanında iki, üç kez götürüldüğüne ihtimal veriyorum- İmam'la görüştim. Üzüntü ve rahatsızlığımı ona beyan ettim. İmam buyurdu ki: "Hayır, rahatsız olma. Ben bu seferden selamete geri döneceğim. Bunlar, bu yolculukta bana zarar veremeyecekler." Bu da Mehdi'nin zamanıdır.

Hadi Abbasi zamanında da İmam'ı yine öldürmek kastıyla Bağdat'a getirmek istediler. Hadi Abbasi'nin etrafındaki ulemeden biri rahatsız oldu; Peygamber evladına böyle baskı yapıldığı için içi sızladı ve aracılık yaptı. Hadi Abbasi bu fikrinden vazgeçti. Harun zamanında da İmam'ı birkaç kez uzun süreli Bağdat'a getirdiler. Ben, Harun zamanında da bir kezden fazla İmam'ın Bağdat'a getirildiğine ihtimal veriyorum. Ama en azından bir kere olduğu kesindir. Değişik yerlerde İmam'ı hapsedtiler. Bunlardan birisi Bağdat'tır; orada değişik zindanlara attılar; sonunda da Sindi b. Şahik zindanında İmam'ı şehit ettiler.

Bakınız, bu otuz beş yıl boyunca, Musa b. Cafer, imameti tebliğ etmekle, vazifesiyle ve mücadelesiyle meşguldü. Defalarca onu Bağdat'a götürdüler. Bunlara ek olarak Musa b. Cafer (a.s) dönemindeki halifeler, defalarca İmam'ı öldürmek için komplolar düzenlemişlerdi. Mansur'un oğlu Mehdi Abbasi, hilafete ulaştığı ilk zamanda hacibi⁽¹⁾ Rabi'den, Musa b. Cafer'i (a.s) ortadan kaldıracak, yok edecek bir komplo hazırlamasını istedi. Kendisine en büyük tehlikenin Musa b. Cafer (a.s) tarafından yöneldiğini hissediyordu. Söylediğim gibi Hadi Abbasi, hilafetin ilk dönemlerinde ya da hilafetin ilk işi olarak İmam'ı öldürme kararı aldı. Hatta bu konuda bir şiir bile okudu: *"Bizim Benî Haşim'e karşı alttan aldığımız zamanlar geride kaldı. Ben sizlerden kimseyi hayatta bırakmamaya kararlıyım ve Musa b. Cafer de (a.s) yok olacak ilk kişi olacaktır."* Sonra da Harun Reşit bu işi yapmak istedi ve yaptı da. Elini bu büyük cinayete bulaştırdı. Bakınız Musa b. Cafer'in (a.s) hayatı ne kadar olaylı bir hayattır.

Bütün bunlara ek olarak Musa b. Cafer'in (a.s) hayatında oldukça zarif ve aydınlanmamış bir nokta vardır. Musa b. Cafer (a.s), kesin olarak bir dönem saklanarak yaşamıştır. Nerede olduğunun belli olmadığı bir yeraltı hayatı sürdürmüştür. O dönemlerde, zamanın halifesi bazı kişileri çağırıp, Musa b. Cafer'i (a.s) görüp görmedikleri, nerede olup olmadığını bilip bilmedikleri hakkında soruşturma yapıyordu. Onlar da bilmediklerini söylüyorlardı. Hatta bu kişilerden birine -rivayette mevcut olduğu şekliyle- Musa b. Cafer (a.s) dedi ki: *"Seni çağıracaklar ve Musa b. Cafer'i nerede gördüğün hakkında soru soracaklar. Tamamen inkâr et ve beni görmediğini söyle."* Böyle de oldu; onu Musa b. Cafer'in (a.s) nerede olduğunu sormak için götürdüler ve hapse attılar.

1- Hacib: Arapça (ح ج ب) kökünden, perdedar, kapıcı, muhafız, bekçi.

Bakınız, bu nasıl bir insanın hayatıdır? Sadece fıkhi meseleler söyleyen, İslam maarifi beyan eden, hükümetle hiçbir işi olmayan ve siyasi mücadelede bulunmayan bir insan, böyle bir baskı altına alınmaz ki. Hatta ben bir rivayette Musa b. Cafer'in (a.s), Şam'ın köylerinde kaçış ve saklanma hâlinde olduğunu gördüm.

“Musa b. Cafer, tanınmaz ve hükümetten kaçır bir durumda Şam'ın köylerinden birisinde saklandı ve bir mağaraya sığındı.”⁽¹⁾

Yani hadiste naklediliyor ki, Musa b. Cafer (a.s) bir süre aslında Medine'de değildi. Şam'ın köylerinde hâkim düzenin takibi altındaydı. O köyden bu köye takip altındaydı. Kılık değiştirmiş ve tanınmaz bir hâlde yaşıyordu. İmam bir mağaraya sığıyor ki orada bir Nasranî bulunuyordu. İmam, onunla tartıştı. O hâlde bile hakikatin beyanı olan vazifesinden ve ilahî yükümlülüğünden gafil değildi. O, Nasranî'yle tartışıyor ve Nasrani Müslüman oluyor.

Musa b. Cafer'in (a.s) maceralarla dolu hayatı, böyle bir hayattır. Bakınız bu hayat ne kadar şevk ve heyecan dolu bir hayattır. Biz bugün baktığımızda zannediyoruz ki, Musa b. Cafer (a.s) Medine'de mazlum, sessiz sedasız, kimseyle işi olmayan bir adamdı ve memurlar gidip onu yakalayıp getirdiler, Bağdat'ta ya da Kufe'de falan yerde veya Basra'da hapse attılar. Sonra da zehirlediler ve böylece dünyadan göçtü. Sadece bu kadar. Olay bundan ibaret değildi. Uzun bir mücadele, hem de örgütlü bir mücadele ve bir yığın insanın içinde bulunduğu bir mücadele söz konusudur. Bütün İslam ufuklarında, Musa b. Cafer (a.s) kendisine muhabbet duyan

1- *Biharu'l-Envar*, c. 48, s. 105:

وَقَعَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ بَعْضَ قُرَى الشَّامِ هَارِبًا مُتَنَكِّرًا فَوَقَعَ فِي غَارٍ.

insanlara sahipti. Hâkim düzene bağlı kimselerden biri olan Musa b. Cafer'in (a.s) amcaoğlu, Harun'la Musa b. Cafer (a.s) hakkında konuşurken şöyle söylüyor: “*Kendilerine haraç (vergi) verilen iki halife var.*”⁽¹⁾ Yani, ey Harun! Yeryüzünde tek halifenin sadece kendin olduğunun zannetme. İki tane halife var: Biri sensin, diğeri Musa b. Cafer'dir. Halk sana vergi ödüyor, para veriyor. Musa b. Cafer'e de vergi ödüyor, para veriyor.” Bu, bir gerçektir. Gerçi o, bunu İmam'ı kötülemek için söylüyordu, İmam'la Harun'un arasını bozmak istiyordu. Ama gerçek buydu. İslam ülkelerinin bütün noktalarında Musa b. Cafer'le (a.s) irtibat hâlinde olan insanlar vardı. Ancak bu irtibat, Musa b. Cafer'in (a.s) açıktan silahlı bir mücadele hareketi yapabileceği düzeyde değildi.

Musa b. Cafer'in (a.s), Harun Reşit iş başına gelinceye kadar ki hayat serüveni böyleydi. Harun Reşid'in sırası geldiğinde, gerçi İslam toplumunda hilafet düzenine taarruzcuların olmadığı ve Benî Abbas'ın neredeyse baş ağrısız ve kaygısız bir şekilde hükümet etmekle meşgul olduğu bir zamandı, ama buna rağmen Musa b. Cafer'in (a.s) hayatı ve yedinci imamın tebligatının genişlemesi meselesini halletmek onlar için pek de kolay değildi. Harun, oldukça zeki ve siyasetçi bir halifeydi. Harun'un yaptığı işlerden birisi, bizzat kalkıp Mekke'ye gitmesiydi. Meşhur tarihçi Taberi, ya ihtimal veriyor ya da kesin şekilde diyor ki, Harun Reşit hac için yola koyuldu. Maksudı gizlice Medine'ye gidip Musa b. Cafer'in (a.s) nasıl birisi olduğunu yakından görmektir. Hakkında bunca sözün söylendiği, bunca dostu olan, hatta Bağdat'ta bile dostları bulunan kimsenin nasıl bir şahsiyet olduğunu görmek istedi. Acaba ondan korkmalı mı yoksa korkmamalı mı? Geldi ve Musa b. Cafer'le (a.s) birkaç kez görüştü ki bunlar fevkalade

1- حَلِيفَتَانِ يَجِيئُ إِلَيْهِمَا الْخَرَجُ.

önemli ve hassas görüşmelerdi. Bunlardan birisi Mescidü'l-Haram'da gerçekleşmiştir. Görünürde Musa b. Cafer (a.s), Harun'u tanıımıyormuş şeklinde tavır alıyor. Aralarında sert konuşmalar geçiyor. Musa b. Cafer (a.s), Halife'nin vakarını orada bulunanların huzurunda kırıyor. Harun orada Musa b. Cafer'i (a.s) tanımıyor.

Sonra Medine'ye geldiğinde İmam'la birkaç kez önemli görüşmeler gerçekleştiriyor. Ben araştırma ehli olanlar için şu kadarını söyleyeyim ki, araştırma ehli ve bu konulara ilgisi olan kimseler gidip araştırınsınlar. İpuçları bunlardır, gidip araştırınsınlar. Bu görüşmelerde Harun Reşit, muhalif bir insanı ve hakikî bir direnişçiyi kazanmak için yapılması gereken bütün şeyleri yapmıştır. Tehdit, vaatta bulunma ve kandırma; bütün bunları yapmıştır. (12.4.1985)

Harun, hilafetin başlangıç dönemlerinde ve Medine'ye geldiğinde, sizlerin de duyduğunuz gibi Musa b. Cafer'le (a.s) tamamen uyum içerisine girdi ve ona saygı gösterdi. Me'mun'dan nakledilen o meşhur olayda şöyle yer almıştır ki: Biz gittik, İmam merkebe binmiş hâlde geldi ve Harun'un oturduğu yere girdi. İnmek istediğinde Harun, oturduğu yere kadar binekle gelmesi için İmam'a yemin verdi. İmam da o şekilde geldi. Sonra İmam'a ihtiram ettiler, öyle yaptılar, böyle yaptılar... Oraya ulaşıncı da bize merkebin eğerini tutmamızı söylediler. Elbette çok ilginçtir, bu rivayette Me'mun diyor ki: Babam herkese beş bin dinar, on bin dinar hediye veriyordu. Musa b. Cafer'e (a.s) iki yüz dinar hediye verdi, sadece iki yüz dinar! Hâlbuki sohbette İmam'ın durumunu sordu. İmam da çocuklarının çok olduğunu, bir yığın sorunu olduğunu, iyi geçinemediğini söyledi. Bana göre Musa b. Cafer'in (a.s) Harun'a söylediği bu sözler de çok ilginçtir. Yani bu sözler bize çok tanıdıktır. İnsanın Harun gibi bir adamın karşısında, evet bizim durumumuz iyi değil, hayatımız güzel

geçmiyor ve buna benzer şeyleri beyan etmesi tamamen anlaşılabilir türdendir. Bunun anlamı kesinlikle dilencilik ya da kendini zelil etmek değildir.

Her hâlükârda bu sözleri söyledikten sonra Harun'un: "Tamam, örneğin bu elli bin dinar sizin." demesi icap ederdi. Ama o, sadece iki yüz dinar veriyor. Me'mun diyor ki: "Sonradan babamdan neden böyle bir şey yaptığını sordum." Dedi ki: "Eğer ona çok para veririm anlamı budur ki, eli kılıçlı Horasanlıları kışkırtırsın, iki yüz bin adamı benim canıma düşürsün." Bu, Harun'un anladığı şeydi ve Harun doğru anlamıştı. Bazıları İmam'ın kendini yoksul göstermeye çalıştığını zannediyorlar; hayır, olayın hakikati buydu. Musa b. Cafer'in (a.s) Harun'la mücadele ettiği dönemde eğer yanında para olsaydı, onun yanında yer almaya ve kılıç sallamaya hazır olan birçok insan vardı. Bunun örneklerini İmamlar dışındaki hadiselerde de görüyoruz. Harun'dan önce olan Musa el-Hadi zamanındaki Hüseyin b. Ali -Fahh şehidi- ve diğerleri ve diğerleri. Çok açıklı ki onların işi İmamlar'ın halkı ne kadar etraflarına toplayabileceklerinin göstergesidir ve Harun bunu doğru anlamıştı. (19.7.1986)

Harun'un orada Musa b. Cafer'e (a.s) söylediği şeylerden birisi de şudur: "Siz; Benî Haşim, Ali ailesi Fedek'ten mahrum edildiniz. Şimdi ben Fedek'i size geri vermek istiyorum. Söyle Fedek neresidir; Fedek'in sınırlarını bana söyle de onu size geri vereyim." Bunun bir kandırmaca olduğu malumdur. Muhammed soyunun (s.a.a) gasbedilmiş hakkını geri veren kişi unvanıyla kendisine iyi bir çehre oluşturmak istiyor. Fedek'i vermek istemekteki hedefi budur. İmam buyuruyor ki: "Çok güzel, Fedek'i bana geri mi vermek istiyorsun? Fedek'in sınırlarını sana çizeyim." Fedek'in sınırlarını belirlemeye koyuluyor. İmam Musa b. Cafer'in (a.s) Fedek için belirlediği sınırlar, o günün bütün İslam ülkesidir. Yani sen zannediyor-

sun ki bizim iddiamız o günlerde sadece bir bağ, birkaç hurma ağacı mıydı? Bu safça bir düşüncedir. Bizim meselemiz o günlerde de birkaç ağaç ve Fedek bağı değildi. Mesele, Hz. Peygamber'in hilafetiydi. Mesele, İslam hükümetiydi. Ancak o günlerde bizi bu haktan tamamen mahrum edecek şeyin Fedek'i almak olduğu düşünülüyordu. Bunun için de biz bu mesele üzerinde ayak diretiyorduk. Bugün senin bizden gaspettiğin şey, bir değeri olmayan Fedek hurmalığı değildir. Senin gaspettiğin şey, İslam toplumdur; İslam ülkesidir. Musa b. Cafer (a.s), dört yöne işaret ediyor ve diyor ki bu Fedek'tir. Eğer vermek istiyorsan buyur, bunu ver. Yani açıkça orada İmam Musa b. Cafer (a.s) hilafet ve hâkimiyet iddiasını beyan ediyor. (12.4.1984)

Harun diyor ki: "Sınırlarını belirle, Fedek'i sana vereyim."⁽¹⁾ İmam önce söylemiyor. Sonra diyor ki: "Eğer asıl sınırlarıyla verirsen alırım."⁽²⁾ Sonra Harun diyor ki: "Tamam, sınırlarını belirle." Çok ilginçtir; İmam bunun üzerine sınırlarını belirliyor. Fedek'in sınırları şöyledir: "Fedek'in bir sınırı Aden'dir."⁽³⁾ Şimdi bunlar oturmuşlar, Medine'de ya da Bağdat'ta konuşuyorlar. Sınırlardan birisi Arap Yarımadası'nın sonu olan Aden'dir. Bunun üzerine Harun'un rengi değişti: "İlginç!" dedi.⁽⁴⁾ İmam Kâzım (a.s) buyurdu ki: "Fedek'in ikinci sınırı Semerkant'tır." Harun'un rengi koyulaştı! İmam şöyle devam etti: "Üçüncü sınırı, Tunus'tur." Harun'un yüzü siyahlaştı ve "Hah, hah, tuhaf. Bu söze bak!" dedi. "Dördüncü sınır, denizlerin sahilleri, adalar, Ermenistan, filan yer, falan yer, sonları Akde-

1- خُذْ فَدَكًا حَتَّىٰ أُرُدَّهَا إِلَيْكَ.

2- لَا آخُذُهَا إِلَّا بِخُدُودِهَا.

3- أَمَّا الْحَدَّ الْأَوَّلُ فَعَدَنُ.

4- وَقَالَ أَبَيْهَا فَتَغَيَّرَ وَجْهُ الرَّشِيدِ.

niz ve o bölgeler.” Harun dedi ki: “Bizim için bir şey kalmadı? Kalk benim yerime otur!” İmam Musa Kâzım (a.s) buyurdu ki: “Sınırlarımı belirlediğimde Fedek’i bana vermeyeceğini söylemiş-tim.” Harun burada Musa b. Cafer’i (a.s) öldürme kararı aldı.⁽¹⁾ (19.7.1986)

Medine’ye yaptığı bu yolculukta Harun Reşit, Hz. Peygamber’in kabrini ziyarete gider. Bu ziyaret esnasında kendisine bakanlara gösterişte bulunur ve Hz. Peygamber’le olan akrabalığını onlara göstermeye çalışır. Kabrin önünde durur ve Hz. Peygamber’e “Selam olsun sana ey amcaoğlum!”⁽²⁾ “Selam olsun sana ey Rasulullah.”⁽³⁾ demiyor. Yani oradakilere Hz. Peygamber benim amcaoğlumdur demek istiyor. Musa b. Cafer (a.s), hemen Hz. Peygamber’in kabrinin önüne gelir ve “Selam olsun sana ey baba”⁽⁴⁾ diyor. Yani Hz. Peygamber eğer senin amcaoğlunsa, benim babamdır. Harun’un ikiyüzlü tavrını tam da orada yerle bir ediyor.

Harun Reşid’in etrafında bulunan kimseler de hilafet düzeni için en büyük tehlikenin Musa b. Cafer’in (a.s) varlığı olduğunu hissediyorlardı. Orada hükümetin ve saltanat düzenin dostlarından olan bir adam durmuştu. Sanıyorum bu olay bu Medine yolculuğu esnasında gerçekleşti. Baktı ki adamın biri gösteriştan uzak, eşraftan olduğunu gösterecek değerli

1- Biharu'l-Envar, c. 48, s. 144:

قال والحدُّ الثانی سَمَرَقَنْدَ فَارَبَدَّ وَجْهَهُ وَالْحَدُّ الثَّالِثُ إِفْرِيقِيَّةَ فَاسَوْدَ وَجْهَهُ وَقَالَ هَيْهَ قَالَ
وَالرَّابِعُ سَيْفُ الْبَحْرِ مِمَّا يَلِي الْجُزْرَ وَإِرْمِينِيَّةَ قَالَ الرَّشِيدُ قَلِمَ يَبْقَ لَنَا شَيْءٌ فَتَحَوَّلَ إِلَيَّ
مَجْلِسِي قَالَ مُوسَى قَدْ أَعْلَمْتِكَ أَنِّي إِنْ حَدَدْتُهَا لَمْ تَرُدَّهَا فَعِنْدَ ذَلِكَ عَزَمَ عَلَى قَتْلِهِ.

2- السلام عليك يا ابن عمِّ.

3- السلام عليك يا رسول الله.

4- السلام عليك يا أباه.

bir ata binmeksizin, bir merkebe binmiş hâlde geldi ve herkes ona yol açtı. Adam, "Geldiğinde herkesin önünde eğildiği, Halife'ye doğru ilerlerken Halife'nin etrafındaki kimselerin ona yol açtığı bu adam kimdir?" diye sordu. "Musa b. Cafer'dir." dediler. Adam bunu duyar duymaz: "Yazıklar olsun bu kavmin ahmaklığına." dedi. Yani Benî Abbas, kendi ölümlerini arzulayan ve hükümetlerini yerle bir edecek olan bir kimseye böyle saygı mı gösteriyor? Hilafet düzeni için Musa b. Cafer (a.s) tehlikesinin, geniş bir ilim, takva, ubudiyet ve salah sahibi büyük bir rehber tehlikesi olduğunu biliyorlardı. Onu tanıyan herkes, bunların onda var olduğunu biliyordu. Bütün İslam dünyasında dostları ve sevenleri vardı. Karşısındaki hiçbir kuvvetten korkmayan ve çekinmeyen bir cesarete sahipti. Bunun içindir ki Harun'un görünürde muazam saltanat düzeni karşısında böyle umursamazca konuşuyor ve görüşlerini açıklıyordu.

İmam (a.s) direnişçi, mücahid, Allah'a bağlı, Allah'a tevekkül etmiş, bütün İslam dünyasında dostları bulunan, İslam hükümet ve nizamını gerçekleştirmek için planı olan bir şahsiyetti. Bu, Harun'un hükümeti için en büyük tehlikeydi. Bunun içindir ki Harun bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya karar verdi. Elbette siyasetçi bir adamdı; bu işi birden yapmadı. Önce bu işi dolaylı bir şekilde yapmaya meyilliydi. Sonra Musa b. Cafer'i (a.s) hapse atmanın daha iyi olacağını düşündü. Hapiste belki onunla anlaşma yapabilir; ona bir şeyler vadedebilir ve baskı altına alarak teslim olmak zorunda bırakabilirdi. Bunun için İmam Musa b. Cafer'in (a.s) Medine'de tutuklanmasını emretti. Bu iş bir şekilde yapılmalıydı ki halkın duyguları galeyana gelmesin ve Musa b. Cafer'e (a.s) ne olduğunu anlamasınlar. Halk, Musa b. Cafer'i (a.s) nereye götürdüklerini anlamasın diye birisi Irak'a, diğeri Şam'a doğru hareket eden iki kervan düzenlendi. Musa b. Cafer'i (a.s) hilafet merkezine getirerek

Bağdat'ta hapsedtiler. Bu hapis uzun süreliydi. Elbette İmam'ı bir kez hapse atıp sonra özgür bıraktıkları ve sonra tekrar tutukladıkları kesin değildir. Kesin olan bir şey var; o da İmam'ı son kez tutukladıklarında hapiste öldürmek kastıyla tutuklanmış olduklarıdır. Bu işi yaptılar da.

Elbette Musa b. Cafer'in (a.s) şahsiyeti hapiste de bütün etrafını aydınlatan meşale benzeri şahsiyettir. **Bakınız hak budur, İslami fikir hareketi ve Kur'an'a dayalı cihad böyle bir harekettir, hiçbir zaman durmaz; hatta en zor durumlarda bile.** Bu, Musa b. Cafer'in (a.s) yaptığı gibi bir iştir ki bu konuda birçok hikaye ve değişik rivayet mevcuttur. Onların en ilginç olanlarından birisi şudur: Sindi b. Şahik, o zamanın oldukça güçlü, sert, Benî Abbas'ın fedaisi, hilafet ve saltanat düzenine bağlı meşhur bir zindancıydı. Bu adam Musa b. Cafer'in (a.s) zindancısıydı; evinin altında bulunan oldukça sağlam bir yeraltı katında İmam'ı (a.s) zindana kapatmıştı. Sindi b. Şahik'in ailesinin fertleri bazen oraya açılan küçük bir bacadan Musa b. Cafer'e (a.s) bakıyorlardı. Musa b. Cafer'in (a.s) hayat şekli onları oldukça etkilemişti. Böylece Ehlibeyt'in muhabbet ve dostluk tohumları Sindi b. Şahik'in ailesine saçıldı. Sindi b. Şahik'in çocuklarından birisi Şia büyüklerindedir. Belki bir ya da iki nesil sonra Sindi b. Şahik'in çocuklarından birisinin, kendi zamanının en büyük edebiyatçı, şair ve Şiî büyüklerinden birisi olduğunu herkes zikretmiştir. Adı Keşacim Sindi'dir. Keşacim, Sindi b. Şahik'in soyundandır.

Musa b. Cafer'in (a.s) zindanda geçirdiği hayatının durumu böyledir. Defalarca zindanda İmam'ı tehdit ettiler, vaatlerde bulunarak onu kandırmaya çalıştılar. Ama bu yüce insan, o ilahî vakarla, rabbine dayanarak ve ilahî lütufla direndi. Kur'an'ı ve İslam'ı bu güne kadar böyle direnişler korudu. Bunu bilin ki bizim imamlarımızın o fasit akımlar karşısındaki direnişleri, bugün bizim hakiki İslam'ı bulabilmemize

sebepler olmuştur. Bugün Müslüman nesiller, insan nesilleri, Şii kitaplarında hatta Ehlisünnet kitaplarında İslam adında, Kur'an adında, Peygamber sünneti adında bir şeyler bulabiliyorlar. Eğer Ehlibeyt İmamları'nın iki yüz elli yıl boyunca süren bu çetin direnişleri olmasaydı, bunu bilin ki Benî Ümeyye ve Benî Abbas'ın kiralık kalemleri, kiralık ağızları İslam'ı aşama aşama öylesine değiştirebilirlerdi ki bir, iki asır sonra İslam'dan geriye hiçbir şey kalmazdı. Kur'an geriye kalmazdı ya da tahrif edilmiş bir Kur'an kalırdı. Bu dalgalanan bayraklar, bu aydınlık saçan meşaleler, bu yüksek minareler İslam tarihinde direndiler. İslam'ın ışıklarını öylesine yadılar ki tahrif ediciler ve karanlık bir ortamda hakikatleri değiştirmeyi arzulayan kimseler, o karanlığı ele geçiremediler. Ehlibeyt İmamları'nın sadece Şii'lerden değil, bütün İslam mezheplerinden öğrencileri vardı. Şia'nın hedefine, yani Şii imametine itikadı olmayan kimselerden İmamlar'ın birçok öğrencisi vardı. Tefsiri, Kur'an'ı, hadisi, Hz. Peygamber'in sünnetini Ehlibeyt İmamları'ndan öğreniyorlardı. İslam'ı bu güne kadar bu direnişler korumuştur.

Bilahare Musa b. Cafer'i (a.s) zindanda zehirlediler. İmamlar'ın hayatının en acı olaylarından birisi Musa b. Cafer'in (a.s) şehadetidir. Elbette insanları kandırmaya da çalışıyorlardı. Son günlerde Sindi b. Şahik, Bağdat'ta bulunan büyüklerden, ileri gelenlerden ve tanınmış kimselerden bir grubu İmam'ın yanına getirdi. Dedi ki: "Bakın hâli iyi!" İmam orada buyurdu ki: "Evet, ama bilin ki bunlar beni zehirlediler." İmam'ı bir kaç hurmayla zehirlediler. Ayaklarına ve boynuna bağladıkları zincirlerin ağırlığı altında o yüce, mazlum ve aziz İmam'ın ruhu, zindanda melekût âlemine göçtü ve şahadete ulaştı. Yine de korkuyorlardı. İmam Musa b. Cafer'in (a.s) cenazesinden de, kabrinden de korkuyorlardı. Bunun içindir ki İmam'ın cenazesini zindandan dışarı çıkardıklarında, bu ki-

şinin hükümet düzenine karşı kıyam etmiş birisi olduğu şeklinde sloganlar atıyorlardı. Bu sözleri İmam Musa b. Cafer'in (a.s) şahsiyetini karalamak için söylüyorlardı. Bağdat'ın ortamı öylesine hükümet için emniyetsizdi ki, düzenin kendi adamlarından Süleyman b. Cafer adında birisi -Süleyman b. Cafer b. Mansur Abbasi, Harun'un amcaoğlu ve Benî Abbas eşrafzadelerinden birisiydi- bu durumun kendileri için sorun çıkarabileceğini gördü ve başka bir rol üstlendi. O, Musa b. Cafer'in (a.s) cenazesini kıymetli bir kefenle kefenledi. İmam'ı saygıyla Kureyş kabristanlığına götürdüler ve oraya gömdüler. Yani bugün "Kâzımeyn" olarak bilinen yere. Musa b. Cafer'in (a.s) mukaddes kabri Bağdat yakınlarındadır. Musa b. Cafer (a.s) baştan ayağa cihad ve mücadele olan hayatını bu şekilde tamamladı. (12.4.1985)

15. BÖLÜM

İMAM RIZA (A.S)

Musa b. Cafer (a.s), Harun'un zindanında uzun yıllar süren hapisten sonra zehirlenip şehit olduğunda, Abbasi saltanatının geniş sınırları içinde tam bir baskı ortamı hüküm sürüyordu. Ali b. Musa'nın (a.s) yâranlarından birinin "Harun'un kılıcından kan damlıyor."⁽¹⁾ diye tanımladığı o karanlık ortamda, o büyük ve masum imamımızın en büyük becerisi, Şia ağacını olaylar tufanının vereceği zararlardan korumak ve babasının yâranlarının dağılmasını ve uzaklaşmasını önlemektir. Hayret verici bir takiyye yöntemiyle Şiî topluluğunun mihver ve ruhu olan canını korudu. Benî Abbas halifelerinin en muktediri döneminde ve o rejimin çok sağlam olduğu bir dönemde, imametini o derin direnişini devam ettirdi. Tarih, Sekizinci İmam'ın, Harun zamanındaki on yıllık hayatı ve Harun'dan sonra da Horasan ve Bağdat arasındaki beş yıllık iç savaş dönemindeki hayatından bize açık bir tablo sunmamıştır. Ama biraz dikkatle bakıldığında Sekizinci İmam'ın da bu dönemde Aşura'dan sonraki asırlarda devam eden Ehlîbeyt'in o uzun süreli direnişini, aynı yön ve aynı hedeflerle devam ettirdiğini anlamak mümkündür.

1- *el-Kâfi*, c. 8, s. 257: ... قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ: وَسَيْفُ هَارُونَ يُقَطِّرُ الدَّمَ ...

Me'mun, hicrî yüz doksan sekiz yılında Emin'le giriştiği kudret savaşından kurtulup, hilafeti rakipsiz bir şekilde savaşla ele geçirdiğinde aldığı ilk tedbirlerden birisi, Alevi sorunun ve Şîî mücadelenin halledilmesi idi. Bu amaçla, kendinden önceki bütün halifelerin tecrübeleri onun gözünün önündeydi. O hareketin her geçen gün artan güç, genişlik ve derinliğini, hâkim sistemin ise onun kökünü kazımak şöyle dursun hatta durdurmak ya da sınırlamaktaki güçsüzlüğünü gösteren bir tecrübe. Me'mun, Harun'un vakar ve haşmetinin Yedinci İmam'ı uzun süre zincirlemek ve sonunda da onu zindanda zehirlemekle bile Şîî ayaklanmalarını, onların siyasi, askerî, tebligati ve fikrî direnişlerinin önünü alamadığını görüyordu. Gerçi o şimdi babasının ve kendinden öncekilerin gücüne sahip değildi. Buna ek olarak da Benî Abbas'ın iç savaşından dolayı Abbasi saltanatının büyük sorunlar tarafından tehdit edildiğini gözlemliyordu. Öyleyse Alevi tehdidine daha ciddi bir gözle bakması gerekiyordu.

Me'mun, belki de Şîîlerin düzen için oluşturduğu tehlikeyi gerçekçi olarak düşünüyordu. Yedinci İmam'ın şehadetinden o güne kadar olan sürenin, özellikle de beş yıllık iç savaş fırsatının, Şia akımını Alevi hükümet bayrağını açmak için daha hazır hâle getirdiği zannediliyor.

Me'mun bu tehlikeyi zekice tahmin etti ve onunla savaşmaya başladı. Bu değerlendirme ve teşhisi, Sekizinci İmam'ın Medine'den Horasan'a davet edilmesi ve İmam'a zorunlu veliahtlık önerisi izledi. Bütün uzun imamet dönemi boyunca eşine az rastlanır ya da kendi türünde eşsiz olan bir olay gerçekleşti.

Şu anda bu veliahtlık olayını kısaca incelemeye almamızın yeridir. Bu olayda Sekizinci İmam Ali b. Musa (a.s), muazzam bir tarihî olayla karşı karşıya geldi. Bu, aslında elde edilecek

zafer ya da yenilginin, Şia'nın alinyazısını belirleyebilecek siyasi bir savaştı. Bu savaşta, saldırı önceliğini elinde bulunduran ve bütün imkânlarıyla savaş meydanına gelen rakip, Me'mun'du. Me'mun, oldukça akıllıca, güçlü bir tedbirle, görülmemiş bir anlayış ve dirayetle meydana adım attı. Eğer zafere ulaşsa ve planladığı gibi işi bitirebilse, hicrî kırk yılından yani Ali b. Ebu Talib'in şehadetinden bu yana hiçbir Emevi ve Abbasi halifesinin kendi çabalarıyla ulaşamadığı bir hedefe ulaşmış olacaktı. Yani Şia ağacının köklerini kazıyabilecek, her zaman tağuti hilafetin elebaşlarının gözüne bir diken gibi batan o karşıt akımın kökünü kazıyabilecekti.

Ama Sekizinci İmam, ilahî bir tedbirle Me'mun'a galip geldi ve onu kendisinin oluşturduğu savaş meydanında kesin yenilgiye uğrattı. Sadece Şia'nın zayıflatılmasına ve kökünün kazanmasına fırsat vermemekle kalmadı; hatta İmam'ın veliaht olduğu hicrî iki yüz elli bir yılı, Şia tarihi için en bereketli yıllardan birisi oldu. Alevilerin direnişine taze bir nefes üflenmiş oldu. Bütün bunların hepsi, Sekizinci İmam'ın ilahî tedbiri ve Masum İmam'ın bu büyük imtihanda kullandığı hikmet dolu yöntemi sayesinde gerçekleşti.

Bu ilginç olayın aydınlanabilmesi için Me'mun'un tedbiri ve İmam'ın bu olaydaki karşı tedbiri hakkında kısa bir açıklamada bulunacağım.

Me'mun, Sekizinci İmam'ı Horasan'a davet etmekle birkaç amaç güdüyordu: Birincisi ve en önemlisi, Şii'lerin amansız inkılabi mücadele sahnesini tehlikesiz ve sakin bir siyasi faaliyet alanına dönüştürmekti. Söylediğim gibi Şii'ler takiiye örtüsü altında, bıkmadan usanmadan, kesintisiz bir mücadele sürdürmüşlerdir. İki tane özelliği olan bu direniş, hilafet düzenini birbirine karıştırma konusunda tarif edilemez bir etkiye sahiptir. O iki özellikten biri mazlumiyet, ötekisi ise kutsallıktır.

Şiîler bu iki nüfuz sebebine dayanarak, Ehlibeyt İmamları'nın bakış açısından İslam'ın açıklama ve tefsiri olan Şiî düşüncesini muhataplarının zihnine ve kalplerine işliyorlardı. Küçük kapasitesi olanları bile o düşünce tarzına meyilli olmalarını ya da ona inanmalarını sağlıyorlardı. Bunun için İslam dünyasında Şia'nın nüfuz alanı her geçen gün daha da genişliyordu. Bu mazlumiyet ve kutsallık, Şiî düşüncesinin desteğiyle hilafet düzeni aleyhine, orada burada silahlı kıyımları ve ayaklanma hareketlerini sağlıyordu. Me'mun, bu mücadelecî topluluktan o üstü örtülülüğü ve saklılığı birden almak ve İmam'ı inkılabî mücadele meydanından siyaset meydanına çekerek, bu üstü örtülülük ve gizlilik sebebiyle günden güne genişleyen Şia hareketini sıfıra indirgemek istiyordu. Bu işle Me'mun, oldukça etkili o iki özelliği de Şia'dan almış olacaktı. Çünkü rehberi hilafet düzeninin seçkin bir ferdi, zamanın mutlak padişahının veliahdı ve ülke işlerinde yetki sahibi olan bir topluluk, artık ne mazlumdur ne de mukaddes. Bu tedbir, Şiî düşüncesini de toplumda taraftarları olan diğer düşünce ve akideler arasına katabilirdi. Böylece Şiî düşüncüyü, düzen için yasak ve rahatsız edici olan ama insanlar için özellikle mustazaf insanlar için çekici olan ve soru işaretleri yaratan muhalif düşünce sınırlarından dışarı çıkarabilirdi. İkincisi, Emevi ve Abbasi hilafetin gaspçı olduğu esası üzerine kurulu Şiî düşüncesini hatalı göstermek ve bu hilafetlere meşruiyet ve yasallık kazandırmaktı. Me'mun bu işle, bütün Şiîlere ikiyüzlü bir tavırla daima Şia'nın temel inançları arasında sayılan gücü elinde bulunduran halifelerin gaspçı ve gayrimeşru olduğu iddiasının temelsiz bir söz olduğunu ve gerçekte hilafeti elde etmedeki zaaflarından dolayı böyle davrandıklarını ispatlayacaktı. Eğer diğerlerinin hilafeti gayrimeşru ve gasbedilmiş ise, onların halefi olan Me'mun'un hilafetinin de meşruiyetten yoksun ve gasbedilmiş olması gerekiyordu. Ali b. Musa Rıza (a.s), o düzene katılmak ve Me'mun'un veliahtlı-

ğını kabul etmekle onu meşru ve yasal kabul etmişti. Öyleyse geriye kalan halifeler de bu yasallıkla karşı karşıydılar. Bu, Şiaların bütün iddialarının yerle bir olması demekti. Me'mun, bu işle Ali b. Musa Rıza'dan (a.s) kendisinin ve geçmiştekilerin hükümetinin meşruluğuna itiraf almış olmakla kalmayıp, Şia'nın temel kabullerinden birisi olan önceki hükümetin temellerinin zalimce olduğu esasını da yıkmış olacaktı.

Buna ek olarak, Şiîlerin bir başka kabulü olan Ehlibeyt İmamları'nun zühd, takva ve dünyaya itina etmemeleri de bu işle birlikte kırılacaktı. İmam'ın dünyayı elde edemediği durumlarda zühd sahibi olduğu, şimdi dünya cennetinin kapıları yüzüne açılınca ona doğru koşup diğerleri gibi ondan yararlandığı gösterilmiş olacaktı.

Üçüncü olarak, Me'mun bu işle, daima direniş ve mücadele merkezi olan İmam'ı kendi düzeninin kontrolü altına alacak; İmam'ın yanı sıra Alevi silahlı gurupların, başkaldıranların ve büyükbaşların hepsini de kendi güç sınırları içerisine dâhil edecekti. Bu, ister Benî Ümeyye isterse Benî Abbas'tan olsun, kendinden önceki halifelerin hiçbirisinin elde etmediği bir başarıydı.

Dördüncü olarak, halktan biri, ümitlerin kiblesi, soruların ve şikâyetlerin yöneltildiği makam olan İmam'ı, hükümet memurlarının kuşatması altına alacak, git gide halktan biri olma rengini onda zayıflatacak, onunla halk arasına ve daha sonra onunla halkın arasında ona karşı olan duygu seli arasına girecekti.

Beşinci hedef de şuydu ki, bu işle kendisine manevi bir çehre ve onur kazandırmış olacaktı. O günün dünyasında herkesin, onu Peygamber evlatlarından biri olan manevi ve mukaddes bir şahsiyeti veliahtlığına seçip, kendi evlatlarını ve kardeşlerini bu üstünlükten mahrum etmesini övgüye değer kabul etmesi doğal bir şeydi. Daima böyledir; dindarların dünyape-

restlere yaklaşması, dindarların onurunu azaltır ve dünyape-restlerin onurunu çoğaltır.

Altıncı olarak, Me'mun bu işle İmam'ın hilafet düzeninin ak-layıcısı pozisyonuna dönüşeceğini zannediyordu. Açıktır ki, Peygamber evladı unvanıyla herkesin gözünde, onca eşsiz haysiyet ve saygı eşliğinde, ilim ve takva sahibi İmam gibi bir şahsiyet, eğer hükümet düzeninde hadiselerin aklayıcısı rolü-nü üstlenirse hiçbir muhalif ses o düzenin haysiyetine en ufak bir zarar veremez. Bu, hilafet düzeninin bütün çirkinlik ve ha-talarını gözlerden irak tutabilecek olan yüksek bir hisardır.

Bunların yanı sıra başka hedefler de Me'mun'un kafasında mevcuttu. Görüldüğü gibi bu tedbir o kadar karmaşık bir tedbirdir ki yakinen Me'mun dışında kimse onu böyle iyi yönlendiremezdi. Bunun içindir ki, Me'mun'un yakınları ve dostları, bu işin boyutları ve yönlerinden habersizdiler. Bazı tarihsel haberlerden öyle anlaşılıyor ki, hatta hilafet düzeni-nin en yakın adamı, vezir ve genel komutan olan Sehl b. Fazl bile bu siyasetin hakikat ve içeriğinden habersizdi. Me'mun, hatta bu karmaşık hareketten hedeflerine hiçbir şekilde zarar gelmemesi için bu işin sebepleri ve hedefleriyle ilgili hikâyeler uydurup ona buna anlatıyordu. Gerçekten itiraf etmek ge-rekir ki, Me'mun'un bu siyaseti eşsiz bir olgunluk ve derin-lik eşliğindedir. Ama bu savaş meydanının diğer tarafında, İmam Ali b. Musa Rıza (a.s) vardır. Me'mun'un şeytanca ze-kiliğini, olgun ve çok yönlü tedbirini etkisiz ve çocuk oyun-cağına dönüştüren şey de budur. Me'mun, onca katlandığı zahmete ve bu yolda ettiği o büyük harcamalara karşılık, bu işten sadece kâr elde etmemekle kalmadı; hatta siyaseti ken-di aleyhine döndü. Onca itibar, haysiyet ve hedeflerle İmam Ali b. Musa Rıza'yı (a.s) hedef alan tedbir, onun kendisini he-def hâline getirdi. Öylesine ki kısa bir süre geçtikten sonra bütün o tedbirleri yok saymaya, sonuçta da İmam karşısında

kendinden öncekilerin kullandığı yöntemi kullanmaya, yani İmam'ı katletmeye mecbur kaldı. Akıllı, mukaddes, onurlu kutsal bir halife çehresi oluşturmak arzusunda olan Me'mun, bunca çabanın sonunda kendinden önceki bütün halifelerin düştüğü zulüm ve tekebbür eşliğinde fesat, fahşa ve ayyaşlık çöplüğüne yuvarlandı.

Me'mun'un riya perdesinin aralanmasını, onun veliahtlık olayından sonraki on beş yıllık hayatında onlarca örnekle gözlemlemek mümkündür. Yahya b. Eksem gibi ayyaş, facir ve fasık birini "baş kadılık" makamına seçmek, şarkıcı olan amcasıyla oturup kalkması, ayyaşlık sofralarının açılması, Bağdat'taki kendisine ait Darülhilafe'de bütün sınırların ayaklar altına alınması bunlardan bazılarıdır. Şimdi İmam Ali b. Musa Rıza'nın (a.s) bu olaydaki siyaset ve tedbirlerinden bahsedeceğim.

1- İmam'ı Medine'den Horasan'a davet ettiklerinde, İmam Medine ortamını kendi rahatsızlığı ve hoşnutsuzluğu bilgisiyle doldurdu. Öylesine ki, herkes Me'mun'un kötü bir niyetle İmam'ı vatanından uzaklaştırdığına emin oldu. İmam, Me'mun'a karşı duyduğu hoşnutsuzluğu her dille bütün kulaklara duyurdu. Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabriyle vedalaştığında, Medine'den ayrılırken ailesiyle vedalaşmasında, veda amacıyla Kâbe'yi her tavaf edişinde, söz ve davranışlarıyla, dua ve gözyaşı diliyle, herkese bu yolculuğun ölüm yolculuğu olduğunu ispatladı. Me'mun'un beklediği gibi veliahtlık önerisinden dolayı ondan hoşnut olması ve veliahtlığı kabul ettiğinden dolayı da İmam'dan rahatsızlık duyması gereken kimselerin kalpleri, bu yolculuğun ilk anlarından itibaren aziz imamlarını böyle zalimce kendilerinden ayıran Me'mun'un kinyile doldu.

2- Merv'de İmam'ın veliahtlığı söz konusu edildiğinde, İmam şiddetle direndi ve Me'mun kendisini açıkça ölümle tehdit

etmeyinceye kadar da bu öneriyi kabul etmedi. Ali b. Musa Rıza'nın (a.s) Me'mun'un veliahtlık ve bundan önce de ısrarlı halifelik önerisini kabul etmediği her yerde dolaşıyordu. Me'mun'un bu tedbirinin inceliklerine vakıf olmayan yöneticiler de acemice İmam'ın bu öneriyi reddetmesini her yerde yayıyorlardı. Hatta Fazl b. Sehl, bir hükümet memurları ve yöneticilerinin toplantısında şöyle demişti: "Ben hiç bir zaman hilafeti böylesine aşâğılık bir şekilde görmedim. Emîrül-Müminin onu Ali b. Musa'ya (a.s) takdim ediyor ve Ali b. Musa (a.s) onu elinin tersiyle itiyordu."⁽¹⁾

İmam'ın kendisi her fırsatta bu makamın cebrî bir makam olduğunu herkese söylüyordu. Daima "Ben veliahtlığı kabul edeyim diye ölümle tehdit edildim." diyordu. Bu sözlerinin en tuhaf siyasi olaylar gibi ağızdan ağıza, şehirden şehre yayılması gayet doğaldır. Bunun neticesinde de, o günün bütün İslam coğrafyasında yaşayan ya da sonraları gelen insanlar, sadece kardeşi Emin'in veliahtlığından azledildiği için kaç yıl süren bir savaşı başlatan, bu yüzden binlerce insanı ve kardeşi Emin'i öldürüp, başını şehir şehir dolaştıran Me'mun gibi bir insanın karşısında yer alan, veliahtlığa zerre kadar bile itina göstermeyen, onu hoşnutsuzluk ve ölümle tehdit edilme durumunda kabul eden Ali b. Musa Rıza'yı (a.s) birbiriyle karşılaştıracaklardır. Bu geçişte Ali b. Musa Rıza'nın ve Me'mun'un zihinlere kazınan bu karşılaştırılması, Me'mun'un bunca yatırım yaptığı şeyin tam aksine bir sonuç veriyordu.

3- Bütün bunlarla birlikte, Ali b. Musa Rıza (a.s) veliahtlığı şartlı olarak kabul etti. Buna göre, hiçbir hükümet işine karış-

1- *el-İrşad fi Marifeti Hüceci'llah ale'l-İbad*, c. 2, s. 260:

... فما رأيتُ خلافةَ قَطُّ كانتَ أضيعَ منها إنَّ أميرَ المؤمنينَ يَنفَصِّيَ منها وَيَعْرِضُها على عَلِيِّ بنِ مُوسَى وَعَلِيِّ بنِ مُوسَى يَرَفُضُها وَيَأْبَى.

mayacak; savaş, barış, azletme, atama gibi işlerle ilgilenmeyecekti. Me'mun, işin başlangıcında bu şartın kabul edilebilir olduğunu, sonraları aşamalı bir şekilde İmam'ın hilafet faaliyetleri sahnesine çekilebileceğini zannediyordu. Bunun için İmam'ın bu şartını kabul etti. Çok açıktır ki, bu şartın gerçekleşmesiyle Me'mun'un planı suya düşüyor, hedeflerinin çoğu yok oluyordu. Ama İmam'ın veliahtlık makamına sahip olduğu ve hilafet düzeninin olanaklarıyla mecburen yüz yüze kaldığı o durumda, kendisine hilafet düzeniyle muhalif olusunun ve itirazcı tavrının göstergesi olan bir çehre oluşturması gerekiyordu. Ne bir emir, ne bir yasaklama, ne bir sorumluluk üstlenme, ne bir iş kabul etme, ne bir hükümeti savunma ve doğal olarak da düzenin hiçbir işi için ne bir açıklama ne de bir aklama... Hükümet düzeninde kendi iradesiyle bütün sorumluluklardan uzak durmuş böyle bir üyenin, o düzenin taraftarı olmayacağı ve ona samimiyet göstermeyeceği çok açıktır. Me'mun bu eksikliği çok iyi hissediyordu. Bunun içindir ki, veliahtlık işi gerçekleştikten sonra, defalarca kurnazlık yaparak, önceki taahhüdünün aksine İmam'ı hilafet işlerine çekmeye ve İmam'ın karşı direniş siyasetini kırmaya çalışmıştır. Ama her defasında İmam, akıllıca onun planlarını etkisiz hâle getirmiştir.

Bunun örneklerinden biri şudur: Muammer b. Hallad, İmam'la ilgili naklediyor ki, Me'mun İmam'dan sözünü dinleyen kimselelere hâli kötü olan bölgeler hakkında eğer mümkünse bir şeyler yazmasını istiyor. İmam bunu yapmıyor ve mutlak karışmama konusundaki anlaşmalarını hatırlatıyor. Oldukça önemli ve ilginç bir örnek de, bayram namazı olayıdır. Me'mun, "İnsanlar senin kıymetini anlasın ve kalpleri huzur bulsun." bahanesiyle İmam'ı bayram namazını kıldırılmaya davet ediyor. İmam reddediyor. Me'mun'un ısrarı doruğa ulaşınca İmam, namazı Hz. Peygamber'in (s.a.a) ve Ali b. Ebu Talib'in (a.s) yöntemiyle kıldırarak şartıyla kabul ediyor. O zaman bu fırsattan öyle bir

yararlanıyor ki, Me'mun ısrarından pişman oluyor ve İmam'ı yarı yoldan geri döndürüyor. Böylece ikiye bölünmüş düzeninin görüntüsüne bir başka darbe daha vuruyor.⁽¹⁾

4- Ama İmam'ın bu olaydan yararlandığı asıl şey bunlardan daha önemlidir. İmam veliahtlığı kabul ederek, hicrî kırk yılında Ehlîbeyt'in hilafetinin sona ermesinden sonra, o güne kadar Ehlîbeyt İmamları'nın hayatında benzeri olmayan bir işi başlatıyor. O da Şia'nın imamet hedefinin büyük İslam coğrafyasında açığa vurulması, kalın takiiye perdesinin aralanması ve Şia'nın mesajının bütün Müslümanların kulağına ulaştırılmasıdır. Muazzam hilafet tribünü İmam'ın eline geçti. Yüz elli yıldır gizlilik altında, takiiyeye çok özel insanlar ve yakın yâranlar dışında kimselere söylenmeyen şeyleri, İmam orada yüksek sesle haykırarak Halife ve birinci dereceden yakınlarının dışındaki kimselerin eline verilmeyen o zamanın imkânlarından yararlanarak Ehlîbeyt'in imametini herkese duyurdu.

İmam'ın âlimlerle Me'mun'un huzurunda yaptığı ve en kuvvetli imamet delillerini beyan ettiği münazaralar, Şia'nın bütün inanç ve fikhî konu başlıklarını içeren Fazl b. Sahl için yazmış olduğu "*Cevamiu's-Şeria*" adlı mektup ve Merv'de Abdülaziz b. Müslim'e söylediği meşhur imamet hadisi bu dönemin mahsulleridir. İmam'ı methetmek için değişik toplantılarda söylenmiş Arapça'nın en seçkin kasideleri arasında sayılan Di'bil ve Ebu Nuvas kasidesi gibi kasideler de bu dönemde söylenmişlerdir... Bunların hepsi İmam'ın bu muazzam başarısının göstergesidir.

O yıl Ali b. Musa Rıza'nın (a.s) veliahtlık haberi ulaştığında, Medine'de ve belki de İslam coğrafyasının birçok bölgesin-

1- *el-İrşad*, Şeyh Müfid, Resuli Mahallati tercümesi, c. 2, s. 257, 258.

de Ehlibeyt'in faziletleri hutbelerde dile getirildi. Yetmiş yıl alenen minberlerde kendilerine küfredilmiş olan ve yıllar boyunca artık kimsenin onların faziletlerini dile getirmeye cüret edemediği Peygamber'in Ehlibeyt'i, şimdi her yerde azamet ve güzellikle anılıyordu. Onların dostları bu olayın olumlu etkisiyle manevi güç elde ettiler. Habersizler ve tarafsızlar, onlarla aşına oldular ve onlara eğilim gösterdiler. Yeminli düşmanlar, zaaf ve yenilgi hissettiler. Şî muhaddisler ve mütefekkirler, o güne kadar halvette beyan edilebilen Şî maarifini büyük ders toplantılarında ve umumi toplantılarda açıkça dile getirdiler.

5- Me'mun, İmam'ın halktan ayrı kalmasını istiyor ve sonuçta bu ayrılığı İmam'la halk arasındaki manevi ve duygusal bağın kopması için bir vesile olarak düşünüyordu. Ama İmam, her fırsatta halkla ilişki içine giriyordu. Me'mun, İmam'ın Medine'den Merv'e kadar uzanan yolunu, Kufe ve Kum gibi Ehlibeyt dostlarının olduğu şehirlere düşmeyecek şekilde ayarlamıştı; ama bu belirlenmiş yolda da İmam, kendisiyle halk arasında yeni rabitaların oluşması için her fırsatı değerlendirmişti. Ahvaz'da imamet nişanelerini göstermiş, Basra'da bir zamanlar kendisini sevmeyenlerin kalplerini kendi muhabbetiyle doldurmuştur. Nişabur'da "Silsiletü'z-Zeheb" (altın senetli) hadisini sonsuza kadar yadigâr bıraktı. Bunlara ek olarak başka mucizevî alametleri açığa vurdu ve bu uzun yolculuk esnasında halkı irşat etme fırsatını ganimet bildi. Asıl menzili ve ikametgâhı olan Merv'de ne zaman fırsat ele geçirse, hükümet düzeninin hisarlarını, halk topluluklarının hazır bulunması için araladı.

6- Şia'nın önde gelenleri, İmam tarafından susmaya ve uyuşmaya teşvik edilmemekle kalmadılar; hatta karineler gösteriyor ki, İmam'ın bu durumu onların ümitlerinin artmasına sebep oldu. Ömürlerinin büyük kısmını yüksek dağlarda,

uzak yerleşim yerlerinde zorluk içerisinde geçirmek zorunda kalan direnişçiler, Ali b. Musa Rıza'nın (a.s) himayesiyle, hatta değişik şehirlerde hükümet yöneticilerinin saygı ve hürmetine muhatap oldular. Di'bil asla bir halife, bir vezir ya da bir emîre güler yüz göstermeyen, onların düzenlerine post atmayan, hilafet büyüklerinden hiç kimsenin onun sivri dillinden uzak kalmadığı bir şairdi. Bu yüzdende sürekli devlet tarafından takip ve teftiş altında olmuş, uzun yıllar evi sırtında şehirden şehre, köyden köye derbeder ve kaçak yaşamak zorunda kalmıştı. Onun gibi sivri dilli bir şair, bu dönemde mahbubu olan İmam'ın huzuruna çıkmayı başarabilmişti. Emevi ve Abbasi hilafet düzenleri aleyhine, Alevi örgütü iddianamesi olan o en meşhur ve en fasih kasidesini İmam'a ulaştırdı. Onun şiiri kısa bir sürede İslam âleminin bütün noktalarına ulaştı; öylesine ki İmam'ın yanından dönüştü o şiiri eşkıyanın reisinden duydu.

Şimdi Me'mun'un kendisinin düzenlediği ve İmam Ali b. Musa Rıza'yı (a.s) işaret edilen hedeflerle bu meydana çektiği o üstü örtülü savaş sahnesinin genel durumuna yeniden bir bakalım.

İmam'ın veliahtlığının ilan edilmesinden bir yıl sonra durum böyleydi işte.

Me'mun, Ali b. Musa Rıza'ya (a.s) birçok imkânlar ve sınırsız bir saygı sundu. Ama herkes bu üst düzey makama sahip veliahdın, hiçbir devlet veya hükümet işine karışmadığını biliyordu. Kendi isteğiyle, hilafet düzeniyle ilgili olan her şeyden yüz çevirmişti. Herkes onun, veliahtlığı hiçbir işe karışmamak şartıyla kabul ettiğinden haberdardı.

Me'mun, ister veliahtlık fermanında olsun, ister konuşma ve açıklamalarında olsun, onun fazilet, takva, yüce soy ve yüksek ilmî makamını övmüştür. O, şimdi kendisinden sadece

bir isim duymuş olan bazı insanların, bazılarının ise hatta bu ölçüde bile tanımadığı, belki kalplerinde ona karşı kin besleyen bazı insanların gözünde, mevcut halifeden yaş, büyüklük, şeref, ilim, takva ve Hz. Peygamber'e yakınlık açısından halifelige daha layık, yüce bir insan hâline dönüşmüştü. Me'mun, sadece Şîi muhaliflerini kendisinden hoşnut edememek ve onların ellerini ve sivri dillerini kendisinden ve hilafetinden uzaklaştıramamakla kalmamış; Ali b. Musa Rıza (a.s) onlar için emniyet vesilesi olmuş, morallerini yükseltmiştir. Mekte, Medine ve diğer önemli İslami merkezlerde, sadece Ali b. Musa (a.s) için yapılan dünya hırsı, makam sevgisi gibi töhmetler kabul görmemekle kalmamış, onun manevi izzetine zahiri heybet de eklenerek, onlarca yıldan sonra mazlum ve masum babalarının fazilet ve manevi rütbeleri hakkında övgü dolu sözler söylenmeye başlamıştı. Sözün özü o ki Me'mun, bu büyük kumarda bir şeyler elde edememekle kalmayıp birçok şey kaybetti ve geriye kalan şeyleri de kaybetmesi beklenmektedir. Tam da burada Me'mun, yenilgi ve hüsransına kapıldı. Bu büyük hatasını telafi etmeye çalıştı. Bunca yatırım ve çabadan sonra hilafet düzeninin uyuşmaz düşmanları olan Ehlibeyt İmamları'yla mücadele etmek için sonunda kendisini, kendinden önceki zalim ve facir kimselerin kullandığı yöntemi kullanmak zorunda hissetti. Yani öldürmek.

Açıktır ki Sekizinci İmam'ın öldürülmesi, böyle seçkin bir makamdan sonra kolay gerçekleştirilmedi. Karineler gösteriyor ki Me'mun, İmam'ı şehit etmek için kesin eyleme geçmeden önce, bu son çareyi daha kolay kullanmasına yardımcı olabileceği ümidiyle bazı işler yapmıştır. Şayia yaymak, İmam'ın dilinden yalan sözler nakletmek bu tedbirlerden bazılarıdır. Aniden Merv'de Ali b. Musa Rıza'nın (a.s) bütün insanları kendi kölesi olarak kabul ettiği söylentisinin yayılması büyük ihtimalle Me'mun'un uşaklarının çalışmasının neticesiydi.

Eba Salt bu haberi İmam'a verdiğiinde, o şöyle buyurdu:

“Allah’ım, ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Ne benim ve ne de babalarımın hiçbirisinin böyle bir şey söylemediğine sen şahitsin. Bu, bunlar tarafından bize yapılan zulümlerden birisidir.”

İmam’a galip geleceğine en ufak bir ihtimal verilen kimselele münazaralar düzenlenmesi de bu tedbirlerden birisiydi. İmam, değişik din ve mezheplerden olan münazaracıları umumi münazarada yerle bir edip, her yerde yenilmez delillerini ve üstün ilime sahip olduğunu ortaya koyuyordu. Me’mun, belki bu arada bir kişinin İmam’ı yenebileceği ümidiyle, haberini aldığı bütün düşünür ve münazara ehli insanları İmam’la münazara oturumlarına çağırmaya başladı. Elbette bildiğiniz gibi bu oturumların düzenlenmesi devam ettikçe İmam’ın ilmi daha çok açığa çıkıyor ve Me’mun ümidini daha da kaybediyordu.

Rivayete göre Me’mun, bir ya da iki kez kendi adamları ve uşaklarıyla İmam’ı öldürme planı yaptı; bir kez de onu hapse attı. Ama bu yöntemler, çalışanlarının İmam’ın manevi makamına imanını güçlendirmekten başka bir sonuç vermedi. Me’mun, daha çaresiz ve kızgın bir hâl aldı. Sonunda başka bir kimseyi kullanmadan kendi eliyle İmam’ı zehirlemekten başka bir yol bulamadı. Bu işi yaptı; hicrî iki yüz üç yılının safer ayında, İmam’ın Medine’den Merv’e getirilmesinden iki yıla yakın bir süre ve İmam adına veliahtlık fermanının sadır edilmesinden bir küsur yıl sonra Me’mun, kendi elini büyük ve unutulmaz bir cinayetle kirlitti.

Bu, Ehlibeyt İmamları’nın iki yüz elli yıllık siyasi hayatlarının genel başlıklarına kısa bir bakıştı. Sadr-ı İslam tarihi araştırmacılarının ve düşünürlerin bu konuyu daha çok araştırmaları, ıslah etmeleri ve genişletmeleri ümit edilir. (9.8.1984)

16. BÖLÜM

İMAM CEVAD (A.S), İMAM HADİ (A.S) VE İMAM ASKERÎ (A.S)

Uzun Süreli Bir Program Doğrultusunda Geniş Örgütsel Çaba

İmam Cevad da (a.s) bizim için diğer Ehlibeyt İmamları gibi örnek ve muktedirdir. Allah'ın bu liyakatli kulunun kısa ömrü, inkâr ve tuğyanla savaşmakla geçti. Genç delikanlılık döneminde İslam ümmetinin rehberliğine atandı. Çok da uzun olmayan yıllar boyunca, Allah düşmanlarına karşı yoğun bir cihad gerçekleştirdi. Öylesine ki; yirmi beş yaşına geldiğinde, varlığı Allah düşmanları için tahammül edilemez oldu. Zehir kullanarak onu şehit ettiler.

Cihadlarıyla iftihar dolu İslam tarihine bir sayfa ekleyen diğer Ehlibeyt İmamlarımız gibi, bu yüce İmam da çok yönlü İslami cihadın önemli bir köşesini kendi hayatında uygulamaya koyarak bize büyük bir ders verdi. O büyük ders, münafık ve ikiyüzlü kudretlerle karşı karşıya geldiğimizde, onlara karşı koyabilmek için insanları şuurlandırmamızın ve bilinçlendirmemizin gerekliliğidir. Düşman eğer açıktan düşmanlık yapar, iddiada bulunmaz ve ikiyüzlülük yapmazsa, insanın işi kolaydır. Ama Me'mun Abbasi gibi, düşman kendisine mukaddes ve İslam taraftarı bir çehre oluşturursa, onun halka

tanıtılması zor bir iş olacaktır. Hem bizim dönemimizde ve hem de tarihin bütün dönemlerinde, otorite sahipleri halkla yüz yüze gelmekten aciz kaldıkları zamanlarda daima ikiyüzlülük ve nifak hilesine başvurmuşlardır. İmam Ali b. Musa Rıza (a.s) ve İmam Cevad (a.s) bu ikiyüzlülük maskesini Me'mun'un yüzünden düşürmeye çalıştılar ve başarılı da oldular. (10.10.1980)

Bu yüce insan, bir direniş abidesiydi. Kısa hayatının bütün dönemlerinde hilekâr ve ikiyüzlü Abbasi halifesi Me'mun'a karşı koydu ve onunla mücadele etti. Asla geri adım atmadı ve bütün zor şartlara tahammül etti. Mümkün olan bütün yöntemleri kullanarak mücadele etti. O, aleni olarak açık oturum düzenleyen ilk kişiydi. Me'mun Abbasi'nin huzurunda, ulemayla, iddialı ve meşhur kimselerle en dakik meseleler hakkında konuştu; deliller getirdi; kendi üstünlüğünü ve sözünün hak oluşunu ispatladı. Açık oturum, bizim İslami mirasımızdır. Anlaşılan o ki, açık oturum Ehlîbeyt İmamları zamanında revaçtaymış. İmam Cevad (a.s) zamanında, bu yüce imam tarafından tertemiz şekliyle düzenlenmiştir. (15.5.1981)

İmam Hadi (a.s) ve zamanındaki halifeler arasındaki savaşta, hem görünürde ve hem de perde arkasında zafere ulaşan taraf Hz. Hadi'ydi (a.s). O yüce insanın imameti döneminde, birbiri ardınca altı halife işbaşına gelip sonra da öldüler. Onların sonuncusu İmam'ı şehit eden Mu'tez'di. Kendisi de kısa bir süre sonra öldü. Bu halifeler genellikle zelil bir şekilde öldüler. Birisi kendi oğlu tarafından öldürülürken, diğeri kardeşinin oğlu tarafından öldürüldü... Bu şekilde Benî Abbas tarumar olurken, Şia yükselişine devam etti. Hz. Hadi (a.s) ve Hz. Askerî'nin (a.s) döneminde Şia, onca baskıya rağmen günden güne genişledi ve daha da güçlendi.

Hız. Hadi kırk iki yıl yaşadı. Bunun yirmi yılını Samarra'da geçirdi. Orada yerleri vardı ve o şehirde yaşamaktaydı. Samarra gerçekte askerî bir üs gibiydi. Burayı Türkistan, Semerkant, Moğolistan bölgesi ve Doğu Asya'dan getirdiği kendisine yakın Türk köleleri -bunlar Azerbaycan ve diğer noktaların Türkleriyle karıştırılmamalıdır- orada kalsınlar diye kurmuştu. Bunlar yeni İslam'a girdiklerinden Ehlîbeyt İmamları'nı ve müminleri tanımıyorlar ve İslam hakkında bir şey bilmiyorlardı. Bundan dolayı, halkı rahatsız ediyorlardı. Arap olan Bağdat halkıyla aralarında sorun çıkıyordu. İmam Hadi (a.s) zamanında Samarra şehrinde dikkate değer sayıda bir grup Şiî büyüğü toplandı. İmam onları idare etmeyi ve onlar aracılığıyla imametın mesajını bütün İslam dünyasına -mektuplar yazarak ve ...- ulaştırmayı başardı. Bu grup, Kum'da, Horasan'da, Rey'de, Medine'de, Yemen'de ve dünyanın her bir uzak noktasında Şiî örgütlerini yaymayı ve her geçen gün bu mektebe katılan müminlerin sayısını artırmayı başardılar. İmam Hadi (a.s) bütün bunları söz konusu altı halifenin keskin ve kanlı kılıcının gölgesi altında ve onlara rağmen gerçekleştirdi.

İmam'ın vefatı hakkında meşhur bir hadis vardır. Bu hadisten dikkate değer ölçüde bir Şiî topluluğun Samarra'da toplandığı anlaşılıyor. Hilafet düzeninin bile onlardan haberi yoktu. Çünkü onları tanısaydılar hepsini tarumar ederlerdi. Ama bu grup güçlü bir örgüt oluşturdıklarından dolayı, hilafet düzeninin eli onlara ulaşamıyordu. Yüce insanlar olan Ehlîbeyt İmamları'nın bir günlük mücadeleleri, yıllarca yapılmış mücadeleler kadar etki bırakıyordu. Bunların mübarek hayatlarının bir günü, yıllarca çabalayan bir topluluğun çalışması gibi bir etki gösteriyordu. Bu büyük insanlar, dini böyle korumuşlardır. Öncelikle Mütevekkil, Mu'tez, Mu'tasım ve Me'mun gibilerinin başında olduğu, düzenin âlimi oldukları hâlde kendileri alenen birinci dereceden en büyük fasık ve

füccar olan Yahya b. Eksem gibi uleması olan bir din, aslında var olmamalıydı. O anda tamamen yok edilmeli, yıkılmalıydı. Ehlibeyt İmamları'nın bu mücadele ve çabaları sadece Şia'yı değil, aynı zamanda Kur'an ve dinî maarifi de korumuştur. Halis, muhlis ve Allah evliyası kulların özelliği budur! Eğer İslam böyle yiğit insanlara sahip olmasaydı, bin iki yüz, bin üç yüz yıl sonra yeniden dirilemez; İslami uyanış yaşanmazdı. Aksine yavaş yavaş yok olması gerekirdi. Eğer İslam Hz. Peygamber'den sonra bu muazzam maarifi insanlık tarihinin zihnine, İslam tarihine yerleştirecek insanlara sahip olmasaydı, yok olup biter ve kesinlikle ondan geriye bir şey kalmazdı. Kalsa bile maariften bir şey kalmazdı. Asil maariflerinden yaklaşık olarak geriye hiçbir şey kalmayan Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi olurdu. Kur'an'ın sağlam kalması, Nebevi hadislerin kalabilmesi, bunca ahkâm ve maarifin kalması ve İslam maarifinin bin yıldan sonra tekrar kendisini insanlık maarifinin en üst noktasında göstermesi, doğal ve sıradan bir olay değildir. Mücadelelerle, direnişle gerçekleşmiş olan sıra dışı bir iştir. Elbette bu büyük iş yapılırken, dövülmek, hapse atılmak ve öldürülmek de var ki bunlar, bu yüce insanların nazarında hiçbir şey değildi.

Hz. Hadi'nin (a.s) çocukluğu hakkında nakledilen bir hadiste şöyle gelmiştir: Mu'tasım, hicrî iki yüz on sekiz yılında, şehadetinden iki yıl önce İmam Cevad'ı (a.s) Medine'den Bağdat'a getirdiğinde, henüz altı yaşında olan Hz. Hadi (a.s) ailesiyle birlikte Medine'de kaldı. Hz. Cevad (a.s) Bağdat'a getirildikten sonra Mu'tasım, onun ailesi hakkında soruşturma yaptı. İmam'ın büyük oğlu Ali b. Muhammed'in altı yaşında olduğunu duyunca, bunun tehlikeli olduğunu söyledi. "Bu çocuk için bir şeyler düşünmeliyiz." dedi. Mu'tasım, kendi yakınlarından birisini, Bağdat'tan Medine'ye gidip; orada Ehlibeyt'e en çok düşmanlık besleyen birisini bulmak ve bu çocuğu terbiye edip yetiştirmesi için o şahsa teslim etmekle görevlendirdi.

Böylece bu kişi, öğretmen unvanıyla bu çocuğu kendi ailesinin düşmanı ve hilafet düzeninin dostu olarak yetiştirecekti. Bu kişi Bağdat'tan Medine'ye geldi ve Medine ulemasından Ehlibley'te en çok düşmanlık besleyen ve onlara en çok muhalif olan el-Cüneydi adında bir adamı bu iş için buldu. O dönemlerde bu tip ulemadan Medine'de bulunuyordu. Ona dedi ki: "Ben, seni bu çocuğun mürebbi ve öğretmeni olarak görevlendirdim. Kimsenin onun yanına gidip gelmesine izin verme; onu bizim istediğimiz şekilde yetiştir." el-Cüneydi'nin adı tarihi kayıtlara geçmiştir. Söylediğim gibi, Hz. Hadi de (a.s) o dönemde altı yaşındaydı. Ferman, hükümet fermanıydı, hiç kimse bu ferman karşısında direnemezdi!

Bir süre geçtikten sonra, hilafet düzeninin yakınlarından birisi el-Cüneydi'yi gördü. Onun eline teslim ettikleri çocuk hakkında soru sordu. el-Cüneydi dedi ki: "Çocuk mu? Bu mu çocuk? Ben edeple ilgili bir konuyu açıklıyorum; o benim için edeple ilgili birçok konuyu açıyor, öyle ki ben ondan yararlanıyorum! Bunlar nerede ders okumuşlar!? Bazen ona, odaya geleceği zaman bir süre okuyup sonra içeri girmesini söylüyorum -eziyet etmek istiyordu- o, "Hangi sureyi okuyayım?" diye soruyor. Ben ona Al-i İmran gibi uzun bir süre okumasını söylüyorum. O, okuyor ve zor ayetlerin anlamını benim için beyan ediyor. Bunlar âlimdirler, Kur'an hafızı ve Kur'an'ın tevil ve tefsirini biliyorlar. Çocuk mu?!" Görünürde çocuk ama gerçekte veliyullah olan bu çocuğun ve üstadın rabıtası bir süre devam etti. Sonunda üstad Ehlibley'in muhlis Şiîlerinden birisi oldu.

Bütün meydanlarda zafer bunlarlaydı ve her yerde de onlar yenildiler. Bütün Benî Abbas halifeleriyle arası kötü olan ve şiirleriyle onları rezil edip her biri hakkında bizim için tarihsel bir senet bırakan Di'bil'in, Mu'tasım hakkında da bir şiiri vardır. Diyor ki, kitaplarda Benî Abbas'ın yedi halifesi ola-

çağını okuduk. Oysa şimdi sekiz tane olduğunu söylüyorlar. Sekizincisi nerede? Benî Abbas, Ashab-ı Kehf'e benziyor ki onların sekizincisi köpekleriydi! Sonra diyor ki: "Sen nere, o köpek nere! O köpeğin Allah nezdinde hiçbir günahı yoktu; ama sen baştan ayağa günahsın." (20.8.2004)

İmam'ı gözaltında buldurmak için Medine'den Samarra'ya götürdüler. Ancak bunun faydasız olduğunu gördüler. Bu üç imamın hayatına eğer "*Menakıb*"dan⁽¹⁾ bakarsanız, bu büyükler döneminde Şii iletişim örgütünün, İmam Bakır (a.s) ve İmam Sadık (a.s) döneminden daha kuvvetli olduğunu görürsünüz. Bu İmamlar, bunca sınırlama altında oldukları hâlde dünyanın uzak noktalarından insanlar onlara mektup gönderiyorlardı; para gönderiyorlardı ve onlardan destur alıyorlardı. İmam Hadi (a.s), Samarra'da halkın sevgilisi olmuştu. Herkes ona saygı gösteriyordu. Hiçbir saygısızlık söz konusu değildi. İmam'ın vefatında ve aynı şekilde İmam Askerî'nin (a.s) vefatında şehirde kıyamet koptu. İşte buradaydı ki, otorite sahipleri bir sırrın mevcut olduğunu anladılar. Onu keşfetmeli ve çaresine bakmalıydılar. Onlar "kutsallık" meselesini anlamışlardı. Mütevekkil; Ali b. Muhammed'in (a.s), şarap ve ayyaşlık sofrası açılan bir mecliste Mütevekkil'in misafiri olduğu haberi her yerde yayılsın diye İmam'ı şarap içilen bir meclise getirtti. Bakınız bu haber nasıl bir etki bırakır!

İmam, direnişçi bir insanın bakış açısıyla bu olaya baktı ve bu komplo karşında direndi. Mütevekkil'in sarayına gitti ve onun düzenlediği şarap meclisini bir maneviyat meclisine dönüştürdü. Yani hakikatleri söylemek ve kınayıcı şiirler okumak suretiyle Mütevekkil'i mağlup etti. Öylesine ki sözlerinin sonlarında Mütevekkil ayağa kalkıp İmam'a "ğaliye"⁽²⁾ getirdi

1- *Menakıb-ı Al-i Ebu Talib*, İbn Şehraşub, c. 4, s. 337-447.

2- Misk ve amber karışımı güzel bir koku.

ve onu saygıyla uğurladı. İmam ona dedi ki: *“Sen oturmuşsun, ölümün pençesinin seni yakalamayacağını mı sanıyorsun?”* Böylece Mütevekkil’in canına düşecek olan kurtlara kadar ölümün bütün mertebelerini beyan etti. İmam, meclisin ortamını tamamen değiştirdi ve saraydan dışarı çıktı. Hırçın ve kudret sahibi Halife’nin başlattığı mücadelede karşı taraf olan, savunmasız ve görünürde zayıf bir genç, psikolojik bir savaş başlattı. Mızrak ve kılıcın etkin olmadığı bir savaş. Biz olsaydık asla bu işi başaramazdık. Bu imamdır ki durumu ölçüyor ve Halife’yi kızdırmayacak şekilde sözünü söylüyor. İmam, kalkıp örneğin bütün şarap şişelerini yere vurup kırmak gibi bir davranış da sergileyebilirdi. Ancak bu, iyi bir tepki değildi ve bundan bir sonuç da alınamazdı. Ama İmam, başka türlü davrandı; olayın bu boyutu çok önemlidir.

Ehlibeyt İmamları’nın hayatında bu noktaya dikkat etmelisiniz ki, bu büyükler daima siyasi içerikli bir mücadele içerisindediler. Zira hükümet makamında oturan kimse de din iddiasında bulunuyordu. O da görünürde dini gözetiyordu. Hatta bazen İmam’ın dinî görüşünü bile kabul ediyordu. Sizin de duyduğunuz gibi, Me’mun bazı durumlarda açıkça İmam’ın görüşünü kabul ediyordu. Yani bazen fıkhi görüşü kabul etmekten asla çekinmiyordu. Ehlibeyt’e karşı bu mücadelenin ve husumetin var olmasına sebep olan şey, Ehlibeyt’in kendilerini “imam” kabul etmeleriydi. “İmam biziz” diyorlardı. Aslında güç sahiplerinin aleyhindeki en büyük mücadele de buydu. Çünkü hâkim olan ve kendisini imam ve önder kabul eden kimse, imamlık için gerekli olan karinelerin ve şahitlerin İmam’da var olduğunu ve kendisinde olmadığını görüyor, bu varlığı hükümet için tehlikeli sayıyordu. Çünkü kendisi de imamet iddiasında bulunmaktadır. Hükümet sahipleri bu mücadele ruhuyla savaşıyorlar ve imamlarsa dağ gibi diremiyorlardı. Açıktır ki bu mücadelede Ehlibeyt İmamları’nın yaydıkları maarif, fıkhi hükümler ve ahlaki değerler kendi

yerindedir. Daha fazla talebe terbiye edildi ve Şîu iletişimi her geçen gün daha da genişledi. Şia'yı bunlar korudular. 250 yıl hükümet aleyhine olan o maksadı göz önüne alınız. Şu ana kadar ondan hiçbir şey kalmamış olması ve tamamen yok olması gerekirdi. Ama bugün dünyada neler olduğuna ve Şia'nın nerelere ulaştığına bir bakın.

Bu noktayı İmam Sadık (a.s), İmam Hadi (a.s) ve İmam Askerî (a.s) hakkında okunan şiirlerde açıkça görmek mümkündür. Onlar, mücadele ediyorlardı ve bu mücadele için de canlarını verdiler. Belirli bir hedefe doğru ilerleyen bir yoldur bu. Bazen birisi geri döner, diğeri öbür taraftan ilerler. Ama hedef birdir. Bu büyük insanlar, temeli atan İmam Hüseyin'den (a.s) daha başarılıydılar. Çünkü İmam Hüseyin'in (a.s) şehadetinden sonra üç kişi hariç herkes mürted olmuş⁽¹⁾ ve hiç kimse kalmamıştı. Ama İmam Hadi (a.s) zamanında bakınız, bütün dünyayı İmamlarımız avuçlarının içine aldılar. Hatta Benî Abbas bile çaresiz kaldı. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı; yüzlerini Şia'ya doğru çevirdiler.

Benî Abbas halifelerinden biri, bir mektup yazdı ve mektupta, hutbelerde Ehlibeyt'in anılmasını ve onların haklı olduklarının söylenmesini istedi. Bu mektup tarihte kaydedilmiştir. Sarayın veziri hemen halifenin yanına geldi ve dedi ki: "Ne yapıyorsun?" Ehlibeyt'in hak olmadığını söylemeye cüret edemedi! Dedi ki: "Şu anda bir grup Taberistan'da ve diğer yerlerde Ehlibeyt sloganıyla kıyam etmiş durumda. Eğer bu sözünü de duyarlarsa, o zaman bir ordu şeklini alıp sana musallat olurlar. Halife onun doğru söylediğini anladı ve bu bildiriye yaymamalarını emretti. Bunlar hükümetlerini kaybetmekten korkuyorlardı. Eğer iman etseler de hükümet, dünya ve saltanat aşkı, kalbî imanlarını engelliyordu. (21.9.2001)

1- اِرْتَدَّ النَّاسُ بَعْدَ الْحُسَيْنِ إِلَّا ثَلَاثَةً .

O büyükler, çok fazla gurbette kaldılar; gerçekten de böyleydi. Medine'den uzakta, illerinden uzakta ve sevdiklerinden uzakta... Ama bunun yanında, bu üç imam hakkında -İmam Cevad (a.s), İmam Hadi (a.s) ve İmam Askerî (a.s)- başka bir nokta daha mevcuttur. O da şu ki: İmam Askerî'nin (a.s) imamet döneminin sonlarına doğru ilerledikçe, bu gurbet daha da fazlalaşır. Bu üç imam zamanında Ehlibeyt İmamları'nın nüfuz havzası ve Şia dairesinin genişliği, İmam Sadık (a.s) ve İmam Bakır (a.s) dönemine kıyasla belki de on katına çıkmıştı. Bu, ilginç bir şeydir. Belki de bu İmamları bunca baskı ve sıkıntıya maruz bırakmalarının sebebi bu konuydu. İmam Rıza'nın (a.s) İran'a doğru hareketinden ve Horasan'a gelmesinden sonra meydana gelen olaylardan biri buydu. Belki de Sekizinci İmam bu hususu göz önünde bulundurmuştu. Ondan önce Şiîler dünyanın her yerinde tek tük vardılar; ama birbiriyle iletişimsiz, ümitsiz bir hâlde ve geleceğe dair bir plan ve umuttan yoksun bir hâlde. Hilafet yönetiminin sultanı ise her yerde vardı. Ondan önce o Firavunca kudretiyle Harun iş başındaydı. İmam, Horasan'a doğru gelirken bu yollardan geçtiğinde, insanların karşısında hem ilim, hem azamet, hem heybet, hem sadakat ve hem de nuraniyeti gözler önüne seren bir şahsiyet belirdi. İnsanlar böyle bir şahsiyeti kesinlikle görmemişlerdi. Bundan önce ne kadar Şiî Horasan'dan kalkıp Medine'ye gidebilir ve İmam Sadık'ı (a.s) görebilirdi ki? Ama bu uzun yolda, her yerde İmam'ı yakından gördüler. Çok ilginç bir şeydi; insanın Hz. Peygamber'i görmesine benziyor. O heybet, o manevi azamet, o izzet, o ahlak, o takva, o nuraniyet ve o geniş ilim -ki her ne sorsan ve her ne istesen, elinde mevcut, bu insanların görmediği bir şeydi- bu yollarda bir kıyamet kopardı.

İmam, Horasan'a ve Merv'e ulaştı. Merkez ise şu anda Türkmenistan sınırları içerisinde bulunan Merv'di. Bir, iki yıl sonrasında ise İmam'ın şehadetiyle insanların yüreği yaralandı. Hem İmam'ın gelişi -ki insanların görmedikleri ve işitmedikleri-

leri şeylerden bir cilve gösterisiydi- ve hem de o yüce insanın şهادeti -ki ilginç bir acı meydana getirdi- gerçekte bu muntikanın bütün havasını Şia'nın eline geçirdi. Herkes Şiî olmadı; ama herkes Ehlibeýt sevgisini kazandı. Bu ortamda Şiîler çalışmak için buraya akın ettiler. Bakıyorsunuz birden "Eş'ariler" Kum'da ortaya çıkıyorlar. Bunlar neden buraya geldiler? Eş'ariler Arap'tı. Bunlar kalkıp Kum'a geldiler, hadıs ve İslami maarif sofrasını burada açtılar. Burayı üs hâline getirdiler. Rey'den Kuleyni⁽¹⁾ benzeri insanlar çıktı. Kuleyni gibi insanlar her yerde yetişmezler; bir Şiî ortamı olması gerekir; ortamın itikatla dolu olması gerekir ki bu özelliklerde bir genç yetişip Kuleyni olsun. Sonra bu hareket böylece ilerledi. Bakın Şeyh Saduk⁽²⁾; Herat, Horasan ve diğer yerlere giderek Şiî hadislerini topladı. Bu çok önemlidir. Şiî hadisin Horasan'da ne işi var? Şiî muhaddisler Semerkant'ta ne arıyorlar? Semerkant'ta kim var? Şeyh Ayyaşi Semerkandi.⁽³⁾ Ayyaşi Semerkandi, Semerkant şehrinde idi. Onun hakkında şöyle söylenmiştir:

"Onun evi Şiîlerin ve ilim ehli insanların toplanma mekânıydı."⁽⁴⁾

1- Ebu Cafer b. Yakup Kuleyni Razi, "Kuleyni" adıyla meşhur, "Usul-u Kafi" kitabının yazarı. Hicrî üçüncü asrın ikinci yarısı ve dördüncü asrın ilk yarısında yaşamıştır. Hicrî 329 yılının Şaban ayında vefat etmiştir.

2- Ebu Cafer Muhammed b. Ali b. Babeveyh Kummi, "Şeyh Saduk" olarak meşhurdur. Hicrî dördüncü asrın Şiî ulemasındandır. Hicrî 306 yılında Kum'da doğmuştur. Şiîlerin dört kitabından ikincisi olan "Men la Yahzuruhu'l-Fakih" onun eserlerindedir. Bu büyük fakih, hicrî 381 yılında Rey şehrinde gözlerini dünyaya kapatmıştır.

3- Muhammed b. Mesud Ayyaşi Semerkandi, hicrî üçüncü asrın sonlarında ve dördüncü asrın başlarındaki Şiî ulema ve müfessirlerinden sayılmaktadır.

4- Rical-i Necaşi, s. 372: في داره التي كانت مُرتعاً للشَّيعةِ وأهلِ العلمِ

Bu, Şeyh Keşşî'nin⁽¹⁾ açıklamalarında mevcuttur. Şeyh Keşşî'nin kendisi de Semekant'lıdır. Dolayısıyla İmam Rıza'nın (a.s) Horasan'a gelişi sonrasında onun mazlumca şehadeti büyük bir iş gerçekleştirdi. Ortam Ehlibeyt İmamları'nın lehine değişti ve İmamlar da bundan yararlanmaya başladılar. Mektuplaşmalar ve gidiş gelişler normal bir şekilde yapılmıyordu. Hepsi gizlilik içerisinde gerçekleşiyordu. Yoksa bu kişilerin hepsini yakalayıp, ellerini ayaklarını keserlerdi. Örneğin, bunca şiddet gösteren ve Kerbela ziyaretini yasaklayan Mütevekkil, insanların meselelerinin imama sunulmasına ve alınan cevabın da onlara ulaştırılmasına izin verir miydi? Şer'i malî hakların (humus vb.) toplanıp imama verilmesine ve sonra makbuzunun alınıp insanlara ulaştırılmasına izin verir miydi?

İmam Rıza'dan (a.s) sonra Hz. Askerî'nin (a.s) şehadetine kadar olan zamanda bu olay gerçekleşti. Hz. Hadi (a.s) ve Hz. Askerî (a.s), gerçekte bir askerî üs olan Samarra'da bütün İslam dünyasıyla bunca iletişimi kurmayı başarabilmişlerdi. Samarra öyle büyük bir şehir olmayıp, devlet büyüklerinin, başların, hükümet adamlarının ve günlük ihtiyaçları karşılayacak ölçüde de sıradan halkın toplandığı, temelleri yeni atılmış bir başkentti. Asıl adı "Surre men Rea" dır.⁽²⁾ Ehlibeyt İmamları'nın hayatlarının boyutlarına baktığımızda onların neler yapmış olduklarını anlarız. Dolayısıyla olay sadece onların namaz, oruç, taharet ve necaset gibi meselelere cevap vermelerinden ibaret değildi. İslam'daki gerçek anlamıyla "imam" dılar ve insanlarla konuşuyorlardı. Bana

1- Şeyh "Keşşî" lakabıyla meşhur olan Muhammed b. Amr b. Abdülaziz, künyesi "Ebu Amr" dır. Hicrî dördüncü asrın birinci yarısının ortalarının göz alıcı çehrelerden birisidir. Rical ve ahbarda üstad ve muhaddis olup, Şia'nın meşhur ulemasındandır.

2- "Görenleri mutlu eden" anlamında, maksat Samarra şehridir.

göre bu boyut diğer boyutların yanında dikkate değerdir. Bakıyorsunuz İmam Hadi'yi (a.s) Medine'den Samarra'ya getiriyorlar ve genç yaşta -kırk iki yaşında- İmam'ı şehit ediyorlar. Ya da Hz. Askerî'yi (a.s) yirmi sekiz yaşında şehit ediyorlar. Bunların hepsi Ehlibeyt İmamları'nın, Şiîlerin ve o büyüklerin ashabının tarih boyunca sürmüş olan o muazzam hareketinin göstergeleridir. Hilafet düzeni, zorba askerî bir düzen olduğu hâlde Ehlibeyt İmamları böylesine başarılı olmuşlardır. Bu gurbetin yanında bu izzet ve azameti de görmek gerekir. (10.5.2003)

Şiî iletişimi ve Şiî örgütünün bütün İslam dünyasında yayılması, hiçbir zaman İmam Cevad (a.s), İmam Hadi (a.s) ve İmam Askerî (a.s) dönemindeki gibi olmamıştır. Temsilcilerin ve naiplerin varlığı veya Hz. Hadi (a.s) ve Hz. Askerî (a.s) hakkında nakledilen bazı olaylar -örneğin bir kişi para getirdi ve İmam bununla ne iş yapılacağını belirledi- bu anlamın göstergesidir. Yani bu iki imam Samarra'da mahkûm olmalarına rağmen ve onlardan önce de Hz. Cevad (a.s) bir şekilde, Hz. Rıza (a.s) bir şekilde mahkûm edilmelerine rağmen, halkla iletişim aynı şekilde genişletilmiştir. Bu iletişim, Hz. Rıza (a.s) zamanından önce de mevcuttur. Ancak İmam'ın Horasan'a gelmesi, bu işte oldukça etkili olmuştur. (6.8.2005)

250 yıllık imamet boyunca Ehlibeyt İmamlarımız -Nebiy-i Ekrem'in (s.a.a) vefat ettiği günden Hz. Askerî'nin (a.s) vefatına kadar olan süre 250 yıldır- çok fazla acı çektiler, öldürüldüler ve mazlum oldular. Onlar için ağlasak yerindedir. Onların mazlumiyetleri, kalpleri ve duyguları kendilerine doğru çekmektedir. Ama bu mazlum insanlar galip geldiler. Hem o yaşadıkları zaman diliminde, hem de genel olarak bütün bu zaman boyunca galip geldiler. (20.8.2004)

17. BÖLÜM

İKİ YÜZ ELLİ YAŞINDA İNSAN HAREKETİNİN GAYESİ

Mehdilik aslı, bütün Müslümanlar arasında ittifakla kabul gören bir konudur. Diğer dinler de ahir zamanda gelecek olan bir “kurtarıcı” inancına sahiptirler. Onlar konunun bir kısmını doğru anlamışlardır. Ama konunun esas kısmı olan kurtarıcının kimliğini tanıma noktasında bilgi eksikliği yaşamışlardır. Şia, kesin ve katî haberlerle kurtarıcıyı adı, nişanı, özellikleri ve doğum tarihiyle tanımaktadır. (20.9.2005)

Biz Şiîlerin itikadının özelliği şudur ki: Şia mezhebi bu gerçeği bir arzu ve sadece zihinsel bir eylem olmaktan çıkarıp, mevcut bir gerçek hâline getirmiştir. Hakikaten Şiîler Vadedilmiş Mehdi’yi beklerken, kurtarıcı bir gücü beklerler ve hayal dünyasına yuvarlanmazlar. Mevcut olan bir hakikati ararlar. Allah’ın hücceti insanlar arasında yaşıyor, mevcuttur, insanları görür ve onlarla birliktedir. Onların dertlerini ve gamlarını hisseder. Değerli kimseler, kimi zaman sessiz sedasız onu ziyaret ederler. O vardır; gerçek bir insandır; adı bellidir; belli bir anne babadan doğmuştur; insanlar arasındadır ve onlarla yaşamaktadır. Bu, biz Şiîlerin inancının özelliğidir.

Diğer mezheplerden bu inancı kabul etmeyenler ise hiç bir zaman bu fikrin, bu gerçeğin reddi için aklın kabul edebileceği bir delil getirememişlerdir. Ehlisünnet’in de doğruladığı

birçok açık ve sağlam delil, kati ve yakinî bir şekilde bu yüce insanın, bu Allah'ın hüccetinin, bu açık ve çarpıcı hakikatin varlığını ortaya koyar. Bunu, Şia kaynakları dışındaki birçok kaynakta da gözlemleyebilirsiniz.

İmam Hasan Askerî'nin (a.s) mübarek pak evladının doğum tarihi bellidir. Onu görenler bellidir; mucizeleri bellidir. Allah ona uzun bir ömür vermiştir ve verecektir. Bütün dünya ümmetlerinin, bütün kabilelerin, bütün dinlerin, bütün soyların bütün dönemlerdeki o büyük arzusunun somutlaşmış şeklidir bu. Bu önemli konuda Şia mezhebinin özelliği budur. (10.8.2008)

Mehdilik inancı konusunda bazı noktalar var ki ben onları özet olarak arz edeceğim. Birinci nokta şu ki, Hz. Bakıyyetullah'ın⁽¹⁾ mukaddes varlığı, tarihin başlangıcından günümüze kadar nübüvvetlerin ve ilahî davetlerin bir devamıdır. Yani Nüdbe duasında *"Sonra onlardan bazılarında cennetinde yer verdin."*⁽²⁾ denildiği Hz. Âdem'le başlayıp, *"Her dönemde bir resul gönderdin; risalet işi son buluncaya kadar."*⁽³⁾ denilen Hatemu'l-Enbiya'ya (s.a.a) kadar uzanır; sonra da vesayet meselesine ve o yüce insanın Ehlibeyt'ine ve İmam-ı Zaman'a ulaşır. Bunların hepsi insanlık tarihinde birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili meselelerdir. Bu, peygamberliğin o muazzam hareketinin ve peygamberler vasıtasıyla yapılan o ilahî davetin hiçbir noktada durmadığı anlamına gelir. İnsanlık, peygamberlere, ilahî davete ve ilahî davetçilere ihtiyaç duymaktaydı. Bu ihtiyaç, bu güne kadar varlığını sürdürmüştür ve zaman geçtikçe de insanlık, enbiyanın talimlerine daha da yaklaşmıştır.

1- Hz. Mehdi'nin lakaplarından birisi. (Çeviren).

2- فَبَعْضُ أَسْكَنْتَهُ جَنَّاتِكَ.

3- إِلَى أَنْ أَنْتَهَيْتَ بِالْأَمْرِ.

Bugün insanlık katettiği fikrî, medeni ve bilimsel ilerlemeyle, birkaç asır önce pek de anlaşılmayan enbiyanın birçok talimlerini anladı. Adalet, özgürlük, insanın yüceliği gibi bu gün dünyada yaygın olan sözler, enbiyanın sözleridir. O günlerde halkın geneli ve insanların genel düşünce yapısı bu anlamları kavrayamıyordu. Peygamberler peyderpey geldiler. Peygamberlerin davetlerinin yaygınlaşması, bu fikirleri insanların zihinlerinde, fitratlarında ve kalplerinde nesilden nesile yerleştirdi. O ilahî davetçiler zinciri bugün sona ermiş değildir. Bakıyyetullahî'l-Azam'ın mukaddes vücudu, ilahî dinlerin davetçiler zincirinin devamıdır. Ziyaret-i Al-i Yasin'de şöyle okuyoruz:

“Selam olsun sana ey Allah’a doğru davet eden, O’nun ayetlerinin büyük âlimi.”⁽¹⁾

Yani bugün siz, İbrahim’in davetini, Musa’nın davetini, İsa’nın davetini, bütün ilahî peygamberlerin ve ıslahatçıların davetini ve Hatemu'l-Enbiya’nın davetini, Hz. Bakıyyetullah’ta somutlaşmış olarak görürsünüz. Bu yüce insan, onların hepsinin mirasçısıdır. Onların hepsinin davetini ve bayrağını elinde tutar. Dünyayı, tarih boyunca enbiyanın getirip insanlığa arz ettiği maarife çağırır. Bu, önemli bir noktadır.

Mehdilik konusunda ikinci nokta, intizar-ı ferec’tir.⁽²⁾ Yani kurtuluşu beklemektir. Kurtuluşu beklemenin geniş anlamı vardır. Beklentinin bir türü, nihaî kurtuluşu beklemektir. Yani insanlık, dünya tağutlarının çapulculuk yaptıklarını, yağmacılık yaptıklarını, umursamaz bir şekilde insanların haklarını ayak-

1- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا دَاعِيَ اللَّهِ وَرَبَّائِي آيَاتِهِ. 1-

2- Ferec: Çözülme, çözümlü, gam ve kederlerin azalması demektir. İntizar ise beklemek, beklenti anlamındadır. Bu tabir Hz. Mehdi’nin (a.s) zuhur etmesi (gelmesi) beklentisi içinde olma hâli için kullanılır. (Çeviren)

lar altına aldıklarını gördükçe, dünyanın kaderinin bu olduğunu zannetmemelidirler. Sonuçta bir çare olmadığını ve onlara boyun eğmeleri gerektiğini zannetmemelidirler. Bu durumun geçici bir durum olduğunu bilmelidirler. *“Batıl için bir yağma dönemi vardır (ki yakında sona erip yok olacaktır).”*⁽¹⁾ Bu âlemin doğasında adil bir hükümetin kurulması vardır ve o hükümet kurulacaktır. İnsanlığın zulümlere, eziyetlere maruz kaldığı şu anda, içinde bulunduğumuz dönemin ardından ferahlama dönemini beklemek de kurtuluşu beklemenin bir örneğidir. Ancak kurtuluşu beklemenin başka örnekleri de vardır.

Bize kurtuluş beklentisi içinde olmamız söylendiğinde bunun anlamı, sadece nihaî kurtuluş beklentisinde olmamız değildir. Bunun anlamı, her çıkmazın aşılabilir olduğudur. Kurtuluşun anlamı işte budur. Kurtuluş ferahlama demektir. Müslüman, kurtuluş beklentisi dersiyle, insanın hayatında aşılamayacak hiçbir çıkmazın olmadığını öğrenir. İnsan, eli kolu bağlı oturmayı ve artık hiçbir şey yapılamayacağını düşünmemelidir. Hayır, eğer insanın hayatının sonunda, bunca zulüm ve eziyetin karşısında ferec güneşi doğacaksa, hayatın akışı içindeki çıkmazlar için de aynı ferec beklentisi söz konusu olacaktır. Bu, bütün insanlara bir ümit dersidir. Bu, bütün insanlar için bir gerçek beklenti dersidir.

Bunun içindir ki, kurtuluşu beklemek amellerin en üstünü olarak kabul edilmiştir. Buradan anlaşıldığı gibi, kurtuluş beklentisi eylemsizlik değil; tam aksine eylemdir. Beklemenin, her şeyden el çekip bir kenarda durarak bir şeyler olmasını beklemek anlamına geldiği zannedilerek hata edilmesin. Beklemek, bir iş ve bir hazırlıktır. Kalpte ve insanın içinde hedefin güçlendirilmesidir. Bütün alanlarda bir hareketlilik,

1- *Tesnifu Gureri'l-Hikem ve Dureri'l-Kelim*, s. 71: لِلْبَاطِلِ جَوْلَةٌ

çaba ve sevinçtir. Bu, gerçekte Kur'an'daki o mübarek ayetlerin tefsiridir:

**“Ve bizse yeryüzünde zayıf bir hale getirilmesi istenene-
lere lütfetmeyi ve onları, halka rehber kılmayı ve yeryü-
züne, onları miras bırakmayı dilemedeydik.”⁽¹⁾**

**“Şüphe yok ki yeryüzü Allah'ındır, kullarından diledi-
ğine miras olarak kalır ve sonuç, çekinenlerindir.”⁽²⁾**

Yani hiçbir zaman ümmetler ve milletler ferahlamaktan ümit-
lerini kesmemelidirler. İran halkı kıyam ettiğinde, ümit ettiği
için kıyam edebildi. Bugün o ümit gerçekleşmiştir. İran halkı
yaptığı kıyamdan, o büyük sonucu almıştır. Bugün ise gelece-
ğe ümitlidir. Ümitle ve sevinçle hareket etmektedir. Bu ümit
ışıktır ki gençleri hedefe, harekete ve sevince zorlamakta ve
onlardan uyuşukluğu ve bunalımı uzaklaştırmaktadır. Top-
lumda hareketlilik ruhunu canlı tutmaktadır. Bu, kurtuluş
beklentisinin neticesidir.

Dolayısıyla hem nihaî kurtuluş hem de kişisel ve toplumsal
hayatın bütün aşamalarında kurtuluş beklentisi içinde olmak
gerekir. Ümitsizliğin kalbinize hükmetmesine izin vermeyin.
Kurtuluş beklentisi içinde olun ve bilin ki bu kurtuluş gerçek-
leşecektir. Şu şartla ki, beklemeniz hakiki bir bekleme olsun,
amelle birlikte olsun, çabayla birlikte olsun, hedef taşıyın, ha-
reketle birlikte olsun.

Bugün biz, intizar-ı ferec hâlindeyiz. Yani adaleti yayacak
olan gücün gelmesi ve hemen hemen bütün insanlığı kendine
boyun eğdiren bu zulmün galibiyetini kırması, bu zulüm ve

1- Kasas Suresi, 5. ayet:

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ.

2- A'raf Suresi, 128. Ayet: إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

zorbalığı alt etmesi, adaleti hissetmeleri için adalet nesimini insanların hayatında estirmesi beklentisi içindeyiz. Bu, uyanık ve şuurlu bir insanın daimi ihtiyacıdır. Etrafına bir koza örüp sadece kendi hayatıyla meşgul olmayan ve bütün insanlığın hayatına geniş bir bakışı olan her insan, doğal olarak beklenti hâlinindedir. İntizar; razı olmamak, insanlığın mevcut yaşantısının durumunu kabul etmemek ve arzulanan o durum için çaba göstermek demektir. Bu durum, kesin olarak Allah'ın velisi, Hz. Hüccetibni'l-Hasan Mehdi Sahibe'z-Zaman (a.c) tarafından gerçekleştirilecektir.

Kendimizi bir asker olarak, o şartlar altında mücadele etmeye hazırlamamız gerekir. Kurtuluşu beklemenin anlamı hiçbir işe yeltenmemek, kendi gidişatında hiçbir ıslah yapmamak, sadece biz İmam-ı Zaman'ı bekliyoruz fikriyle kendini avutmak değildir. Bu, intizar değildir. İntizar nedir? İntizar, melekuti, ilahî, kudretli, galip bir eldir ki gelmeli ve insanların desteğiyle zulmün zincirlerini kırmalıdır. Adaleti galip etmeli, insanların hayatında adaleti hâkim kılmalı, tevhid bayrağını dalgalandırmalı ve insanları Allah'ın gerçek kulları hâline getirmelidir. Bu iş için hazır olmak gerekir. İslam Cumhuriyeti'nin kurulması, bu tarihî muazzam işin bir hazırlığıdır. Adaletin gerçekleştirilmesi yönünde atılmış her adım, o yüce hedefe doğru atılmış bir adımdır. İntizarın anlamı budur. İntizar harekettir. İntizar yerinde durmak değildir. İntizar bırakmak, oturup bir şeylerin kendi kendine gerçekleşmesini ummak değildir. Kendimizde ve içinde bulunduğumuz çevrede bu hazırlığı daima korumalıyız. Allah bizim aziz milletimize, İran halkına bu büyük adımı atabilme ve intizar ortamını hazırlama nimetini vermiştir. Kurtuluşu beklemenin anlamı budur. (17.8.2008)

Mehdevi toplum, yani İmam Zaman'ın (a.c) geldiğinde oluşturacağı toplum, bütün peygamberlerin oluşmasını sağlamak

için gönderildiği toplumdur. Gerçekte bütün peygamberler, sonunda Veliyy-i Asr ve Vadedilmiş Mehdi tarafından bu âlemde kurulacak olan ideal insanlık toplumunun meydana getirilmesi için hazırlık niteliğindedirler. Bu durum tıpkı yüksek bir binanın yapım aşamalarına benzer. Birisi yeri düzleştirip taşı toprağı oradan temizler, diğeri gelip yeri kazar, ondan sonra biri gelip temel atar ve temeli yükseltir, sonra birisi gelip duvarları örer, sonra bu yüksek ve güzel binanın zaman içerisinde yapılıp tamamlanması için ardı ardına işçiler ve sorumlular gelir. İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren peygamberler, insanlık toplumunu adım adım o ideal topluma, o nihai hedefe yaklaştırmak için birbiri adınca geldiler. Enbiyanın hepsi de başarılı oldular. İlahi resullerden hatta birisi bile bu yolda başarısız olmadı. Bu yüce makam sahibi memurların omuzuna yüklenmiş bir yük vardı ve her biri omuzladığı yükü bir adım daha hedefine ve menziline doğru yaklaştırmıştır. Çaba gösterdiler ve ne kadar güçleri varsa kullandılar. Birinin ömrü sona erdiğinde, bu yükü ondan bir diğeri aldı. Böylece o yükü bir adım daha, bir miktar daha hedefine yaklaştırdı. Veliyy-i Asr, bütün ilahî peygamberlerin mirasçısıdır. O gelecek ve vadedilen ilahî toplumun oluşturulması için son adımı atacaktır.

Ben bir miktar o toplumun özellikleri hakkında açıklama yapayım. Elbette İslami kitaplara ve asli İslami metinlere dikkat edildiğinde, o toplumun bütün özelliklerinin belirlendiğini görürüz. Cuma sabahları okunan Nüdbe duasında o toplumun özellikleri zikredilmiştir. Örneğin şu cümlede diyor ki:

“Nerededir o dostlara izzet verip, düşmanları zelil edecek olan.”⁽¹⁾

1- أَيْنَ مُعِزُّ الْأَوْلِيَاءِ وَمُذِلُّ الْأَعْدَاءِ. -1-

Yani o toplum, Allah'ın evliyalarının aziz olduğu, Allah düşmanlarının ise zelil ve rezil olduğu bir toplumdur. O toplumun değer yargıları böyledir.

“Nerededir o kitabı (Kur'an'ı) ve kanunlarını ihya etmesi ümit edilen.”⁽¹⁾

O toplum, ilahî hudutların korunduğu bir toplumdur. Yani Allah'ın belirlediği bütün sınırlar, İmam-ı Zaman'ın (a.c) zamanındaki toplumda uygulanacaktır. Ama İmam-ı Zaman (a.c) zuhur ettiğinde (geldiğinde) kuracağı toplum, özet olarak zikredeceğim şu birkaç özelliğe sahiptir. Dikkat edin, ayetleri ve duaları okurken zihninizi gitgide açmaya çalışın. Sadece dua okumak yeterli değildir; onlardan ders almak ve onları anlamak gerekir.

Hz. Mehdi (a.s), toplumunu şu birkaç sütun üzerine kuracaktır: Birinci olarak, zulüm ve tuğyanın yok edilip kökünün kazınması. Yani Veliyy-i Asr zamanında kurulacak toplumda, zulüm ve zorbalık olmamalıdır. Sadece İran'da ya da Müslüman toplumlarda zulmün olmaması yetmez; bütün dünyada zulüm olmamalıdır. Ne ekonomik zulüm, ne siyasi zulüm, ne kültürel zulüm ve ne de başka türlü zulüm o toplumda artık var olmayacaktır. Sömürü, toplumsal tabakalar arası farklar, ayrımcılık, eşitsizlik, zorbalık, mafya ve eşkıyalığın kökü yer-yüzünden kazınmalıdır. Bu birinci özelliktir.

Hz. Mehdi'nin (a.c) kuracağı ideal toplumun ikinci özelliği, insanlığın ilmî ve İslami düşünce seviyesinin yükselmesidir. Yani Veliyy-i Asr döneminde, âlemde cehaletten, kültürel ve düşünce yoksulluğundan hiçbir iz kalmayacaktır. O toplumda insanlar, dini doğru şekilde anlayabilirler. Bildiğiniz gibi

1- أَيْنَ الْمُؤَمَّلُ لِأَحْبَاءِ الْكِتَابِ وَحُدُودِهِ. 1-

bu, peygamberlerin büyük hedeflerinden biriydi. Emîrül-Müminin Ali (a.s) bunu *Nehcü'l-Belâğa*'da yer alan bir hutbesinde beyan etmiştir:

“Küfrün toz toprağı altında saklı, delalet ve sapkınlık karanlığından dolayı üstü örtülü kalmış akılları açığa çıkarıp kullanacak.”⁽¹⁾

Bazı hadislerimizde, Veliyy-i Asr zuhur ettiğinde, evinde oturan bir kadın Kur'an'ı açtığında, Kur'an'ın metninden dinî hakikatleri anlayabileceğı nakledilmiştir. Bu ne demektir? Yani İslami ve dinî kültür düzeyi o kadar yükselecek ki, toplumun bütün fertleri, hatta evinde oturup farz edin ki hiç toplum içine çıkmayan bir kadın bile, fakih ve dinşinas olabilecektir. Kendileri Kur'an'a bakıp dinin hakikatlerini Kur'an'dan anlayabilirler. Bakın, bir toplumda farklı düzeylerde olan herkes-kadın ve erkek- dini anlama ve Kitab-ı İlahî'den hüküm çıkarma kudretine sahip olsalar, o toplum ne kadar nurlu olur. Bu toplumda artık karanlık hiçbir nokta mevcut değildir. Bunca görüş ayrılığının, bunca yöntem farklılığının artık o toplumda anlamı kalmaz.

Hız. Mehdi (a.c) toplumunun -Mehdevi toplum- sahip olduğu üçüncü özellik, o zamanda bütün doğa kaynakları ve insani güçlerin açığa çıkacak olmasıdır. Yeryüzünün derinliklerinde insanlığın yararlanmadığı bir şey kalmayacak. Tabiata ait onca saklı kaynaklar, insanlığı doyurabilecek olan onca yerler, asırlardır var olan onca keşfedilmemiş enerji kaynakları keşfedilecektir... Örneğin dünyanın ömründen asırlar geçmesine rağmen, atom enerjisi ve elektrik enerjisi gibi enerjiler tabiatın derinliklerinde mevcut olmalarına rağmen, insanlığın onlardan haberi yoktu. Daha sonra bunlar aşama

1- *Nehcü'l-Belâğa*, 1. Hutbe: وَ يُبَيِّرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ

aşama açığa çıktı. Tabiatın derinliklerinde bulunan aklınıza gelebilecek bu türden enerji kaynakları Hz. Mehdi'nin (a.c) döneminde açığa çıkacaktır.

Başka bir özellik de Hz. Mehdi'nin (a.c) döneminde ölçü, fazilet ve ahlak olacaktır. Ahlaki fazileti daha fazla olan kimseler, daha seçkin ve daha önde olacaklar. (27.6.1980)

Bir başka hadiste de şöyle buyurmaktadır:

“Bizim Kaimimize düşmanlarının kalbine korku salınmak suretiyle yardım edilmiştir. Hak yardımıyla onaylanmıştır. Yeryüzü onun için dürülür, hazineler onun için açığa çıkar ve tasallutu doğu ve batıyı kaplar.”⁽¹⁾

Yani *bizim Kaimimize (kıyam edecek olanımıza) korkuyla yardım edilir*. Zalim devletler, zalim düzenler ondan korkarlar. Bu, bugün bizim bu küçük toplumumuzda gözlemlediğimiz şeydir. Bugün İslam hükümetinden bir damla olan bizim hükümetimiz, bizim toplumumuz ve İslami nizamımız, o ilahî azamet ve ilahî saltanat okyanusundan bir damlacık olduğu hâlde öylesine dünya zalimlerinin ve otoritelerinin kalbine korku salmıştır ki, bu korkunun kendisi bizim zafer vesilemizdir. Bugün dünya müstebirleri, İslam Cumhuriyeti'nden, inkılâbımızdan, milletimizden ve nizamımızdan korkuyorlar. Bu korkularından dolayı, kendi zalim kudretlerini rahatsız eden bu olguyu yok etmek için çaba gösteriyorlar. Onların çabasının aksine -gördüğümüz gibi- dünya siyaset sahnesinde bu mücadele daha çok İslam'ın ve Müslümanların zaferiyle sonuçlanacaktır. Bu durum Veliyy-i Asr döneminde öylesine yaygın olacaktır ki, İmam, bütün dünyayı kapsayacak olan

1- *Kemalu'd-Din ve Tamamu'n-Ni'me*, c. 1, s. 331: الْقَائِمُ مِنَّا مَنْصُورٌ بِالرُّعْبِ مُؤَيَّدٌ
بِالنَّصْرِ تُطَوَّى لَهُ الْأَرْضُ وَتُظْهِرُ لَهُ الْكُنُوزُ يُبْلَغُ سُلْطَانُهُ الْمَشْرِقَ وَالْمَغْرِبَ.

hükümetini oluşturabilecektir. *İlahi nusret onu destekleyecektir. Yeryüzü onun için dürülecektir. Yani onun emrinde ve onun kudret alanı içine girecektir. Hazineleer onun için açılacak, onun kudreti yeryüzünün doğusunda ve batısında yayılacaktır.*

Sonra buyuruyor ki:

“Ve yeryüzünde abat edilmemiş virane kalmayacaktır.”⁽¹⁾

Yani bu kudret, insanların mustazaflaştırılması yönünde değil, dünyanın mamur edilmesi yönünde kullanılacaktır. Dünyanın hiç bir yerinde abat edilmemiş virane bir yer kalmayacaktır. İster insan eliyle gerçekleşen viranelikler olsun, isterse insanın cehaleti yüzünden meydana gelmiş viranelikler olsun, hepsi ortadan kalkacaktır.

Başka bir hadiste İmam Bakır (a.s) buyuruyor ki:

“Kaim kıyam ettiğinde, ihtiyacı olan bir kimse ,kardeşinin cebinden ihtiyacını hiçbir engel olmadan alabilecektir.”⁽²⁾

Bu, insanların kardeşlik ve eşitlik isteklerinin, fedakârlık ve kendinden geçmesinin bir işaretidir. Kalplerin, insanları zelif duruma düşüren hırs ve cimriliğin esaretinden kurtarılmasıdır. Böyle bir durumun müjdecisidir. Bir insan, bir başka insanın cebinden ihtiyacı olan miktarda para almakta ve diğeri ise ona engel olmamaktadır. Bu, gerçekte o günün sağlıklı, ahlaki, ekonomik ve toplumsal İslami nizamının göstergesidir. Yani işin içinde zorlama ve mecburiyet yoktur. İnsanların kendileri, insani cimrilikten, insani hırstan kurtulurlar. Böyle bir insanlık cenneti meydana gelir.

1- *Kemalu'd-Din ve Tamamu'n-Ni'me*, c. 1, s. 331:

فلا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا قَدْ عُمِرَ.

2- *Vesailu's-Şia*, c. 5, s. 121:

حَتَّىٰ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ جَاءَتْ الْمَزَابِلَةَ وَأَتَى الرَّجُلَ أَلَىٰ كَيْسٍ أَخِيهِ فَيَأْخُذُ حَاجَتَهُ فَلَا يَمْنَعُهُ.

Yine başka bir hadiste buyuruluyor ki:

“Bizim Kaimimiz kıyam ettiğinde haraç son bulacaktır, o zaman haraç toprakları bulunmayacaktır.”⁽¹⁾

Dünyanın müstekbir hükümetlerinin kendi dostlarına ve yâranlarına daima yaptıkları bağışlar, peşkeş çekmeler, milletin kesesinden bağışta bulunmalar, artık bütün bunlar ortadan kaldırılacaktır. Geçmişte haraç bir türlüydü, şimdi ise başka türdür. Geçmişte şu şekildeydi: Bir sultan, bir halife; bir zemini, bir sahrayı, bir köyü, bir şehri, bazen de bir eyaleti bir kişiye bağışlıyordu. Git, orada ne istersen yap; halktan vergi topla; tarlalarını kullan. Her türlü maddi faydası senin olsun. Bu arada sultana da bir pay vermek gereklidir. Bugün ise petrol, ticaret, sanayi, fen ve ağır sanayi alanlarındaki özel haklar, bu milletleri perişan eden özel haklar, bunların hepsi gerçekte haraç hükmündedir. Hükümetle kurulan yakın ilişkiler, rüşvet vermek ve rüşvet almak olayları işin içinde olduğundan dolayı, bu tür özel haklar haraç hükmündedir. İnsanlığı ve faziletleri öldüren bu sistemlerin hepsi yok olacaktır. İnsanlara yararı olan şeyler, bütün insanların kullanımına açık olacaktır.

İktisadî durumu dikkate alan başka bir rivayette şöyle buyruluyor:

“İnsanlar arasında öylesine eşitlik gözetecek ki, zekâta muhtaç birisini göremeyeceksin.”⁽²⁾

İnsanlar arasında ekonomik açıdan öylesine eşitlik olacak ki hatta zekâtınızı verebileceğiniz bir tane fakir bile bulamaya-

1- *Camii Ahadisi'ş-Şia*, Burucerdi, c. 23, s. 1012:

إذا قامَ قائمنا اضمحلتِ القَطَائِعُ فلا قَطَائِعَ.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 52, s. 390: وَيُسَوِّي بَيْنَ النَّاسِ حَتَّى لَا تَرَى مُحْتَاجًا إِلَى الزَّكَاةِ

caksınız. O günün dünyasında fakir olmayacağı için, doğal olarak zekât, umumun hayrına olan işlerde kullanılacaktır. İslami bir cenneti ve gerçek bir dünyayı çizen, buna benzer daha bir sürü rivayet vardır. Bazılarının zihinde oluşturdukları diğer Medine-i Fazılalar gibi bir hayal değildir. Bunlar, İslam'ın her zaman uygulanabilir olan sloganlarıdır. Biz İslam Cumhuriyeti'nde hakikaten hissediyoruz ki böyle bir kudretli el, vahiyyle bağlantılı ve ilahî onaya sahip bir düşünce ve kalp, bir masum kesinlikle böyle bir duruma sahip olan bir dünya kurabilir ve insanlık da ona yardım edecektir. Bu, o dünyanın durumudur. (21.1.1366)

Eğer ayetlere ve rivayetlere başvurursanız -ki elbette araştırmacılar başvurmuşlardır- daha fazla özellikler de bulursunuz. O toplum içinde zulüm, tuğyan, düşmanlık ve kinden hiçbir izin olmadığı, insanların dinî ve ilmî düşünce seviyelerinin yüksek olduğu, âlemin bütün güzelliklerinin, iyiliklerinin, nimet ve bereketlerinin onda açığa çıkarak insanların eline geçtiği ve bilahare takvanın, faziletin, fedakârlığın, kardeşliğin, muhabbetin ve birlik beraberliğin asıl ve mihver olduğu bir toplumdur. Böyle bir toplumu dikkate alın. Bu, şu anda bu gökyüzü altında ve bu yeryüzünde yaşayan ve insanlar arasında bulunan Vadedilen Mehdimizin, İmam Zamanımızın (a.c) meydana getireceği, kuracağı toplumdur. Bu, İmam Zaman'a inanmaktır.

İran milleti şimdi bir inkılâp yapmıştır. İnkılâbımız, Hz. Mehdi'nin (a.c) gelmesi ve zahir olması için hedeflenen amaç yönelik gerekli bir hazırlık ve büyük bir adımdır. Biz eğer bu büyük adımı atmasaydık, kesinlikle Veliyy-i Asr'ın zuhuru gecikecekti. Siz İran halkı, şehitler veren, yürek acıları gören sizler ve bu mücadele boyunca zahmet çeken herkes, insanlığın tarihî menziline doğru ilerlemesine ve Veliyy-i Asr'ın zuhurunun çabuklaşmasına sebep oldunuz. Sizler, bu

yükü bir adım daha menziline yaklaştırdınız. Bu inkılâpla, bu yolda bir engel olan, dünyanın bu köşesinde yerleşmiş ve oldukça tehlikeli, zararlı ve eziyet edici o kanserin, yani o aşâğılık zulüm düzenininin köklerini kazıyıp yerle bir ettiniz.

Bundan sonra ne yapacağız? Bundan sonra bizim sorumluluğumuzun ne olduğu açıktır. Öncelikle bilmeliyiz ki Veliyy-i Asr'ın zuhuru, bu inkılâpla bir adım daha yaklaştı. Yine bu inkılâpla biz o zuhura daha da yaklaşabiliriz. Yani inkılâp yapıp kendilerini Hz. Mehdi'ye (a.c) yaklaştıran bu halk, yine bir adım ve onu izleyen adımlarla kendisini ona yaklaştıracaktır. Nasıl? İlk olarak, İran'da sahip olduğumuz bu İslam dairesini, -elbette kâmil İslam değil ama İslam'ın bir kısmını bu millet İran'da uygulamayı başarmıştır- dünyanın diğer noktalarına, diğer ülkelere, diğer karanlık noktalara ne kadar yayabilirseniz, o ölçüde Veliyy-i Asr'ın ve Hücet-i Asr'ın zuhuruna yardım etmiş ve yaklaşmış olursunuz.

İkincisi, Hz. Mehdi'ye (a.c) yaklaşmak, mekânsal ve zaman-sal anlamda değildir. Sizler Hz. Mehdi'ye (a.c) yakınlaşmak istiyorsunuz. Hz. Mehdi'nin (a.c) zuhurunun örneğin yüz yıl sonra, elli yıl sonra olacak diyebileceğimiz şekilde belli bir tarihi yok ki, biz bu elli yıldan bir yılı, iki yılı, üç yılı geride bıraktık ve kırk altı yıl, kırk yedi yıl geriye kaldı diyebilelim. Hayır. Mekân açısından da yakınlaşma söz konusu değil ki, biz buradan örneğin dünyanın doğusuna, batısına veya kuzeyine, güneyine doğru hareket ediyoruz; bakalım Veliyy-i Asr nerede ve ona ulaşalım diyebilelim. Bizim Hz. Mehdi'ye (a.c) yakınlaşmamız, manevi bir yakınlaşmadır. Yani sizler beş yıl sonrasına, on yıl sonrasına, yüz yıl sonrasına kadar ne zaman İslam toplumunun nitelik ve niceliğini yükseltebilirseniz, Hz. Mehdi (a.c) o zaman zuhur edecektir. Eğer toplumunuzun derinliklerinde -o inkılabi toplumda- takva, fazilet, ahlak, dindarlık, zühd ve Allah'a manevi yakınlaşmayı kendinizde

ve başkalarında meydana getirebilirseniz, Veliyy-i Asr'ın zuhurunun sütunlarını daha da sağlamlaştırdınız demektir. Nicelik açısından da mümin ve muhlis Müslümanların sayısını ne kadar artırabilirseniz, yine Hz. Mehdi'ye (a.c) ve Veliyy-i Asr'ın zuhur zamanına yakınlaştınız demektir. Öyleyse biz, adım adım toplumumuzu ve kendi zaman ve tarihimizi Veliyy-i Asr'ın zuhuruna yaklaştırabiliriz. Bu bir.

İkinci nokta da şu ki, bugün inkılâbımızda bazı hareketlere ve yöntemlere sahibiz. Bu yöntemler, hangi yöne doğru hareket etmeliler? Bu nokta, oldukça dikkate değerdir. Bir öğrenciyi farz edin ki, bu öğrenci örneğin matematikte üstad olmak istiyor. Onun bu isteği için nasıl hazırlıklar yapmak gerekir? Ona verdiğimiz eğitimin matematik yönünde olması gerekir. Matematikçi olmak isteyen birisine fıkıh eğitimi vermek makul değildir. Ya da fakih olmak isteyen birine fen bilimleri eğitimi vermek olmaz. Ön hazırlığın, sonuç ve gayeye uygun olması gerekir. Gaye, beyan ettiğim özellikleriyle ideal Mehdevi toplumdur. Öyleyse biz de ön hazırlıkları ona uygun olarak yapmalıyız. Bizler, zulmün hiçbir çeşidiyle ve hiçbir zalimle uyuşmamalı ve zulüm aleyhine kararlı bir şekilde hareket etmeliyiz. Biz hareket yönümüzü, İslami sınırların uygulanması olarak belirlememiz gerekir. Toplumumuzda hiçbir İslam dışı ve İslam aleyhtarlığı düşünmenin yayılmasına izin vermemeliyiz. Elbette maksadım bu işin zorla yapılması değildir. Bildiğiniz gibi düşünce ve fikirle, yine düşünce ve fikir yolundan başka bir yolla mücadele edilmez. Maksadım, doğru, mantıklı ve makul yollarla İslami düşüncenin yayılmasıdır.

Bütün kanunlarımız, memleketimizin bütün yasaları, devlet daireleri ve bütün kurumlar, hem görüntü hem de muhteva açısından İslami olmalıdır. İslamileşmeye günden güne yaklaşmalıdır. Veliyy-i Asr'ın intizarının bize ve hareketimize

verdiği yöndür bu. Nüdbe duasında Hz. Mehdi'nin (a.c) fasıklarla, düşmanlarla, tağutlarla ve nikafla mücadele edeceğini ve nifakın, tuğyanın, isyanın, düşmanlığın ve ikiliğin kökünü kazıyacağını, yok edeceğini okuyorsunuz. Biz de bugün kendi toplumumuzda bu yönde hareket etmeli ve ilerlemeliyiz. Bizi Hz. Mehdi'ye (a.c) manevi açıdan yakınlaştıracak ve toplumumuzu Veliyy-i Asr'ın tevhidî Alevi Mehdevi toplumuna gitgide yaklaştıracak olan şey budur işte. (27.6.1980)

Böyle bir dünyayı hayal etmenin bizim için etki ve sonuçlarından birisi de ümitsizliği milletlerden uzaklaştırmasıdır. Mücadelemizin etkili olacağını ve sonuç vereceğini biliriz. Bazen İslam tefekkürünün bu boyutuna aşına olmayan kimseler, madde âleminin muazzam denklemleri karşısında şaşkınlık ve ümitsizliğe kapılırlar. Bu büyük kudretlerin karşısında, bu ilerlemiş teknolojilerin, bu yıkıcı silahların ve atom bombasının karşısında bir millet inkılâp yapsa bile, ne kadar direnebilir ki şeklinde düşünüyorlar. Zulüm gücünün baskısı ve müstekbirler karşısında direnmenin mümkün olmadığı hissine kapılıyorlar. Ama Hz. Mehdi'ye inanmak, Peygamber evladı olan İmam-ı Zaman (a.c) vesilesiyle gerçekleşecek ilahî ve İslami devlet geleceğine inanmak, insanda gelecekte kurulacak hükümet ümidini yeşerterek direniş ruhunu canlı tutar. Bu dünyanın sonunda, bütün dünyanın onun karşısında baş eğmesi, teslim olması gereken ve böyle de olacak olan bir hükümet kurulacağından, biz direneceğiz. Direneceğiz; çünkü tarihin akışı bizim bugün temelini attığımız şeye doğrudur. Eksik olsa dahi onun bir örneğini bizler kuracağız. Bu ümit eğer direnişçi -özellikle de Müslüman- milletlerin kalbinde meydana gelirse, onlara yorulmak bilmez bir hâl kazandıracaktır. Dolayısıyla da hiçbir sebep onları mücadele meydanından geri çeviremeyecek ve çöküntüye maruz bırakamayacaktır.

Uzun yıllar boyu yapılan tebligatların etkisiyle insanların zihninde, Hz. Mehdi'nin (a.c) kıyamından önce her türlü ıslah edici hareket ve eylemin faydasız olduğu şeklinde bir düşünce oluşmuştu. Delilleri de şuydu ki: Hz. Mehdi'nin (a.c) zuhur etmesi için dünyanın zulümle dolması gerekir. Dünya zulümle ve cefayla dolmadığı sürece İmam zuhur etmeyecektir. Diyorlardı ki; İmam, dünyanın zulümle dolmasından sonra zuhur edecektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki: Hz. Mehdi babında bulunan bütün rivayetlerde şöyle bir cümle yer alır:

“Allah, onun aracılığıyla yeryüzünü adaletle dolduracak, zulüm ve sitemle dolu olduğu gibi.”⁽¹⁾

Ben bir yerde bile görmedim ve zannetmiyorum rivayetlerde “dünya zulüm ve sitemle dolduktan sonra”⁽²⁾ şeklinde bir cümle mevcut olsun. Bu noktaya dikkatle ben değişik baplarda çeşitli rivayetlere baktım. Hiçbir yerde “dünya zulümle dolduktan sonra” şeklinde bir cümle görmedim. Her yerde o cümle “dünya zulümle dolduğu gibi” şeklindeydi. Yani dünyanın Hz. Mehdi aracılığıyla adaletle doldurulması, dünyanın zulümle dolmasının hemen ardından olacak anlamında değildir. Tarih boyunca defalarca, bir kez değil, bir zaman diliminde değil, değişik zamanlarda dünyanın zulümle dolu olması gibidir. Örneğin Firavunlar döneminde, tağut hükümetler döneminde, zalim saltanatlar döneminde dünyanın zulüm baskısı altında olduğu ve zulmün kara bulutlarıyla kaplandığı zamanlarda olduğu gibi veya her yerin zifiri karanlık olduğu, adalet ve özgürlüğün nişanesi olabilecek bir nurun hiçbir yerde görülmediği dönemlerdeki gibidir.

1- *el-Kâfi*, c. 1, s. 341: يَمَلَأُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا

2- بَعْدَ مَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا.

Dünya nasıl böyle günleri görmüşse, bu geniş âlemin bütün ufuklarında adalet nurunun doğduğu günleri de görecektir. Zulmün orada hükümet ettiği bir yer dahi kalmayacak günler gelecektir. İnsanların hükümetlerin ve zorbaların zulmünden, baskısından, ayrımcılığından inledikleri bir yer bile kalmayacaktır. Yani hâli hazırda dünyada yaygın olan bu vaziyet, adaletin yaygın olacağı bir duruma dönüşecektir. (10.4.1987)

Bugün dünya genelinde adaleti sağlama çizgisinde olan İslam İnkılâbımız, Hz. Mehdi'nin (a.c) hedefine doğru büyük bir adım atmış oldu. İslam hükümetinin oluşması sadece o Mev'ud'un gelişini geciktirmemekle kalmıyor; hatta onu çabuklaştırıyor. İntizarın anlamı budur. Kurtuluşu beklemek, Kur'an ve İslam'ın hâkimiyeti beklentisi içinde olmak demektir. Sizler şu anda dünyanın içinde bulunduğu durumdan hoşnut değilsiniz; İslam İnkılâbı'yla elde ettiğiniz ilerlemeyi yeterli görmediğiniz gibi, Kur'an ve İslam hâkimiyetine daha fazla yaklaşmak arzusundasınız. İşte kurtuluşu beklemek budur. Kurtuluşu beklemek demek, insanlığın hayatındaki kör düğümlerin çözülmesi demektir.

Bugün insaniyet çetin ve karmaşık düğümlerin esiri olmuş durumdadır. Bugün, insanlara zorla yüklenmiş olan bu maddiyatçı kültür, kör bir düğümdür. Bugün dünya genelinde insanların çile çekmesine neden olan ayrımcılık, başka büyük bir düğümdür. Bugün dünyaya hâkim olan yanlış bir zihniyetten dolayı, inkılâbî bir milletin adalet isteyen feryatları, güç ve otorite sahiplerinin sarhoşluk naraları arasında kaybolmaktadır. İşte bu da bir düğümdür. Bugün Afrika ve Latin Amerika'nın mustazaf insanların, Asya ve Uzak Asya'nın milyonlarca aç insanının, ırk ayrımcılığından eziyet çeken milyonlarca değişik renklerdeki insanların gözü bir kurtarıcıya dikilmiştir. Büyük güçlerin, bu kurtarıcının

sesinin onların kulağına ulaşmasına izin vermemesi bir düğümdür. Bakış açımızı genişletmeli ve kendi evimizin içinde günlük hayatımızı geçirmekle sınırlı kalmamalıyız. Dünya genelinde insanlık kurtuluş istemekte; ama kurtuluş yolunu bilmemektedir.

Bu Müslüman inkılabî millet, İslami inkılâbını devam ettirmekteki düzenli hareketiyle, insanlığın dünya genelindeki kurtuluşuna yaklaşmalıdır. Dünya genelini kapsayacak ve bütün düğümleri çözecek olan Vadedilen Mehdi'nin (a.c) zuhuruna ve insanlığın nihai İslami inkılâbına kendinizi ve insanlığı adım adım yaklaştırmalısınız. Kurtuluşu beklemenin anlamı budur. Bu yolda rabbimizin lütfu ve Veliyy-i Asr'ın kabul edilen duaları bizim arkamızdadır. Biz kendimizi olabildiğince İmam'a ve onun yâdına yaklaştırmalıyız. İmam-ı Zaman'ı (a.c) unutmamalıyız. Bizim memleketimiz, İmam-ı Zaman'ın (a.c) memleketidir. İnkılâbımız, İslam inkılâbı olduğu için İmam-ı Zaman (a.c) inkılâbıdır. Kalplerinizde Veliyyullah-ı Azam'ı her zaman hatırlayınız. *"Allah'ım! Biz Senden İslâm ve ehline izzet bağışlayacağın; nifak ve ehlini zelil edeceğin onurlu bir devletin tahakkuk bulmasını istiyoruz."*⁽¹⁾ duasını bütün kalbinizle ve tam bir muhtaçlık duygusuyla okuyunuz. Hem ruhunuz Hz. Mehdi'yi (a.c) beklesin, hem bedeniniz bu yolda hareket hâlinde olsun. Bu İslam İnkılâbı'nın güçlendirilmesi yolunda attığınız her adımla, Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhuruna bir adım daha yaklaşmış olursunuz. (19.6.1981)

Bugün sizin elinizde olan hükümet, Allah'a inananların bin yıllık özlemidir. Ehlibeyt İmamları'nın hepsi, Allah'ın ve ilahî kanunların hâkimiyetini toplumlara yerleştirebilmek için bu çizgide hareket ettiler. Çabalar sarf edilmiş, cihatlar yapılmış

1- el-Kâfi, İftitah duası, c. 3, s. 424: اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغُبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ

ve acılar çekilmiştir. Bu yolda sonuç veren hapislere, sürgünlere ve şehadetlere tahammül edilmiştir. Bugün sizler, asırlar önce Benî İsrail'in Hz. Süleyman ve Hz. Davud zamanında eline geçen fırsat gibi bir fırsat elde ettiniz. Ey Müslüman İran ümmeti, ey kahraman ve direnişçi İran milleti, elde ettiğiniz şeyin kıymetini bilin. İnşallah bu hükümet Hz. Veliyy-i Asr Mehdiy-i Mev'ud (a.c) hükümetiyle sonuçlanıncaya kadar kendinizi koruyun. (08.05.1981)

Bu, siz aziz İran milletinin seçtiği ve ilerlemekte olduğu yoldur. Allah'ın yardımıyla bu yolu devam ettireceksiniz. Bu, dünyanın çeşitli bölgelerinde Müslüman milletlerin yavaş yavaş bu yola doğru hareket ettiklerini sevinçle gözlemlediğimiz bir yoldur. Yüce Allah buyurmuştur ki: **“Sonuç çekinenlerindir.”**⁽¹⁾ Eğer takvayı yaşam tarzı hâline getirirsek, kesinlikle işin sonunda zafer İslam ümmetine ait olacaktır. Bu gelecek, Allah'ın izniyle fazla uzak değildir. (21.2.2011)

Sözümün sonunda, hepimizin bir bir o büyük imam ve ilahî masum veli ile duygusal, ruhsal ve manevi bağımız konusunda birkaç cümle arz etmek istiyorum. Meseleyi sadece düşünsel tahlil haddinde sınırlamayınız. O Allah'ın masum seçkin kulu, bugün biz insanların arasında, neresi olduğunu bilmediğimiz bir yerde yaşamaktadır. O vardır, dua etmektedir, Kur'an okumaktadır, ilahî konumları beyan etmektedir, rükû ve secde etmektedir, ibadet etmektedir, toplumda görülmektedir ve insanlara yardım etmektedir. O, şu an içinde yaşadığımız dünyada somut olarak vardır; ancak biz onu tanımıyoruz. Allah tarafından seçilmiş olan bu insan, şu anda hayattadır. Biz onunla olan toplumsal ve siyasi ilişkimize ilave olarak -ki inşaallah nizamımız o yüce insanın isteği yönündedir- kişisel bazda da onunla olan manevi bağımızı güçlendirmeli-

1- A'raf Suresi, 128. Ayet: وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

yiz. Yani toplumumuzun tek tek bütün fertleri, Veliyy-i Asr'a (a.c) tevessülü, o İmam'la aşına olmayı, onunla dertleşmeyi, ona selam vermeyi ve ondan gafil olmamayı kendileri için bir vazife, bir farz olarak kabul etmelidir. Rivayetlerimizde yer aldığı gibi onun için dua etmelidir. Mevcut birçok dualardan biri olan "Allahumme Kun li-Veliyyik..."⁽¹⁾ duası ve kitaplarda var olan bütün ziyaretnameler, bizim için şuur kazandırıcı ve bilgilendirici boyuta sahip oldukları gibi ruhi, kalbî, duygusal boyuta da sahiptirler ve bizim buna ihtiyacımız var. Evlatlarımız, gençlerimiz, cephedeki askerlerimiz İmam-ı Zaman'a (a.c) yönelerek ve tevessül ederek maneviyatlarını arttırır, canlanır ve ümitvar olurlar. Şevkle ağlayarak, şevkle gözyaşı dökerek kalplerini ona yakınlaştırırlar. Böylece kendilerini, Allah'ın ve İmam'ın teveccühüne şayan kılarlar. Bunların olması gerekir. (10.4.1987)

Ey İmam-ı Zaman (a.c)! Ey bu ümmetin sevgilisi Mehdiy-i Mev'ud! Ey Hz. Peygamber'in pak sülalesi! Ey bütün tevhidi ve evrensel inkılâpların mirasçısı! Milletimiz, baştan beri senin yâdına ve ismine alışmıştır. Senin lütfunu kendi yakınlarında ve kendi vücudunda hissetmiştir. Ey Allah'ın liyakatli salih kulu! Biz bugün, senin o ilahî pak kalbinle ve o mukaddes ruhunla bu milletin ve bu inkılâbın zaferi için edeceğin duaya muhtacız. Allah'ın senin vücudunda karar kıldığı o güçlü elle, bu millete ve bu milletin yoluna yardım et. "Herkesi görmek ve seni görmemek benim için zor."⁽²⁾

1- el-Kâfi, c.4, s. 16:

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيِّكَ الْحُجَّةِ بْنِ الْحَسَنِ صَلَواتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَى آبَائِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ وَ لِيًّا وَ حَافِظًا وَ قَائِدًا وَ ناصِرًا وَ دَلِيلًا وَ عَيْنًا حَتَّى تُسَكِّنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا وَ تُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا.

2- Biharul-Envar, Nüdbe duasından bir cümle, c. 99, s. 108:

عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَلَا تُرَى.

Ey İmam-ı Zaman! Allah'ın salih kullarına ait olan bu cihanda, bu sonsuz tabiatta Allah'ın düşmanlarını görmek, Allah'ın düşmanlarının etkilerini hissetmek, ama seni görmemek, senin varlığının feyzini anlayamamak bizim için çok zordur.

Rabbim! Seni Muhammed ve Al-i Muhammed'e ant veriyoruz, kalplerimizi İmam-ı Zaman'ın yâdıyla daima canlı tut.

Rabbim! Gözlerimizi Veliyy-i Asr'ın cemaliyle aydınlat.

Rabbim! Bu Allah ordularını, senin yolunda mücadele eden bu insanları, İmam-ı Zaman'ın askerleri karar kıl. (27.6.1980)

Rabbim! Muhammed ve Al-i Muhammed hakkı için, Masum Velinin mukaddes kalbini bizden razı et. Bizi o İmam'a teveccüh ve tevessül eden kimselerden et.

Rabbim! Muhammed ve Al-i Muhammed hakkı için, o İmam'ın zuhurunu ve o ilahî hükümet kıyamını olabildiğince yaklaştır.

Rabbim! Bu yeni kurulmuş İslami toplumun temellerinin ve yapılanmasının, o nizama ve o günlere benzemesini nasip et.

Rabbim! Muhammed ve Al-i Muhammed hakkı için, bütün işlerde ve bütün hâllerde bizi o İmam'ın yâranlarından ve Şiîlerinden eyle. (10.4.1987)